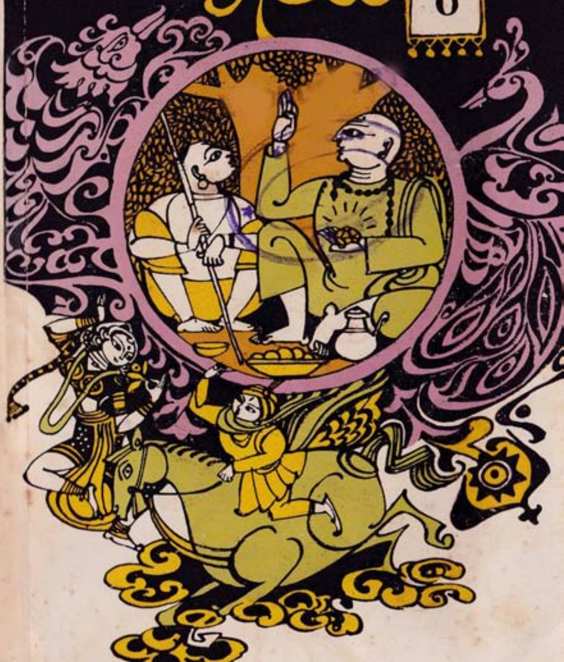
కాశీమజిలీ కథలు

8

కాశీమజిలీ కథలు

1 వ భాగము	వరప్రసాదుల కథ	20.00
2 వ భాగము	అదృష్టదీపుని కథ	20.00
3 వ భాగము	మందారవల్లి కథ	20.00
4 వ భాగము	విజయభాస్కరుని కథ	20.00
5 వ భాగము	శంకరుని కథ కాదంబరీ మహాశ్వేతల కథ	20.00
6 వ భాగము	భోజుని కథ	20.00
7 వ భాగము	విభీషణుని కథ	20.00
8 వ భాగము	దత్తకాదుల కథ	20.00
9 వ భాగము	విక్రమార్కుని కథ	20.00
10 వ భాగము	నారదుని కథ	20.00
11 వ భాగము	ప్రహ్లాదుని కథ	20.00
12 వ భాగము	పుండరీకుని కథ	20.00

శ్రీరస్తు

శ్రీ విశ్వేశ్వరాయనమః

కాశీమజిలీకథలు

ఎనిమిదవ భాగము

ఇది గోదావరీ తీరస్థితంబగు
రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవిచే

రచింపబడినది

పుట్టగుంట వీరయ్యా చౌదరి

అరండల్ పేట : : విజయవాడ-2

చే ప్రచురింపబడినది

 1983 [వెల : రూ. 20-00

కాశీమజిలీ కథలు
ఎనిమిదవ భాగము

దత్తశాదుల కథ

రచన :

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి

ముఖచిత్రం :

బాపు

ప్రచురణ :

జనవరి : 1983

ముద్రణ :

శ్రీ శోభనాచల ప్రెస్,

విజయవాడ - 1.

ప్రతులకు :

డీలక్స్ పబ్లికేషన్స్

విజయవాడ-2

వెల : రూ. 20-00

ప్రముఖుల అభిప్రాయాలు

నా సహాధ్యాయి మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి సర్వవిధముల ధన్యుఁడని వ్రాయుటకు మిగుల సంతసించుచున్నాను అతఁడు నాతో మును మున్ను కొన్ని గ్రంథములు గౌతమీ మాహాత్మ్యము లోనగునవి. వ్రాసియుండియు నిపుడు కాలాను సారముగాఁ గథలు వ్రాయుటకుఁ బ్రారంభించినాఁడు. చిన్నతనములో నుబుసుపోకకుఁ జెప్పుకొను కథలను బుచ్చుకొని "కాశీమజిలీలు" అను పేరుతోఁ జమత్కరించి కథా సంవిధానముం జతపఱచి మొదటి భాగమచ్చొత్తించి ప్రకటించినాడు. అది ప్రజల మదులనాకర్షించినది. ద్వితీయ తృతీయాది భాగములు వ్రాయుటకు బ్రోత్సాహము గలిగించినది. ఇప్పటికి పన్నెండు భాగములైనవి. నేనీ కథలను పూర్ణముగఁ జదువ లేదు గాని యే భాగములోనో యొకటి రెండు కథలు మాత్రము చదివితిని. అది చదివినప్పుడు నాలో నాకే పరమాశ్చర్యము గలిగినది. నా సహాధ్యాయి విషయము నేను జెప్పుట కొంతవరకు దగదేమోకాని పింగళి సూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయ కథకుం బోలె మనోహరత్వముం గలిగించినది. ఇట్లు నాబోట్లు వ్రాయుటకుం బూని కృతకృత్యులు గాలేరనియే నా నిశ్చయాభిప్రాయము. ఒక్కొక్క పురుషున కొక్కొక్క దానిలోఁ బ్రావీణ్యము గలుగుననుట నిశ్చయము. వాని కథ లుపకథలతోఁగూడి యొక పెద్దగొలుసువలె మనోహరములై యుండును. ఆ కథలలో ననేక నీతులు, ధర్మములు, ఆచారములు, శృంగారాదిరసములు, అధ్యాత్మబోధక ప్రదర్శనములెన్నో యుండును. ఇవి సర్వజనాదర పాత్రములగుటయే నా చెప్పిన మాటలు సత్యములనుటకుఁ దార్కాణమగుచున్నవి. గద్యశైలియు సుబోధమై పండితపామర హృద్యంబగుచున్నయది. ఈ కథలు బృహత్కథాదులవలె జగద్విఖ్యాతి గాంచుగాకయని కోరుచున్నాను.

ఇట్లు,

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

కొలఁది దినములనాఁడు దయాపూర్వకముగ నొసంగిన కాశీమజిలీలు అను పేరుగల భవద్విరచిత గ్రంథము నాకొసఁగుచు దీనిని జదివి యభిప్రాయమును దెలుపవలసినదియని సెలవిచ్చియున్నారు. తదేకదృష్టితో దద్గ్రంథము సందలి కొన్ని కథలను జదివితిని. అవి కేవలము కథలవంటివేకాక వ్యాకరణాదిశాస్త్ర సాంప్రదాయము నందేమి యలంకారాదుల యందేమి మన ప్రాచీనకావ్యముల కించుకయుఁ దీసిపోక పాఠకులకు మంచి సాహిత్యజ్ఞాన మలవఱుచుటకుఁగడుంగడుఁ దగియున్నట్లు గ్రహింపఁగల్గితిని.

ఇట్లు,

శతావధాని చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి

బ్రహ్మశ్రీ పండిత మధిర సుబ్బన్న దీక్షిత కవిగారిచే రచియింపబడిన కాశీమజిలీ కథలు చదివి యానందించితిని. మృదుమధుర శైలిగలిగి నీతిబోధకములగు పద్యములతో నొప్పుచు పండితపామరజన మనోహరమై తగు నీ కథల విషయమై యభిప్రాయమీయ నే నసమర్థుడనయ్యు తత్కథాపఠన సంజాత హర్షాతిశయమే యిట్లు వ్రాయుటకుఁ బ్రోత్సాహపరచినది.

ఈ కథలు ప్రారంభించిన తరువాత నెంత పనిలోనున్నను చివరవరకు చదివినంగాని విడువఁబోవుటయే యిందలి రసాధిక్యము ప్రఖ్యాతమగు చున్నది. ఇందులకు లోకమే ప్రమాణము. వీని కథలని సామాన్యముగాఁ దలంపరాదు. శంకరాచార్యాది మహాపురుషుల చరిత్రములిందు వర్ణింపబడుటచే నివియొక పురాణగాథా కోశమని చెప్పుట సమంజసము. ఈ కథ లాంధ్రభాషకు నూత్నభూషా విశేషములై యొప్పుచున్నవని రూఢిగా చెప్పుచున్నాను.

ఇట్లు,

కావ్యనిధి శ్రీ చెలికాని లచ్చారావు

"కథావినోదమేయని మహర్షులు దాని జతుష్షష్టి విద్యలలో బరిగణించి యనుశాసించి అభివృద్ధి పరచిరి. ఇట్టి కథావినోదము వినోదమాత్ర ఫలజనకముగాఁ ధర్మాదిసాధనోపాయ మహత్తరంబగుట సర్వజనవేద్యమే.

కాశీమజిలీకథా నిబంధనము సర్వజన చిత్తాకర్షకంబగుటకును సందియము లేదు. దీనిలో రసాభావ పుష్టియు గథాసంధాన కౌశల మట్లుండ జతుర్విధ పురుషార్థంబులగు మహాకవి వాఙ్మయములోని నవరత్నముల సాధారణ కథా కథనధోరణిలో వెదజల్లబడి యుండుటచే నివి పండితులకును, గావ్యకర్తలకును గూఢ ప్రతిభాన్వేషణ క్షమంబులని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఇందు పారమార్థికులకు దప్ప సామాన్యులకు రుచింపని శంకరాచార్య చరిత్రము అతిరసవంతముగా పరమార్థబోధకంబు లుగ కథాధోరణిగా గూర్పబడినవి."

విశ్రాంతి చింతావినోదులకు జన్మజీవన తరణోపాయంబగు తీయనియౌషధంబువలె నుండు నీ గ్రంథరాజమెంత పెద్దదిగానున్నను విసుగులేక యుత్తరోత్తర సంపుటముల కెల్లరును వేచియుందురని నిశ్శంసయముగా జెప్పవచ్చును.

ఇట్లు,

మానవల్లి రామకృష్ణకవి *M.A.*

"శ్రీమత్పండిత మధిర సుబ్బన్న దీక్షితుల వారిచే రచింపఁబడిన "కాశీమజిలీకథ" లను పేర నొప్పు కథాసమూహ మింత కాంధ్రదేశమంతయుఁ జక్కఁగా నెఱింగినదే కావున నేను ప్రశంసింపవలసిన యావశ్యకత లేదు. ఆ గ్రంథముల కిడిన కేవలనామము సహితము మనసుఁ బవిత్రమైన భావమును హృదయమున నుత్పాదింపఁ జేయుటయేకాక పూర్వకాలమున రాకపోకలకు మనకువలె సౌలభ్యములు లేకుండియుఁ గ్లేశపడియైన మన పెద్దలు కాలినడకతో పుణ్యపట్టణమైన కాశిని దర్శించి రాఁగలంత భక్తిశ్రద్ధలు వహించి యుండిరను నాశ్చర్యము గలిగించుచున్నవి. జనసమూహముల నాహ్లాదింపఁజేయుటకుఁ గథాకథనము మన హిందూదేశములో నతిప్రాచీన విద్యయే. దానికి రెండువిధముల ప్రయోజనము గలదు. ఈ కథలు ధర్మపరాక్రమముల తత్త్వ ప్రభావముల నుపదేశించుటయేకాక అప్పటి దీర్ఘకాల మార్గాయాసమును యాత్రికసంక్లేశమును దొలఁగించుచుండును. మతవిషయమునను ఆధ్యాత్మిక విషయమునను విశ్వాసములేక శంకాకళంకితమగు నేటికాలమున స్వభాషలో సులభశైలి వ్రాయఁబడిన యీ కథలు హిందూదేశమున నాదియగు వేదశాస్త్ర పురాణాది విద్యాప్రపంచమున నేదియేది శ్రేష్ఠమో శాశ్వత స్మరణీయమో దానినెల్లఁ జెప్పక పునరుజ్జీవనము చేయుచున్నవి. ఇవి యవనయామినీ వినోదకథలలోని సంస్కృతి ప్రభావము చూపుచున్నను శబ్దరచనయందును, భావముల యందును అశ్లీలధర్మసాంకర్యాది దోషములు లేక భాసిల్లుచున్నవి. కథలకిచ్చిన పేరును, సంవిధాన ధోరణియు సమస్తవిషయ సంగ్రాహకమగుటచే యట్లే కొనసాగుచుండిన యెడల నిది తప్పక హిందూపురాణ గాథాకోశమై సర్వవాఙ్మయమున కాదర్శమై యొప్పుననుట యసాధ్యముగాదు.

ఇట్లు,

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమాన్ **యమ్. కృష్ణమాచారి**

M. A. M. L. P. H. D.

వి షయ సూ చి క

142 వ మజిలీనుండి 170 వ మజిలీవరకు వచ్చు కథలు

ఓం

శ్రీ ర స్తు

శుభమస్తు — అవిఘ్నమస్తు

కా శీ మ జి లీ క థ లు

ఎ ని మి ద వ భా గ ము

142 వ మజిలీ

స ప్త మి త్ర చ రి త్ర

క॥ శ్రీమత్కాశీనగర। స్వామి రమాప్రాణనాథవాణీధవ సు
త్రామాదిదేవ మకుట। భ్రామిత మణినికరకిరణ భాసిత చరణా।

దేవా! యవధరింపు మమ్మణిసిద్ధుం డయ్యవసథంబున గథాకథనలాలసుండై యున్నంత నగ్గోపకుమారుం డరుదెంచె.

శ్లో॥ "జామాతైవ స్నుషాభవత్"
అల్లుఁడే కోడ లయ్యెను.

అని చదువుచు మహాత్మా! వింతలంజూడ నేఁడీ గ్రామములోనికిఁ బోయితిని. రచ్చబల్లపైఁ గూర్చుండి కొందరు విద్వాంసు లీ శ్లోకపాదముం జదువుచుఁ దద్భావము గ్రహింపలేక వితర్కించుచుండిరి.

ఉ॥ అల్లుఁడు కోడలెట్లగు నంచు వచింపగ గొందఱందునో
సల్లరికంపుటల్లుఁడు గ్రహింపఁగఁ గోడలివంటివాఁడె యో
నల్లుఁడు కోడలయ్యెనని యర్థము చెప్పఁగఁ గొంద ఱొల్లరై
రల్లన వాదమయ్యెఁ దెలియంబడదయ్యెఁ దదర్థ మేరికిన్.

స్వామీ! అల్లుఁడు కోడలగుట చిత్రముకాదా? దాని భావం బివరింపుము తెలిసికొని యా పండితులకుం జెప్పెద. మరియు నీ గ్రామమునం గల విశేషంబుల సాంతముగాఁ జూచి వచ్చెద నని యడిగిన నయ్యతిపతి రత్నప్రభావంబునఁ దదుదంత మాకలించుకొని గోపా! ఈ శ్లోక పాదమువలన నద్భుత కథాసందర్భ గర్భితం బగు సప్తమిత్ర చరిత్ర మను నుపాఖ్యానము స్ఫురించుచున్నది. అది నీ వింతకు మున్ను విన్న కథలకన్నఁ జాల చమత్కారముగా నుండు నవహితుండవై యాలకింపుము.

ద త్తు ని క థ

సీ. [illegible]
[illegible]

నరచందరుని మేల మాడు నెన్నుదుటి ది
ద్దిన విభూతుల బ్రహ్మ తేజమెదుగ
నీర్కావివలువ వన్నియకుందనమువంటి
యొడలిచాయకుఁ గ్రొత్త యొరపుగొలుప
బహుళ శాస్త్రామ్నాయ పఠనచిహ్నితమూర్తి
యోషముల్ దీప్తి సంయుక్తి నెసఁగ
గీ. సవనిఁ గ్రుమ్మఁజవచ్చిన యతనుఁడో ఈ
యంతుఁడో కుబేర పుత్రుఁడో యక్షుఁడో వ
సంతుఁడో యనఁదగి బ్రహ్మచారి యౌవ
నాంకురాలంకృతాంగ కుం డైనవాఁడు.

ఒకానొక బ్రాహ్మణకుమారుం డొక మహారణ్య మధ్యంబున వసించి యిట్లు తలంచెను.

ఆహా! నేను గోపురంబునుండి బయలుదేరి యిరువది దినములైనది. మొదట నాలుగైదు పల్లెలుమాత్రము గనంబడినవి. తరువాత నీ మార్గమంతయుఁ గాంతార భూయిష్ఠమై యొప్పుచున్నది. ఎన్ని దినములు నడచినను నీ యడవికి దుది మొదలు గనంబడకున్నది. తెచ్చిన యాహారపదార్థము లైపోయినవి. యెన్నినాళ్ళు ఫలములు దిని సంచరింతును? ఎన్నిరాత్రులు చెట్లుకొమ్మల సందునఁ బండుకొందును? వెనుకటివలెనే ప్రొద్దు గ్రుంకినది పూర్వమే చెట్టెక్కియుండి చూడ దాపునఁ దెరపి కనంబడుటచే గ్రామముండునని యాసతోఁ బ్రొద్దువోవువరకు నడచితిని. ఇప్పు డంధకారబంధురంబై లతాగుల్మములచేత నాక్రమింపఁబడియున్న యీ మిన్నుమన్ను [illegible]. ఏమిచేయుదును? రేయి [illegible] ఇది మనుష్యులు సంచరించు మార్గముగాదు. తెలియక నీ [illegible] యిట్లున్నదో తెలియదు. అని విచారించుచు నలుమూలలు పరికించుచుండెను.

అల్లంత దవ్వులలో నెత్తుగా నొకదీపమువలె చూపునకు [illegible] గలుగ జేసినది. ఒకమారు [illegible] మరియొకమారు నొకసారి [illegible] గా [illegible] బడుచు నొకతెప [illegible] గనంబడుచున్న యా దీప్తి [illegible] యతండు వెరగుపాటుతో నాహా! జనసంచార శూన్యమగు నీ యడవి నడుమ నీ దీప ముండుటకు గారణమేమి? ఆ తేజమున్న తావు పర్వతమో ప్రాసాదమో కావల యును. క్రీడాసౌధంబు గట్టించుకొని యివ్వనములో నెవ్వరైన నివసించి యుండిరేమో? జనులుండినంగాని దీపముండదు. క్షేమమైన [illegible] లేదు నా దీపమున్న తావు నకు బోయి చూచెద నేమైనను [illegible] నిశ్చయించుకొని యతండా దీపమును లక్ష్యముగా జేసికొని యా దెసను నడచి [illegible] ఘటికలకు నదియొక కొండ యని తెలియఁబడినది.

చేతులతో నానుచు గంటకపాషాణ జాలం దప్పించుకొనుచు నల్ల నల్లన నెగ్గ్రాకుచుండెను. ఆ తేజము దాపున నున్నట్లే యుండి యెంత సేపు నడచినను నట్లే కనంబడుచుండును. ఆ కటిక చీకటిలో ధైర్యమే సహాయముగా నతండా దీపము వెలుఁగు ననుసరించి క్రమోన్నతంబగు నన్నగం బెగ్గ్రాఁకి పెద్ద తదవునకుఁ దన్నికటంబుఁ జేరెను. సాంద్ర శిలాఘటితకుట్టిమంబగు సమతలంబుచేరి యతండు. దానువచ్చిన దెసం బరికించుచు ఝల్లరీధ్వానభకరంబగు నంధకారంబు గాక యొండుగానక గుండెపైఁ జేయి వైచుకొనుచు అన్నన్నా! తేజో లక్ష్యంబునం గాక యీ కటిక చీకటిలో నీ ప్రదేశంబు జేర శక్యమా? దైవమే నన్నిందు జేర్చెను. ఇందలి ప్రసూనముల వాసన లపూర్వ నాసాపర్వము గావించుచున్నవి. మండలాధిపతి యెవ్వండైనఁ గ్రీడాశైలముగాఁ జేసికొని యిందు విహరించుచున్నవాడా? ఔను. సందియములేదు. అది విద్యుద్దీపప్రభ. గృహాంతరమున నమర్పంబడియున్నను గవాట దర్పణంబునం బ్రతిఫలించి దీప్తిజాలంబు పైకి విరజిమ్ముచున్నది.

ఇందు మహారాజులో దేవతలో వసియించియుండిరి. గుహామందిర కవాటంబులు తెఱవబడియున్నవి. లోనికింబోయి వింతలం జూచెదగాక యని తలంచుచు మెల్ల మెల్లన నడుగులిడుచు బొంచి పొంచి చూచుచు నా గుహలోనికి బడిబారలు వోయెను. ప్రక్కగా ద్వారముగల యొకగది కనంబడినది. దాని కవాటము లించుక చేరవేయఁబడియున్నవి. లోపల మణిదీపములు వెలుఁగుచుండెను. అప్పు డత్యంత సాహసముతో నతండు తలుపులు త్రోయక మెల్లగా వివరములనుండి లోపలికి దొంగి చూచెను.

దివ్యాలంకార శోభితంబగు [illegible] మందిరాభ్యంతరమున రత్న పర్యంకమున నొక యక్షుండు యక్షిణి నాలింగనం జేసికొని ముద్దాడుచుండెను.

యక్షిణి—మనోహరా! మన వియోగకాలము సంవత్సరమే అయినను యుగాంతరములైనట్లయినది. అబ్బా! ఆ మాట దలంచుకొనిన మేను ఝల్లుమను చున్నది. కుబేరుని కేమి యపరాధము జేసితివని యట్టి శాపమిచ్చెను

యక్షుడు—కుబేరుం డొకనాడు [illegible] నారీమణిని వరించి యమ్మించుబోడిం దీసికొనిరమ్మని నాకు నియమించెను. నే నింటికి వచ్చి భవదీయాధరసుధార సపాన మత్తుండనై యా వృత్తాంతము మరచి యందు బోవనైతిఁగాను. క్రీడాభిరతి నరుగలేదని యెఱిఁగి విరహాతురుండై రాజరాజు [illegible] పండ్రెండు మాసములు వసించి యలకాపురంబు జేరకుండునట్లు శిక్ష విధించెను.

యక్షిణి—అదియా? కారణము. అహో? ఆ మహోపద్రవ [illegible] నెట్లు తరించితిమో తెలియదు. పోనిండు. మనపిల్లలు వారిలిని విడచి యెంతకాల మిందుండవలయును?

యక్షుఁడు—ఆ ధూర్తకుబేరుని సేవసేయుట నా కిష్టము లేదు. అందుం డిన నేవియో లేనిపోనిపనులు సెప్పి తప్పులు గణించుచుండును. ఈ గుహాంతర మత్యంతరమణీయమై యున్నది. మన యింటనున్న వస్తు సముదాయమెల్ల నిందు తెచ్చితిమిగదా? ఇది యేకాంత ప్రదేశము. క్రీడాయోగ్యమైయున్నది. ఇందే యుందము.

యక్షిణి—పోనీ మనము మరియొక దేవతానగరమునకు బోయి సుఖింప రాదా? యీ యరణ్యములో వసింపనేల?

యక్షుఁడు—కుబేరశాపంబున దేవలోకనివాసమున కర్హతపోయినది. పగ లెల్ల భూసంచారముసేయుచు విశేషములం జూచివచ్చి రాత్రుల నీకెరింగింపుచుందును. ఇదియే సుఖింపదగిన నెలవు.

యక్షిణి—మనోహరా! విశేషములనిన జ్ఞాపకము వచ్చినది. నేడు సాయం కాలమున బదిలముగా మూటగట్టికొని వచ్చితిరి. అదియేమి?

యక్షుడు—ఓహో! నీకు మంచిసంగతి చెప్పుట మరచితినే. వినుము. అది మనచరిత్రము. మేఘసందేశమను గ్రంథము. ఒక గ్రామములో విద్యార్థులు వల్లించుచుండ దిరోహితుండనై దాపునకుఁ బోయి యా గ్రంథమంతయు భూర్జపత్ర ములమీఁద వ్రాసికొని వచ్చితిని. మొదటి శ్లోకము వినుము.

శ్లో. కశ్చిత్కాంతా విరహగురుణాస్వాధికారాత్ప్రమత్తః
శాపేనాస్తంగమిత మహిమావర్ష భోగ్యేణభర్తుః।
యక్షశ్చక్రే జనకతనయా స్నాన పుణ్యోదకేషు
స్నిగ్ధచ్ఛాయాతరుషువసతిం రామగిర్యాశ్రమేషు॥

యక్షిణి—అపును ఇప్పుడు మీరు చెప్పిన శాపవిధాన మంతయు దీనిలో నున్నది. మేఘసందేశ మననేమి?

యక్షుడు—నే నప్పర్వతముపై గుబేర శాపగ్రస్తుండనై యున్నంత మేఘోదయమైనది. ఆ మేఘముచేత నీకు సందేశమంపితిని. అందులకే దానికా పేరు పెట్టెను.

యక్షిణి-ఏదీ మరియొక శ్లోకము తీసి చదువుము?

యక్షుడు—నీకు స్పష్టముగాఁ దెలియగల యీ శ్లోకము వినుము.

శ్లో. తత్రాగారం ధనపతిగృహా నుత్తరేణాస్మదీయం
దూరాల్లక్ష్యం సురపతిధనుశ్చారుణా తోరణేన।
యస్యోపాంతే కృతకతనయః కాంతయా వర్ధితో మే
హస్తప్రాప్యస్తబకనమితో బాలమందారవృక్షః॥

అని నేను మేఘునితో మనయింటి గురుతులు చెప్పితిని.

యక్షిణి—మన యిల్లు కుబేరుని యింటికుత్తరముగా నున్నట్లును మన దొడ్డిలో గుత్తులచే వంగియున్న మందారవృక్ష మున్నట్లు మీరు చెప్పుచుండ నతడు వినెనా ? లేక యెప్పుడైన మనయింటికి వచ్చి చూచెనా యేమి ! ఆకవికెట్లు తెలిసినది ? మీరు మేఘునితో జెప్పుచుండగ నా ప్రాంతమందుండి వినెనేమో ?

యక్షుడు—చాలు చాలు అప్పుహారణ్యము మధ్యమునకు మనుష్యులు రాగలరా ? అకవి దైవశక్తిగల వాడగుట వినుము ఇంతకన్న రహస్యమైన విషయము వర్ణించెదను.

యక్షిణి—ఏది ? చదివి వినిపింపుడు.

యక్షుడు—

శ్లో॥ భూయ శ్చాహ త్వమపి శయనె కంఠలగ్నా పురా మె
నిద్రాం గత్వా కిమపి రుదతీ సుస్వరం విప్రబుద్ధా
సాంతహాస్ సం కథిత మన కృత్పృచ్ఛతశ్చ త్వయామె
దృష్ట స్వప్నె కితవ ! రమయ న్కా మపి త్వం మ యేతి ।

నీ వల్లనాడు రాత్రి నిద్రబోవుచు లేచి వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచుండ నేను గారణమేమని పలుమారడుగ నీవు నవ్వుచు వంచకుడా మరియొక కాంతతో నీవు రమించుచున్నట్లు స్వప్నములో గనంబడితివి అందులకని చెప్పితిని ఈ రహస్యము మన యిరువురకుగాక యొరులకు దెలియదు. నేనది యానవాలుగా నీతో జెప్పుమని మేఘునితో బలికితిని. ఆ మాటయే యీ కవి వర్ణించెను.

యక్షిణి—మీ రేమన్నను సరియేకాని మీరా మేఘునితో జెప్పుచుండ నా కవి వినెను. లేనిచో యెట్లు వ్రాయగలడు ?

యక్షుడు—అయ్యో ! నీకు జెప్పినం దెలియకున్న దేమి ? ఆ పర్వతమందు మనుష్యు లెవ్వరును లేరు నే నొక్కండనేయుంటిని. అతండు మహర్షితుల్యుడు, త్రికాలవేదియని చెప్పిరి ?

యక్షిణి — మహానుభావుండైన యా కవీంద్రుని పేరేమియో తెలిసికొంటిరా ?

యక్షుడు—ఈ గ్రంథమందే వ్రాయబడియున్నది "మహాకవి కాళిదాస కృతౌ మేఘసందేశే" అని.

యక్షిణి—అత డెందుండును ?

యక్షుడు-భోజునియాస్థాన కవియట. ఆ నృపతి చెంత—

యక్షిణి-భోజు డెవ్వడు ?

యక్షుడు-అతనికీర్తి కిన్నరులు పాడుచుండ వినలేదా? మరచితివిగాబోలు! ధారానగరాధీశ్వరుడు మహావదాన్యుడు

యక్షిణి అట్టి పుణ్యాత్ములంజూచి వచ్చితిరా ?

యక్షుడు-చూడలేదు ఎప్పుడో పోయెను.

యక్షిణి-ఆ గ్రంథమంతయుఁ జదివి వినిపింపరా ?

యక్షుడు-ఇప్పుడు ప్రొద్దుపోయినది రేపు వినిపించెద నేటి? అహా! అని పలుకుచు యక్షుం డాయక్షిణితో శృంగార లీలా తరంగితాంతరంగుడై యనంగ క్రీడంబనానందించి యక్షిణి నన్ననుసరించి రా వా సేసికై యువలకు వచ్చుచు ద్వారదేశంబున నున్న యా విప్రకుమారునిగాంచి భయసంభ్రమ లక్షణాలలోలదేతస్కయై యక్షిణి దిగ్గునలేచి కింపోవ యక్షుండతని నదలించుచు జేబుపట్టుకొని యోరీ! నీ వెవ్వండవు? ఇందేలవచ్చితివి? దొంగవలె నిందు దొంగుచుంటివేల ? నిజము చెప్పుము అని యడిగిన భయపడుచు నతండు నమస్కరించి యిట్లనియె.

గీ॥ దత్తుఁడనువాఁడ మాథురాత్మజుఁడ నేను
పాటలీపుత్ర నగర సంభవుఁడనందుఁ
జదివితినిగొంత యొజ్జలసముఖమందుఁ
గడమవిద్యలఁ దెలియ నుత్కంఠగలిగి.

ఉ॥ శ్రీకరజాహ్నవీ విమల శీకరపూతతటస్థితోరువి
ద్యాకరసుప్రసంగనినదాంచితమద్రి కుమారికాకృపా
లోకనభావితేష్టపర లోకము శాశ్వతవిశ్వనాథలిం
గైకపవిత్రభూమి యమృతతానివాసము కాశికేగితిన్.

అందు మహామహోపాధ్యాయ బిరుదము వహించి పదివేలమంది శిష్యులకు పాఠము చెప్పుచున్న విమేంద్రుఁడను నుపాధ్యాయునొద్ద కరిగి నమస్కరించి యెదుర నిలువంబడియున్న నన్ను జేరంజీరి నీ వెవ్వండ వేమిటికి వచ్చితివని యడిగిన మదీయోదంత మెరింగించి విద్యార్థినై వచ్చితిని. విద్యాదానంబు గావింపుమని కోరికొంటి. నతండు నా వదన విన్యాసంబు పరీక్షించి సంతసించుచు దన విద్యార్థులలో నాతో సహాధ్యాయుడగా నెవ్వని నెవ్వను సమస్తగుణయుతు శిష్యుల నెల్ల నాతో ప్రసంగింప జేసెను. అందరు గాంచి శిష్యులరి. మరియు నాలో

క॥ దారాయణుండు పుణికుచు
మారుడు హిరణ్యగుప్తుండు మరిగోనదీస
యోరుమతి గోపాలసుతుఁ
డారయఁగ సువర్ణ నాభుఁడను విప్రసుతుల్.

సమానవయోరూపవిశేష కౌశలురగు నీ యార్వురమాత్రము నాతోఁ ప్రసంగింప నిలువంబడిరి. ఆ యొజ్జలు సంతసించుచు నయ్యార్వుర నాకు సహాధ్యాయులుగా జేసి యచిరకాలములో సమస్త విద్యాపారంగతులం గావించెను. మేమేడ్వురము సహాధ్యాయులమైనది మొదలొక గడియ అయిన విడచియుండలేక యేకదేహ

మట్లు మెలగుచునత్యంతమైత్రితో విద్యల బూర్తిజేసి దేశసంచారణ లంపటులమై తల యొకదారింబోయి నానాదేశ విశేషంబులం జూచుచు పంచవత్సరములనాటికి ధారానగరంబునం గలసికొనునట్లు నియమము చేసికొంటిమి. నేనొక మార్గంబునంబడి పోవుచు దారితప్పి యిమ్మహారణ్యముజేరి నేఁడిరాత్రి తెరోంబంధంబున నక్కడకు వచ్చితిని. మీరు యక్ష దంపతులని మీ మాటలవలనం దెలిసికొంటి నన్నుగ్రహించి దారి యెరింగించినంబోవు వాఁడ నభ్యాగతుం గాపాడుమని ప్రార్థించిన విని కనుగవ గెంపుగదుర యప్పుండిట్లనియె.

క॥ మిగులు జడివియు నాలియు
మగఁడును గ్రీడింపఁగొంచి మర్మంబుల బూ
ఁతగ దివితిరి కావున నీ
మగతన ముడుఁగంగ మెలఁగుమా సతివగుచున్

నీవు విద్వాంసుఁడవు బ్రాహ్మణుఁడవు కావున నింతటితో విడిచితి పో పొమ్ము; అని శపించినఁ బరితపించుచు దత్తకుండు......

చ॥ చతురతనెన్ని యేని గురుశాస్త్రములన్నకలాగమార్థసం
శ్రితపరమార్థభావము లెఱింగితి వాదముసేయ భోజభూ
పతి సభకేగుచుంటి సురుభావ! యిటుంగక దారితప్పి వ
చ్చితి నపరాధమెనెరుఁగ [illegible] [illegible] చూడుమా.

మహాత్మా! ఆ పన్నుడనై మీ [illegible] వచ్చితిని. రక్షింపక శిక్షింపఁదగునే? [illegible] దయాదాక్షిణ్యముల [illegible] యందుము. నా యందును గ్రహముఁజేసి శాపము గ్రమ్మరింపుడు. మదీయ [illegible] మంతయు చిత్తలోన నాడు దానసై తిమగంకాల రక్షింపుడుమని [illegible] వేడుకొనుటయు నను కంపాసంభృతహృదయుండై గుహ్యకుండు.

గీ॥ భూమిసుర! నాదుశాప [illegible]
నొండువత్సర మింతియై [illegible]
బొంటి కళలెల్ల స్ఫురియింపుచుంట [illegible]
సమరు సౌఖ్యంబు మగ[illegible] [illegible]
ఇంతకన్న సదుపాయం[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. అనుటయు దత్తుండు

క॥ ధారానగరాంతికమేఁ
జేరుదమక నాఁడుతనము [illegible]
గాయుట్లను [illegible]
ర్వార ప్రాగల్భ మనుభవముగానున్నే

అని కోరిన విని రోషంబు పట్టజాలఁడు. మా యన్నయునికి నెవ్వరికైనం జెప్పితివేని శాపమిత్తు. కిబకసినను గ్రమ్మఱ నాదుదానవై పూర్వస్మృతిలేక సంచరింతువుసుమీ? ఇది యెఱింగి మెలంగు మదియే మార్గం బాదాం బొమ్మని యానతిచ్చి యక్షుండు గృహాంతరమునకుఁ జనియెను.

దత్తకుండును యక్షనిర్దిష్టమార్గంబున నగావతరణంబుగావించె. నప్పటికి దిక్కులు తెలతెలవారుచుండెను.

తెరువు వేరుపడ కనంబడుచుండెను. అతం డొక దారింబడి నడుచుచు ఆహా! దైవమును మీరినవాఁ డెవ్వఁడునులేఁడు. విధి మెడకు ద్రాడుగట్టి లాగికొనిపోయి ప్రారబ్ధమనుభవింపఁ జేయును. కానిచో నంధకారబంధురంబైన యర్ధరాత్రంబున బహుకంటకలతాప్రతంబగు నన్నగం బెట్లెక్కఁగలను? ఎక్కినను నొక్కచకితవసియింపక తలుపు సందులనుంచి తొంగిచూడనేల? చూచినంతనే మన్నింపక యక్షుం డట్టి శాపమీయ వలయునా? అయ్యో! ధారానగరంబునకుం బోయి కాళిదాసాదిపండితులతో బ్రసంగించి యెంతయో ఖ్యాతి సంపాదింపఁ దలంచితిని — విద్యలు స్ఫురించుచున్నను నాదుదాననై యేమిచేయఁగలను, నయనుకాండ్రు వెనువెంట దిరిగి యేమి మోసము గావింతురో, అని పెక్కుగతుల విచారించుచు నంతలో నాకింత విచారమేటికి? ధారానగరము చేరనప్పుడుగదా? నే నాదుదాననగుట! అందుకోకున్న శాపానుభవమున కవకాశమేలేదు. కావున మరియొక దేశమునకుఁ బోయెద. విద్యలు నానిమిత్తమే యందు వచ్చియుండునా? కానిమ్ము మరియొకలాగున వర్తమానము గావించెదనని నిశ్చయించి యతండు పోవుచుండెను.

అట్లు కొన్నిదినములు పయనముసాగించి యొకనాడు పెద్ద దూరము నడచుటచే మిక్కిలి యలయికజెంది నడువలేక యొకచెట్టు నీడ నిలువంబడి చెమట లార్చుకొనుచు సీ. సీ! నేను బయలుదేరినవేళ మంచిదికాదు. చెడుదారింబడితిని. నడుమ దుర్గారణ్యములే కాని మంచి జనపదం బొక్కటియు గనంబడలేదు. ఇది యేదేశమో తెలియదు. ఈదారి యెక్కడికిఁబోవునో చెప్పువారలేరు. యక్షశాపప్రవృత్తి యెట్లు పరిణమించునో యెఱుఁగను. తనశాపం బమోఘమని యతండానతిచ్చియున్నవాడు. ఆ యూరికిఁబోవకున్న దప్పునా? కానిమ్ము. కానున్నది కాకమానదు. అని యాలోచించుచు మార్గము దెసఁ దనచూపులు వ్యాపింపజేసెను.

అప్పు డామార్గములో నేదియోమృగము దనదెసకుఁ బరుగెత్తికొని వచ్చుచున్నట్లు కనంబడినది. జడియుచు నతం డాచెట్టుపై కెక్కి కొమ్మలనడుమ నణఁగి యుండెను. అంతలో శీనుగట్టినగుఱ్ఱ మొకటి వచ్చి యాచెట్టుక్రిందనే నిలువం బడినది. దా [illegible] సంతోషించుచుండె [illegible] కొని జనను [illegible] పేతముగ నీటితో [illegible] కావలయును,

అలంకారములగు కనకమణి నికరములచే నలంకరింపబడియున్నది. ఇది ఖలీనము ద్రెంచి
కొని పారిపోయి వచ్చినది. ఈ ప్రాంతమందేదియో నగరమున్నదికాఁబోలు ననితలంచుచు
నల్లన నా చెట్టుదిగి యాగుఱ్ఱమును మచ్చికచేసి జూలదువ్వుచు మోమున వ్రేం
గట్టిన బంగరు పట్టికం బరీక్షించి రుక్మిణియను విలాసముండుట తెలిసికొని యక్కాజ
మందున సిరిస్త్రీలెక్కు తత్తడి యందుండకే యిను విలక్షణముగా నున్నది. ఏది యేమై
నను నడువలేక బడలియున్న నాకీయశ్వమును సర్వేశ్వరుఁడే తెచ్చియిచ్చెను. దీని
నెక్కి యెక్కడికో పోయెద నేదియో యొకటి కాగలదని నిశ్చయించి క్రిందికి వ్రేలాడు
చున్న కళ్ళెము పట్టుకొని వీపుపై జరచుటయు నది కదలక బెదరక త్రొక్క నాడించుచు
సకిలించినది—

అతండది శుభసూచకమని తలంచి రివ్వున నెగసి దానిపైకెక్కి కళ్లెములాగి
పదములతో నింపుగగొట్టి యదలించినంత నా గంధర్వంబు రెక్కలుగలదివోలె నతి
జవంబున బరుగిడుచు నాస్కందిత ధోరతి కాదిగతివిశేషములం జూపుచు వచ్చిన
దాంబోవుచుండెను. దత్తుండు కళ్లెము బిగలాగి యాహయ రయంబుడుపవలయునని
యెంత ప్రయత్నించినను నది యాగినదికాదు మహావేగముగా బోయిపోయి రెండు
గడియలలో భోజరాజ రాజధానియగు ధారానగరము సమీపోద్యానవనంబు జేరినది అని
యెరింగించి, వేళ యతిక్రమించుటయు మణిసిద్ధుం దవ్వలి కథ దరువాతి మజిలీయం
దిట్లు చెప్పదొడంగెను.

143 వ మజిలీ

భోజుని కథ

భోజరాజునకు నలువురుభార్యలని వెనుక తచ్చరిత్రంబునఁ జెప్పియుంటిని
కదా! వారినల్వురయందు సమానప్రతిపత్తి గలవాఁడైనను లీలావతిచేయు నుపచార
ములంబట్టియుఁ బొలుత నడవులఁ జిక్కుడుమలంబడి తన్నాదయనిగాఁ బడసినదగు
టయు నామె యంతఃపురమున దరుచుగా వసించుచుండును. ఆ సాధ్వీరత్న మత్యంత
భక్తివిశ్వాసములతో భర్త నారాధించుచుండెను. భార్యలకంటె బుత్రులకంటె గాళిదాస
కవి యందా భూభర్త కధికప్రీతి కలిగియున్నది. ఆ కవిశిఖామణింజూడ నొక యామ
మెనమైనచో యుగాంతరములైనట్లు చింతించుచుండును. సభయందేకాక యాహార
శయనాసనముల యందుగూడ సతంతా పండితుని విడిచి యుండనేరడు. తాను లీలా
వతి యంతఃపురమునకుగూడ కాళిదాసుం దీసికొనిపోవుచుండును. అయ్యంబుజాక్షియు
బ్రత్యక్షముగా నాకవితో సంభాషింపదు గాని భర్తసమక్షమున బెనిమిటితోగూడ నప
[illegible] పదారముల గావించుచుండును. పినతమ్ముఁడు, మనుష్యులందిమ్మ
నియు, కల్యాణగల్పింపుమనియు రాజే యామెను నియోగించుచుండును. భోజుండు

తనకు జేసిన దానికన్న నాకవికి జేసిన యుపచారమువలన మిగుల బ్రీతుంపగు చుండును. లీలావతియు భర్తమతి ననుసరించియే కాళిదాసునకు నుపచారములు చేయు చుండును.

ఒకప్పుడు భోజునకు దేహములో గొంచెమస్వస్థత గలుగుటయు గాళిదాసు నితోగూడ సంతతము లీలావతి మందిరమందే వసించియుండెను. ఆయునికి కవులను నితర రాజభార్యలకుంగూడ నపహాస్యసూచకముల జనింపఁ జేసినది—

పండితులు కాళిదాసు గౌరవము జూడలేక యోహోహో! రాజెంత యని వేకియయ్యెను! జారశిఖామణియై సర్వదా వారస్త్రీలంపటుండగు కాళిదాసుని లీలావతి యంతఃపురమునకు దీసికొనిపోయి యే యవరోధములేకుండ నామెచే నుపచారములు జేయించుచున్నాడట. ఎంత ప్రీతిగలిగినను నేష తియుండెన నిట్లు కావించెనా? వట్టి యమాయకుండై స్త్రీయంత్రతమున దగుల్కొనెనని యాక్షేపింప మొదలుపెట్టిరి.—

రాజభార్యలు లీలావతి గౌరవమును సహింపక యొకనాడు గుమిగూడి తమ పరిచారికలచే నిట్లు పలికించిరి.

ఒకతె—అయ్యో! లీలావతి చర్యలన్నియును నాకు రాజరత్నము జెప్పినది. భోగమునదానికన్న నతిశయించినదట. కాళిదాసునకు మధువులందించుటయు విసరుటయు బన్నీరు జల్లుటయు లోనగు నుపచారములన్నియు నామెయే చేయునట. ఇంక జెప్పనేమియున్నది. ఈ విషయమై రాజు వట్టి వెర్రివాడైపోయెను.

మరొకతె—మధువుల చేతికందియ్యడు నోటికే! ఆ కవికి గంధము పూయు చుండ బలుమారు చూచితినని నాకు ఒకకొమ్మ చెప్పినది. అంత ప్రీతియున్న బరిదాని కలచేత జేయింపరాదా? ఏ రాజు భార్యయైన నట్టి విరుద్ధకర్మముల కంగీకరించునా?

వేరొకతె—సరి. సరి. నీ కసలు తెలియలేదు. (చెవులో) గజయాన చెప్పినది.

ఇంకొకతె— ఆఁ! ఆఁ! ఏమి! అబద్ధమేమో ?

వేరొకతె—అబద్ధమా! కానే కాదు. అయ్యంతఃపురపరిచారికల [illegible] కును దెలియును. రహస్యము లేదు. [illegible]

ఇంకొకతె—రాజుగారి కిష్టమేనా ? సహించుచున్నారా ?

వేరొకతె—ఆ యాయన కేదియు [illegible]. [illegible] శృంగారకేళుల గావించుకొనినను జూచుచు సంతోషించును.

రాజభార్యలు—[illegible] మా [illegible] మాయకత్తె నాశింపజేసి [illegible]. [illegible] పరచుకొన్నది. అంతియకాదు [illegible]

పరిచారికలు—అమ్మా, [illegible] లోకము మూయుదురా? దేశ

మంతయు జెప్పికొనుచునే యున్నారు. మీయక్కను మేమొక్కళ్ళమే యాక్షేపింప లేదు.

భార్యలు—ఆ మాట రాజుగారికి దెలియునట్లామె యంతఃపురమున వ్యాపింప జేయుడు. అంతియేకాని మాయెదుర బలుకవలదు.

అని రాజుభార్యలు పరిచారికల కుపదేశించిరి. వాండ్రు క్రమక్రమముగా లీలావతి పరిచారికలకడను సిద్ధాంతములయందు నా మాటలే యాక్షేపించుచుండిరి. ముఖాముఖిగా రాజుగారి చెవిం బడినది—

మొదట నతం డాప్రవాదము నంతగా లెక్కచేయలేదు. మరియొకనా డొక పత్రిక యతని తలయంపి నుంపబడినది. దానిని విప్పి చదువ నిట్లున్నది.

శ్లో॥ ఘృతకుంభసమానారీ తప్తాంగారసమఃపుమాన్
తస్మాద్ఘృతంచవహ్నించ నైకత్రస్థాపయేద్బుధః॥

రాజా! నీవు బుద్ధిమంతుడవయ్యు మిత్రలోభంబునంజేసి స్త్రీ నెట్లు కాపాడ వలయునో తెలిసికొనలేకున్నావు. కాళిదాసకవి యెంత జారుడో నీ వెరుగవా? అత డంతఃపురద్రోహము జేయుచున్నాడని లోకమంతయు జెప్పికొనుచున్నది. నీకిష్టమున్న భూములిమ్ము. గ్రామము లిమ్ము. ద్రవ్యమిమ్ము. అంతియగాని యవమానకరముగా సంతతము నంతఃపురమందుంచుకొని భార్యచే పర్యాదను మీరిన యుపచారముల జేయింపరాదు. జతుకాష్ఠం బెంతగట్టిదైనను నిప్పువేడి సోకిన మెత్తబడకుండునా? కర్తవ్య మాలోచించుకొనుము. అని యున్న యుత్తర మారాజు మమ్మారు చదివెను. అదియెవ్వరు వ్రాసినదియును పేరులేదు.

అందలి విషయములు నిర్మలములైన యతని మనస్సును గలువపరచినవి. ఇంచుక యాలోచించి యతం డాహా! మహానుభావుండగు కాళిదాసు మిత్రద్రోహము సేయునా? చేయడు. పురుషుని మనస్సు చంచలమగుట! గేయుకళంకపు గలిగి యున్నను లీలావతి మహాసాధ్వి. తప్పుపనుల కిష్టపడునా? నా యందుగల యను రాగమంతయు మట్టుపరచి పరపంత పరిహాసునా? వట్టిది. వట్టిది మేరువు గలంచి నను నయ్యుంచుబోడి మది చలించదు గిట్టనివారెవ్వరో యిట్టికల్పన జేసిరి అని నిశ్చయించి యాకళంకము మనసులోనుండి తోసివేసి యధాగతముగానే సంచరించు చుండెను.

మరియొకనాడు లీలావతి స్వయముగా వంటజేసి భర్తకు వడ్డించినది. కాళిదాసకవి దాపుననే పెకిపువ్వులపీటపై గూర్చుండి రాజుతో వినోదముగా మాట లాడుచుండెను. పొట్టుతీసిన పెసరపప్పును జూచి రాజు

శ్లో॥ ముద్గదాళీ గదవ్యాళీ కవీంద్ర వితుషా కథం

రోగములఁ బోగొట్టెడు నీ పెసరపప్పునకుఁ బొట్టేమిటికిఁ దీయవలయును కవీంద్రా! చెప్పుము అని యడిగినఁ గాళిదాసు

శ్లో॥ అంధోవల్లభ సంయోగే జాతా విగత కంచుకా

అన్న మనుభర్తలోఁ గలసికొనుటచే నది విగత కంచుక యైనది. అనగా రవికలేనిదియైనదనియుఁ బొట్టులేనిది యనియు శ్లేషించి సమాధానము జెప్పెను. ఆ చమత్కార సమాధానము గ్రహించి లీలావతి యించుక నవ్వినది. ఆ నవ్వే యా నృపాలుని హృదయాంబుజమునకు వెన్నెల యాయినది.

అతండు మొగము ముడుచుకొని యాత్మగతంబున నయ్యో! స్త్రీ సమక్షమం దీతండింత నిశ్చయముగా నిట్టి యుత్ప్రేక్ష ప్రకటించెనే! లీలావతి యదివిని సిగ్గుపడక సంశయము విడిచి నవ్వినది. ఇది యెంత యనుచితమైనపని? దీనిఁబట్టిచూడ లోకాపవాదము కొంత సత్యమేమోయని భ్రమకలుగఁ జేయుచున్నది

శ్లో॥ న స్త్రీణా మప్రియః కశ్చి త్ప్రియో వాపి న విద్యతే।
గావస్తృణమి వారణ్యే ప్రార్థయంతి నవం నవం॥

స్త్రీలచిత్త మిట్టిదని దేవుఁడే తెలిసికొనలేడన నా కెట్లు శక్యమగును. అని యనేక విధంబుల నాలోచించుచు మరి కాళిదాసుతో మాటాడలేదు. కోపదృష్టుల భార్య నిరీక్షించుచుండెను. వెనుకటివలె గాళిదాసకవియుఁ దానుం గూర్చున్న సమయంబున నామెవచ్చి యుపచారములఁ జేయఁబూనిన నవ్వలఁ బొమ్మని తీక్షణముగాఁ బలుకును. ఈ రీతిఁ గొన్ని దినములు గడచినవి ప్రచ్ఛన్నముగా వారిచర్యలు పరీక్షించుచుండును.

ఒకనాఁడు లీలావతి తన పనికత్తెనుబిలచి నీవుపోయి యా గదిలో నిప్పు డెవ్వరుండురో చూచిరమ్ము. రాజుగారొక్కరేయున్నచో వడిగా వచ్చి చెప్పుము. ఆయనతోఁ గొన్ని రహస్యములు మాటాడవలసి యున్నదని చెప్పిన నా పరిచారిక పోయి తొంగిచూచినది.

అంతొక శయ్యపై గాళిదాసకవి యవ్వలి మొగంబై పండుకొని నిదురించుచుండెను. భోజుఁడు వేరొక పీఠముపైఁ గూర్చుండె పరిచారిక తొంగిచూచి వెన్కట పరికించి శంకాకళంకిత మతియయి మెల్లగా నవ్వలకు దాఁటి దాపునఁ గూర్చుండెను.

పరిచారిక పోయి యయ్యగారొక్కరే పండుకొని యున్నారని రాజభార్యతోఁ జెప్పినది. అప్పు డా యిల్లాలు దివ్యమణి భూషాంబరంబులు ధరించి యుపహారంబులఁ గైకొని మెల్లగా నా గదిలోనికింబోయి యొక శయ్యపై ముసుంగిడుకొని పండుకొనియున్న కాళిదాసుం జూచి భర్తయనుకొని యా మంచముపైఁ గూర్చుండి మనోహరా! లెండు. ఈ ఫలహారముల భుజింపుఁడు. నాపై గోపము

వచ్చినదాయేమి ? వెనుకటివలె మాటాడుట మానివేసిరేమి ! కవిరాజా రాఁగలడు, వేగరండు. మీతోఁ గొంత ముచ్చటింపవలసియున్నది. అని పలుకుచు ముసుఁగు లాగినది. కాళిదాసని గ్రహించినది.

సిగ్గుపడుచు దిగ్గునలేచి పోయినది. రాజు గవాక్ష వివరములనుండి యంతయుం జూచుచుండెను. కవిరాజు రాఁగలడు అనుమాటలో రాజు రాఁగలఁడు అను మాటమాత్రమే వినంబడినది. తన్నుఁజూచి వెళ్ళిపోయినదని నిశ్చయించెను. మెల్లగ నామె గది దాపునకుఁబోయి యేమనుకొనుచుండునో యని పొంచియుండెను. అప్పు డత్తరుణి పనికత్తెతో తొత్తా ! తిన్నగాఁ జూడక యబద్ధము చెప్పెదవా ? ఎంత ప్రమాదము. ఎంతప్రమాదము ఛీ ! ఛీ ! అశ్రద్ధబుద్ధి నిన్ను శిక్షింపవలయునని మందలించుచున్నది.

ఆ మాటలవిని రాజు ఇప్పుడు తెలిసినది. నా యునికి యాపని కత్తెకు తెలియక యాతఁ డొక్కఁడేయున్నాఁడని చెప్పినది కాఁబోలు. ఇప్పుడు నన్నందుఁ జూచి మందలించుచున్నది. వేశ్యాలంపటుఁడగు నా కవి నంతఃపురమునకుఁ దీసికొనివచ్చి చనువుజేయుట నాదే తప్పు. వనితయు లతయు దాపుననున్న వానిపైఁ బ్రాకునని శాస్త్రములు చెప్పియుండలేదా ? నా బుద్ధి సురిగినది. ఈ యపకీర్తి లోకమంత — వ్యాపించినదికాఁబోలు అయ్యో ! నేను వట్టి మూఢుఁడనై పోయితిని. అని తలంచుచుఁ గోపోద్దీపిత మానసుండై యప్పుడ కాళిదాసు నొద్దకుఁ బోయి పెదమోముతో నీవు నా దేశమునుండి యిప్పుడే లేచిపోవలయును. అని పలికి యజ్ఞనపతి యవ్వలకుఁ బోయెను.

ఆ మాట విని కాళిదాసు నేనేమి తప్పుజేసితిని ? నన్నెందులకుఁ బొమ్మంటివి ? అని యేమియు నడుగక మహాప్రసాదమని యుచ్చరించి యప్పుడే లేచి కట్టు గుడ్డలతో నెక్కడికో పోయెను. పిమ్మట నతం డంతటితో వదలక యాంతరంగిక పరిచరులఁ గొందఱం జీరి లీలావతి నెవ్వరు నెరుంగకుండ సర్వరాత్రంబునం దీసికొని పోయి మహారణ్యములో విడిచి రమ్మని నియమించెను. దైవప్రతికూల దినములలో మంచి యంతయుఁ జెడ్డ క్రిందఁ బరిణమించునుగదా ? — అని యెరింగించి మణి సిద్ధుం డవ్వలికథ పైమజిలీయందుఁ జెప్పఁ దొడంగెను.

144 వ మజిలీ

శ్లో॥ సతాం హి సందేహపదేషు వస్తుషు
ప్రమాణ మంతఃకరణప్రవృత్తయః ॥

మిత్రుని, గళత్రమును వెడలఁద్రోయించినది మొద లమ్మేదినీపతి హృదయమున స్థిమితము చెడిపోయినది. సభకుఁ బోవఁడు. ఇతరులతో మాటాడుట మానివేసెను. ఏదియో ధ్యానించుచు నొక్కఁడు గూర్చుండును. వారి విషయమై

పరిజను లేమనుకొనుచున్నారో యని చాటుచాటుగాఁబోయి వారిమాటలాలించుచుండును. ఒకచో నిరువురు పనికత్తెలిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండ నాలించెను.

ఒకతె – కనికీ! సెలువులు. ఎందు బోయెదవు? చేసినపని సాఁగినదికదా? కానుక లందితివా?

కనికి – బాపీ! తొందరగాఁ బోవలసిన పనియున్నది. కానుకలా? ఒడలంతయు బంగారము [illegible]

బాపి – [illegible] యున్నవేమి? నాకు కానుకలీయలేదా? నీ తల్లి యీ యేటితో ఋణ [illegible] మని చెప్పినదే.

కనికి – చేసినవో [illegible] నదెవ్వరియుం జేయరాదు. ఆ పండితులిచ్చిన పత్రిక రాజుగారి మంచ[illegible] వైచితిని. అది చదివి కొనియే కాళిదాసుపై ననుమానము గలిగి మొదటఁ గొన్నిదినములు మాటాడుట మానివేసిరి. పిదప ననయ్యనుమానము బల పడిన పిమ్మట లేవగొట్టిరి. అది నేను జేసినపనివలన గాదఁట

బాపి – మఱియెవ్వరు చేసిన పనివలన?

కనికి – లీలావతి ప క త్తియ బుచ్చి వెంకి చేసినదఁట

బాపి – అది యేమి చేసినది?

కనికి – అప[illegible]నిసవానిలో ప్రేలుబెట్టినది మఱేమియు లేదు. వినుము. లీలావతి యా గదిలో నెవ్వరున్నారో చూచిరమ్మనఁగాఁగాళిదాసు పండుకొని యుంప రాజుగారని చెప్పినది. ఆ మాటనమ్మి యామె వెళ్ళి కాళిదాసు ముసుఁగు లాగినది. రాజుగారది చూచి యిరువురకు

బాపి––మెల్లగాఁ జెప్పుము. భార్యను లేవగొట్టెనా?

కనికి––బాపీ! అది బ్రహ్మరహస్యముసుమీ! ఎవ్వరితో [illegible] చెప్పె దవు గాక.

బాపి––నా [illegible] తెలియదనుకొంటివా? నా నమ్మకము [illegible] దెలియును. అందులకే [illegible] రహస్యము చెప్పినది.

కనికి––అం[illegible] చెప్పితిని. [illegible] నేను జేసిన పనివలన రాజుగారికి బాగుగా [illegible]మానముగలిగి యున్నది. చివరపని బుచ్చి వెంకి మాటదక్కినది. కానుక[illegible] దానికే వచ్చినవి.

బాపి––రాజు[illegible] [illegible] తెలియఁ జేయుదునని బెదిరింపలేక పోయితివా?

కనికి––దానం[illegible] యనే బయలఁబడగూడదు. మహా ప్రతివ్రత నడవుల పాలు సేసినందులకు [illegible] పోవుదురా?

బాపి––[illegible] అంతయెరింగినదానవు మొదట నీవేల పూనుకొంటివి?

కనికి––గొప్ప[illegible] పీఠియుండవలెఁగాని మనకేమి? నేనుగాకున్న మరియొకతె సిద్ధపడును.

దాసి.—అవును ఆ మాటయు నిజమే. అదిగో యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు. పద పద అని మాట్లాడుకొని యిద్దరు నిష్క్రమించిరి.

ఆ మాటలన్నియు దైవికముగారాజుగారి చెవిని బడెను వారిద్దరు నిరపరాధులని యతని హృదయమునందు బాగుగా నచ్చినది. ఏమిచేయుటకుఁ దోఁపక గదిలో మంచముపైఁ బండుకొని వారి చక్కల దలంచుకొనుచు నేడువఁ దొడంగెను. కొంత సేపునకు లేచి లీలావతి సవతికిఁ దీసికొనిపోయిన పరిజనుల రప్పించి యోరీ! నా ప్రియురాలి నేమిచేసితిరి? ఎందువిడిచిరి? తిరుగా నా రా వర్తమాన మేమియుం జెప్పితిరి కారేమి?

అని యడిగిన వాం డు దేవా! దేవదర్శనార్థమి నాఁడే వచ్చితిమి. కావలి వారలు లోపలికిఁ బోనిచ్చిరికారు. మీ యాజ్ఞానుసారము మత్తుమందు వాసనజూపించి మైమరచియుంత యామె నందలముపైఁ బండుకొనఁబెట్టి మన నగరమున కుత్తరము గానున్న మహారణ్యమునందు తెల్లవారువఱకుఁ బెద్దదూరము పోయితిమి. సూర్య కిరణములు సోకినంత నామెకు మెలకువవచ్చినది. మేము చోరులమనుకొనినది. వస్తువులన్నియుం దీసికొని తన్ను భర్తతోఁ జేర్పుమని మిక్కిలి దైన్యముతోఁ బ్రార్థించినది. మేము దుఃఖించుచు నందల మెక్కించి మీ యాజ్ఞా పత్రికం జూపితిమి. చదివికొని హా! ప్రాణేశ్వరా! యని పలుకుచు నేలంబడి మూర్ఛిల్లినది.

మేము చేయు నుపచారములవలన బెద్దతడవునకు లేచి నలుదెసలు జూచి ఆఁ! ఏమి! నా కిది స్వప్నమా? ఇట్టి పాడుస్వప్నము వచ్చినదేమి? నే నీ యడవి కెట్లువచ్చితిని. నా జీవితేశ్వరుఁడు నన్నీ యడవిలో విడిచిరమ్మని మీకు నియమించెనా? ఛీ ఛీ యెంతమాటపలికితిరి! ఆ పరమకారుణికుఁడు నిరపరాధిని నన్నేమిటికి విడుచును? నేనేమి తప్పుచేసితిని? అటు [illegible] కలలోనైన మీ మాటయుఁ గనలేదని పలికిన మేమాతి [illegible] సనము చదివి వినిపించితిమి. అబ్బా! అప్పుడా తల్లి పడిన [illegible] చప్పజాలము. పెద్ద యెలుంగున నవని ప్రతిధ్వను లిచ్చునట్లు [illegible] గూడ నేడుపు వచ్చినది. తన్నుఁ జంపి పొండని మమ్ము బ్రతిమాలినది. [illegible] యూరడింపము? విడువ లేక విడువలేక యెట్టకే మేము [illegible] నిమ్మని యీ పత్రికలో నేదియో వ్రాసియిచ్చినది. చూచుకొనుడని [illegible] అత్యంతాసక్తిలో విప్పి యతండిట్లు చదివెను.

సీ. ప్రాణేశ యడవిలోపల నన్నువిడిపించు
కొండుల [illegible]
బంధు [illegible]
[illegible]

సర్వసంపదల శాశ్వత సుఖంబనుభవింప
పగలేపటం చింత వగవనేను
ప్రాణసత్వంబులుక్కఱ మీదబడి యొప
ల్పిదలించునని వలవింపనేను

గీ. ఎప్పటికి బావునిక్కంబె యోగిచూడ
నస్థిరంబునె దేహసౌఖ్యములు దెలియ
"దుష్టనసి" కాన దోసిసందులకు మిగుల
వగతుఁ జింతింతు వీఁపింతు వనటగాంతు.

శా. మీపాదంబులె నమ్మి దైవమని మిమ్మేకొల్తు నెల్లప్పుడే
నేపాపంబునెఱుఁగ భూతనివహంబే సాక్షి యోనాథ! నా
కీపైపట్టడు జన్మజన్మముల కీరే భర్తలై సత్కృపం
గాపాడన్ ఘటియింపు మంచెద జగత్కర్తం బ్రశంసించెదన్.

ఆ పద్యపాఠం జదివికొని యతండు నేలంబడి మూర్ఛిల్లి యొక్కింత దడవునకు దెప్పరిల్లి యున్మత్తకారముతో ఓరీ! మీ రామెందీసికొనిపోయి యెన్నిదినములైనది? యెఱింగింపుడని యడిగిన వాండ్రు దేవా! పదిహేనుదినములైనది! చెప్పిరి. ఏమీ! ఇంతియే? నాకు యుగాంతరములైనట్లున్నది. కానిండు. నేనాయడవికివచ్చెద. నా ప్రియురాలినెందు విడిచితిరో చూపింపుఁడని పలుకుచు నెవ్వరికి జెప్పక యశ్వశాలకు బోయి యొకగుఱ్ఱమునకు జీను గట్టించి యెక్కి వాండ్ర వెంట నమ్మహారణ్యమునకు కరిగెను.

ఆ దూతలు మహారాజా! ఇందాంటో[illegible] డింపితిమి. ఇందు మీ శాసన మెఱింగించితిమి. ఇందు దుఃఖించినది. ఇందుమీరు పద్యములు వ్రాసియిచ్చినదని యా యాగురుతు లెఱింగించుచు దుర్భాసనంబున నన్యాసనంబంత [illegible]. ఎందు నామె జాడ [illegible].

అప్పుడా [illegible] పరితపించుచు [illegible] మలనెల్ల మంత్రులఁ [illegible] యనాయరణ్యమంతయు దిరుగుచు నమ్మహాపతిని [illegible] అని కేకలుపెట్టుచు బొల్లి [illegible] పరితపించుచు నమ్మింపుటోడి బలవన్మరణము [illegible] యొక్క చట్టుక్రిందఁ బడి లంబడి యిట్లు తలంచెను.

అయ్యో! పరమపతివ్రతాశిరోమణియగు నిల్లాలిం జంపించితిని. మహాను[illegible] నవమానించితిని. వారిద్దరు నిర్దోషులని యిప్పుడు నాహృదయమే చెప్పుచున్నది. నేను మహాపాతకుండనైతిని. నాకీ పాపము [illegible] గలదా? [illegible] ప్రాణంబుల విడిచెదను. [illegible] కృతనిశ్చయుండై యా

చెట్టుక్రింద గూర్చుండి నలుమూలలు చూచుచుండ నుత్తరపు దెస నుండి యొక బ్రాహ్మణుం డా చెట్టుక్రిందికే యరుదెంచి యాతపక్లేశము సహించుకొన వెన్నుట నార్చుకొనుచు నడుచున్న యారాజుం జూచి వెరుగుపడుచు బల్కరించుటకు వెరచి యూరక యాతని వంక చూచుచుండెను.

అప్పుడు భోజుం డతనింజూచి దీనస్వరముతో అయ్యా! మీదేయూరు? ఎచటికిఁ బోవుచున్నారు? అని యడిగిన నతం డిట్లనియె నేనొక బ్రాహ్మణుండను. నా పేరు ఘోటముఖుండందురు భోజమహారాజుగారిఁ జూడ ధారానగరంబున కరుగుచున్నవాఁడను కాశీలో జదివితినని తనవృత్తాంత మంతయును జెప్పెను.

ఆ మాటలువిని రాజు నమస్కరించుచు నార్యా! భోజునితో మీ కేమిపని యున్నది? అని యడిగిన సౌమ్యా! అతండు పండితకల్పభూజుండని కాశీలో విని మే మేడ్వురము సహాధ్యాయులము వానిం దర్శింప నిశ్చయించి వేరువేరుమార్గముల నాయూరికిఁ బోవుచుంటిమి. నా మిత్రులీపాటికి తత్పురంబునకుఁ బోయియుందురు. నాకు దారిలో నంతరాయములు గలుగుట నాలస్యమైనది. అని చెప్పిన నతండిట్లనియె.

అయ్యా! ఈ యడవిలో నెందైన నొకసుందరి గనంబడినదా? యని యడిగిన నతఁడు సౌమ్యా! కనంబడినది. ఆమె మూలముననే నాకు [illegible]గైనది అని చెప్పుటయు నతండులేచి ఆర్యా! ఎందుఁగనంబడినదో చెప్పుము. నన్నచటికిఁ దీసికొని పొమ్మని ప్రతిమాలిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.

నేనొకదారింబడి వచ్చుచుండ నొకచోఁ జెట్టుకొమ్మకుఁ బైట చెరఁగు తగిలించి మెడ కురిఁబోసికొని చావఁ బ్రయత్నించుచున్న యొకచిన్నది నా కన్నులంబడినది. కన్నులు మూసికొని చేతులుజోడించి దైవమును ధ్యానించుచున్నది. తటాలున నేనప్పుడుపోయి యురిపగియునంత గట్టిగఁ బట్టికొని సాధ్వీ! మీ దెవ్వతవు? బలవన్మరణము నొందుచుంటి వేమిటికి? ఇది మహాపాపకృత్యము గదా! నీ కేమి యాపదవచ్చినది? నిన్నుఁజూడ గొప్పదానవలె దోచుచున్నావు. నీ వృత్తాంతం బెరింగింపుమని యడిగిన నా చేడియ కన్నులు దెరచి నన్నుఁజూచి అయ్యా! నీకు నమస్కారము. నన్ను విడువుము. నా వృత్తాంత మడుగవలదు. పట్టువదలుము. అని ప్రతిమాలినది.

నేను—తల్లీ! నీ వృత్తాంతము నాకుఁ జెప్పుము. నన్ను బుత్రునిగా భావింపుము. బలవన్మరణము నొందఁగూడదని యెంతయో ప్రతిమాలితిని. నా మాటలచే మరణోద్యోగము మానినదిగాని తన వృత్తాంతము చెప్పినదికాదు. అప్పుడు నేనామె నేమియుఁ బల్కరింపక తెరపికిఁ బోవుదమురమ్ము. మీ యూరికిఁ దీసికొనిపోయెదను. అని పలుకుచు నుపలాలించి యొక దాపుంబెట్టి [illegible]పింపసాగితిని.

నే నామెం [illegible] గ్రామ [illegible] తీసికొనిపోయితిని. [illegible]

కుక్కలను మెడకు ద్రాళ్ళదగిలించి నాజాలన. లం జేతనిడికొనివచ్చుచు మా కెదురుపడె యెను. వాని చేతిలోనున్న దుష్టజంతువులజూచి నేను జడియుచు నా యిల్లాలిని పరికి రమ్మని, మార్గమున కొరగా నిలువబడి, వాడవ్వలికి బోవునని నిరీక్షించుచుంటిమి. ఆ దుర్మార్గుండా చిన్నదాని మొగ మెగాదిగ జూచుచు నామెను తన దాపునకురమ్మని యంగుళితో సంజ్ఞగావించెను. ఆమె వాని మొగమే చూడలేదు తరువాత నాతండా చిన్నదానిందాపునకు వచ్చి నీ వెవ్వతెవు? ఎందు బోవుచుంటివని యడిగిన జడియుచు నా యువతి నామాటునకు రాందొడంగినది.

నే సద్దమునిలిచి అయ్యా! మా శ్రోకము నీకేమిటికి? నీ దారి నీవుబొమ్ము. ఈమె నాకు సహోదరి. మేము బ్రాహ్మణులము నేనుంత నాడు దానిం బల్కరించెద వేమిటి!? అని చెప్పితిని. అతండు నా మాటలు విని తలయూచుచు బాపురే! బాప నయ్యా! నిలునిలు. అని పలుకుచు నొకకుక్క గొలుసువిప్పి నాపై కుసిగొల్పెను. అది మొరుగుచు వచ్చినా పైబడినది. నాకుధైర్యము చాలక పారిపోయితిని. కుక్క నన్ను తరిమి కాలుకరచినది. నేలంబడితిని. మేను వివశమునొందినది. పెద్దతడవునకు తెలివి వచ్చినది. నలుమూలలు చూచినంత నందెవ్వరును గనంబడలేదు. ఆమెకొరకు పెద్ద దూరము తిరిగితిని. ఏ జాడ యుం తెలియలేదు. తిరిగి తిరిగి విసిగి మరలమార్గంబు నంబడి నడుచుచుంటిని. ఇదియే వృత్తాంతమని చెప్పెను.

ఆ కథవిని భోజుండు హా! ప్రేయసీ! నీ కెట్టి యిడుములందెచ్చి పెట్టితిని. నేను మిగుల పాపాత్ముండగదాయని దుఃఖించుచు గొంత సేపటికి ధైర్యముదెచ్చికొని మాం త్రికునుద్దేశించి ఛీ! దుష్టాత్మా! ఎవండవురా నీవు! కాంతారముల సంచరించుచు సాధుజనులకు బాధ గావించుచుంటివి? నాకన్నులంబడిన నిన్ను బ్రదుకనిత్తునా? ఈ రాజ్య మెవ్వనిది? ఇట్టిఘోరకృత్యములు జరుగుచుండ బరికింపకుండెనే? ఈ [illegible] మా భూపతింబెంపదా? అన్నన్నా! చేతంగరవాలము లేక పోయెగదా? [illegible] ప్రవనా! పరోపకారపరీణ నిన్నా వంచకుండ. కుక్కచేనే గరపించునా? [illegible] వ్రణము. అయ్యో! దాని కోరలు లోతుగానే దిగినవి. [illegible] యున్నది. వాండెందేగెనో నాకు జూపుము. అని పలుక [illegible] ఓహో! ఈతండెవడో గొప్పవాడు. తేజశ్శాలి. [illegible] శ్రీరాముండువలె భార్య నడవికనిపి పిమ్మట బశ్చాత్తాపము [illegible] వెదకుచున్న వాడు. సిక్కము దెలిసినది. ఆ చిన్నది [illegible] వాడు వెరబట్టబోవ బలపన్మరణము నొందకమానదు. [illegible] [illegible]. ఈతని వెంటబోయి [illegible] [illegible] ప్రపతి కిట్టనియె.

అయ్యా! నేను [illegible] [illegible]లేము. ఆ ప్రదేశము [illegible] నద్దమువెదుకుచుట్టున్నది. గద్దము [illegible].

బగలు ముడివేయఁబడియున్నవి. వాడీపాటికి జనపదంబులకుఁ బోవఁగలఁడు. నేను వాని గురుతుపట్టఁగలను. మనమీ యడవి విడిచి గ్రామములమీఁదుగాఁబోయి వెదకుదము. కనంబడక యెందుఁబోఁగలఁడు అని యుపదేశించిన సంతసించుచు నాఁడేడు ఘోటకముఖులతో గూడ వాని వెదకుచు దేశసంచారము గావించెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు తదనంతరోదంతంబిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

148 వ మజిలీ

రుక్మిణి కథ

భోజరాజునకుఁ గంధర్వపుత్రియగు కమల యను భార్యయందు చిత్రసేనుఁడనుకుమారుఁడును రుక్మిణియను కుమారియునుదయించిరి. గంధర్వదౌహిత్రియగు నా రాజపుత్రిక సౌందర్యంబనన్యంబై యున్నదని వేరేవర్ణింప నవసరములేదు. ఆమె విహరించుటకై యా పట్టణంబున జేర్చియే గొప్ప యుద్యానవన మొకటి నిర్మింపఁబడినది. ఆ తోటలోఁగల పుష్పజాతులు నందనవనములో గూడ లేవని చెప్పవచ్చును. దాని చుట్టును గొప్ప ప్రహరి గట్టఁబడి యున్నది. సంతతము ఆ రుక్మిణి యా యుద్యానవనమునందే విహరించుచుండును. ఆ నిష్కుటములోనికి బురుషులెవ్వరుం బోరాదు. పోయినచో శిక్షింపఁబడుదురు. రుక్మిణికి యౌవనోదయమగుచున్నది. ఆ తోటలోనే యాబోటి యాటపాటలు ఘోటకవిహారములు లోనగు క్రీడలు గావింపుచుండును. రేవతియను చెలికత్తియ యత్తన్వికి హృదయస్థానమై యున్నది. ఒక నాఁడా రుక్మిణి యుద్యానవనములో సఖులతో నాడియాడి సాయంకాలమున వ్యాహ్యాళివెడల వేడుకపడి రేవతింజీరి సఖీ! పరిచారిక గుఱ్ఱమును దీసికొని వచ్చినది కాదేమి? నేఁడు వ్యాహ్యాళి లేదనుకొనినదా యేమి? అని యడిగిన రేవతిదేవి "పరిచారిక యధాకాలమునకే తత్తడి నాయత్తము జేసి తీసికొని వచ్చినదఁట. అది యకారణముగ బెదరి కళ్ళెము బట్టుకొని యెంతలాగినను నిలువక రెక్కలుగల దానివలె నెగిరి కళ్ళెము ద్రెంచుకొని యెక్కడికో పారిపోయినదట. దానికొరకై పెక్కండ్రు రాజభటులు పరుగిడిపోయిరి. దానిజాడ యేమియుం దెలియలేదు. ఆ మాట చెప్పుటకే నీ దాపునకు వచ్చితిని. నీ వేదియో పుస్తకము జదివికొనుచు నాదెసఁజూచితివికావు. ఇక వ్యాహ్యాళికి ప్రొద్దులేదు. రేపు గావింపవచ్చును. మిగుల దీక్షగాఁ జూచుచున్న యాపొత్తములోని చరిత్రములేమని యడిగిన రాజపుత్రిక రేవతికిట్లనియె.

ఈ పుస్తకములో మిక్కిలి చమత్కారములగు విషయములున్నవి. ఇది రహస్యగ్రంథము. దీనిపేరు చెప్పఁగూడదు. ఇది స్పష్టముగా నర్థముగాకున్నది. చూడుమని యా పుస్తకము రేవతికి నందిచ్చినది. రేవతి యాపుస్తకము విప్పి పేరుచదివి చిరునగవుతో దాఁచియుంచుచు నందందు బరిశీలించి వయస్యా! నీ విప్పుడు దీనిఁజదువ

వలసినదే. వ్యాఖ్యానమున్నను గూఢముగానున్నది. దీనిం గురుముఖముగా జదివి కొమ్ము అని పలికిన రుక్మిణి యిట్లనియె.

రేవతీ! దీనిం బురుషులయొద్ద జదువరాదుగదా? శాస్త్రపాండిత్యముగల స్త్రీలు మనకెక్కడ దొరకెదరు? తెలిసినంత మనమే గ్రహింపవలెను. నీవుగూడ విమర్శించి చూడుమనుటయు నది బాగుబాగు నీకంటె నెక్కువ పాండిత్యముగలదా? తిన్నగా చూచిన నీకే యర్థమగును. లేదో పండితుల నడిగి తెలిసికొనివచ్చెద నని పలికిన రుక్మిణి బాలబాలా, మాటవరుసకంటి నీ మాట యెవ్వరికైనం జెప్పెదవుసుమీ? సిగ్గు సిగ్గు అని యా పుస్తకము పుచ్చుకొని యింటికిబోవుదము బండి కట్టింపుము. అని యాజ్ఞాపించినది. అశ్వశకటము సన్నద్ధమైనదని విని రాజపుత్రిక రేవతికై దండ గొని మేడదిగివచ్చి బండియెక్కబోవు సమయంబున నశ్వరక్షకురాలు వచ్చి నమస్కరించు టయు రుక్మిణి, నేడు నీకతంబున వాహ్యాళికెడిపోయినది గుఱ్ఱమేమిటికి బెదరినది? మచ్చిక చేయుటలేదాయేమి? అని యడిగిన నాపరిచారిక అమ్మా! ఆ బాడబ మిట్టి యాగడ మెన్నడును జేయలేదు. ఇంకకే బెదరి యెవరో లాగికొనిపోయినట్లు పారిపోయి నది. నిలుప నా శక్యమైనది కాదని చెప్పుచుండగనే యదిగో! భర్తృదారిక గుఱ్ఱము వచ్చుచున్నదని వనపాలికలు కేకలు బెట్టిరి. ఆ మాటలువిని యందరు నా మార్గము దెసకు దృష్టులు వ్యాపింపజేసిరి. అంతలోనొక చక్కని జవరాలు జీనుపై గూర్చుండి కళ్లెము లాగుచుండ నా హయం బతిరయంబున బరుగెత్తికొనివచ్చి రుక్మిణి యెక్కు చున్న బండిప్రక్క నిలువంబడినది. రుక్మిణి యక్కలికిం జూచి యక్కజమందుచు అవ్వా! నీ వెవ్వతెవు? యిశ్వమువ మెక్కడ గనంబడినది? దీనిందెచ్చి మాకిచ్చితివి కావున నెచ్చెలిపై తిని రమ్మురమ్ము. నీ వృత్తాంతము చెప్పుము. అని పలికిన నక్క లికి యతిలాఘవంబున నా గుఱ్ఱమునుండి దిగినది.

రాచపట్టి యామెచెట్టబట్టుకొని యందున్న రచ్చపై గూర్చుండబెట్టినది. అప్పుడా చిన్నది, రాచకన్నతో రమణీమణీ! నా పేరు నాపమతి యందురు. నేనొక వేశ్యాపుత్రికను. కన్నతాయ నిన్నటిదే గతించెను. బంధువులచే బోషింపబడి విద్యా భ్యాసలాలసనై కాశీ పురంబున కరిగి యందు బహువిద్య లభ్యసించితిని. [illegible] బులం జూచ వేడుకపడి తిరుగుచుంటి. నేడు నేనీ వీటికి వచ్చుచుండ నాకెదురుగా నీతురగము పరుగిడివచ్చుచుండెను. అడవి మెకమనియెంచి చెట్టెక్కితిని. ఆ చెట్టు క్రిందికే వచ్చి యిది నిలువంబడినది. నేనుత్తమాశ్వమని గ్రహించి దీనిపైకెక్కి కళ్లె ములో కాలుపెట్టితినో లేదో యొక్కపరుగున నిక్కడికి దీసికొనివచ్చినది. దీనిపై నెట్లు నిలువబడితినో తెలియదు. ఆ వేగమున నా మేను వివశమైపోయినది. ఇదియే నా వృత్తాంతము. నిన్నుచూడ రాజపుత్రికవలె గనంబడుచుంటివి. నీ పేరేమి? ఏ మహా రాజు కూతురవు? ఈనగరమెయ్యది? నీ యుదంత మెఱింగించి శ్రోత్రానందము గావిం పుము. అనుటయు రాజపుత్రిక సఖురాలు రేవతి యిట్లనియె

ఈమె సకల నృపకిరీటమణిఘృణీరాజిత చరణ సరోజుడగు భోజభోజుని కూతురు. ఈమెపేరు రుక్మిణి. ఇది ధారానగరము ఇది యీమె విహరించు నుద్యానవనము. అని యెరింగించినది. చారుమతి యా మాటవిని వెరగుపాటుతో నోహోహో! నేడెంత సుదినము నేనెంత ధన్యురాలను. నా యభీష్టము దీర్ప నీయశ్వము సర్వేశ్వరుని యనుమతినే నన్నిక్కడికి దీసికొనివచ్చినది. సకలభూజుండగు భోజమహారాజు యశము దేశమంతయు వ్యాపించియున్నది అట్టి రాపట్టితో నాకు మైత్రి గలిగినది. నావంటి ధన్యురా లున్నదియా! అని పొగడుకొనుచుండ వారించుచు రుక్మిణి యిట్లనియె.

చారుమతీ! నీమాటలచేతనే నీవఖండ పాండిత్యధురంధరురాలవని తెలియబడుచున్నది. నీవంటి యాప్తురాలు దొరకుట దుర్లభము. ఈవారువము నిన్ను నా చేరువకు దీసికొనివచ్చుట నాభాగ్యముగాని నీభాగ్యమా! నీవు నాయొద్ద గొంతకాలము వసింపవలయును నిన్ను నా హృదయంబునం బెట్టుకొని కాపాడెదను. నన్ను శిష్యురాలిగా భావించి నీకువచ్చిన విద్యయంతయు నాకు నేర్పుము. సంతతము నాయంతఃపురమునందే వసింపుము. నాభాగ్యమే నీభాగ్యము. నాభోగమే నీభోగము అని పలుకుచు నేస్తమభిలషించిన విని చారుమతి యిట్లనియె.

రాజపుత్రీ! నీవు నాకు బ్రియురాలవై మెలంగెదననిన సంతసింపనా? నీయిష్ట మెట్లో యట్లే కావించెద. మరియొకటి వినుము. నేను గణికనైనను కులవృత్తి విడిచితిని. మీవారెవ్వరైన నన్ను విటకత్తెనుగా భావింతురేమో అందుల కంగీకరించు దానగాను. అనుటయు రుక్మిణి నవ్వుచు పువ్వుబోడీ! నా యంతఃపురమునకు బురుషులు వత్తురా? నా కెట్టియవరోధమో నీకు నట్టియవరోధమే. సంశయింపకుము. రమ్ము. అని చేతిలో చెయ్యివైచి బంతి యెక్కించుకొని తన ప్రక్కను గూర్చుండ బెట్టుకొనినది. రేవతి యెదురుగా గూర్చుండినది.

అప్పుడు కొందరు పరిచారికలు వచ్చి దేవీ! రాజభటులు ద్వారదేశమున గోలాహలము సేయుచున్నారు నీ గుఱ్ఱమెక్కి యెవ్వడో పురుషుడు లోపలికి వచ్చెనట. వానింబట్టికొని దండింతురట. ఈవలకు బంపుమనుచున్నారు. సెలవేమి? అనవుడు రుక్మిణి చాలు జాలు వాండ్రవిమర్శనము జక్కగానున్నది గుఱ్ఱమెక్కివచ్చినది యాడుదో మగవాడో తెలియకున్నారు. పో పొమ్మనుము. అని గద్దించి వారిని తోలించుకొని తన యంతఃపురమున కరిగినది. రాత్రి రుక్మిణి చారుమతితో నిష్టగోష్ఠీవినోదముతో ద్రుటిగా వెళ్ళించినది

మరునాటి యుదయంబున భోజకుమారుడు చిత్రసేనుడను వాడు రుక్మిణి యంతఃపురమునకువచ్చి యొక్కచో గూర్చుండి చెలియలిం బిలిచి సహోదరీ! నిన్న సాయంకాలమున నీగుఱ్ఱమెక్కడికో పారిపోయినదనియు దానినెక్కి క్రొత్తవాడొకడు

నీయుద్యానవనమునకు వచ్చెననియు వానిని బండిలో నెక్కించుకొని రాజభటులను గద్దించి నీవంతఃపురమునకు దీసికొనివచ్చితివనియు సందున్న కావలివారలు సెప్పుచున్నారు. మంత్రులావిషయము నీవలనం దెలిసికొని రమ్మని నన్ను నియమించిరి. అందలి యదార్థమేమని యడిగిన రుక్మిణి భయమభినయించుచు అన్నా! కాశీపుర నివాసిని చారుమతి యను వేశ్యారత్నము మనసయూదనకు వచ్చుచు దారిలో నెదురు పడిన నా గుఱ్ఱమెక్కినది. అది యెందునుబోక నా యుద్యానవనమునకుం దీసికొని వచ్చినది. ఆ చిన్నది మిక్కిలి చదివినదట. ఆమెవలన గొన్ని విద్యాసాంప్రదాయముల దెలిసికొనదలంచి నా శుద్ధాంతమునకు దీసికొనివచ్చితిని. కావలివారలామెను మగవాడని తొంకుచున్నారు. కావలసిన నామె నిందు దీసికొనివచ్చి చూపెద జూడుమని పలుకుచు లోనికిబోయి చారుమతిపాణి బాణింగిలించి ముచ్చటలాడుచు నచ్చటికి దీసికొనివచ్చి యీమెయే చారుమతి. ఈమెయే నిన్న నా గుఱ్ఱమెక్కి నా యుద్యాన వనములోనికి వచ్చిన మచ్చెకంటియని యెఱింగించెను.

అప్పుడా రాజకుమారుడా జవరాలి మేలిజాళువా మేనితళ్కు కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొల్ప ముకుళితహస్తుండై మోహావేశవివశుండై యొక్కింతతడవు ధ్యానించి మది నదుటుగదురుపడజేసికొని తదీయ సౌందర్యాతిశయం బాపోవక చూచుచుండెను. రుక్మిణి చారుమతితో సఖీ! ఈతడు నాసోదరుడు చిత్రసేనుడు. విద్వత్ప్రియుండు. కొంత చదివినవాడు. కొదవ విద్యలు నీయొద్ద నేర్చుకొనగలడు. మఱియు మా యుద్యానవనరక్షకులు నీవు మగవాడవని నివేదించిరట. అందలి నిజము దెలిసికొని వచ్చెనని యెఱింగించుటయు జారుమతి యా రాజసుతునకు నమస్కరించి యోరగా నిలువంబడినది.

చిత్ర—క॥ నారీ నీ పేరేమది?

చారు—చారుమతి యటండ్రు.

చిత్ర—నీదు జనస్థానంబెచటో ?

చారు—వారణాసి.

చిత్ర—కులమెయ్యది ?

చారు—వారాంగన నేను.

చిత్ర—కన్యవా ?

చారు—అవు దేవా !

చిత్ర—గీ॥ విద్యలే మభ్యసించితివి ?

చారు—వరనా, పుత్ర ! శ్రీకాళిదాసాది భూరి కవిశిఖామణులచేత విఖ్యాతిగన్న కృతులను జదివితిననుచు జెప్పుకొనగ వశమె ?

[కి॥ నారీ నీ పేరేమది ?
చారుమతి యటండ్రు నీదు జనపదంబెచటో !
వారణాసి కులమెయ్యది ?
వారాంగన నేను కన్యవా ! అవు దేవా.

గీ॥ విద్య లేమభ్యసించితివి నరనాథ
పుత్ర కాళిదాసాది భూరికవి శి
ఖామణులచేత విఖ్యాతిగనిన మీక
వను జదివితిననుచు జెప్పుకొనగ వశమె]

చిత్ర—కి॥ లలనావతంసమా ! నీకులవృత్తిని సేవగించుకొంటివి మేల్ పెండిలి యాడెదవా !

చారు—యేమో ! తెలియదు. విధిపంపులకు విధేయులము గదా !

రాజకుమారుని చిత్తముతదాయత్తమగుట చిత్తభవునిసాయక ప్రవేశమున కవకాశమిచ్చినది. తదీయ సంభాషణామృతము గ్రోలుట మేను వివశమైపోయినది. మోహ మగ్గలమగుటయు నొరు లెరుంగక సాత్త్విక వికారములతో వచ్చినపనియేమియో మఱచి యారాజకుమారుడు వికారముగా మాటలాడుచుండుట దెలిసికొని రుక్మిణి అన్నా ! ఇక నీవిందు మసలరాదు. వేగబొమ్ము. చారుమతీ ! లోపలికి బోవుదము రమ్మని యామె నంతర్భవనమునకు దీసికొనిపోయినది.

అప్పుడా నృపనందనుం డేమిచేయుటకుం దోచక రుక్మిణి పలికిన మాటల వడువున నందు నిలువక చిత్తచాంచల్యముతో నిజనివాసమునకుం బోయెను.

అంతఃపురమున జారుమతి రుక్మిణితో సఖీ ! నీయన్న యెట్టి ప్రశ్నలువైచెనో చూచితివా ! ఎట్టి వికారముల బ్రకటించెనో పరికించితివా ! యౌవన విలాసములు కడు విపరీతములుగదా? అనుటయు రుక్మిణి సఖీ ! పోనిమ్ము. వానిని గణింపకుము. అతండు నీవ్రతం బెరుగకపోవచ్చును. నీ రూపమందంత మహిమయున్నదని యామె మనసు చిన్నవోకుండ సవరించి మాటాడినది. పిమ్మట నా దినమందే మంచి సమయమునల ఱించి చారుమతి రుక్మిణీ ! నీవిప్పుడు నావలన దెలిసికొనవలసిన విద్య లేమియో పేర్కొనుము. ఇప్పుడే ప్రారంభింతమని యడిగిన నమ్మగువ యేదియో యాలోచించుచుండెను. అప్పుడు రేవతి చెలీ ! మఱచితివా? నిన్న నుద్యానవనములో జూచుచున్న పుస్తకము పాఠము జెప్పించుకొనుము. అందలి విషయములు మనకు స్పష్టముగా దెలియలేదు. అని జ్ఞాపకము సేయుటయు స్మృతి నభినయించుచు నాయించుబోడి యాపుస్తకము దెప్పించి యా యొప్పులకుప్పకు నందిచ్చి దీని నాకు సొంతముగా బాఠము జెప్పుమని కోరినది. చారుమతియు [illegible] పూర్వకముగా నిట్లు చెప్ప దొడంగెను.

శ్లో॥ పక్వాన్నమివ రాజేంద్ర సర్వసాధారణా స్త్రియః
తస్మాత్తాసు న కుప్యేత న రజ్యేత రమేత చ॥
మద్యపానా న్నివృత్తిశ్చ బ్రాహ్మణానాం గురోస్తులాం
పరస్త్రీభ్యశ్చ లోకానా మృషేః రౌద్దాలకే రపి॥
తతః పితు రనుజ్ఞాతా ద్గమ్యాగమ్యవ్యవస్థయా
శ్వేతకేతు స్తపో శ్చ స్సుఖం శాస్త్రం నిబద్ధవాన్॥

పూర్వకాలంబున బరస్త్రీగమనము నిషేధము కాదు. స్త్రీలు పక్వాన్నము వంటివారు. అందరకు సమానముగా ననుభవింపబడగినవారు. ఇది గమ్య, ఇది యగమ్య యని విధినిషేధములులేవు. మరియు బ్రాహ్మణులు మద్యమాంసములు దినువారు. గురు పుత్రికం బెండ్లి యాడువారు. అట్టి దురాచారము లన్నియు నిషేధించి పరమ తపో నిష్ఠుండగు నుద్దాలక మహర్షి కుమారుడు శ్వేతకేతుండను వాడు తండ్రి యనుజ్ఞచే (నపరదారాంగస్మృతి) పరస్త్రీగమనము నిషేధించుచు సహస్రాధ్యాయములతో నొప్పు చున్న యొక శాస్త్రమును రచించెను. నాటినుండియు నాదురాచారము లన్నియు నశించినవి.

మరియు నాగ్రంథవిషయంబులే క్లుప్తపరచి బభ్రుపుత్రుడగు పాంచాలుం డను పండితుడు నూరధ్యాయములుగా సాధారణ సాంప్రయోగిక కన్యా సంప్రయుక్త భార్యాధికారిక పారదారిక వైశిక ఔపనిషదికములను సప్తాధికరణములుగల [illegible] గ్రంథము రచించెను. ఇంతటి విషయంబులు సర్వజనానుష్ఠేయంబులని యెరింగించి మరియు

ఇందు సూత్రము శతాయుర్వై పురుషో విభజ్య కాల మన్యోన్యానుబద్ధం పరస్పరస్య అనుపఘాతుకం త్రివర్గం సేవేత॥

పురుషుడు తన యాయువును విభజించుకొని ధర్మార్థకామములను [illegible] వలన నొకదానికి బాధకము లేకుండ ననుభవింపవలసినదని చెప్పబడియున్నది. మంచి దిగా!

[illegible] తనయా [illegible] చెప్పుము.

[illegible] బాల్యము, యౌవనము, [illegible] [illegible] జేసికొని

సూ॥ బాల్యే విద్యాగ్రహణా దీనర్థాన్॥
బాల్యంబున విద్యా గ్రహణాదిక మగు నర్థముల సంపాదించవలె [illegible]
[illegible]

[illegible] విద్యాలు [illegible]
[illegible]

రాజ—తరువాత ?

చా—సూ॥ కామింత యౌవనే॥ యౌవనమున గామము ననుభవింపవలయును.

రాజ—తరువాత ?

చా—సూ॥ స్థావిరే ధర్మం మోక్షం చ॥ ముసలితనమున ధర్మమును గురించి యత్నింపవలయును.

రాజ—సఖీ! నాకింకొక సందియము గలుగుచున్నది. యౌవనమునందు గామమేకాని యర్థధర్మముల నార్జింపగూడదా ?

చారు—సత్యము నీసందియ మీగ్రంథకర్తయే తీర్చె నాకర్ణింపుము. సూ॥ అనిత్యత్వాదాయుషో యథోపపాదం సేవేత॥ అనగా జీవిత మస్థిరమగుట నెప్పుడేది సిద్ధమగునో యప్పుడు ధర్మార్థముల సంపాదింపవలయునని శాస్త్రకారులే చెప్పియున్నారు.

రాజ—సూ॥ తిర్యగ్యోనిష్వపి స్వయంప్రవృత్తత్వాత్ కామస్యనిత్యత్వాచ్చ న శాస్త్రకృత్య మస్తీత్యాచార్యాః॥

శ్లో॥ వినోపదేశంసిద్ధోహి కామోనాఖ్యాత శిక్షితః॥
స్వకాంతా రమణోపాయె కో గురుర్మృగ పక్షిణాం॥

చారుమతీ! నిన్నేను గొన్ని యెరిగియు నెరుంగని శంకలు చేయుచుంటి, పరిహసింపకేమి. త్రివర్గములో ధర్మార్థములకు శాస్త్ర మావశ్యకముగాని కామమునకు శాస్త్రపాఠమేల? కామము జంతువులకు నిత్యమైనదికాదా? పశుపక్ష్యాదికములకు స్వకాంతారమనోపాయ మెవ్వ డుపదేశింపుచున్నాడు ?

చారు-తరుణీ! వినుము. సూ॥ సంప్రయోగపరాధీనత్వాత్ సచ స్త్రీ పురుష యోరుపాయ మపేక్షతే॥ కామము సంప్రయోగపరాధీనమైనదగుట నుపాయ మపేక్షించుచున్నది. అయ్యుపాయంబు శాస్త్రపఠనంబునంగాని లభింపదు. పశుపక్ష్యాదులావరణ శూన్యమగుట ఋతుకాలమందు సంయోగాపేక్షగలవగుట వానికి శాస్త్రాపేక్షకము కాన్పింపదు. మనుష్యులకు గమ్యాగమ్య విషయ సంతోషావసాన ప్రతీకారములు గలుగుటంబట్టి శాస్త్రమావశ్యకంబై యున్నది.

రాజపుత్రి—సూ॥ న కామాన్ చరేత్॥ పాండురాజు రావణుడు మొదలగు కాముకులు విశేషకామంబునం జెడిపోయిరిగాదే! సామాన్య కామంబున దృప్తి బొందక విశేషకామంబున కేల ప్రయత్నింపవలయును ?

చారు—రావణాదు లధర్మకామంబునం జెడిపోయిరి. ధర్మార్థహాని గానంత గామము [illegible] శాస్త్రము [illegible]చున్నది. [illegible]కే శాస్త్రపాఠము, మరియొక విశేషము వినుము.

సూ॥ శరీరస్థితి హేతుత్వా దాహారసధర్మాణౌహికామాః॥ అజీర్ణాదిరోగజనకంబైనను నాహారము శరీరస్థితికి హేతువగునట్లు కామముగూడ హేతువై యగుచున్నది. మరియు,

సూ॥ ఫలభూతాశ్చ ధర్మార్థయోః॥ ధర్మార్థములయొక్క సేవసుఖము కొరకే కదా. అట్టి సుఖము కామమే.

రాజపుత్రి—(నవ్వుచు) ధర్మార్థములయొక్క సేవ కామము నిమిత్తమా? ఈ మాటకు బ్రాహ్మణులు సమ్మతింతురా?

చారు—సందియమేలా? వినుము.

శ్లో॥ ధర్మమూలస్స్మృతి స్స్వర్గ స్తాపి పరమాస్త్రియః
గృహస్థ ధర్మో దుర్వారో నరాణాం దైవయత్నజః॥
హితాశ్చాపత్యసంతానై స్త్రియ స్స్విహ పరత్రచ
పరం సంప్రత్యయో భోగః ప్రశస్తాయ స్త్రైణ్యయః॥

స్వర్గము ధర్మమూలకమైనది అందుగూడ స్త్రీలే ముఖ్యలుగా చెప్పబడిరి. ధర్మయత్న జనితంబగు గృహస్థధర్మము దుర్వారమనట. సంతానసాధనము వలన స్త్రీలు ఇహపరసుఖముల నొసంగుచున్నారు. కావున స్త్రీభోగము ప్రశస్తమునకు గారణమగుచున్నది.

రాజపుత్రి - స్త్రీ దోష ప్రశంస మీ మాటలకు బ్రతికూలమగునేమో?

చా—అహో! నీవు చాల చదివితివిగదా. పశువులు మేయునని చేలు జల్లుకొనుట మానుదురా? భిక్షుకులు వత్తురని పాత్రలు సంపాదింపకుందురా? స్త్రీ దోషముల వివరించి స్త్రీల బరిగ్రహింపకుండుట దూష్యము కాదా?

రాజ—(నవ్వుచు) చారుమతీ! "నపరదారాం గచ్ఛేత" అని శాస్త్రములు ఘోషింపుచున్నవిగదా? ఈ గ్రంథకర్త పారదారిక ప్రకరణ మెందుకు వ్రాయవలెను.

చారు—మంచిశంకయే చేసితివి. వినుము. ఇది పాపప్రయోగమని యెరింగియు లోకప్రవర్తి యిట్లుండునని తెలుపుటకై యిందు వ్రాసిరి. మరియు నుపాయముల నెరింగినవాడుగాని స్వదారను రక్షించుకొనజాలడు. అని గ్రంథకర్తలే వ్రాసియున్నారు. చూడుము.

శ్లో॥ భార్యాధికారికమిదం కథితం సమాసాత్
వక్ష్యామి సంప్రతిపరప్రమదాభియోగం
ఆయుర్యశోపహరధర్మ సుహృత్వ దాయం
వార్యో దిదావిధమ పేక్షపరా స్త్ర కామాః॥

పార దారిక ప్రకరణము తప్పక చేయఁదగినదని విధించలేదు. ఇది పాప కృత్యమని తెలుపుచు లోకప్రవృత్తి యిట్లుండునని దశాప్రకరణపద్ధతి ననుసరించి చెప్పితిరి. కాని విధి యదికాదని యాచార్యులే వ్రాసికొనిరి. చూచితివా?

రాజపుత్రి-సూ॥ తదంగవిద్యాః పురుషోధీయేత॥ దీనిని బురుషులే చదువ వలయునని విధి గనంబడుచున్నదే? స్త్రీలు చదువ వచ్చునా?

దాయ-సూ॥ ప్రాగ్యౌవనాత్॥ స్త్రీ యౌవనోదయము కాక మున్ను చదువ వలయునని చెప్పఁబడినది.

రాజ—ఇసిరో యౌవనము రాకమున్ను యీ గ్రంథము జదివిన నీకేమి తెలి సును? శకపాఠమే యగును.

దాయ-ప్రత్తాచ పత్యురభి ప్రయాత్.

పెండ్లియైన తరువాత స్త్రీ పతి యనుమతి వడసి చదువవచ్చునని యాచార్యులే వ్రాసియున్నారు.

రాజ-సూ॥ యోషితాం శాస్త్ర గహణస్యా భావాదనర్థక మిహం శాస్త్రే స్త్రీశాసన మిత్యాచార్యాః॥ స్త్రీలు శాస్త్ర గహణ విహీనలగుట నిందు జెప్పఁబడిన విషయంబులు గ్రహింపఁజాలరు. అప్పుడీ శాస్త్రమువలనఁ బ్రయోజన మేమియున్నది?

దాయ-సూ॥ ప్రయోగగ్రహణం త్వాసాం ప్రయోగస్యచ శాస్త్రపూర్వకత్వాదితి వాత్స్యాయనః॥

స్త్రీలకు శాస్త్రగ్రహణము లేకపోవుగాక. సంప్రయోగము శాస్త్రపూర్వకమగుట స్త్రీల కుపదేశింపఁదగియున్నది. కావున నిది నిరర్ధకము కానేరదు. శాస్త్రమే లేనిచో విధి యెట్లు తెలియఁబడును. ఎట్లుపదేశింతురు.

రాజపుత్రి-సరే శాస్త్ర మావశ్యకమని యొప్పుకొనియెదను. ఎక్కడనోకాని శాస్త్రజ్ఞులు లేరుగదా? సంప్రయోగము సర్వజన విషయమైనది. ఈ రెంటికి సామరస్య మెట్లు కలిగెడిని?

దాయ-శాస్త్రజ్ఞుడు దూరమందున్నను పారంపర్యముగా వ్యాపింపక మానదు.

మరియు సూ॥ సంత్యపిఖలు శాస్త్రప్రహత బుద్ధయో గణికా రాజదుహితరో మహామాత్రదుహితరశ్చ.

వేశ్యాంగనలు, రాజపుత్రికలు, సామంతుల కూఁతుండ్రు ఈ శాస్త్రమెరింగినవారుందురు. వారివలన జదివికొనవచ్చును.

రాజ—అట్టివాండ్రు దొరకుట దుర్ఘటముగాదా. నేడు మా పూర్వపుణ్యంబు వలన నీవు లభించితివి. కావున నింతవ్రిస్తముగా నడుగుచుంటిని. పీని నెట్టివారివలన గ్రహింప దగినది

చారు-విశ్వాసముగల స్త్రీవలన నీ సాంప్రదాయరహస్యములతో సభ్యా సమువలనఁ బ్రయోగింపదగిన చతుష్షష్టికళలను దెలిసికొనవలయును.

రాజ-విశ్వసింపదగిన వారెట్టివారో చెప్పుము.

చారు-ప్రవృత్తపురుష సంపర్కముగల తనతో బెరిగిన దాసిపుత్రిక. సఖురాలు, పినతల్లి, వృద్ధదాసి, భిక్షుకురాలు, అక్క యిట్టివారు విశ్వసింప దగినవారు.

రాజపుత్రిక-చారుమతీ! చతుష్షష్టికళలు పలువిధంబుల నొప్పుచుండు నని చెప్పుదురు. వాని భేదంబుల వివరింతువే. అనుటయు చారుమతి పుస్తకము విప్పి యిట్లు చెప్పుచున్నది.

శాస్త్రాంతరమున నరువదినాల్గు మూలకళలని చెప్పఁబడి యున్నవి. అందు గర్మాశ్రయము లిరువదినాలుగు గీతము, నృతము. వాద్యము, కౌశలవిజ్ఞానము, ఉదారవచనము, చిత్రవిధి, పుస్తకర్మ, పత్రచ్ఛేద్యము, మాల్యవిధి, గంధయుక్త్యా స్వాద్యవిధానము. రత్నపరీక్ష, సీవనము, రంగపరిజ్ఞానము, ఉపకరణక్రియ, మానవిధి, అజీవజ్ఞానము, తిర్యగ్యోనిచికిత్సము, మాయాకృతిపాషంద సమయజ్ఞానము, క్రీడా కౌశలము, లోకజ్ఞానము, వైచక్షణము, సంవాహనము, శరీర సంస్కారము, విశేష కౌశలము 24.

ద్యూతాశ్రయములు 20

ఆయుఃప్రాప్తి, అక్షవిధానము, రూపసంఖ్య, క్రియామార్గణము, బీజగ్రహ ణము, నయజ్ఞానము, కరణాదానము, చిత్రాచిత్రవిధి, గూఢరాశి, తుల్యాభిహారము, క్షిప్రగ్రహణము, అను ప్రాప్తిలేఖ స్మృతి, అగ్నిక్రమము, ఛలవ్యామోహనము, గ్రహదానము, ఉపస్థాన విధి, యుద్ధము, రుతము, గతము, నృత్తము ఇవి యిరువది.

శయనోపచారికములు 16

పురుషభావగ్రహణము, స్వరాగప్రకాశనము, ప్రత్యంగదానము, నఖదంత విచారము, నీవీస్రంసనము, సంస్పర్శనానులోమ్యము, పరమార్థకౌశలము, హర్ష ణము, సమానార్థాతాకృతార్థత, అను ప్రోత్సాహనము, మృదుక్రోధప్రవర్తనము, సమ్యక్క్రోధనివర్తనము, క్రుద్ధ ప్రసాదనము, సుప్తపరిత్యాగము, చరమస్వాపనిధి, గుహ్యగూహనము.

ఉత్తర కళలు 4.

అశ్రుపాతముతో రమణునికి శాపమిచ్చుట, స్వశపథక్రియ, ప్రస్థితానుగ మనము, తిరిగి తిరిగి చూచుట, ఇవి మూలకళ లనఁబడును.

చతుష్షష్టి కళలను బలువురు పలువిధంబులం జెప్పుచుందురు. వాత్స్యాయనోక్తములు, పాంచాలోక్తములు, శాకపాకములు సేయుటకు సలంకరించుకొనుటకుం బాలుబాగ నుపకరించును. కవిత్వము అవధానములు, ఇంద్రజాలములు లోనగు విషయములు వర్ణింపబడియున్నవి. పాంచాలోక్తములు కేవలము క్రీడాయోగ్యములు. శాస్త్ర ప్రశంస, శస్త్రాస్త్ర నైపుణ్యము, అశ్వగజాదిశిక్షణములు ప్రకటింప బడినవి. పెక్కేలవాని నెఱింగినవారి కెందుంబోయినను విజయమే కలుగును.

అరువదినాల్గు విద్యలు.

1 గీతం॥ స్వరగము, పదగము, లయగము, చేతోవధానగమని గానము, నాలుగు విధములు.

2 వాద్యం॥ ఘన వితత శుషిర కాంస్య తంత్రీ ప్రభృతుల వలనం గలుగునది.

3 నృత్యం॥ విభావానుభావాదుల వలన వ్యక్తమగునది.

4 ఆలేఖ్యం॥ రూపప్రమాణవర్ణికా సాదృశ్యాది షడంగములతో విగ్రహములు వ్రాయుట.

5 విశేషకచ్ఛేద్యం॥ భూర్జాదిపత్రములు ఛేదించి తిలకముగ గర్దపత్రములుగ రచించుట.

6 తండులకుసుమబలివికారాః॥ నానా విధంబులగు తండులములచే గామదేవాది భవనమునం దలంకరించుట, పుష్పములతోఁ గూర్చి శివలింగాదుల నర్చించుట.

7 పుష్పాస్తరణం॥ శయనగృహాదులయందు బూవులచే శయ్యాదుల గల్పించుట.

8 దశనవసనాంగరాగః॥ కుంకుమాదిరంజకములచే నోష్ఠాదులు రంగులు వైచికొనుట.

9 మణిభూమికాకర్మ॥ గ్రీష్మకాలంబున జల్లదనంబునకై మరకతాది మణులచే వేదికలు గల్పించుట.

10 శయనరచనం॥ రక్త విరక్త మధ్యస్థాభిప్రాయముల ననుసరించి యాహార పరిమితింబట్టియు శయ్యల రచించుట.

11 ఉదకవాద్యం॥ నీటియందు మురజాదులవలె వాయించుట

12 ఉదకాఘాతః॥ హస్తయంత్రములవల్ల నుదకముల విరజిమ్మి కొట్టుట. ఈ రెండును జలక్రీడాంగములు.

13 చిత్రాశ్చయోగాః॥ ఇంద్రియపలితీకరణాదులైన చిత్రయోగములు ఇవి యితరుల వంచించుటకు నుపయుక్తములు.

14 మాల్యగ్రథన వికల్పాః। విచిత్రములుగా దండలు గట్టుట.

15 శేఖరకాపీడయోజనం॥ అనేక రూపములుగా శిఖల ముడుచుట, వానియందు మాలికలుగూర్చుట, ఇవి రెండును నేపథ్యాంగములు.

16 నేపథ్యప్రయోగాః॥ దేశకాలానుగుణ్యముగా వస్త్రమాల్యాభరణాలచే శోభకొఱకు శరీరమలంకరించుట.

17 కర్ణపత్రభంగాః॥ దంత శంఖాలచే గర్ణ పత్రములుజేసి యలంకరించుట.

18 గంధయుక్తిః॥ స్వశాస్త్ర విహిత ప్రపఞ్చా, ప్రతీతి ప్రయోజనైవ॥ ఆ శాస్త్రమందు విధింపబడిన రీతిగలది. (పరిమళవస్తు నిర్మాణము దీని ప్రయోజనము సర్వసిద్ధము.

19 భూషణయోజనం॥ మణిముక్తా ప్రవాళాదులచే పేరులు కట్టుట, కటక కుండలాదులుచేయుట. ఇవి నేపథ్యాంగములు. వస్తురచన కాని శరీర మలంకరించుట గాదు.

20 ఇంద్రజాలాః॥ ఇంద్రజాలశాస్త్ర ప్రభవములగు యోగములు సైన్య దేవాలయాదుల జూపించుట ఇవి పరమోహనార్థములు.

21 కౌచుమారాశ్చయోగాః॥ కుచుమారునిచే జెప్పబడిన సుభగంకరణాద్యుపాయ యోగములు.

22 హస్తలాఘవం॥ సర్వకర్మలయందు లఘువాస్తత్వము.

23 విచిత్రశాక యూషభక్ష్యవికారక్రియాః॥ భక్ష్యభోజ్య శాకాదుల రుచులుప్పతిల్లునట్లు వండుట.

24 పానక రస రాగాసవ యోజనం॥ గుడతింత్రిణికాదులచే పానకమును ద్రాక్షామోచాఫలాదులచే మద్యమును మధురముగా వండుట.

25 సూచీవానకర్మాణి॥ సూదితో జేయఁదగినపనులు. బొంతలు తివాసులు లోనగునవి యల్లుట.

26 సూత్రక్రీడా॥ దారము త్రెంపి కలుపుట రంగులుగా జూపుట లోనగు వినోదము లెఱుంగుట.

27 వీణా డమరుక వాద్యాని॥ వీణాడమరుకాదులు మనోహరముగా వాయించుట.

28 ప్రహేళికా॥ ఇది కావ్యప్రసిద్ధము. పరవ్యామోహనము నిమిత్త ముపయోగము. గూఢముగా నుంచబడిన అర్థముగల కావ్య విశేషము.

29 ప్రతిమాలా॥ శ్లోకముల యంత్యాక్షరములు జదివిన శ్లోకమగుట.

30 దుర్వాచకయోగాః॥ శబ్దార్థములచే దెలియబడరి చదువ శక్యముగాని యక్షరోపశ్లేషములుగల శ్లోకములు రచించుటయు జదువుటయు.

31 పుస్తకవాచనం॥ శ్లోకముల బదములుగాను, బదులల శ్లోకములుగాను సంగీతముగా జదువుట.

32 నాటకాఖ్యాయికాదర్శనం । నాటకములు పదివిధములు—

శ్లో॥ నాటక మంకో, వీథి, ప్రహరణ, మీహామృగో, ఢిమో, భాణః
వ్యాయోగ సమవాకారో, ప్రసనమితి. ఈ దశవిధనాటకములు రచించుట.

33 కావ్యసమస్యాపూరణం॥ శ్లోకసమస్య పూర్తి చేయుట.

34 పట్టికావేత్రానన వికల్పా॥ పేముచే మంచములును పీఠములు లోనగు నుపకరణములు రచించుట

35 పలకర్మాణి॥ అపద్రవ్యార్థములైన కుండకర్మలు.

36 తక్షణం॥ శయనాసనాద్యర్థములగు వడ్రంగి కర్మలు.

37 వాస్తు॥ విద్యాగృహకర్మల కుపయోగించువిద్య.

38 రూప్యరత్నపరీక్షా॥ దీనారముల యుక్కయు, నవరత్నముల యుక్కయు గుణదోషముల నెఱుంగుట. ఇవి వ్యవహారాంగములు.

39 ధాతువాదః॥ మృత్ శిలాప్రస్తర రత్న ధాతువులయొక్క పాతన శోధన మేళనాదుల నెఱుంగుట.

40 మణిరాగాకరజ్ఞానం॥ స్ఫటికాదిమణులకు రంగులు గలుగఁ జేయు విధం బెఱుంగుట పద్మరాగాది మణులు పుట్టుచోటు దెలియుట.

41 వృక్షాయుర్వేదయోగా॥ వృక్షలతాదుల దోహదముల నెఱుంగుట.

42 మేషకుక్కుటలావక యుద్ధవిధి॥ సజీవ ద్యూతాదివిధుల నెఱుంగుట.

43 శుకశారికా ప్రలాపనం॥ శుకశారికాది పక్షులకు మాటలు నేర్పుట, సందేశములు పంపుట లోనగు విషయంబు లెఱుంగుట.

44 ఉత్సాదనే సంవాహనే కేశమర్దనేచ కౌశలం॥ తలయంటుటయు, గాళ్లుపట్టుట లోనగు పనులయందు నేర్పు. ఇది పనుల నానాంగము నిమిత్తము.

45 అక్షరముష్టికా కథనం॥ గూఢాక్షరములతో శ్లోకములు రచించుట. దీనికే యక్షరముద్రయని పేరు.

46 మ్లేచ్ఛితవికల్పా॥ సాధుశబ్దములో గూడినవైనను నక్షర వ్యత్యాసంబున నస్పష్టార్థంబగు పదంబులు మ్లేచ్ఛితకములని చెప్పంబడును. అట్టి శబ్దములతో శ్లోకములు రచించుట.

47 దేశభాషాలిపిజ్ఞానము॥ సకలదేశభాష లిపి విశేషములం దెలిసికొనుట.

48 పుష్పశకటికా॥ పూవులం నిమిత్తంబుగాఁ జేసికొను శకటికల రచించుట.

49 నిమిత్తజ్ఞానం॥ శుభాశుభ శకున మెఱుంగుట.

50 యంత్రమాతృకా॥ విశ్వకర్మ ప్రోక్తమార్గమున సజీవ నిర్జీవ యంత్ర

ములు చేయు విధానము నేర్పుట. బండ్లు, నోవలు మొదలగునవి యంత్రములతో జేయుట.

51 ధారణ మాతృకా॥ ఏకసంథ గ్రాహిత్వము. ఒకసారి వినిన దానిని జదువుట.

52 సంపాఠ్యం॥ కల్పిజదువుట అనగా దానెవ్వరు జదువని దాని నొకడు జదువుచుండ వారితో నేకరువు బెట్టుట.

53 మానసి॥ ఒకడు మనసులో దలచుకొని వ్యంజనములు మాత్రము పద్మదళాకృతులుగా వ్రాసినంత నతడు తలంచుకొనిన శ్లోక ఛందోగణాదులు తప్పకుండ వ్రాయుట. ఇది కవితా చమత్కృతి విషయము.

54 కావ్య క్రియా॥ సంస్కృత ప్రాకృత పభ్రంశ కావ్యములు రచించుట.

55 అభిధానకోశ॥ అడిగిన వృత్తముల రచించుట.

56 ఛందోజ్ఞానం॥ పింగళాది ప్రణీతములగు ఛందస్సుల నెరుంగుట.

57 క్రియాకల్ప॥ కావ్యాలంకారముల నెరుంగుట. ఈ మూడును గవ్యాంగములు.

58 ఛలితకయోగా॥ ఒక రూపమును మరియొక రూపముగా మార్చి పరుల వ్యామోహపెట్టెడు యోగములు నెరుంగుట.

59 వస్త్రగోపనాని॥ చిన్నది పెద్దదిగాను, పెద్దది చిన్నదిగాను జేసి వస్త్రములు ధరించుట.

60 ద్యూతవిశేషా॥ సజీవదూతక్రీడల నెరుంగుట.

61 ఆకర్షక్రీడా॥ పాచికలనాడుట. ఇది యు ద్యూత [illegible].

62 బాలక్రీడనకాని॥ బాలుర కుపయోగించు [illegible]

63 వైనయికీనాం జ్ఞానం॥ గజాశిక్షణము.

64 వైజయికీనాం [illegible] విద్యానాం జ్ఞానం [illegible] శాస్త్రములు [illegible] శాస్త్రవిద్యల [illegible] విద్యలు దెలిసికొనుట.

ఈ [illegible] శాస్త్రమున [illegible]. వీనికి యంగవిద్యలని పేరు.

పాంచాలక థిత చతుష్షష్టి కళలు.

1 స్పృష్టక విద్ధక ఉద్ఘృష్టక పీడనక లతావేష్టిత వృక్షాధిరూఢ తిల తండుల క్షీరనీరములు (8)

2 చుంబిత స్ఫురితక ఘట్టితక సమ తిర్యక్ ఉద్భ్రాంత పీడిత అవపీడితములు. (8)

3 స్ఫురితక అర్ధచంద్రదిక మండల లేఖా వ్యాఘ్రనఖ మయూరపదక శశప్లుతక ఉత్పాలా పత్రకములు. (8)

4 గూఢక, ఉచ్ఛూనక, బిందు, బిందుమాలా, ప్రవాళమణి మణిమాలా, ఖండాభ్రక వరాహచర్వితములు. (8)

5. ఉత్ఫుల్లక, జృంభితక, ఇంద్రాణిక, సంపుటక, పీడితక, వేష్టితక, బాడబక, భుగ్నకములు. (8)

6 సీత్కృతక, హింకృత, స్తనిత, కూజిత, రుదిత ఘూత్కృత, ఫూత్కృత, ఫుత్కృతములు (8)

7 కీల, కర్తరి, విద్ధ, సందంశకాదిభేదములు. (8)

8 మంథనమాల:- అవమర్దన, పీడితక, నిర్ఘాత, వరాహఘాత, వృషాఘాత, చటక, విలసిత, సంపుటములు. (8)

ఈ యరువదినాల్గు కళలు పాంచాలభేదముగ్రె యొప్పుచున్నవి. ఇవియన్నియు ప్రాయికముగ స్త్రీలు గ్రహింపఁ దగియున్నవి. వినుము.

శ్లో॥ యోగజ్ఞా రాజపుత్రీచ మహామాత్ర సుతా తథా
సహస్రాంతఃపుర మపిస్వవశే కురుతే పతిం॥

శ్లో॥ కలనాం గ్రహణాదేవ సౌభాగ్య ముపజాయతే
దేశకాలౌ త్వంవేక్ష్య సాంప్రయోగస్సంభవేన్నవా॥

అని చతుష్షష్టి కళాభేదంబుల తెరం గెరింగించుటయు రాజపుత్రి వారు పెద్ద మిక్కిలి కొనియాడుచు దల్లక్షణంబు లన్నియు విమర్శించుచుండెను. (అని యుపయుంగించె.)

143 వ మజిలీ

గోణికాపుత్రుని కథ

గోపా! విను మాదత్తకాది మిత్రులలో నొకండగు గోణికాపుత్రుండు నియమించికొనిన ప్రకారము శుభముహూర్తంబునఁ గాశీపురంబునుండి బయలుదేరి దక్షిణాభిముఖుండై యరుగుచుఁ గ్రమంబున ననేక జనపదంబు లతిక్రమించి యందలి విశేషములు పరికించుచు నొకనాఁడొక చెట్టునీడం గూర్చుండి యా తపసంజాత క్లేశంబు వోకార్చు కొనుచున్న సమయంబున నొక బ్రహ్మచారి యా దారిం బోవుచు నా ప్రాంతము నీడం జేరి యందున్న గోణికాపుత్రుం గాంచి నమస్కరించుటయు నతండు నీవెవ్వండవు, యెందలివాఁడవు, యెందుబోవుచున్నవాఁడ వని యడిగిన నా వటుం డిట్లనియె.

అయ్యా! నా దొక పల్లెటూరు కాపురము. నా పేరు గోపచంద్రుడు. బ్రాహ్మణుఁడ. దరిద్రుఁడనై ముష్టియెత్తుకొనుటకై యీ ప్రాంత గ్రామముల కరుగుచున్నాఁడనని చెప్పిన నతండు నవ్వుచు నీకుఁ బెండ్లియైనదా? విద్యాభ్యాసమేమైన జేసితివా యని యడిగెను

చిన్నతనమునందే తలిదండ్రులు గతించిరి. సంసారము మీఁద బడినది. ముష్టియెత్తుకొని సంసారము నడుపుచుంటిని చదువుకొనుట కవకాశము గలిగినది కాదు. విద్యాధన శూన్యుండ నగు నాకుఁ బిల్ల నెవ్వరిత్తురు? శుద్ధ బ్రహ్మచారిని బాబూ! అని చెప్పిన గోణికాపుత్రుండు అయ్యయ్యో! విద్యాభ్యాస సమంజసమగు కాలంబంతయు నీచపు భిక్షమునకై వెచ్చపెట్టుచుంటివే! ఒక్కపొట్టకై యీ ముష్టి యేమిటికి? ఇప్పుడైనఁ గాలము మించలేదు. భిక్షముమాని చదువుకొనుమని పలికిన వటుం డిట్లనియె.

అయ్యా! నావంటివాండ్రంచరు విద్వాంసులైనచో లోకము నిలువనే నిలువనే నిలువదు ఇప్పుడు నాకుఁ జదువువచ్చునా? పెండ్లి నిమిత్తమై యీ భిక్షమెత్తి యే నాలుగు డబ్బులు ప్రోగుచేసితిని. అందులకే ప్రయత్నము జేయుచుంటిని. బాబూ! మీ వీపున బిల్లలెవ్వరైన నుండిరా? అనియడిగిన గోణికాపుత్రుండు బిరుసగనవ్వి పిల్లల కేమికొదవ? కావలసినంతమంది కలరు. కాని పెండ్లియాడినచో నీ [illegible] వాయునా? అనుటయు వటుడు సందేహమేల!

గీ. భార్యయుండిన వనమైనఁ బట్టణంబు
కాంతలేకున్న గృహమైన గాననంబు
ఆలులేకున్న విభుఁడైన నధముఁడండ్రు
భార్యబాలము గృహమని పలుకఁ వినరె?

గీ. ఎంతకష్టపడిన నింటికివచ్చి యి
ల్లాలి మొగము జూచినపుడె తొలఁగు
నది యెఱింగికాదె ఋషులు వసిష్ఠాదు
లును సభార్యులగుచు వినుతిగనిరి.

క. ఒడలంటఁ గాళ్ళు పిసుకఁగ
గడివెడు వేళ్ళ నీయ గంచము [illegible]
బడ యమర్పగ జేతికి
విడె మియఁగ భార్యగాక వేఱొకతనునే.

మహాత్మా! నాకుఁ జక్కనిభార్యతో గాపురము సేయవలయునను బాల సుచ్చటగా నున్నది. [illegible] గసంబడుచుంటిని. నీకు [illegible] గావింపుము [illegible] యని యడిగిన గోణికాపుత్రుడు అట్లేరమ్ము. మంచిపిల్లను [illegible] సంతయేకద? అని

యంగీకరించెను. గోమతుండింటికిఁబోక యక్కడనుండియే యతనివెంట బోవఁదొడంగెను. ఇరువురుంగలిసి పోవుచు నొకనాడు విపుల యనునగ్రహారమున కరిగిరి.

జార కథ

అందు సోమవర్మయను దైవజ్ఞుడు గలఁడు. అతనికి మడిమాన్యములు చాలఁగలవు. జ్యోతిషములో నట్టిపండితుఁడు లేఁడని వాడుక వడసెను. అతండు తన జాతకమును జూచికొని యంతర్దశలు సూక్ష్మదశలు ప్రాణదశలు గట్టి గుణింపుచుండఁ జిరకాలమున కతనికొక యాఁడు పిల్లపుట్టినది. ఆ బిడ్డ గట్టావట్టికి జాతకర్మాదివిధులు నిర్వర్తించి సంతోషముతో బంచాంగముచూచి పుట్టినవేళగుణించి లగ్నముగట్టి గ్రహబలముచూచి యేమియుంజెప్పక చిన్నవోయియున్న భర్తంచూచి వెరపుతో భార్య యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! మనపట్టి పుట్టినవేళ మంచిదేనా? ఆయురారోగ్యము లెట్లున్నవి? పంచాంగము చూచి వెలవెల బోవుచుంటి వేల? అని యడిగిన పత్నికిం బతి యిట్లనియె సాధ్వీ! నీకూతున కాయువు భాగ్యమును బాగుగనేయున్నది అందులోపము లేదు. కాని, స్త్రీలకు నుండఁదగనిదోష మొకటికలదు, దేనివలన నన్నిగుణములు దూషితము లగునో, దేనివలన గుణము చెడునో, దేనివలన బంధువులలో దలవంపుగలుగునో యట్టి జారత గుణముల నీ బిడ్డ చెడదైపోవును. ఇట్టిది పుట్టకపోయినం దీరిపోవునుగదా! నిష్కళంకమగు మాకులము కళంకిత మగునని చింతించుచుంటి. అనవుడు పకాలున నవ్వి యవ్విప్రుదుమోష్టి యిట్లనియె.

సరిసరి. ఇదియా మీ విచారము. చాలుచాలు. జ్యోతిషము జని నందులకు మంచిలాభమే కలిగినది. పోనింతు పరీక్షించిచూడ స్త్రీలలో జారిణి కానిదెవ్వతె? మీలు కుదరమి నందరునుంబొర్ధవారే. మీరు చదివికొంటిరేకాని లోకానుభవము లేనివారు. ఏదియోయని వెరచితిరి? కానిండు ఇది బతికి బట్టగట్టినప్పుడు చూచుకొందము. లెండు అని పలికి భర్తనూరడించినది. పిమ్మటఁ దనతల్లిదండ్రులతో నామాట పరిహాస ముగా ముచ్చటించినది. వారు నవ్వుచు నా బాలిక నెత్తికొని నప్పుడెల్ల జారజారయని ముద్దులాడఁదొడంగిరి.

దానంజేసి యా బాలిక కాపేరే రూఢియైనది. అందరును జారయని పిలుచుచుండిరి. క్రమంబున నా బాలికారత్నము దినదిన ప్రవర్ధమానయై పది యేఁడులు ప్రాయము వచ్చునప్పటికి మనోహరరూపంబునఁ బ్రకాశింపుచుండెను. అప్పుడా బాలికకు వివాహము చేయవలయునని తలిదండ్రులకు తలంపుగలిగినది. తదీయ కులరూపవిద్యావిశేషముల విని యెవ్వరేని యిచ్చుటకు వచ్చు నడుగవచ్చి జారయను పేరువిని కారణమేమని యడిగిన సోమవర్మ నిజము మఱుఁగుపెట్టక యదా

ర్థము చెప్పుచుండును. ఆ మాటవిని అక్కటా! కోడలు వ్యభిచరించినఁ గులము చెడును. అపకీర్తివచ్చును. సౌమ్యుమాట దేవుడెరుంగును. నీపిల్ల మాకక్కరలేదని వచ్చినవారెల్ల నిదిగో మరలవత్తుమని చెప్పియేగుచుందురు. కాని యొక్కరైన సంగీకరించువారు లేరు. మరి రెండేడులు గతించినవి. అప్పుడు —

శ్లో॥ దృష్టిస్స్వాంసతాం బిభర్తి నశిశుక్రీడాసుబద్ధాదరా।
శ్రోత్రేప్రేషయతి ప్రవర్తిత సఖీసంభోగ వార్తాస్వపి।
పుంసామంకమపేతశంకమధునా నారోహితప్రాగ్యథా।
బాలా నూతనయౌవనవ్యతికరా నష్టభ్యమానా శనైః॥

మ॥ అలసత్వంబుజనింపఁ జూపులను బాల్యక్రీడలందాదరం
బెలమింబూనదు పీనులొగ్గి విను నిర్వర్తప్రియాభోగవా
ర్తలుకాంతల్ దమలోనఁ జెప్పుకొనఁ బూర్వంబున్వలెన్ బూరుషా
వళిమేనంటదు అంకి బాలిక నవప్రాయంబుమైఁ బ్రాకగా ?

ఆ కన్యావార్త దేశమంతయు వ్యాపించుటచే నెవ్వరు నాకన్య నడుగరైరి. ఒకనాఁడు సోమవర్మభార్య భర్తతో వైదికోత్తమా! మనకు భాగ్యభోగ్యములు చాల గలిగియున్నవి. ఒక్కరితయకూతురు. అదియు విద్యారూపములచే హద్యమై యున్నది. అట్టి పుత్రికకు వివాహముగావింపలేకుంటిమి. ఇది స్వయంకృతాపరాధము. దానిని మీరు జారిణియని వెల్లడింపకపోయినచో నీ ముప్పు వచ్చునా? లోకములో నెందరు కన్యలుగలరు. అందరు పతివ్రతలేయగుదురా? కన్యకతండ్రి యెవ్వఁడైన నిట్లుచెప్పుకొనునా? అయ్యయ్యో! మీరు పట్టి యమాయకులైపోయితిరి. పిల్ల [illegible] నము పొడసూపుచున్నది. వరుఁడెవ్వడు దొరకకున్న [illegible]. రజస్వల [illegible] గొంపనట్టేటిలోఁ గట్టికొనవలసినదేకదా? ఇప్పుడైన నడుగవచ్చువారి [illegible] యొట్టుపెట్టుకొనుఁడు. ఇందులకు మాయన్న [illegible] మందలించిన నాలించి యామెగిననిగలపలకన [illegible].

ఓసీ! దోసమెరింగి చేసికొనిన పిమ్మటఁ [illegible] నిందింపరని చెప్పుచుంటిని. పోనిమ్ము బ్రహ్మసూత్రముతోడు. ఇక నెవ్వరికిం జెప్పనని శపథముచేసెను. అడుగవచ్చిన వారికెల్ల నా గ్రామస్తులు వారింటికి వెళ్ళకుమన్న [illegible] వృత్తాంతము చెప్పుచుందురు.

గోణికాపుత్రుండును గోపకుండును నయ్యగహారము ప్రవేశించినతోడనే జారనడుగవచ్చినవారని నిశ్చయించి గ్రామస్థులు కొందరు వారింజేరి మీరు సోమవర్మ కూఁతు నడుగవచ్చితిరికాఁబోలు. ఆపిల్ల మంచిదికాదుసుఁడీ! యనియాకథ యంతయుఁ జెప్పిరి. గోణికాపుత్రుఁడు నవ్వుచు గోమకుని మొగము జూచెను. అన్నా! నేనుబెండ్లికి మొగము వాచియుంటిని. విద్యాధనములేమి కున్యుండనగు నాకు గన్యక నెవ్వరిత్తురు?

సోమవర్మకుఁతురు జారయైన నగుంగాక. గుణరూప విద్యావిభవంబుల నొప్పు చున్నదిగదా! స్త్రీసంపర్క రాహిత్యదుఃఖిత స్వాంతుండనగు నాకాపిల్ల నిప్పింపుడు. పెండ్లియాడెదనని యడిగిన గోణికాపుత్రుం డిట్లనియె.

గోమఠా! పెండ్లి యాడు సంతోషమేకాని రాబోవు సనర్థమేమియుఁ దెలిసి కొనకున్నావు వినుము.

సీ. భార్య జారిణియైన బంధువుల్ సర్వదు
రెగతాళి సేయుఁ దా నిందిదాసి
యెక్కసక్కెములాడు నెదురింటివాల్లంటి
యక్కయు జెల్లెలు వెక్కిరింతు
జనసందు నరతయోజకుందంచుఁ నిందింపు
దల్లి వెంగలియంచుఁ దల్లడించు
నన్నదమ్ములు పట్టి యధముఁడంచు గణింతు
రెఱిఁగినవారెల్ల నెత్తిపొడుతు

గీ. రహహ మరియంతకన్న జాడ్యంబుగలదె
కలఁ బెండ్లాడి యిడుమలఁ గుడుచుకంటె
బ్రహ్మచారిగనుంటయే పరమసుఖము
లేదు వానికి నేతంట మీఁద నింట
ఈ నిందలన్నియు సహించి కాపురము చేయుదునంటివేని

సీ మనసిచ్చి మగనితో మాటాడనేరదు
చెప్పినపని శ్రద్ధఁ జేయదెపుడు
భర్తకోపింప దర్పముసూపి మెటికలు
విరచు దుఃఖించు కాపురముదిట్లు
ప్రతికూలముగనె సంభాషించు నేప్రొద్దు
పతిగుణంబులఁ బ్రతిహతి వచించు
విసుతించు ధవుఁడు కాదనువారలను భర్త
నిందించువారి మన్నించి పలుకు

గీ. నకట! పుంశ్చలియైన యిల్లాలితోడఁ
గాపురము సేతకంటెను గనులుమూసి
యొడిలోఁబడి చచ్చుటయే సుఖంబు
గోమఠా! గేస్తురాలు ప్రతికూలమగుట

అని చెప్పినపని గోమఠుండు మహాత్మా! మగవాండ్రు సమర్థులైై పరిరింపు ఛుంఛ వాండ్రుఁ యెల్లు వృథివసింపఁగలదు

క. భూవిబుధవరతంసమ ! చెడు
త్రోవల బోకుండ మదవతుల నెప్పటికిం
గావఁగరాదో పతులకు
నీవనెదవొ యెల్ల వారసిరో యిల్లంగిన్.

క. మిన్నులపైఁ బోవదుగద
యిన్నేలనెందు మృగాక్షి యెట కేగిన నా
సన్న యెఱిఁగి వల్లభుఁడా
సన్నస్థితిగదలనీక సకిఁగావఁడొకో.

అనుటయు గోణికాపుత్రుఁడు నవ్వుచుఁ గానిమ్ము. ఇప్పుడింతయేల? ముందు విచారించుకొందమని పలికి తిన్నగా సోమవర్మగారింటికిం బోయిరి. సోమవర్మ భార్య వారింజూచి బ్రహ్మచారులని తెలిసికొని వడుగు వడగవచ్చిరని నిశ్చయించి పుత్రిక నలంకరింపఁ బరిచారికల నియమించినది. వారికిఁ బాదములు గడిగికొన రజితకలశముతో నుదకము దానే తీసికొనిపోయి యిచ్చినది. కాళ్ళు గడిగికొని గోణికాపుత్రుఁడు సోమవర్మగారరనున్నారా? అని యడుగుటయు నామె యూరనున్నారు. స్నానార్థమై తటాకమునకరిగిరి. ఇప్పుడే వత్తురు. పెరటిలో నుష్ణోదకమున్నది స్నానముచేయుఁడు. అని బలవంతముగా వారి నుష్ణోదక స్నానము జేయించినది. ఇంతలో సోమవర్మ యింటికి వచ్చెను. భార్య వారిరాక పతి కెరింగించినది.

సోమవర్మ వారితో నార్యులారా! మీరాకచే మేము కృతార్థులమైతిమి. మా యిల్లు పవిత్రమైనదని స్తుతియించుచు బైడిపువ్వుల పీటలపై మునిపుత్రులిద్దరిఁ గూర్చుండబెట్టెను. అతని భార్య పీతాంబరధారిణియై యలంకరించుకొని మణిపాత్రములుతేసి వడ్డించినది. వారు తృప్తిగా భుజించిరి. భోజనానంతరము తాంబూలము వైచికొనుచు గోణికాపుత్రుఁడు సోమవర్మతో నార్యా! మీకు పిల్లలెందరని ప్రశ్న చేసెను. అప్పుడు సోమవర్మ పట్టీ! యిటు రా యని కేకపెట్టెను. దివ్యాలంకారభూషితయై యా బాలికవచ్చి తండ్రి ప్రోల నిలువంబడినది. తద్రూపలావణ్యాది విశేషంబులు చూచి గోమఠుండు మోహావేశముతో "సిరిసన్నది మిక్కిలి చక్కనిది. స్థితి గలది. నగలేమియును పెట్టనక్కరలేదు. గోణికాపుత్రుఁడు దీని పెండ్లి యాడఁడుగదా! అయ్యో! నన్నే వలదని తానెట్లు స్వీకరించును? ఏమో! నన్నే పెండ్లికొడుకుగా పెట్టుట కిట్టినే నేమో! అహా! ఇది జాతివైనని నవాంగి! యొక్కరితయు నంతతో గూడియుండ జాలదా! నాకంత యోగము పట్టునా!" అని పలువిధముల దలపోయుచుండెను.

అప్పుడు సోమవర్మ కూతు నొడిలో గూర్చుండబెట్టుకొని అయ్యా! యిది యొక్కరితయే నాకుఁగూతురు. లేక లేక కలిగినది. ఇదియే పెండ్లికూతురు. అని పలి

కిన విని గోపికాపుత్రుడు బాలా! నీపేరేమి? చదివితివా? అని యడిగెను. సిగ్గుచే నా కన్నె యేమియు సమాధానము చెప్పినదికాదు. పిమ్మట నతండు మీపుత్రికకు జాతక మున్నదా? అని యడుగుటయు ప్రక్కనుండి భార్య వలదు. వలదు అని సంజ్ఞ చేయు చుండ వినిపించుకొనక సోమవర్మ మందస్వరముతో నున్నదని చెప్పెను. ఏదీ చూతము తెప్పింపుమని యడిగిన నతండు లేచి లోపలికి బోయి జాతకము తీయుచుండ భార్య యచ్చటకువచ్చి మగనిం దిట్టి మీ మూలమున నాబిడ్డకిక పెండ్లి కానేరదు. జాతకము లేదని చెప్పరాదా? అప్పుడే యీ యూరిలో నెవ్వరో యీమాట వారిచెవి బడవేసియుందురు. కానిచో వీలుతనే జాతకమడుగనేల? ఛీ! ఛీ! ఈ పాడుగ్రామమున వసించుటకంటె హైన్యము లేదు. ఈ సంబంధము దాటిన నిక పెండ్లి కాదు జాతకము లేదని చెప్పుడు. అవ్వలికిబొండని కసరి పంపినది. సోమవర్మ మరలవచ్చి అయ్యా! జాతకమిప్పుడు కనంబడలేదు. అందలి విషయంబులు పిమ్మట మీకు విన్నవించెదను. మీ యుత్తమ కులజులని మీ యాకారము లే చెప్పుచున్నవి. మిము జూచినది మొదలు మావాండ్రకు మీతో సంబంధము చేయవలయునని యున్నది. మీ యభిప్రాయమేమి? అని పలికెను.

అంతలో సోమవర్మ భార్య యోరగా నిలువంబడి అయ్యా! ఈ యూరి లోనివారెల్ల మాకు విరోధులు. వారిమాట లేమియు మీరు నమ్మవలదు. మాపిల్ల చాల గుణవంతురాలు. రూపము చూచితిరిగదా! పదివేల వెండల నగలున్నవి. ఇంతకన్న చెప్పనదిలేదు. కొన్నియిల్బందులచే పెండ్లికి గాలము మీరినది. దీనికి బదియేడులు మొన్ననే వెళ్ళినవి. గోవగా నెదుగుటచే నట్లున్నది మీకీయవలయునని యున్నది. తప్పక పెండ్లియాడి సుఖింపుడని పలికిన విని నవ్వుచు గోపికాపుత్రు డిట్లనియె.

అమ్మా! నేనిప్పుడు వివాహమాడను. ఈతడు నా శిష్యుడు వీని నిమిత్తము మీపిల్ల నడుగవచ్చితిని. మీరనినట్లీయూర నేవియో కొన్నిమాటలు జెప్పిరి. కాని యవి పరిగణించువారముకాము. వీడు పాతుడు. మీపిల్లను వీనికిచ్చి పెండ్లిచేయుడు. ఇతం డనుమోదించుచున్నాడు. మీయింట నిల్లరికముండగలడని చెప్పెనో లేదో యా యిల్లాలు బాబూ! ఎవ్వరైన మంచిదే. మా యింట నుండదలచియే మేము గోరు చుంటిమి మీరు కోరిక తీర్చితిరి. సంతోషించితిమి పని లగ్నము వ్యవధిలేదు. రేపే మంచి ముహూర్త మున్నదని చెప్పిరి. తరువాత బంధువులందరు వత్తురుగాక. తప్పక రేపు వివాహము గావించుట కంగీకరింపవలయును. నటుసిటు మీరే పెండ్లి పెద్దలని చెప్పిన సంతసముతో నతం డంగీకరించెను.

సోమవర్మ యూరిలో నెవ్వరిం బిలువక బంధువుల రప్పింపక మరునాడు గుడిలో గోమఠునకు జారసిచ్చి వివాహము గావించెను. అప్పటికి వారిప్రాణములు గుటంబడినవి. అప్పుడు గోమఠునికి గల యానంద మింతయనుటకు చెప్పుటకు శేషునకు నలవియుగాదు. వివాహమైన నాలుగుదినముల కొకనాడు సోమవర్మ గోపికాపుత్రునితో నల్లునిచరిత్రాంత మెరింగించుటయు నతడు నవ్వుచు నిట్లనియె.

అయ్యా! మీరు వైదికోత్తములు. లోకవ్యవహారము లంతగా దెలిసినవారు కారని తోచుచున్నది. మీ రహస్యము లన్నియు నేము వింటిమి వినియే చేసికొంటిమి. వినుండు.

శ్లో॥ భర్తమనురాగః పత్యావపత్యేచ్ఛాత్స్వల్యం మతివయ స్త్వంచ
వ్యతికరనిర్వేదిత్వం ధర్మాపేక్షానకస్యాశ్చిత్॥

పతియం దనురాగము, సంతానప్రీతి, వయసుమీరుట, దుఃఖప్రాబల్యము, ఈ మొదలగు కారణములచే స్త్రీ వ్యభిచరించదు కాని, కేవలము ధర్మాపేక్షచేతగాదు అని కొక్కోకుండే చెప్పియున్నాడు మీరు నోటిపట్టుచే నీముప్ప తెచ్చిపెట్టుకొంటిరి. పోనిండు మీ యల్లుడు గట్టివాడు భార్యం గాపాడుకొనగలడు అని యుపన్యసించిన విని సోమశర్మ యతని గౌగలించుకొని యప్పుడు తనమదిగల దుఃఖము పోయినదని స్తోత్రము గావించెను.

గోణికాపుత్రుండు గొన్నిదినములుమాత్ర మందుండి భార్యను గాపాడుకొనువిధానము గోమతునకు బోధించి తదామంత్రణంబువడసి ధారానగరాభిముఖుండై యరిగెను. గోమతుండ త్తవారింట రాజోపభోగము లనుభవించుచు సుఖంబుండెను. జారయును,

సీ. వీధిలోవుడు వింతవిటుఁ డెవ్వఁడేని దీ
యానిపాటబాడఁ దా నాలకించు
సొగసైన పొరుగింటిమగవాని గోడసం
దులనుండ యల్లన తొంగిచూచు
నాయికాహారమునకై యరుదెంచు వారల
నూరిలో వింతలఁ గోరియడుగు
జనకుతో మాటాడఁ జనుదెంచు యువకుల
కడ నొయ్యారంబు లేర్పడ నటించు

గీ. తనదుచెంతకువచ్చు కామినుల వారి
మగల వేపాటివనుచు నోయగములడుగు
యౌవనోదయమందె యా పూవుఁబోఁడి
రతులెఱుంగగ మున్నె యా రాజవదన.

ఆ చిహ్నంబులన్నియు బరిశీలించి గోమతుండు మామగారికిం జెప్పి వలసినంతద్రవ్యము దీసికొని భార్యను వెంటబెట్టుకొని తనదేశమునకుం బోయి యొక మహారణ్యమధ్యంబున సమున్నతప్రాకారాంతరమున గొప్పమేడ గట్టించి భార్యతో నందు బ్రవేశించి యినుపపంజరములోని చిలుకనువలె గదలనీయక యా యవసంకలను దానే విద్యాబుద్ధులు గరపుచు నుపలాలించుచుండ నా యంచయానయు నింతయవ్వనము వింత సూపినది. అప్పుడు,

క. తలయంటి దువ్వి జడ బూ
 వులుముడుచున్ జలువవలువ బొలుపుగఁ గట్టున్
 దిలకము దిద్దును తా న
 య్యలివేణి నలంకరించుచు నరఁ దెవ్వేళన్.

మరియును సుందరాంగి జారుని యతండు తరుణి! నీకు జెప్పెడునార లెవ్వరునులేరు. నేడు కేళీమందిర విలాసంబులన్నియు దెలిపెద. గాక, చక్కగా గ్రహించి యనుదినమట్లు కావింపుచుండవలెయు

సీ. మొగమున మసిబూసి మొలను జింపిరిగట్టి
  నెరిజుట్టుకొని తల విరియఁబోసి
 మండెడుకంపటి మస్తకంబునదాల్చి
  యొకచేత బెత్త మింకొక కరమున
 వేపకొమ్మధరించి వికటాస్యమొప్పంగ
  హుంకార మొనరించు చుగ్రభంగి
 కరతు ద్రిమ్మంగదు నిలు కదలకుమని పల్కు
  చును నాధుశయ్య దాపునకుఁ బోయి

గీ. మూడుసారులు వలగొనుమూర్ఖ యిందు
 బందుకొనియుండు నీపని పట్టుదాన
 మఱలఁజనుదెంచి యని యంత పెఱటికేగి
 తెరపి నావేషమంతయుఁ దీసివైచి.

వేడినీళ్ళ జలకమాడి నూతన భూషాంబరంబులు ధరించివచ్చి నన్ను గలసి కొనవలయును. ఇదియే ప్రతిదినము గావింపదగు ప్రియా ముఖాంగమని యెరింగించి పగ్గరయుండి యట్లు కావింపజేసి యా వేడియతో గ్రీడింపుచుండెను. లోకజ్ఞాన మేమియు నెరుంగనిదగుట నమ్ముగువ యదియ యాచారమని నమ్మి యట్లు కావించుచుండెను. మరికొన్ని దినంబులు గతించినవి.

రత్నవర్తకుల కథ

ఒకనాడు గోమటుండు గృహసంబారవస్తువుల దెచ్చుటకై ప్రొంతమునందలి గ్రామంబున కరుగుచు భార్యతో నోసీ! నేనూరికి బోయి రాత్రికేవచ్చెదను. తప్పనిసరి పొద్దుపత్తు. తలుపులువైచికొని భద్రముగానుండుమని పలికి యరిగెను. అంత నామద బాముదిత విరహాతురయై జన్నబిగ్గ ఫలంబునంజేసి పరపురుషసంగమాభిలాష హృదయంబున దీపింప జక్కగా సలంకరించుకొని యాహా! నేనిట్టి లోకమునెప్పుడు చేసిన పురుషుడిక్కడకు రాడాయెనా! అయ్యో! నాతెనిర్భంధమున మనువికి మా

యూరిలోనుండిన స్వేచ్ఛగా సంచరింతునుగదా? కానిమ్ము. మేడయెక్కి చూచు చుండెద. సాయంకాలములోపల దెవవరి యెవ్వడైన నీదారింబోకుండునా! అని తలంచి మేడ గోడి యెక్కి రాజమార్గ మువలక్షించుచుండెను. అప్పుడు,

చ. నలువురు రత్నవర్తకు లసంతధనాఢ్యులు దాక్షిణాత్యుల
వ్వలిపురి సంతకేగుచు జవంబున మార్గముదప్పి మాయతో
వల నటకేగుదెంచి కడుభాసిల నాయిలుసొంపు విస్మయం
బారగఁజూచుచుండఁ గని యాసఖి వారల సంభ్రమంబునన్॥

అహా! నేడు నాయదృష్టము ఫలించినది. వీరి నలువురతో నేటిరాత్రి నాలుగు జాములు క్రీడించి నన్ను బీడించుచున్న పంచశరుం గృతార్థుంగావించెద. నేటికి నాపతి వచ్చువేళ మిగిలిపోయినది. అని తలంచి యమ్మించుబోడి పంచమస్వరంబున నోహో! తెరువరులారా! ప్రొద్దు గుంకబోవుచున్నది. దాపున గ్రామమేదియు నులేదు. ఇందు రండు. సుఖనిద్రజెంది రేపు పోవుదురుగాక యని కేకలుపెట్టినది. [illegible] లామాట లాలించి మోములెత్తి యతలోదరిం గాంచి మాగేస్తురాలు మనలరిప్పుడు పిలుచుచున్నది భోజన సదుపాయముచేయు మానదు. ఈ రాత్రి యిక్కడుండి [illegible] ప్రొద్దున పోవుదమని యొకడనిన మరియొకడు నట్టడవిలో నొంటిగానున్న [illegible] వాల్గంటిదరికి విమర్శింపక పోవరాదు. అది భూతమో దయ్యమో పిశాచమో బ్రహ్మ రాక్షసియో తెలియదు. అనుటయు నింకొకడు సీ! నీవెప్పుడు పిచ్చి పలుకుచుందువు. చంద్రబింబమువలె నొప్పుచున్న యీ చిన్నదాని మొగము చూచితివా? [illegible] బ్రహ్మరాక్షసి యిట్లుండునా? గొప్పవారు జనసంపర్కము సహింపక [illegible] మేడలు గట్టుకొని సుఖింతురు. ఉపకారమునకై [illegible] చేయుచున్నావు. చాలుచాలు పోవుదము [illegible] పలికెను.

నాల్గవవాడు సుందరీ! [illegible] కేకలుపెట్టెను. అప్పుడాబోటి [illegible] నలువురంజూచి తలయూచుచు లోపలకు [illegible] త్వరలో వంటజేసి వారికి భోజనము పెట్టినది. భోజనానంతరము [illegible] తాంబూలము నములుచు తెరువరులారా! మీరెవ్వరు? ఎందుబోవుచున్నారు? [illegible] తనములో మీ భార్యలనువిడిచి తిరుగుట ధర్మమా? మీ విరహమున [illegible] రెంత వగచు చున్నారో! నా భర్త నేటియుదయముననే యూరికిబోయెను. ప్రొద్దునరాగలడు. ఒక్క నాటికే నాకెంతయో దుర్భరముగానున్నది. ఒంటిగా బరుండుటకు [illegible] లేదు. మీలో [illegible] యొకడు ధైర్యశాలి నాసరస [illegible] సహాయముగా నుండగలడా? అని యడిగిన [illegible] నావ ర్తకులు [illegible] నీవెవ్వతెవు? నీభర్త యెందుబోయెను? ఒంటిగా నిచటనుండనేల? నీవృత్తాంత

మేలిఁగింపుము. ఒక్కఁడుగాదు నలుగురమువచ్చి నీ ప్రక్కం బండుకొనియెదమని పలికిన విని యాకలికి యిట్లనియె

ఇది నాపూర్వపుణ్యము. నలుపురం జూచుభాగ్యము నాకులేదు. తలిదండ్రుల కేకమైతిని. నేఁడువచ్చినతరువాత, బరపురుషులఁజూచి యెఱుంగను. నాపుణ్యమువలన నాపతి యూరికేగుటయు మీరు వచ్చుటయు దటస్థించినది. నావృత్తాంతము చాలగలదు. పిమ్మట చెప్పెదంగాక నిద్రమానుకొని మీనలుగురు నొకసారి రావలదు. [illegible] కొకఁడు రండు. ఎవ్వనికి గష్టముండదు. అందఱకు సుఖంబగునని సూచించినది.

వారిలో వయసుకాఁడు శశాంకునకేమి నేను ముందు వచ్చెద పడకగది చూపుమని చెంతఁగా బలికిన నవ్వుచు నా జవ్వని వానిదన పడకటింటిలోనికి దీసికొనిపోయి మంచముపై గూర్చుండబెట్టి క్షణకాలమందు వసింపుము. నేనిప్పుడే వచ్చెదనని పలికి యవ్వలికిబోయినది. మంచముపై గూర్చుండి యావర్తకుడు నాకీదినసం బెంత సుఖమైనది. అప్సరవంటి మచ్చెకంటితో పచ్చవిల్తునికేళి గూడగల్గుచున్నది. ఈకాంత యెంతప్రోఢయో కాక యింతలో గ్రొత్తవాని గూడయత్నించునా? నేను మంచిపనిజేసితిని. రమ్మనగనే వారాలోచించుచుండిరి సాహసించి రాబట్టి తొలికలయికలు నాకు లభించుచున్నవి. నేను ధన్యుండ నని తలంచుచు నాచంచలాక్షి రాక నిరీక్షించుచుండెను.

వాకిటగదిలోనున్న మువ్వురు నాజవ్వని పలుకులు తలపోయుచు నయ్యో! మనబుద్ధులింత సురిగిపోయిననేమి? వానికున్న సాహసము మనకు లేకపోయెనుగదా! పాప మాపైదలివచ్చి మీలో నెవ్వడో యొకఁడు రావలయునని కోరినదికాని వానిపేరు పెట్టి పిలిచినదా? మనదేతప్పు. ఆ చొరవయే వానికాసౌఖ్యం గూడజేసినది. ఆ కాంత మనకుగూడ వంతులు సూచించినది కాని వాఁడంతటితో విడువడు. మనపని పట్టినే. వాడెప్పుడువచ్చునోయని నిద్రలేక గడియలులెక్కపెట్టుకొనుచు నీరడు బరితపింపవలసినవారమే. అని విచారించుచు నిద్రబోక వానిరాక చూచుచుండిరి.

ఆ జారయు బెరటిలోనికిబోయి వారుకప్రకారము చింపిరిగడ్డ గట్టుకొని మసిబూసుకొని మండుచున్న కుంపటి నెత్తిపై బెట్టుకొని బెత్తము [illegible] గరంబులధరించి హూంకారపూర్వకము గా—

క. కరచెద మ్రింగెదఁ గొరికెద
విరచెద నిలునిలుమటంచు వెంబడి పడక మం
దిరమున కరుదెంచెను భీ
కరవేషముతోడ దానిఁగని యతఁడాత్మన్.

అమ్మయ్యో! ఇది బ్రహ్మరాక్షసి! యెఱుఁగక మోసపోయితిని. లేకున్న నొంటరిగా నీయరణ్యములో నింత చక్కనిచిన్నది వసించునా? వాడు చెప్పినది [illegible]. ఈ విపత్తు నాపాలిం బట్టినది. వారు మువ్వురు దీని వేషముజూచి [illegible] బారి

పోయి ప్రాణములు దక్కించుకొని యుందును. నాకే చావుమూడినది. నేడు మృత్యుదివసంబని యెఱుంగక లేచినవేళ మంచిదనినుడిసితిని. అన్నన్నా! దైవమెంతలో దీర్ఘరాత్రి కష్టములుగలుగ జేసెను. అక్కటా! విధీ! నీ కంటికి నేనొక్కడను గనంబడితినా? ఈ బ్రహ్మరాక్షసి నాపైబడి బలవంతమున జంపునుగాబోలు. కటకటా! నా భార్య పోవలదనుచుండ నిల్లు బయలు దేరితిని. ఇది రమ్మనినతోడనే యాలోచింపక తటాలున నేనే రావలయునా? చోరవెప్పుడును కూడదు. నా మూటలో లక్షవెలగల రత్నములున్నవి. అవి యన్నియు వాండ్రు తీసికొనిపోవుదురు కాబోలు! నా భార్యకిత్తురా? ఈయరు. ఇది వారింగూర్చి భక్షింపక విడుచునా? ఏమో ముందు నేను జిక్కితినిగదా. అని తలపోయుచుఁ గదలక మెదలక నిట్టూర్పు నిడువక దాని దెసంజూడక యొండ్రప్రాణముతోఁ గూర్చుండెను.

అప్పుడంతి బెదిదపుసడువు లదర నుమ్మూరు మంచము వలగొని యిదిగో! వచ్చి నీపనిపట్టెదఁ గూర్చుండుమని పలుకుచు వెరటిలోనికి బోయినది. ఆ యంతర మరసి వర్తకుడు మంచము మెల్లన దిగి తొంగితొంగిచూచుచు అప్పుడు కాకుండ నడిచి పొంచి పొంచియల్లన వర్తకులున్న గదిలోనికిం బోయెను.

వాని రాక నిరీక్షించుచు గన్నులుమూయక యాదెసంజూచుచున్న మువ్వురు వర్తకులు వానింజూచి లేచి ముందు నేనుబోయెద. నేను బోయెదనని ముందర కడుగు వేయఁబూనిరి. అప్పువర్తకుండు వారి నాటంకపరచుచు నోరులుమూసి మెల్లగా నిది యాడుదికాదు బ్రహ్మరాక్షసి. ఇందుండిన మనలందర జంపగలదు. అని సంక్షేపముగా జెప్పెనో లేదో యెవనికివాడే యేమూటయుం జింతక యే మూటయుం బూసక యపవస్త్రమైన దాల్పక ముల్లెలువిడిచి తలుపులు తెరచుకొని యొరిరికొనుచు చెప్పక కాలి కొలదిని బారిపోవ దొడంగిరి.

ఆ ముద్దియ యాసద్దువిని వికటవేషముతోనే పారిపోవువారి వెంటబడి యోహో! సుందరులారా పారిపోయెదరేల? రండురండు. మీ నిమిత్తమింత యాయాసపడితిని. నాయభిలాష తీర్పక పోవచ్చునా? ఇప్పుడేమి వచ్చినది? అని కేకలు పెట్టుటయు వాండ్రు తిరిగిచూచి అమ్మయ్యో! దానివేషము భయంకరముగానే యున్నది. మనల దరుముకొని వచ్చుచున్నది. చంపునేమోకదా! అని తలంచి మఱ్ఱిల్లెక్కక చెట్టునకు గుట్టనకు కొట్టికొలది పారిపోవఁదొడంగిరి.

జారయు గొంతదూరముపోయి పిలిచి నిరాశజెంది వెనుకకు మరలి తలుపులన్నియు వైచి శయ్యపై బండుకొని దుఃఖించుచు నెట్టకే తెల్లవార్చినది. వర్తకులు తెల్లవారువరకు పరుగిడి పరుగిడి సూర్యోదయమున కొక పట్టణము వెనుకకు తిరిగి చూచి అమ్మయ్యో! ఇప్పటికి బ్రతికితిమని తలంచుచు. నంతలో మూటలమాట జ్ఞాపకమువచ్చుటచే నయ్యో! అయ్యో! నాలుగులక్షల వెలగల రత్నములమూటలుపోయి

సరి దరిద్రులమైతిమి. ఇక్కడకుబోయి యేమిచేయుదుము? భార్యాపుత్రుల నెట్లు రక్షించుకొందుమని యందున్న చెరువుగట్టున గూర్చుండి దుఃఖించుచుంటిరి.

అప్పుడు సూర్యోదయమైనది. గోమఠుండు సామగ్రిం గొనియింటికి బోవుచు ప్రాతఃకాలమున సువస్త్రములులేక కట్టుగుడ్డతో గూర్చుండి విచారించుచున్న వర్తకులంజూచి శంకించుకొనుచు దాపునకుబోయి మీ రెవ్వరు? చింతించుచుంటి రేల? ఒక్కనికిం బైగుడ్డలులేవేమి? అని యడిగిన, వారిలో నొకడు జరిగినకథ యంతయు జెప్పి రత్నపేటికలు పోయినవని యేడువ దొడంగెను

అప్పుడతండు గోణీపుత్రుడు చెప్పిన యుపాయము సఫలమైనదని సంతసించుచు వర్తకులారా! మీరు ప్రాణములు దక్కినవని సంతసింపక సొమ్ములు పోయినవని విచారించెద రేమిటికి? మీ పెండ్లాముల మెడతాళ్ళుగట్టి కనుక బ్రతికివచ్చి తిరి. అది బ్రహ్మరాక్షసి. పగలు దివ్యరూపంబున గనంబడుచు మార్గస్తుల భ్రమపెట్టి శృంగారచేష్టల వెలయింపుచు లోపలికి బిలిచి చీకటిపడినతోడనే ఖాదం గవతేస్తుం దును. దాని బారి తప్పించుకొని మీ రెట్లువచ్చితిరో వింతగా నున్నది. రత్నముల కాసపడి యాదెసకు బోవుదురు సుడీ! ప్రాణముల గాచికొనియుండి మీవెంబడి చంప గలదు. అని యెరింగించిన విని వర్తకులు బాబూ! నీ పుణ్యము మంచిమాట తెలిపి తివి మా వాడొకడు సొమ్మున కాసపడి పదుగుర వెంటబెట్టుకొని యక్కడికి బోవు యునని చెప్పుచున్నాడు. బ్రతికియుండిన సొమ్ము వేరొకరీతి సంపాదించుకొనగలము. అని పలుకుచు వారు మరియొక మార్గమున దమ దేశమునకుం బోయిరి.

గోమఠుండును వేగముగా నింటికింబోయి భార్యను బిలిచెను. ఆమెయును తలుపు దీసినది, అమ్మగువ మొగముజూచి కన్నులట్లెఱ్ఱగా నున్నవేమి? నిద్రపట్టలేదా? అని యడిగిన నప్పుడంతి బుడిబుడి దుఃఖమభినయించుచు మనోహరా! మీ వియోగం బున రాత్రి నేను పడిన పాటులు దైవమెరుంగును. అవిషయమో విరహమో పరితా పమో తెలియదు. కన్నులు మూతపడినవికావు. అని యేమేమో చెప్పుచుండ నతండు ఔను, నే నామాటనే యనుకొంటిని. ఇక నెన్నడును నిన్ను విడిచిపోవను. పోయినను రాత్రికి దప్పక రాగలను. అని యూరడబలికెను. భార్యవంట చేయుచున్న సమయంబున నిల్లంతయు వెదకి వర్తకులమూటలు దాచినచోటు దెలిసికొనియెను. రాత్రి భోజనానంతరమున నకార వాడుక ప్రకారము ప్రారంభకృత్యములు నిర్వర్తించి జలకమాడి నూత్నాంబరధారియయి కలియవచ్చినంత నతండు భార్యాస్యాదుమాం తరమున జెవినికి యామెదెసము తనతో నేమేమో చెప్పుచున్నట్లభినయించుచు.

ఊఁ ఊఁ పిదప వర్తకులు నలుగురా? ఊఁ. నాయుపాయమువలన నీ దాపిం బోవుచున్నారా? ఊఁ మెడగోడయెక్కి కూర్చుండి వారినట్టికి రమ్మని పిలిచినదా? ఊఁ పిమ్మట అందరు లోపలికివచ్చిరా? అనక దాపసిగదితో గూర్చుండిరా? ఊఁ తృప్తిగా భోజనము పెట్టితివా! తరువాత వారిలో నొకని మంచముగా బంగారు గాని పని

కొని పోయి మంచముపై కూర్చుండబెట్టినది యా? ఊఁ తరువాత మొదట వికార వేషము వేసికొనివచ్చి స్నానార్థమై పెరటిలోనికి పోయినదా? తిరుగావచ్చునప్పటి కావరకులు మూటలుపిరిచి వారిపోవుచుండిరా? ఆ వెనుక కొంతదూరము పోయి రమ్మని పిలిచినది ఊఁ. వాళ్ళురాలేదూ? అయ్యో! పాపము తరువాత వారిని మిత్రము చింతించుచు దెల్ల వాళ్ళనిటుపోలేదు! మఱి [illegible] మాటలేమి జేసినది! చిన్నగది యటకపై దాచినదా? సరే? అని యామె హృదయము తనతో నాకంత [illegible] చెప్పి [illegible]యించెను.

అప్పుడా జార వెలవెల పోవుచుండెను. రండా! నేను లేనప్పుడు నీవు గావించిన దుష్టచర్యలన్నియు [illegible] నీ డెంకము చెప్పినది వింటివికదా? అట్లు చేసితివా? లేదా నిజము చెప్పుము. అనుటయు గస్సురు గాద్పుచు రామరామ నేనేమియు నెఱుగనని బొంకినది. ఛీ ఛీ రంకులాడీ! ఇక నీ బొంకులు నిలువవు. నిజము చెప్పెదవా? లేదా అని పెనువైచిన త్రాటితో వీపుపై నాలుగ దెబ్బలు కొట్టెను. బాబో రక్షింపుము. రక్షింపుము. అని [illegible] యదార్థము చెప్పి [illegible] తప్పు మన్నింపుము. ఇకె న్నడు చేయను అని పాదం[illegible] ప్రార్థించినది. అది [illegible] తప్పుగా మన్నించి విడిచిపెట్టెను. యధా [illegible] గ్రహింపు[illegible]. [illegible] గిన వెనుక ప్రొద్దుపలేచి [illegible] భార్యతో వేమ[illegible] దప్పక వచ్చెద నింటిలో [illegible]గా నుండుము [illegible] పోయి వేరొకమార్గంబున లోపలికివచ్చి పడకటింటి యటుక[illegible] కూర్చుండెను.

జారయుఁ బెందలకడ భోజనముజేసి శయన [illegible] మంచముపై గూర్చుండి [illegible] హృదయాంతరము గ్రుద్దు[illegible] నా రహస్యము లన్నియు వెల్లడించుతువా? నాకంటె నీ కాయన [illegible] చేయుదునో చూడుము? ఒంకొకసారి చెప్పిన జీర్ణిపారవేయుదును [illegible] యెట్లంగవుగాక. యని పది గ్రుద్దులు గుద్దినది. తనకే నొప్పి పెట్టినది. [illegible] బుద్ధివాగలదని నిశ్చయించి వెండియు రవికతొడుగుకొని గృహకృత్యములు గావించు కొనుచుండెను.

గోమతుండెట్లో భార్యకుఁ దెలియకుండ నిల్లుదాటి [illegible] సాయం కాలమున నింటికి వచ్చెను. భార్య పెందలకడ వంటజేసి భోజనము పెట్టినది. క్రీడాదియందు వెండియు [illegible] మదవతి హృదయంబున [illegible] అ ఆ ఏట్వర ఏమి? ఊరుకో. ఏమిచేసెదవో చెప్పుము. నిన్ను గట్టిగా గ్రుద్దినదా? నాతోఁ దన రహస్యము చెప్పించినందా? ఆ ఏమన్నది? నాకంటె ఆయన [illegible] చుట్టమా! అనినదీ! ఇక జెప్పితివేని నిన్ను పారవేసెదనని గ్రుద్దినదా? ఊఁ తరువాత, నొవ్వ గ్రుద్దినదేమి? బాధగానున్నదా? కానిమ్ము. మందలింతునులే. ఊరకో. నీకేమి భయములేదు. అని యట్లనుచుండి పలుకుచుండ జార భయపడుచు "[illegible] దీని ముందర నా రహస్యములు నిలువవు. చేసినపని చెప్పకమానదు." అని తలంచి

అతండు దండింపబోవఁ బాదంబులఁబడి యింకెన్నఁడు తప్పుచేయను చేసితినేని హృదయమే చెప్పునుగదా ? ఈ సారి పరీక్షించి చూడుఁడు, మీరు చేసిన శిక్షకుఁ బాత్రురాలగుదునని శపథము జేసినది. అతండు తలపంకించుచు, జాగ్రత నీరంపులు నీ బొంకులు నాకడఁ బనికిరావు. ఈ మాటు ఏపాటి తప్పు జేసినదని నీ హృదయము చెప్పినను నిన్ను గట్టిగా శిక్షింతుఁ జుమా ? యని పలికి యొప్పించి మన్నించెను.

అది మొదలాముదిత తన హృదయమునకు వెరచి యడకువగా మెలంగు చుండెను. భార్యకు బుద్ధికుదిరినదని నిశ్చయించి గోమకుఁడు మఱికొన్ని దినము లరిగిన వెనుక భార్యను పుట్టినింటికిఁ దీసికొని పోయెను. సోమవర్మయు భార్యయు వారిని మిక్కిలి సంతోషముతో నాదరించిరి. తల్లియు సఖురాండ్రును రహస్య ముగా నాకతో భర్త నిస్నిష్టముగాఁ జూచుచున్నాడా ? కాపుర మనుకూలముగా నున్నదియా ? విశేషము లేమని యడిగిన విని యప్పడతి తన రెండుచేతులతో హృదయమును జూపుచు అవ్వ ? అని నోరుమూసికొని యిది యున్నది మాటాడ కుఁడు వారితోఁ జెప్పగూడదు. అని సంజ్ఞచేయుటయు నాపన్నవారికేమియుం దెలిసి నది కాదు. అప్పుడు తల్లి మఱియు మఱియుం బట్టుపట్టి యడిగిన నోరు మూసి కొనుచుఁ జెవులో "నే నేమి జేసినను నా హృదయము నా మగనికిఁ జెప్పఁ గలదు. మీరేమియు నిన్నడుగవలదు నా కాపుర మనుకూలముగానే యున్నది" అని చెప్పినది.

అపు డా వార్త సోమవర్మ కెరింగించుటయు నతఁడు గ్రహించి యల్లుఁడు చేసిన నియమమున గూతురు బుద్ధిగలిగి వర్తించుచున్నదని మెచ్చుకొని వారిం దమ యింటనుంచుకొని కాపాడుచుండెను.

శ్లో॥ సకృదపి కలహాభి ర్యోగినీభిః కాభిః
నటి విట ఘటితాభి స్సంస్య జేన్మాలికాభిః॥
రుచిర మినను [illegible] పత్యమేతన్న పతి
ప్రతిదిన మసితర్త ర్భోజనేచ్ఛాం[illegible]॥

జార భర్త బోధించిన ప్రకారము [illegible] [illegible] [illegible] నటులతో విటులతో మూలికా వైద్యులతో నెన్నఁడును మాటాడునదికాదు [illegible] మాతకృత్యముల నిర్వర్తించి పతిపతలనైన జెప్పు [illegible] దింపఁ గలదు. మఱియు భర్త కేవి యిష్టమో తెలిసికొని భోజన సదుపాయము [illegible] బత్నివతిలలో [illegible] గణ్యయై యొప్పినది. స్త్రీలు సహజముగా దోషదూషితలైనను నడపెడివారిచేఁ [illegible] పడుదురు.

గోమకుఁడు గొన్ని దినము లత్తవారింటనుండి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వెప్పి తన పత్యంబతో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బయనంబై పోయెను.

అని యెఱింగించి యా సిద్ధుండు తదనంతరావసథంబునం దదనంతరో దంతం బిట్లు చెప్పం దొడంగెను.

144 వ మజిలీ

రతిసూపర కథ

పాటలీపుత్రమను నగరంబు మగధ దేశమునకు రాజధానియై జగద్విఖ్యాతంబై ప్రకాశించుచున్నది. ఆ పట్టణంబు రత్నునకు జన్మభూమియని యిదివఱకే చెప్పి యుంటిఁగదా మఱియు నా పురంబున రతిసూపురయను వేశ్య కాపురము సేయు చుండెను. విద్యారూప వైభవంబుల నన వద్యయగు నగ్గణికారత్నము కొంతకాల మేకపరిగ్రహయై కొంతకాల మనేక పరిగ్రహయయి కొంతకాలమపరిగ్రహయయి మిక్కిలి ధనమార్జించినది. కుబేరులవంటి విటుల భోగములఁజేసి సాగనంపినది. భూములు మిద్దెలు మేడలు చాల సంపాదించినది. సంతానము గలుగకుండ చేసినది. వ్రతములు దానములు ధర్మములు సంతానాభిలాషతోఁ జెక్కుగావించినది. నడి వయసున నొక విప్రుసివలన నే వ్రతప్రభావమువలననో దాని కిరువురు పిల్లలు పుట్టిరి. వేశ్యల కాడుపిల్లపుట్టుట రాజులకుఁ బట్టభద్రుఁడు పుట్టినట్లేగదా ? వారికి జిత్రసేనయనియు రతిమంజరి యనియుఁ బేరులు పెట్టినది [illegible] రూపంబునఁ బ్రకాశించు నా బాలికలకు క్రమంబున సంగీత [illegible] నేర్పించినది. వీణాగాన పరిశ్రమలలో భూలోకములో [illegible] లేరని వాదుకవచ్చినది. బంగారమునకుం బరిమళ మబ్బినట్లు ఆ [illegible] చక్కఁదనమును యౌవనము మెఱుఁగు బెట్టినది

శ్లో॥ యౌవనే సత్వకాన్త్రీణా మలంకారాస్తు వింశతిః॥ [illegible] అగు హావభావాద్యలంకారము లేర్పడియు వారి నలంకరించినవి. [illegible] విద్యా విశేషంబులఁ జేసికొని [illegible] యనేక [illegible] ప్రయత్నించిరి. కాని, వారట్టి [illegible] స్త్రీలవలె నంతఃపురమునను మెలఁగు చుందురు.

యౌవనవతులగు పుత్రికల నిర్భర వేశ్యాప్రవృత్తిని [illegible] ధన మార్జింప వలయునని తలంచి యొకనాఁడు రతిసూపుర తన పుత్రికలను [illegible] బిల్చి బోధించినది. బిడ్డలారా ! మీరు మనోహర రూపవిలాసములు [illegible] చున్నారు. మీ నిమిత్తమై విత్తేశునివంటి యాఢ్యులు అరుగాపు [illegible] చున్నారు. మీరు వేశ్యాధర్మముల నాశింపుచు విటుల మొగమునుజూడక [illegible] స్త్రీలవలె [illegible] మెలఁగు చున్నారు. వైశిక ప్రకరణ మొకటి [illegible] నాయంశములచే [illegible] వహించితిని. [illegible] చెప్పెదను వినుఁడు.

కాముకులకు శరీరమిచ్చి యర్థార్జనము చేయుట వేశ్యాకుల ధర్మమైయున్నది. కులస్త్రీలు రాగాసక్తలు. వేశ్య లర్థాసక్తలు. గణిక, రూపాజీవ, కుంభదాసియని వేశ్య మూఁడు విధములఁ జెప్పఁబడుచున్నది. దేవగృహ తటాకాది పుణ్యకార్యంబులు చేయుచు నొక్కనినే పతిగాఁ బరిగ్రహించి ధనమార్జించునది గణిక యనంబడును. రూపమను గృహవస్తు ప్రాగల్భ్యము. సౌందర్యము సామాన్యమైనను వస్తుప్రాగల్భ్యము గలది. రూపజీవయనంబడును. రాజస్త్రీలకడ సంచరించు దాదులు కుంభదాసు లనంబడుదురు. నటశిల్పకారుల భార్యలు భర్తృ మరణానంతరము వేశ్యావృత్తి వహింతురు. వారిని శిల్పకారిక లని పిల్చుచుందురు. వీరిలో గణికయే యుత్తమురాలు.

మరియు నాత్మస్తుతిపరుని త్యాగశీలుని గురుశాసనాతిక్రమణుని స్వతంత్రుని ధనికునిఁ బ్రచ్ఛన్నకామునిఁ బతిగాఁ బరిగ్రహింపవలయు. కాంతు ననుసరించి కృత్రిమ రాగము స్వాభావిక రాగమువలెఁ బ్రకటింపవలయును. కామపరులగు పురుషులు వేశ్యల కపటములు నమ్మెదరు. నాయకునిచేఁ బ్రార్థింపబడినను తొందరపడి యంగీకరింపకూడదు. నాయకుని శీలము రాగము సక్తత దాతృత్వము లోనగు గుణంబులు బరీక్షించి యంగీకరింపవలయు. వాని రంజింపఁ జేయుటకు ననేకోపాయంబులు గలవు. వానిలోఁ గొన్నింటి వివరించెద నాలింపుడు.

సీ. సందేశ మాలించి జాగుచేసినవిటు
  కడకు దానేపోయి యడుగవలయు
నలరఁ దాంబూలమాల్యాను లేపనము లిం
  టికి వచ్చినట్టి నాయకునకియ
వలయు మందస పరిపర [illegible] సేయ
  దగు ప్రియం [illegible] కౌఁగి
సాంప్రయోగికము [illegible] సూ
  చింపఁగాఁదగు [illegible]

గీ. ప్రీతిదాయకములగు [illegible]
జెలఁగి క్రీడల విటుని రంజింపవలయు
సక్తగాకుండ దానతిస [illegible]
యట్లు నటియింపవల [illegible].

గీ. వేశ్యమాత యపుడు విటునితోఁ జనువుగా
[illegible]
[illegible]
[illegible]

సీ. పయనమేగెడునట్టి ప్రియుఁజేరి వగచుచు
వేగరమ్మని యొట్టు పెట్టవలయు
నాలసించిన విరహాగ్ని కీలల్ప్రమగ్గి
యొదలు గాసెదనంచు నుడువవలయు
విటునాప్తు లెరుంగ నెప్పటికివచ్చు ప్రియుంచ
టంచుఁ దాశకునంబు లడుగవలయుఁ
ప్రియుని మిత్రులుజూడ రయముగా నతిడు రా
వలెనంచు వ్రతములు సలుపవలయు
గీ. నతఁడువచ్చినపిదపఁ జిత్తార్తి దెలిపి
యోజ శ్రీ కామదేవుని పూజసలిపి
మ్రొక్కులెల్లను జెల్లించి మురియవలయు
వల్లభుఁడుజూచి నమ్మి విభ్రాంతిఁబడఁగ.
క. సరసున కాపద గలిగిన
వరుస నలంకారములను పరిహరింపఁగవలెన్
పరుసమగుమాట లెన్నఁడు
వరుసన్నిధినాడఁతగదు వారాంగనకున్.
గీ. విటుని వసర మగునట్టి వేళలందుఁ
దనదు నగలీయఁదగు నమ్మకోసమంతు
సౌరధనుడౌటఁ గార్యంబు దీరిన త
దాని కిబ్బడిసీయక మానఁదగఁదు.
సీ. కంటిరే? యీరత్నకలిత కంకణమెంత
సొగసైనదోయంచుఁ జూపవలయు
మీయుంగరము కెంపునాయంగళికి సొంపు
గలిగింపవలెనంచుఁ దెలుపవలయు
నీ వాహనము మనమెక్కి యూరేఁగ వే
డ్కలుపుట్టెనని చేరిపలుకవలయు
నీవల్వ గట్టి నీతో వేడుకలఁగూడ
మనసయ్యెనని ప్రతిమాలవలయు
గీ. విక్రయంబున కవివచ్చు వేళలెఱిఁగి
వలదు పోనిందు నేఁడు ద్రవ్యంబు చేత
గొరఁతగాబోలు రేపైనఁ గొనగవచ్చు
ననుచు సూచింపఁ దగును సంతతమ్ము.
ఇఁక సప్తసిద్ధిఁజేయు తెరంగున విశస్త్రప్రకారం బెట్టిదనిన,

గీ. ఇంగితాకారచేష్టల నెఱుఁగఁదగు వి
రక్తు నతఁడిత్తునన్న యర్థంబుకొఱఁత
గా నొసంగుచు నిత్య మీఁగలది రేపు
రేపుమఱచితినని భ్రమఁజూపుచుండు,

గీ. ఒకటిసెప్పిచేయు నొక్కటి ప్రియురాలి
శత్రుకోటితోడ సలుపుమైత్రి
వెనుక విడిచినట్టి వేశ్య దూతికలతోఁ
మంతనంబులాడు మఱియు మఱియు.

సీ. భర్తకిష్టముగాని పనులఁ గావింపుచు
నతనిముందఱ నిందలాడవలయు
దృణము భేదించి మర్దించి లోష్టమువాని
దెసఁజూచుచును మూతి త్రిప్పవలయు
నధిక విద్యావంతులైన వారిగణించి
దూషింపవలయు నాహర్తుయశము
పరిచారికల మీఁద బన్నిదోషములెత్తి
పౌడఁపుమాటల సూటిపొడఁపవలయు

గీ. రతుల కవకాశమీక దుగ్మతవచించి
వలపు గాడిదయొక్కటి కలదుమాకు
వదలందెన్నన్న సిగ్గులేనిది యటంచు
దిట్టవలెఁదల్లిచేత మొత్తింపవలయు.

క. మెల్లగవిటులకుగల ధన
మెల్లను నమ్మించి లాగియేపున వానిన్
వెళ్ళంగొట్టఁగ మరి తన
తల్లిం బురిగొలుపవలయు దర్పంబొప్పన్.

బిడ్డలార! వినుండు.

శ్లో॥ పరీక్ష్య గమ్యో స్సంయోగ స్సంయుక్త స్యానురంజనం।
రక్తా దర్థస్య చాదాన మంతె మోక్షశ్చ వైశికం॥

గీ. తెలిసి విటుశీలమతనితోఁ గలసికొనుట
కలిసి రంజించుటతని శృంగార కలన
రక్తుఁడగువానివలన నర్థములు గొనుట
చివర విటుగెంటుటిదియె వైశికమనంగ.

క. ఈ వైశికవిధు లెరిగిన
బో విటులం గపటవృత్తి జొనపుచు రూపా

వేసలు ధన మార్జింతురు
ప్రావీణ్యముతోన సక్తభావంబలరన్.

అని యెఱింగించి మరియు సపరిగ్రహానేక పరిగ్రహావృత్తుల జెప్పట కుద్యమించుచున్న తల్లి నాక్షేపించుచు నమ్మించుచబోదు లియవుదు అమ్మా! నీ యుప న్యాస మింతటితో విరమింపుము. ఛీ! ఛీ! వేశ్యావృత్తి యెంతగర్హితము. ఈ ధనం బంతయు నీవిప్లే సంపాదించితివి గాబోలును. అయ్యయ్యో! మేమిట్టి కులంగాన బుట్టితి వేమి?

చ. అలుఁడును జాతిశూన్యుఁడు వికారి గురుక్షయరోగి కుష్ఠుదు
ర్గలితుఁడు కుంటి గ్రుడ్డి చపల క్రియుడున్ మలినాంగుఁ డెవ్వఁడే
గలియగవత్తు వి త్తమిదె కైకొనుఁడన్న మునంబుజెంది వే
శ్యలు తమదేహమమ్ముదు రహా! యతినీచ మికేది జూడఁగన్,

గీ. లలిత మణి భూషణాంబరాదుల ధరించి
నెరయఁబై వన్నె లెన్నేని నెరపి తుచ్ఛ
విటులు వెక్కండ్రు భోగించి విడిచినట్టి
గణిక యుచ్ఛిష్టపాత్రంబుగాదె? తల్లి!

ఉ. మేతలుగల్గనీ! పశుసమృద్ధి లభింపగనీ! సిరుల్ గడున్
గూడగనీ! ప్రసిద్ధిపు గోటికిఁ దాపదగెత్తనీ! నిజం
బాడెద మోసభాంగి! వినుమా! గణికాజన జీవనంబు సీ!
పాడుసుమీ! క్రిమిప్రభలపాలుసుమీ! తుదిఁదప్రత్పతీకముల్.

గీ. కాపురంబులెన్నో మాపి నిందలమోపి
బొంకులాడి ధర్మములను పీడి
కపటవృత్తి విటులఁగలసి భోగులఁజేయు
పడపుబోంట్లు యముని భటులుగారె?

ఉ. దేహ మశాశ్వతంబనుచు దెల్లముగాఁగ నెఱింగియేని యీ
మోహమదేల గల్గు నిహమున్ బరమున్ దలపోసినన్ వహా
రోహకు భర్తయుండఁదగు రూఢిగ నొక్కని మంచివాని స
ద్రోహమనీష నెన్నుకొని తుష్టి వహింతుము మేము తల్లిరో!

అనిపలికిన విని రతినూపుర కోపరస మిళితమగు చిరునగవుతో వెఱ్ఱి బిడ్డలారా! పెండ్లియాడు తలంపు మీకేల గల్గినది? ఇది యెవ్వరి యుపదేశము? అయ్యయ్యో! కులపాలికలబడు సిడుములం జూచుచుండియు మీకీ సంకల్ప మేలబుట్టి నది? వినుండు—

సీ. అత్తమామలకు నోరెత్తి యుత్తరమీయఁ
దప్పు వేరొకతప్పు జెప్పకున్న

మఱఁదులకడనిల్చి మాటలాడుట తప్పు
ఆఁడుబిడ్డల కెదురాడఁదప్పు
మామ నుంగటనుండ మసలుట యొకతప్పు
బావగారికిఁ గనంబడుట తప్పు
ఎసుగక మొగసాలకరిగి నిల్చినఁదప్పు
నగుచుఁ బల్కుట పక్కి నగుటతప్పు

గీ. జగడమాడుట చెంపకొప్పిడుట వ్రేలు
ముడి ఘటించుట తిన్ని బొట్టిడుట మెఱుఁగు
పలువగట్టుట సిగను దండలను జుట్టు
చెక్కుడగుతప్పు మగనాలి కెపుడు ముప్పు.

గీ. ఇన్నితప్పుల నెట్లో సహింపవచ్చు
గాని భర్త యతిక్రోధుఁడైన యపుడు
తెలుప పడు పాటు లల బ్రహ్మదేవుఁడెఱుఁగు
వలదు మగనాలితనము శత్రులకునైన.

అనుటయు గూతుండ్రు అమ్మా! నీవింత యవివేకమతివగుట వింతగా నున్నది. పెండ్లియాడుచున్న కులస్త్రీలెల్ల నిడుమలం గుడుచుచుందురా?

సీ. అత్త చిత్తమెఱింగి యాఁడుబిడ్డ మనంబు
గనుపెట్టి మామవైఖరి గ్రహించి
తోడికోడండ్రచేతో నిధానముగాంచి
మఱఁదుల హృదయాళి మతముఁదెలిసి
బావగారితలంపు పరికించి చుట్టాల
గౌరవంబుగణించి కార్యమెఱిఁగి
ప్రాణేశుకడఁ పులోపలఁ బండుకొని పంక్తి
మర్యాదలనెల్ల నెమ్మదివహించి

గీ. ధర్మగతినొప్పు సాధ్వీవతంసమునకు
నూడిగంబులు సేయరే యున్న హితులు
సర్వదేహ మొసంగఁడే యరసి భర్త
వరము లీయరె వచ్చి దేవతలు ప్రీతి.

తల్లి—పుత్రికలారా! లోకానుభవము లేనివారగుటచే నీరిట్లనుచున్నారు. వినుండు—

క. గాథల్ పెక్కేల సం
బోధింపగ నెల్లకాలము సతీవుండై

నాథుండు బ్రదుకునే భువి
వైధవ్యవ్రతధరింపవశమే చెపుమా.

గీ. నేల బండుకొనుచు మాలికాగంధతాం
బూలముఖ్యభోగములను వదలి
విధవ జోగివలె వెలయంగవలెనట
కామమును జయింప గలరె సతులు.

పుత్రికలు—అమ్మా! నీవు శాస్త్రజ్ఞానములేనిదానవగుట నిట్లనుచున్నావు. పూర్వకృతసుకృతదుష్కృతము లనుభవింపక యెట్టివారికిం దీరదు. పెండ్లియాడినను నాడకున్నను బ్రారబ్ధమవశ్యలో కవ్యము. నీమతము మాకభిమతముగాదు. కులవృత్తి మేమనుసరింపము. అది నిరయద్వారము. అని తిరస్కరించి పలికిరి. అందు మరియుఁ జిత్రసేన

గీ. చదివితిని చిన్నతనమున మదముగదుర
దత్తకుండను మాధురాత్మజనితోడ
వాని సౌందర్య మక్కజమైనదగుట
నపుడె తలఁచితి నతనిఁ బెండ్లాడ మతిని.

బడియందే మేమొండొరుల వరించుకొంటిమి. అతడిప్పుడు కాశీపురంబునఁ జదువుచున్నాడని వింటి. నేనందుఁబోయి బాల్యస్నేహం బెరింగించి యతనినిఁబతిగా వరించెద. నీమైశ్వర్యము నాకక్కరలేదని పలికినది.

రతిమంజరియు జిత్రసేనచెవిలో నేదియో చెప్పి యట్టివాడే నాభర్త యిది గురూపదిష్టము. అట్లుకాదంచెనని యుపన్యసించినది. రతినూపుర వారిమాటలాలించి చిన్నవారలు మీ కేమియుందెలియదు పో. పొండు అని మందలించి యవ్వలికి బోయి నది.

అని యెరింగించి మణిసిద్ధుండు వేళయతిక్రమించుటయు నవ్వలి కథ దరువాతమజిలీయందు జెప్పందొడంగెను.

144 వ మజిలీ

చిత్రసేనారతిమంజరులకథ

గురు దెరింగించిన శుభదివసంబున వేకువజామునలేచి రతిమంజరి జలక మాడి ధవళమణిభూషాంబరంబులు ధరించి మాల్యానులేపనాదివాసన సలుదెసల నావ రింపగాజేసికొని యక్కా! నాభాగ్య మెట్లున్నదియో తెలియదు. భర్తను నిరూపించు సమయమగుచున్నది. ఇప్పుడపోయి పీఠిలపూటిసినతోడనే మనయరుగుపై బొలుత

నెవ్వఁడు గనంబడునో వానినే ప్రాణేశ్వరునిగాఁదలంచి యీపుష్పదామంబు వాని మెడలో వైచెదను. అట్లే దేశికుం డుపదేశించెను.

మరి నందెవ్వరునులేనిచో నేమిసేయదగినది అనిపలికిన చిత్రసేన చెల్లి! మహాత్ముల వచనము లన్యథాత్వముం బొందు శుభోదర్కములగు వారిమాటల ననుసరించి పోయినమంగళములు సేకూరక మానవు. వేళయగుచున్నది? పదపద అని చెప్పినది. అత్యుత్సుకత్వముతో రతిమంజరి మధుపఝంకార ముఖరితంబగు మంజరీదామంబు హ సంబునంబూని యడుగులు తడబడ వీధిద్వారము దాపునకుంబోయి రెండు చేతులు జోడించుచు భగవంతునిధ్యానించుచు దటాలున గవాటముల దెరచినది. అప్పటికిఁజుక్క లంతరించినవి. దెసలుదెల్లబడుచుండెను.

క. మేలిమిజలతారు రతనపు
 గాలువ మై గప్పికొని లసన్ముఖ తేజ
 శ్శాలి యొకభూసురాత్మజుఁ
 డాలోకోత్సవము జేసె నయ్యంగనకున్.

మనోహరరూపలక్షణంబుల ప్రకాశించు నవ్విప్రకుమారుం జూచి యపార సంతోష పారావారవీచికలం దేలియాడుచు జంచల దృగంచలంబులతనిపై ప్రసరింప జేసినది. ద్వారదేశంబున నిలువంబడి రెప్పవాల్పక తన్నీక్షించుచున్న యాచంచ లాక్షింజూచి జగన్మోహనంబగు తద్రూపవైభవంబున కచ్చెరువందుచు నతండు,

క. తరుణీరత్నమ! యీమం
 దిర మెవ్వరిదో వచింపు నేనప్పుడ్యా
 కరుల యభిదానమును విని
 మురిపంబందెద నటన్న ముసిముసినగవుల్.

వెలయింపుచు నవ్వేలయాలిపట్టి పురుషోత్తమా! యీయింటివారు మీ కేమి యుపకారము జేసిరని పొగడుచుంటిరి? మీ రెవ్వరు? ఇందెప్పుడువచ్చితిరి? మీకులశీల నామంబులు వినిపింపుడు. పిమ్మట వీరివృత్తాంతము సెప్పెదనని పలికిన నప్పలుకుల కలరుచు నతండు.

సీ. పరమేశ్వరుని యాస్య పంకేరుహంబు సం
  భవకారణంబు మానంగమంబు
 హిమశైల కన్యకాధీశ వాసంబు కా
  శీపురంబవని మాకాపురంబు
 ప్రత్తకాడులు బుధోత్తము లాద్యరుడు సహా
  ధ్యాయులు మిత్రసత్తములు నాకు
 సకలభాషాభిరామ ప్రేమకవిశిఖా
  మణులెల్ల ప్రతివాదిగణము మాకు

గీ. లోవుచుంటిని నేనిప్డు భోజరాజ
రాజధానికిఁ గవిరాజ రంగభూమి
కంబుకాయతనేత్ర! నెయ్యమున నన్ను
గోణికాపుత్రుఁడం డ్రదు మత్కళజ్ఞులెల్ల.

క. మాద త్తకునకు నీపుడ
భేదన ముదయాస్తలంబు ప్రియమనిచూడన్
బైవలి! వత్తురి రాతిరి
మోదించితి నిందు నిద్రబోంది సుఖముగాన్.

తెలివా! తెలివరుల కోరుల నగుకయే ప్రవేశించి సుఖింప తెరవేరుపరచిన యీభవనకర్తలు పుణ్యమూర్తులుగారే వారింగైవారంబు సేయరాదే! నిన్నరాతిరి యద భ్రాభ్రఘోషభీషణంబై దుర్వార ధారాపాతసంజాతవాత ప్రభూతంబై ఒప్పు శీతోప ద్రవంబు లోకార్చ నిరరణంబు నాకు శరణంబయ్యె. ప్రియుఁడంత మెరింగింపుము. దీవించి యేగెదనని పలికినంత నాకాంతావతంసం బంసంబులనెగరవైచుచు నంటు వచ్చుచున్న చిత్ర సేనునకు బదియడుగు లెడుమవోయి చిరునగవుతో

ఉ. దత్తునిమిత్రుఁడంట పికుధప్రవర ప్రవిగీతభూరి వి
ద్వత్తముఁడంట పూతనసుధాబుధాన్వయ జాతుఁడంట లో
కోత్తరరూపభాసురపయోరుహనంతోకపండితోత్తముం
డుత్తరదేశవాసి యదియుండె గృహాంగణమందు చూడుమా.

వానిపేరు గోణికాపుత్రుఁడంట గురుకృపాపాత్రులగుట నిను[illegible] భ్యంబు లభించినది. నీవువచ్చి చూచి పోకూడుమని చెప్పినని ద త్తకనాను[illegible] బెచ్చు పెరిగిన సంతోషముతో వచ్చి యచ్చేటుఁ జూచినది. అతం [illegible] మొగములో లోఁచె : నామను కు త్తరం [illegible] ప్రతివికావు? [illegible] మందహాసము సే [illegible]

క. అతను [illegible]
[illegible] యధ్వగుల మనో
రతుల [illegible]
ప్రతులీ సదనాధిపతుల పత్నుపు లనఘా.

ఈ పైదలి మదీయసోదరీరత్నంబు అభీష్టపరలాభం [illegible] వచ్చినది. ఈ యుదయంబున దొలుత సుముఖులగు మీ [illegible] కార్య సిద్ధి తప్పక బడయగలదు. మీరనుగ్రహింపుఁడు అని బలుకుచు [illegible] గనుచున్న జేయుటయు నగజయానా సిగ్గు [illegible] వదంటి [illegible] ఘంపునవోష [illegible] సప రించుచు.....

క. మాలిక యిది నా హృదయము
పోలిక మీ దెంత మందుఁ బోలుఁ బొందెదు నా
కేలిక గైకొని రతి నా
కేలికవగుమింక నాళ్రియింతుఁ గవీంద్రా.

అని పలుకుచు నా పూవుదండ నతని మెడలో వైచినది. అప్పు డతండు విభ్రాంతస్వాంతుఁడై యోహో! ఈ మోహనాంగి "నీవె నా భర్త"వని నామెడలో బుష్పదామంబు వైచి ది ఇది స్వప్నమా? సత్యమా? నా మొగంబెరుగని యిమ్మగువ యిట్లు చేయుటకుఁ గారణమేమి? నేను మరి యొకండ ననుకొన్నదా? ఔరా! స్త్రీ మోహమెంత వింత అయినది. దృఢంబగు నా యంతరంగంబు తరంగముపలెఁ జంచలించుచున్నదేః ఔను.

శ్లో॥ ఏతాశ్చల ద్వలయ సంహతిమేఖలోద్ధ
ఝంకార నూపుర రవాహృత రాజహంస్యః ॥
కుర్వంతి కస్యచ మనోవవిశం తరుణ్యో
విత్రస్త ముగ్ధహరిణీ సదృశైః కటాక్షైః॥

దీర్ఘాంగాళకోభితలై మనోహర రూపలక్షణలక్షితలగు సంయుక్తాంగులు ముగ్ధహరిణీ సదృశములచే కటాక్షములచే నీక్షించిన నెవ్వని మనము వివశముగాకుండెడిని? అని పండితులు సెప్పియున్నారు కాదా! అని యాలోచించుచుఁ జలించిన హృదయమును గుదురుపఱచుకొని "అగునగు" దెలిసినది. ఇది వేశ్యాగృహమని శ్లేషోక్తిచే నాయోష్ఠముల సూచించినది కాదా! వీరిరువురు వేశ్యాపుత్రికలు; నా పటాటోపంబుఁ జూచి కపటవిటోపచారములం జేయుచున్నారు. వీరి మాటలు విని బదిరికొన్న వారివలె నున్నారు. కానిమ్ము; అనితలంచి—

శ్లో॥ ధన్నకామ సుభా ర్త్యజ్ఞ స్వతంత్రాపాం య పండతాన్
సకేవ రంజయే దాధ్యా స్నస్వా న్యాత్రి వినాసయేత్.

ధన్నకాముఁడు సుభార్థుఁడు. అజ్ఞుఁడు స్వతంత్రుఁడు. అభిమాని నపుంసకుఁడు. ధనవంతులగు వీరిని, సకలవరి రంజింపజేసి ద్రవ్యమంతయు లాగివేసి పిరి ద్రుదుకైనంత వల్లిచే లేవఁగొట్టింపవలయును. విలాసిని! ఇదిగదా మీ కులధర్మము. నేను వారిలో నొక్కండనుంగాను మీ కపటకృత్యములు నాకడ నుపయోగింపవు. మరి యొక నను నాశ్రయించుకొనుఁడు. మీ కావించిన యపూర్వ సత్కారమున కానందించితి దీవించియేగెదనని పలికినవిని రతిమంజరి లజ్జావిలోలనయనాంచల అయి యాలోచింపుచుండ చిత్రసేన యిట్లనియె.

ఆర్యవర్యా! మేము వేశ్యాపుత్రికలమగుట వాస్తవమే? కులవృత్తి విసర్జించితిమి. పలుపాలికి పాత్ర నసహ్యింపఁ దలంచికొంటిమి. వినుండిది నా చెల్లెలు. దీనికి రతిమంజరియని మా తల్లి పేరు పెట్టినది. నేఁటి యుదయమున మీ యుదర పైనున్న

వాని బలిగాఁ జేసికొమ్మని దీనికొక దేశికుం డుపదేశించెను తదీయ పూర్వ సుకృత విశేషంబునం జేసి మిమ్ముం దయ జూడ గాంచినది. యభీష్టము ఫలించినది. మాకు మొదటనుండియు బండితుల బతులగా జేసికొనఁ దలంపుగలిగియున్నది మీ రానతిచ్చిన మీ మిత్రుడు దత్తకుడు నేను నొక బడిలో జదివికొంటిమి. ఆయనను జిన్నతనమునందే తల్లి చనిపోయినది. తండ్రియగు మాధవుండు దాను బెనుపలేక యొకయిల్లాలికిఁ బెంచుకొననిచ్చి యెందేని పోయెనట అందులకే యాయనకాపేరు వచ్చినదని యొకప్పుడు బడిలో జెప్పుకొనుచుండ వింటిని. పెంపుడుతల్లి వారిని జాల గారాముగాఁ బెనుచుచు జదువులో మిగుల శ్రద్ధ చేసినది.

నిత్యము బడివేళకు మా యింటికి దీసికొని వచ్చుచుండునది. మే మిరువురము నా చిన్న త్రోపుడుబండిలోనెక్కి పాఠశాలకుఁ బోవుచుందుము. మమ్ముఁజూచి రాచబిడ్డవలె నుంటిమని చూపరుల మెచ్చుకొనుచుండిరి. దత్తుడు మిక్కిలి చక్కని వాడు. నా కంటె రెండేండ్లు పెద్దవాడు. అయనను బావ బావ యని పిలుచుదానను. నన్ను బెండ్లామని పిలుచుచు హాస్యము లాడువాఁడు. ఎప్పుడు కలిసి మెలిసి తిరుగువారము. నేను వారింటికో యాయన మా యింటికో వచ్చుచుందుము. ఒకరినొకరు చూడక క్షణమోర్వలేకపోవుచుందుము.

ఆయన చిన్నబడి విడిచి బండితులయొద్ద శాస్త్రములు చదువుట కారంభించిన తరువాత మా స్నేహమున కంతరాయము రాజొచ్చినది. అప్పుడు మా చెల్లెలు పిన తల్లి యొద్ద నుండుట వారి స్నేహము దానికిఁ గలిగినదికాదు. అయన గాశికి బోవు నప్పుడు నేను గ్రామములో లేను. తరువాత వచ్చి చాల విచారించితిని. స్నేహమునకు దూరము లేదుగదా! నా స్వాంతమిప్పుడు వారిమీదనే యున్నది. నే నాయనను పెండ్లియాడ నిశ్చయించుకొంటిని. మీరు దీనం బరిగ్రహించి మమ్ము మంచి స్థితి కొనితెండు. మీ యుద్దరికి మేము బరిచర్య సేయుచుందుము. మా తల్లి మమ్ము వేశ్యా గులవృత్తిలో బ్రవేశ పెట్టదలంచుచున్నది. మా కంగీకారములేదు.

శ్లో॥ జయంతితే సుకృతినో రససిద్ధాః కవీశ్వరాః ।
నాస్తి తేషాం యశఃకాయే జరామరణజం భయం॥

కవీంద్రులగు మహారాజులు సాటిరారు. అట్టివారికి భార్యలమగుటకు భాగ్యమేది? మా యభిమతము సెల్లింపుఁడని కోరిన విని గోణికాపుత్రుండు మందహాసము సగవులు నగుచు నిట్లనియె.

చిత్రసేనా! నీవు మా దత్తునికి మిత్రురాలవగుట నాకును విస్రంభపాత్రురాలవైతివి. నీ యుదంతము విని సంతోషించితిని. మఱియు దివ్యోపభోగయోగ్యంబులగు భాగ్యంబులుపడచి యున్నారము. మమ్ముల బరిగ్రహింపఁ దలంచు కొంటివి? ఈ సంకల్పము నెరవేరుంపుడు. గుణాఢ్యునవలంబి యేకచారిణీ వృత్తం

టును బూసి సుఖింపుడు మా వెంటవచ్చి యిడుమలం బడలేరని యించుక వైమన
స్యంబు సూచించుచుయు రతిమంజరి యతని పాదంబులంబడి—

చ. కపటపు వైశికోక్త విధికైపడి దుష్టలమంచు మమ్ము ని
ష్కృప విడనాడకయ్య పరికింపుము మాదగుచిత్తబుద్ధి మి
మ్మపరితానురాగరతనై వరియించితి భర్తగాఁగ ధీ
నిపుణ! పరిగ్రహింపుము వినీతిగతిం బరిచర్య జేసెదన్.

అని ప్రార్థించి తల్లికిని దమకుం జరిగిన సంవాదప్రకారమంతయు నెరిం
గించిన నాలించి యతండు దద్వాక్యంబులు సత్యంబులుగా నిశ్చయించి యంగీ
కారము సూచించె; మరియు—

మ. సకలాలంకిరకిరామ వినసత్సౌందర్య లేఖోవిలా
స కళాశోభితమూర్తి కన్య యభిలాషస్ఫూర్తి మోహించి కో
రికదెల్పన్వలదంచు నాతఁడు నివారింపంగ గాంగేయుఁడా?
శుకుఁడా? వాయుతనూజుఁడా? స్మరవిపక్షుండా? వితర్కింపఁగాన్.

అప్పుడంతులతని గంధమాల్యానులేపనాదులచే నర్చించి మహానందముతో
మేడమీదికిఁ దీసికొనిపోయిరి. అవ్వార్త పరిచారికలవలనఁ దెలిసికొని రతినూపుర కోపా
వేశమున గూతుండ్ర దనచెంతకు రప్పించి యిట్లు మందలించినది.

ఉ. పుత్రికలార! యేల యిటుపూనితి రక్కట? వంశధర్మచా
రిత్రము లెల్ల మీకు విపరీతములయ్యెనె? మేలుమేలు లో
కత్రయసన్నుతాకృతిఁ బ్రకాశిలు మీరిటు బోడిబాపలన్
బాత్రులటంచుఁ గైకొనిన బల్కు నవ్వరె విన్నవారిలన్.

గీ. తిరుగఁ డిటుమీఁద నిల్లిల్లు తిరిపమెత్త
నరుగఁ గలరిక మూసి [illegible]సములందఁ
దినుఁడు తృప్తిగ శ్రాద్ధభోజనము లెపుడు
బోడబాపని [illegible] పెరు.

అక్కటా! చక్రవర్తుల [illegible]రాంత్రగాజేసి యింద్రభోగము లనుభ
వింప జేయవలయునని తలంచితిని. మీ నొసట బాపనదాసరులం బెండ్లియాడి
ముష్టియెత్తి కొననట్లు సృష్టికర్త వ్రాసియుండ నేనెట్లు తప్పింతు? అయ్యయ్యో!
కులస్త్రీలు మనలం [illegible] పెండ్లి పెండ్లి యని పరిహసింపు
చుండరేల? ఇప్పుడెవ్వనినో [illegible] వరియించితిరట. వాని నిప్పుడే గెంటింతును.
చూడుడు. ఆ గోడ [illegible] గూర్చుండి కులుకుచున్న కొంటిరి
కాడోలు. నిధి [illegible] నా [illegible], [illegible], మీ నగలన్నియు నందు
బెట్టిపోండు. నా [illegible] సేయించు దాసగానని వంపలించు విని
యా సుందరు లలుక [illegible] తల్లీ! నీ వెంపటి యింట్లో కూర్చి సంపా

దించిన ద్రవ్య మనుభవించుట మహాపాతకము. మే మద్దాని కాసింపము. ఇవిగో నీ నగలు. ఇవిగో నీ దుస్తులు. అని పలుకుచు నా క్షణము దాని ముందర నీచి చీరలు విడిచి సామాన్యపు పుట్టములు ధరించి తల్లితో మరేమియుం జెప్పక మేడ మీఁదికిం బోయి గోణికాపుత్రున కత్తెరంగంతయు నెఱింగించిరి.

అతండు వారి సాహసమునకు వెఱగుపడుచు సక్తుండై యంగడికిం బోయి వస్త్రమాల్యాను లేపనాదులం గొనివచ్చి వారికిచ్చెను. నూత్నకుసుమ మాలాలంకృతలై యక్కాంతలు వింత సోయగంబునం బ్రకాశించిరి. నాటి రాత్రియే యా గణికాపుత్రికలు గోణికాపుత్రుసితోఁగూడ నొరులకు దెలియకుండ బయలుదేరి ధారానగరాభి ముఖముగా నరిగిరి.

అని యెఱింగించి యయ్యతి పంచాస్యుఁడు కాలాతీతమగుటయు నవ్వలికథ తదనంతరావసరంబున నిట్లు చెప్ప దొడంగెను.

146 వ మజిలీ

మతంగయోగిని కథ

గీ. అరుతఁ గరములఁ జెవుల రుద్రాక్షమాలి
కలు వెలయ భూతి మైపూతగా నలంది
దండకుండ్యాజినంబులఁ దాల్చి సిద్ధు
రాలొకరుక కాషాయచేల కలిత.

పాటలీపుత్ర నగర రాజమార్గంబున బోవుచుండ నయ్యోగినిం జూచి సాష్టాంగ మెరగువారును జేతులు జోడించువారును దాసోహమనువారును నెరసిల్లి పోవువారునై ప్రజలు తద్యోగిపాటోపంబు జూచి తిపస్విదురాలని కొండాడుచుండఁ బోవుచుండిరి.

ఆమె వారి వారి నమస్కారములు మాత్రమందికొని ప్రతిపరిపంసలాడక యెవరితో మాటాడక తిన్నగా రతినూపుర యింటికిఁ బోయినది. సంగీతగాన ముఖరితంబై యొప్పుచుండెడి యా యిల్లు నిశ్శబ్దంబై యుండుటకు వెరగుపడుచు నా సిద్ధురాలు ఢాకినీ నామస్మరణము గావించుచు లోపలికి బోయినది.

రతినూపుర మంచముపైఁ బండికొని యామె రాకజూచి తటాలున మంచముదిగ్గి పాదంబులంబడి నమస్కరించుచు కోకగద్గద స్వరముతో నశ్రువులచే బాదములు దడుపుచు దల్లీ! నా కూఁతుండ్రు నన్ను విడిచి లేచిపెళ్ళిరి. నా యవస్థ యేమిచెప్పుదునని విలపించుటయు నబ్బురపాటుతో వారు నిన్నేల విడిచి వెళ్ళిరి? యెక్కడికిఁ బోయిరి? ఎఱింగింపు మనుటయు నది బోధిలాపన వాసం దీసికొన పోయిరని యా వృత్తాంతమంతయు౦ జెప్పినది. ఆ కథవిని యా యోగిని మనంబున

నించుక విన్నదనంతరంబోప నాక్కింతసేపూరకుండి వారే దెసకుఁ బోయిరో యెరుంగుదువా? అని యడిగిన నా వేశ్య అమ్మా! నేను గోపోద్రేకంబున నా విషయమేమియు విమర్శించితినికాను. ఏ మూలకుఁ బోయిరో నాకుఁ దెలియదని యుత్తరము చెప్పినది.

అప్పుడు యోగిని నిట్టూర్పు నిగుడించుచు నోసీ! నే నిప్పుడు నీ కూఁతుండ్రఁ జక్రవర్తికి భార్యలంజేయు తలంపుతోఁ వచ్చితిని. నా రాక నిష్ఫలమైపోయినది. వినుము మహాపురనగరాధీశ్వరుఁడు విపులుఁడను రాజు నవరస రసికుఁడు. తేజశ్శాలి. రూపంబున మన్మధుఁడే యని చెప్పదగు. మార్గవశంబున నే నా నగరంబునకుం బోయి రాజదర్శనము గావించితిని.

అతఁడు నన్ను భక్తిపూర్వకముగా నర్చించి మీయభీష్ట మేమని యడిగెను. దేశపర్యటనమే మా కృత్యము. నీ సద్గుణంబులు జనులు పొగడఁగని యుత్సుకత్వముతో నిన్నుఁ జూడవచ్చితి. నా కేకోరికయులేదు. సజ్జనులే నాకు మిత్రులు; నీ రాజ్యము నాకుఁ బూజ్యము కాదు. నీ సాధుత్వమునకు మెచ్చవచ్చెనని స్తుతియించిన నతం డుబ్బుచు నన్నుఁ గొన్ని దినంబులందుండి సద్గోష్ఠి జేయుచుండుమని కోరి కొనియెను.

నే నంగీకరించి యారుమాసము లందుంటిని. అప్పుడప్పుడు పోయి యాతనకి మంచిమాటలు సెప్పుచుంటిని. అతనికిఁ జనువయిన కొందఱు పరిహాస వచనములు ప్రలుచుండెను.

ఒకనాఁ డతండు శ్రీ ప్రశంసమీద దేవీ! నీవు సర్వదేశములు తిరుగుచుందువు. సుర్యాన్వయ వింధరుల నిందుముఖుల నెందైనఁ జూచితివా? కవి వర్ణనమే కాని యట్టి స్త్రీలు లేరనియే నా యభిప్రాయమని యడిగిన నే నించుక యాలోచించి చిఱునగవుతో మహారాజా! నాకీ ప్రసంగము తలపులేదుకాని మీ రడిగితిరి కావునఁ జెప్పుచుంటి వినుండు. పాటలీపుత్ర నగరంబున రతినూపురయను వేశ్యగలదు. దాని కిద్దరు కూఁతుండ్రు. వారి యవయవములన్నియు మొలచినట్లు పోసినట్లు దిద్దినట్లున్నవి. చక్కదనం బొక్కటియేకాదు. సంగీతమో? సరస్వతియైన నంత మాధుర్యముగా పాడఁ జాలలేదు. వారి సుగుణంబులు గణనాతీతములు. విటులఁ దుచ్ఛులుగా జూచుచుందురు. అబ్బబ్బా! ఆ లావణ్యము సురగరుడోరగాదిత్య విద్యాధరాది యువతులకు లేదని రూఢిగాఁ జెప్పఁగలను. ఇప్పుడా లలనలు మురిపెంపు పరువమున సానఁబెట్టిన రతనములవలె మెఱయుచున్నారు.

నరేంద్రా! నే నవధూతనైన నగుదంగాక. చెప్పవలసిన మాట చెప్పక మానను. నీకు వారు తగినవారు. వారికి నీవు తగుదువు. వారితో నిన్ను సంఘటించినప్పుడుగదా పరమేష్ఠికిఁ జతురాననుండని పొగడఁదగినది. అని యూరక [illegible] జప్పి దనముం గొనియాడితిని.

నా మాటలు విని యా భూకాంతుండు విస్మిత స్వాంతుండై ఏమీ ? యింత కాంతిలే యంత చక్కనివావు ! నీ రన్యా కాంతవైనావా ! లేదా ? చెప్పుమనవుడు నే నిట్లంటి. దేవా ! పరసారసైన తెరవల యొబ్బవు మీ కడ నేమిటికి సుతింతును?

వారిప్పటి కెవ్వరిని వరింపలేదు. సరిపడిన పురుషులు దొరక వలదా ? గుణాధికులఁ గాని వరింపరు. అని చెప్పిన విని యా భూభర్త తటాలున లేచివచ్చి నా పాదంబులంటి దేవీ ! నీవు యోగినీ వయ్యును భోగినీ ప్రవృత్తులు లెస్సగా నెఱుంగుదువు ? వైరాగ్యంబునంగాక శృంగారంబునంగూడ నీ కభినివేశము గలిగి యున్నది. మహాత్ములు లోకోపకారమునకై పాటుపడుచుందురు త్రికరణంబుల భూతప్రీతి గోరువారే యుత్తములు. నన్ను నీ శిష్యునిగా భావించి యా మించు బోఁడుల నాకుఁ బెండ్లి గావింపుము. నీ యుపకార మెన్నటికి మరువనని ప్రార్థించెను.

నాకు నీ కూఁతుండ్ర యందుగల యనురాగముచే గర్హిత కృత్యమైనను దౌత్యమున కనుమోదించితిని. తదా మంత్రిణంబు వరసి యిక్కడకుఁ బరమో త్సాహముతో వచ్చితిని. ఏమిలాభము ? నా ప్రయాసమంతయు వ్యర్థమయ్యెని అని పలికిన రతినూపుర, దేవీ ! నా కూఁతుండ్రు దానసుకై యూమారం దినము నట్లు నొసట వ్రాసియుంచఁ జక్రవర్తి కెట్లు భార్యలగుదురు ? కోరికోరి చివరకు విభూతి రాయలఁ గోరిరి. అదియే నా మనం బెరియు చున్నది. నేనేమి చేయుదును ? నీకు శక్తి యుంకిన వారిని వెదకిపట్టి తీసికొనివచ్చి యా తేనికిఁగట్టి పెట్టుము. నీవు నిజముగా దలంచిన పనియేల కొనసాగకుండెదిని ? అని కోరిన విని యా యవధూత శిరః కంపనమున నంగీకారము సూచించుచుఁ గొన్ని యానవాళ్ళు తీసికొని బయలుదేరి వారల జాడలు దెలిసికొనుచు గొన్నినాళ్ళు దేశసంచారము గావించినది. కాంచనలు కనకము వంటివారు. కాంతారనంబు లొంటిగా లభించెనేని యనర్ఘంపపలమను నని యెట్టివారికిని బుద్ధిబుట్టక మానదు. అని తలచి గోణికాపుత్రుం గాంచి యా నందలఁ బురుషవేషము వైచి ధారానగరంబునకుఁ దీసికొనిపోవుచుండెను. వనపు పురంబున నొక సత్రంబున వారు బసజేసియుండగా మతంగయోగిని యన్న వీథుల నలుమూలలు వెదకుచుండెను.

చిత్రసేన యామెం గురుతుపట్టి గోణికాపుత్రుసితో సామ్యా ! యా యోగిని యప్పుడప్పుడు మా యింటికి వచ్చుచుండునది. మా చెలికి నీ యందుఁ గల భయభక్తులు గలిగియున్నవి. ఆమె బంపగా నిక్కడికి వచ్చెనని యామె చెప్పిన నతండు నవ్వుచు నా యోగిని దెసఁజూచి దేవీ ! నీ వెప్పుడు నిచ్చట నిట్లు వసగు చుంటివి ? పని యేమని యడిగిన నామె బాబూ ! యిన్న నీ యమూర సాజసభలో సంగీతముపాడిన గాయకు లిందున్నారని వింటిని. వారిం జూడ వచ్చితి నెందున్నారో చెప్పగలరా ? యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

నీవు సంగవర్జితురాలవు. సంగీతము శృంగారరస దీపకము. అట్టి గానమునకు తోడు నీకు బనియేమి? వైరాగ్య ప్రవృత్తికి ధర్మమా? అని యడిగిన నాకు చిరునగవుతో బాబూ! నాదబ్రహ్మము పరబ్రహ్మ బోధకమైనది సంగీతము వినుచుండ నా డెందము పరబ్రహ్మమందు లీనమగుచుండును. అందులకే నారదమహర్షి సంగీత ప్రియుండయ్యెను. నేను బహుమిగుల గాయక గాయకీమణుల సంగీతములు పెక్కులు వినియుంటిని. పాటలు వినుటకే నేను దేశాటనము చేయు చుంటిని ఈ దేశాధిపతి విపులుడు; నాయందు గురుభక్తి గలవాడు. మొన్న వారిచట మీరేమో పాడిరట. ఆ గాన మతని దూరక మెచ్చికొను చున్నాడు. నేనప్పుడు గ్రామములో లేను. నాతో బెద్దగా వర్ణించి చెప్పుచు వారి స్థలంబున నున్నారని యెరింగింప సందువచ్చితిని. వారు మీరేనా? అట్లయిన నేను ధన్యురాలనే! ఇంచుక పాడి శ్రోత్రానందము గావింతురా? మిమ్ము దీవించి యేగెదనని కోరిన నతండు చిత్రసేనంజేరి కొంచెము నీవు పాడుమని సంజ్ఞజేసెను.

పురుషవేషముతో నున్న యచిన్నది ముసిముసి నగవులతో వీణ్ణ శతివేసి తంత్రుల నాలపించుచు గంఠనాదముతో గలిపి హాయిగా బాడినది అప్పుడాయోగిని గంతులువైచుచు నోహోహో! ఎంతా కాలమునకిట్టి సంగీతము వింటిని. నేటితో నా చెవుల తుప్పువాసినది. ఇట్టి సంగీతము పాటలీపుత్ర నగరంబున రతినూపుర పుత్రికల పాడుచుండ వింటిని. మరియెక్కడ వినలేదు. ఇంత మనోహరముగా బాడువారలెడు. అని స్తుతియించుచు మరియొక పదము మరియొక గీతము అని కోరుచు, నత్తడు పాడుచుండ శిరఃకంపనము చేయుచు నాలించినది. అప్పుడు గోణికాపుత్రుడు సాక్షేపముగా నవహూతా! నీచిత్తము పరబ్రహ్మయత్తమైనదా? తురీయానంద మనుభవించితివా? ఇక ఇక చాలునా? అని యడిగిన నామె బాబూ! నే నెన్ని నాళ్ళు వినినను వినగలను, ఇందులకు నాకు దృప్తిలేదు. నిద్రాహారములు విడిచి వినగలను. అనుటయు నతండు సర్వము నీవు వినగలవుగాని పాడువారికి నోపికయుండవలదా? ఇప్పుడు వేదాంతివిగదాయని యితడు పాడెనుగాని యిక యూరక పాడడు. విత్తము జూపినంగాని వీణవిప్పడు. ఇక నీదారిని నీవుపొమ్ము అనుటయు నామె యిట్లనియె.

బాబూ! నే నొరుల నెప్పుడు కష్టపెట్టను. నానిమిత్తమై పాడనక్కరలేదు. మీరు పాడినప్పుడే విని యానందించెద. మీతో వచ్చుట కంగీకరింతురా? అనిన నతండు నీవు మాతో రావలదు. నీదారిని నీవు పొమ్ము. నీవు యోగినివి; మేము భోగులము. అని కచ్చితముగా నుత్తరము జెప్పెను.

అప్పుడా యోగిని యించుక సిగ్గుపడుచు దిగులు విపులునొద్దకుబోయి .... రతినూపుర పుత్రికలే పురుషవేషములు వైచి తిరుగుచున్నవి .... బ్రాహ్మణుడు కడు గడుసువాడు. నన్ను దమతోరావద్దని నిర

సించెను. పాపము రతినూపుర యిరువది నగూత్రుండను మీకిచ్చుటకు సిద్ధముగా నున్నది. ఇప్పుడు మనము చేయదగినపని యేమని యడిగిన విపులుం డిట్లనియె.

దేవీ! నీవు వాంఛింగలసికొని పురుషుడు వినకుండ మరియు ప్రాభవవిద్యాగిలా దులబొగడి కార్యమెసంగించి తీసికొనిరమ్ము. నీవుచెప్పినదనుక వత్తురనియే నా యభి ప్రాయము. రాణినాడు వేరొక తెరువాలోచింతము. నీ వన్నిటం బ్రౌఢురాలవు. నీకు మేము చెప్పనక్కరలేము. కార్యభారము నీదేయని పలుకుచు దాంభత్యానుసకని కొన్నిదీనారము లామెచేతిలో బెట్టి చేయవలసిన కృత్యములు బోధించి యంపెను.

గోణికాపుత్రుండు వాయూరువిడిచి దేశవిశేషంబుల జూచుచు మెల్లగా బోవు చుండుటంబట్టి పది దినములలో నొక గ్రామములో నా యోగిని వారిం గలిసికొనెనది. అతండామెను బల్కరింప! మాయమొగము వెట్టుటయు నామెయే విద్వాంసుడా! నాపై నీకు గోపమా? నేనేమి పాపము జేసితిని. తలచి తలచి నీవలెక్రకిమ్మర మీపాట వినుటకై వచ్చితిని. ఒక్కసారి పాడింపవా? అనుటయు నతడు నీ కేమియు బని పాటలు లేవు. ఎవ్వరో యింత భిక్షమిడిన దృప్తిగా భుజింతువు. సంగీతము విని కేమి సేయుదువు? పో పొమ్ము. ఇందు పాడువారు లేరని గద్దించి పలికిన నలుగక యా[illegible] బాబా! నీవునన్ను దిట్టినను నొప్పుకొందు; కొట్టినను నంగీకరింతు. పాడింపనం[illegible] బలుకుచు వానిని విడువక వెనువెంట దిరుగుచుండెను. ఒకనాడు గోణికాపుత్రుడు [illegible] పోయిన నాయవకాశము కనుపెట్టి యా యోగిని వారితో నేకాంతముగా నిట్లనియె.

సిద్ధులారా! మిమ్ము నేను గురుతు పట్టితిని. మీరు రతినూపుర వృత్తికలు; మీరు గన్యార్థంగివచ్చితిరి. మీ నిమిత్తము మీ తల్లి మంచముపట్టినది. పెద్దవాని నేడి పించుట మీకుదగదు. అది యట్లుండె. మీకొక శుభోదర్క[illegible] వినిపింప వచ్చితిని వినుండు. విపులుడను మహారాజుకడ మీ విద్యారూపశీలాదుల [illegible] మిమ్ము జేపట్టుటకు సిద్ధముగా నున్నాడు. అతని యైశ్వర్యము [illegible] చేయగలరు. నాతోరండు మిమ్మతనితో గలిపెద [illegible] రేల? ఇది యేటిదుడుకు. అని పలికిన విని చిత్రసేన [illegible]

ఓసీ! దుష్టయోగినీ! ఇదియా! నీ వేదాంతము! [illegible] రాజునొద్ద దాయపుకత్తెవై తిరుగుచుంటివా? చాలు చాలు [illegible] దానవుకావు. పోపొమ్ము. రతినూపుర యెవ్వతె? విపులు [illegible] వారముకాము. క్షమసితివి నీ దారిని నీవుబొమ్ము. మా [illegible] పెద్ద. నీ గుణ మతరప్పుడే గ్రహించెను. ఈ మాటవిన్న [illegible] తల తెలపోవుచు బావోడులారా! మీ సుఖముగోరి [illegible] వాసించు నా కేమి? కాని మీరు చేయుచున్నపని బాలతప్పు [illegible] తెలియ [illegible] దాని [illegible] యతో బాపనమ్మని పగులుకొని పోవుచున్నది. [illegible] రాజు

నొద్ద మీపై నభియోగము దెచ్చినది. మిమ్ముఁ గట్టించి బలవంతమున దీసికొనిపోయెద నాగుము అని బెదరించుచు నా యోగిని యేగినది. చిత్రసేన గోణికాపుత్రుండు వచ్చినతరువాత యోగిని యాడినమాటలన్నియుం జెప్పినది.

అతం డాలోచించి మనమిక నీ దేశము విడిచిపోవలయును. విపులుండు మిమ్ము వలచియున్నాడు. కామాంధులు యుక్తాయుక్తజ్ఞానశూన్యులు. ఏమి చేసినం జేయ గలరు అని పలుకుచు నిలువకమాని యాటనుండి ప్రయాణంబులు సాగింపుచుండెను.

ఒకనాడు చిత్రసేన వేశ్యాజనప్రవృత్తిని గర్హించుచు మా కులములో సద్గుణంబులచే బేరువొందిన నెంతరు లెవ్వరైనం గలిగిరా? యని ప్రస్తావవశంబున నడిగిన గోణికాపుత్రుండు నవ్వుచు మీరు పుట్టలేదా? మీకన్న నుత్తము లెవ్వరని పలికిన నక్కలికి చాలుచాలు మామాటయే చెప్పవలయునా? పరిహాస మాడక నిజము చెప్పుడని ప్రార్థించిన నతండు చింతామణియను వేశ్య లీలాశుకుండను బ్రాహ్మణుని భర్తగా వరించి ముక్తినొందిన కథ జగద్విదితమై యున్నది. మీరు వినలేదా? అని నొడివిన నప్పడతి యక్కథ మే మెరుంగ మెట్టిదో చెప్పుడని కోరిన నతం డిట్లు చెప్పెను.

అని యెరింగించి.

147 వ మజిలీ

చింతామణి కథ

గీ. కలదు చింతామణి నామకలిత లలిత
రూపయౌవన శీల విద్యాపరీత
యనవగతపాప గణికాన్వయ ప్రదీప
యపహసితభోగ సువిరాగ యాప్రయోగ.

గీ. చదివినది చాలశృంగార శతకములను
తెలిసినది కామతంత్ర ప్రదీపికలను
అరసినది సత్కళా రహస్యముల వెక్కు
కాంత పరువ మొకింతమై గ్రమ్మినపుడు.

వైశికప్రయోగ ప్రకారమంతయుం [illegible] చింతామణి పూర్వజన్మ [illegible] విశేషంబునం జేసి దుష్ట విటజాలంబులవలన [illegible] నేకచారిణీవ్రతం బనుష్ఠింపవలయు [illegible] ప్రతిదినంబు [illegible]

గీ. సకలవేదపురాణశాస్త్ర ప్రవీణు
డాశ్రితగురుండు వర్తితయజ్ఞుండు

శ్రోత్రియుండు కృష్ణమిశ్రుండన్ సోమయాజి
కాపురముసేయు నా ప్రయాగమున మున్ను.

ఆ పారునకు నడివయసున నొక కుమారుం డుదయించె. మారసదృశుండగు వాని యాకారలక్షణంబు లుపలక్షించి సంతసించుచు నతండు శ్రీశుకుండు లీలాసార్థమై జన్మించెనను నర్థంబుసూచింప నా శిశువునకు లీలాశుకుండను నామకరణము గావించెను. అయ్యర్భకుండు విహారకీరార్భక [illegible] యొప్పుటంజేసి తదాశయంబున కన్వర్థత్వంబు సంఘటిల్లినది.

కృష్ణమిశ్రుండు చిరకాల జనితుండగు నా పుత్రుని సపార ప్రీతి పూర్వకముగాఁ బెనుచుచు మహావిద్వాంసునిఁజేయు తలంపుతో యుక్తకాలంబునఁ వానిఁ జదువనేని యొజ్జల నింటికి రప్పించి విద్య చెప్పింపుచుండెను. ఆ బాలున కాటలయందుఁగల యాసక్తి చదువునందుఁ గుదిరినదికాదు.

లీలాశుకుండు మిక్కిలి చక్కనివాఁడు. [illegible] మగసిరి [illegible] బొలుకుచుండును. ఏండ్లయిన వానికి విద్యాగంధ [illegible] తండ్రి వాఁడాడుకొనుచుండఁ బుస్తకంబులఁగైకొని [illegible] పించుచుండెను. యముఁడుకృతాకృతంబుల [illegible] బంద్రెండేఁడులునిండకమున్నె కృష్ణమిశ్రు [illegible] గావించు కొనియెను.

తండ్రి కాలధర్మంబు నొందినపిమ్మట లీలాశుకు [illegible] యప్పటికి చదివిన చదువెంతయో యంతటితోనే [illegible] లీలల నెరుంగుటకై కావ్య నాటకాలంకార గ్రంథములు [illegible]

సీ. సొగటాలపాళి హెచ్చుగనాడు నేర్పొప్ప
చదరంగమాడ రచ్చల [illegible]
పెండేసి పెద్దయై పెనఁగెడుఁ [illegible]
కోడిపందెముల నెక్కు [illegible]
బంతులాటకు మేలుబంతియై [illegible]
దములఁ గాకితము [illegible]
గో. కొమ్మచ్చులఁ గొమ్మదాసరి మెచ్చ
గాఁడు జూదరులకు [illegible]

గీ. గోర్కె పేడుకకాంక్షతోఁ గూడికొనుచు
నిల్లువాకిలి విడిచి తానెప్పుడు పేడు
కలకఁ [illegible]
వైశికాసంతరమున [illegible]

కులాచారంబు మట్టుపెట్టి దురాచారంబులకు లోనై శీలాపకుండు విటనట గాయకాదులు మిత్రులై వర్తింప నాయూరిలో సంతయాకతాయలేదని పేరుపొంది తిరుగుచుండ మరిరెండేండ్లు గతించినంత వాని మాతయు మృత్యుదేవత వాతఁబడినది. ఎప్పటికేని యిల్లు చేరిన మంచలించు తల్లియుం గడతేరిన నడ్డుచెప్పువారులేక నతండు మరియు గొడ్డెకాం డ్రంగూడి సంచరింపుచుండ నవినయ నిధానమగు యౌవన మతనిమేనఁ బూర్ణముగా నావేశించినది.

గీ. అద్దమున నాత్మముఖబింబ మరసి పేడ్క
తోడ నూనూగు మీసాల దువ్వికొనుచు
మొగము చిట్లించి కనుబొమ్మ లెగరవైచు
మరుఁడు తనకీడుగాడని మదిఁదలంచు.

పెద్దల ప్రసిద్ధివిని పిల్ల నిత్తుమని యెవ్వరైన వచ్చినచో విరక్తుడువోలె వారికిట్లు సమాధానము జెప్పును.

సీ. దుష్టసంసార పాథోధి ముంపఁగఁ బడ
స్థగితమౌ పెద్దప్రస్తరము పత్ని
భవకూపమునఁ గూలఁబడఁ ద్రోయి దిగియంగఁ
గట్టిన కన్నులగంత కాంత
సంసృతిగహన సంచారంబునకు దారి
గాననీయని యంధకార మింతి
భవబంధనాగార పాతంబునకుఁ గాళ్ళ
ఘటియించు మేటిశృంఖల నెలంత
గీ. ఆలు లేకున్న లేదపత్యం బపత్య
రహితుఁడే సంగరహితుఁడే మహి నసక్త
చిత్తుని సుఖంబె సుఖము చర్చింపఁ గానఁ
జాఁగ బెండ్లాడి పొరబిల్లఁజాల నేను.

గీ. కామముడిపికొనఁగ గణికలు లేరొకో
కడుపుచిచ్చు మాన్పఁగా ధరిత్రి
వంటపూటి యింటివారుండఁ బెండిలి
యాడి పెద్దగొడవ గూడనేల ?

అని పలుకుచు విసర్జితదార పరిగ్రహుండై శీలాపకుండు [illegible] ప్రియులగు మిత్రులం గూడికొని యప్పురంబునంగల వారాంగనల గుణదోష తారతమ్యంబులు నిరూపించుచు.

సీ. తారావళి సురూపతా రాజిశయె కాని
తాటక బాబురో దానితల్లి

నాగరత్నము చూపునకు రూపసియె కాని
సరసకళా విలాసములు లేవు
కనకావలంబు యౌవనము నింకమె కాని
లలితసౌందర్య పేలవము లేదు
పూబోఁడి చాతుర్యపుఁ బొమ్మయేకాని
కపటవర్తనల టక్కరిపిసాళి
గీ. పేరుపొందిన వార శృంగారవతుల
కేదియోలోటుగలదెన్న నిప్పురమున
నల్ల చింతామణీ వారిజాస్య వేశ్య
సిద్ధ చింతామణి యటంచు, జెప్పనొప్పు.

దానికి దల్లిలేదు విటతంతమున్ నీరిచి పిప్పిజేయ వి
జ్ఞాన కళా ప్రపూర్ణ విలసద్గుణ చిత్త స్వతంత్రురాలు ప
జ్ఞానయ భాసమాన బుధసన్నుత సంపదమున్ దేవతా
ధీనమనోనిధాన సురభీసు సమానవసుదాన చూనగన్.

క. గుణవంతురాలు చింతా
మణి జాతివేశ్యగాని మహితజ్ఞాన
ప్రణుతమతి యగుచు నెల్లరు
గణితింతురు ద్రవిణస క్త గాదది మరి యున్.

దానియందు వేశ్యా ధర్మంబొక్కండును లేదు. విప్రసంభవుం తురాలు. దానిఁ గళత్రంబుగా స్వీకరింపవలయునని హితులలో నాలోచించి [illegible] సాయంకాలమున లలితాంబరమాల్య గంధాలంకారంబులం బట్టించుకొని దాని యింటికిం జని మొందఁ దన కులశీల మర్యాదలం దెలుప మిత్రుల నియోగించి యు నారు లోపలికింజని చింతామణిఁజూచి యిట్లనిరి.

క. లీలాసకుఁడను బ్రాహ్మణ
బాలుఁడు నినుఁగోరి వచ్చె బహుళవిద్యా
శీలవయో రుచియుండతఁ
డేలికొనుము వాని గృహసమేతముగ సఖీ
గీ. తల్లిదండ్రులు లేరన్న దమ్ములితర
బంధువులు లేరు లేదర్థభాగ భార్య
యందరును నీవయైవాని నాదరింప
వలయుఁ దద్ధన యెల్ల నీవశము జేయు.

తద్గుణపాటవంబు సూచి నీవే మెచ్చుకొందువు. నీ వాకిట నిలచి యున్నవాఁడని యెఱింగించిన నాలించి యగ్గణికామణి యంపకమున్న యా చిన్న

వాని యుదంతంబు వినియున్నదగుట నంగీకారము సూచించినది. వారుపోయి యాతనిం దీసికొని వచ్చుటయు వాని యందంబు డెందంబున మెచ్చికొనుచు లేచి కొన్ని యడుగు లెదురువోయి నమస్కరించి సగౌరవంబుగా దోడ్తెవచ్చి పర్యంకోపవిష్టుంగావించి యుపచారంబులఁ జేయుచుండె. అందుల కతఁడానందించుచు తాను దెచ్చిన కనకమణి భూషాంబరాదు లొసంగి తనయాశయం బెరిగించుటయు నమ్మించు బోడి గొన్ని నిబంధనలం గోరికొనినది. అతం డియ్యకొని శుభ ముహూర్తంబున కన్నెఱికము గావించెను.

క. ఇదిపగ లిది రాతిరియని
మదిఁ దెలియక యెల్లపనులు మఱచి సదాయ
మ్మ తితి సదనము వదలక
మదనక్రీడలనె బ్రహ్మమయముగ నెంచున్.

శ్లో॥ సంసారే పటలాంతతోయ తరళే సారం యదేకం పరం
యశ్చాయంచి సమగ్ర ఏవవిషయగ్రామప్రపంచో మతః।
తత్సౌఖ్యం పరతత్త్వ వేదనమహానందోపమం మందధీః
కో నావిందతి సూక్ష్మమన్మథకళా వైచిత్ర్యమూఢాశనః

లీలాశుకుండు చింతామణితోఁగూడిఁ దత్త్వజ్ఞానానందముతో సమమగు మన్మథకలానైదగ్ధ్యసౌఖ్యం బనుభవింపుచు స్నానసంధ్యాది కర్మముల విసర్జించి తన ధ్యానన ధ్యాసములవలన దృప్తిఁబొందక సంతతము తన మనంబందే లగ్నంబైయుండ నొంతు దెలియక చింతామణి నారాధింపుచుండెను. చింతామణియు వెలయాలైనను జ్ఞానవతియగుట లీలాశుకుండు తనయెడఁ బ్రకటించు మోహాతిరేకంబున కచ్చెరు వందుచు స్నేహమునకుం దగిన ప్రీతిం జూపుచుఁ ద్రికరణంబుల నతనినే ప్రధాన పురుషునిగా నెంచుకొనుచు నతని యాస్తి యంతయుఁ దనవశము చేసికొనియు బ్రాహ్మణ ద్రవ్యంబని తా ననుభవింపంక దాచి పహితముగా నేకచారిణీ వృత్తమున దదీయ చిత్తంబు సంతోషాయత్తంబు గావింపుచుండెను.

ఒక యేకాదశినాడు చింతామణి ప్రాంతమందలి విష్ణ్వాలయమున బురాణము సెప్పుచుండ నరిగి శ్రద్ధాభక్తి పూర్వకముగా నాలింపుచుండె నందు.

శ్లో. శ్రద్ధాత్పరతరం నాస్తి శ్రేయస్కర ముదాహృతం।
నసంతి పితరశ్చేతి కృత్వా మనసి యో నరః
శ్రాద్ధం నసరు తె త్ర త లిస్మరక్తం పిబంతి తె।
సూ. పితౄన్ యజేత పితృలోకదర్శ్యాత్॥

క. పితరులఁ గొలువంగాఁ దగు
తపల చీయుంగవలయుఁ బిండోదకముల్

పితృసేవ కన్న (బరమ
(వతమిల లేదొకటి శుభకరంబు తలంపన్.

క. పితరులు లేనేలేరని
మతిఁదలంచుచు నాస్తికంబు మానునొ యెవఁడా
కితవుని రకము పితృదే
వతలారింబల్లు రతి పిపాస దలిర్పన్.

గీ. తల్లిదం(డుల మృత తిథిననమ్మబుద్ధి
(బాహ్మణార్చన సేయని బాలిశుండు
వర్తితుండగు జీవచ్ఛ వంబటంచు
కల్మషములంటు వాని మొగంబు గనిన.

అని పౌరాణికుండు జెప్పిన విని చింతామణి డెందంబున నేదియో విచారం బుదయింప నల్లన యింటికింబోయి తన నిమిత్తమై వాకిట గాచికొనియున్న లీలాశుకుం గాంచి హస్త(గహణము సేసి లోనికిం దీసికొనిపోయి పర్యంకోపవిష్టుం గావించి యతని మొగంబున వాడిచూపులు వ్యాపింపజేయుచు నిట్లనియె

చిం లీలాశుకా! నీవు తలిదం(డుల యాబ్దికములు పెట్టుచుంటివా ?
లీలా-ఇప్పుడామాట నడుగుటకుఁ గారణమేమి ?
చిం-కారణము గలిగియే యడిగితిని. పెట్టుచుంటివా ? లేదా ?
లీలా-నాలుగైదు వత్సరములనుండి పెట్టుటలేదు.
చిం- ఎందువలన ?
లీలా-తీరిక లేక.

చిం — అయ్యయ్యో! నీకుం దద్దినము పెట్టుటచే నేమటంగి లేచిపోయి నదా ?

లీలా-నీవు చూచుచుండలేదా భోజనముచేయు సమయమున దగ్గర గర్చిన కాలమెల్ల నీ యొద్దనే కాదా వసియించుచుంటిని ?

చిం-నా యొద్దకు వచ్చినది మొదలు మానివేసితివి కాఁబోలు.

లీలా-అవును.

చిం-హరి హరీ! యెంత పాపాత్మురాలనైతిని. నీవును నింతగూడ గౌరవ ములో వసియింపదగినదే!

లీలా-నేడు పురాణములో నీ వన్నమాట వినియుంటివేమి ?

చిం-అవును. ఈ మాటలే వింటిని. తద్దినము మానినవాఁడు మహా పాపాత్ముఁడంట. జీవచ్ఛవమంట. వాని మొగము జూచిన పాపము వచ్చునంట.

లీలా-ఇతియా నీకుఁ గలిగిన భయము. చాలుజాలు. ఇవి మా బాప నయ్యలు విత్తము లాగుటకై (వాసిన (వాతలు.

చిం-నీవంటి మహానుభావులు పుట్టుటచే గుల గౌరవముగూడ చెడిపోవు గలదు. ఏటిమాట లాడెదవు ?

లీలా-ఆరిన దీపమునకుఁ జమురువోసిన నెంత లాభమో మృతునకుఁ దద్దినము పెట్టుటయు నట్టిదే.

చిం-నాస్తికవాదములు నా కంగీకారములు కావు. నీకా తిథులెప్పుడో తెలియునా ?

లీలా-ఇప్పుడు జ్ఞాపకము లేదు.

చిం-నీకుగాక మరి యెవ్వరికైనం దెలియునా ?

లీలా-కొన్ని దినములు పెట్టించె గావున నా పురోహితునకు జ్ఞాపకముండ వచ్చును.

చిం-అయనను రేపు సూర్యోదయమున కాపూర్వ మిక్కడికి దీసికొని రావలయును. అంతవఱకు నీతో మాటాడను అని పెదమోము పెట్టుకొని పోయి పేరొక గదిలోఁ బండుకొనినది లీలావతుండును—

క. ఎక్కడి హరివాసర మిది
ఎక్కడి పౌరాణికోక్తి యిది నాకయయుం ?
యెక్కడి వచ్చెను విఘ్నము
చక్కెర విలుకాని కేళి సలుపక యుండెన్.

గీ. తద్దినము బెట్టమంచు నీ ముద్దుగుమ్మ
పన్ను వేపునుగాఁబోలు నిన్న దీని
గుడికిఁ బోఁచప్పుటయె తప్పు విడువడింక
జేసనందాక తన్నిష్ట మాసిపోను.

అని విచారించుచు నెట్టకేలకెల్లవారినంత నతం డతిరయంబున బురోహితు నింటికింబోయి ప్రతిమాలికొని వెంటనే యతని నావాల్గాంటి యింటికిం దీసికొని వచ్చెను. చింతామణి బురోహితునికి నమస్కరించుచు గూర్చుండఁజేసి అయ్యా ! మీలో దద్దినము పెట్టనివానికేమి శిక్ష విధింతురని అడిగిన నతండు వానిం గులములో వెలివేయుదురు. వాని సహపంక్తి బ్రాహ్మణుండెవ్వడు భుజింపడని చెప్పిన నా వేశ్య మీ శిష్యుండట్టి పనిసేయుచుండ నేమిటికి మందలించితిరికారు ? శిష్యుని పాపము గురు నంటునని యెరుంగరా? అని అడిగిన బురోహితుండు లవణీ ! అదండు నాకు గనం బడి మూడేండ్లయినది. తద్దినము పెట్టుచున్నాడో లేదో యెవ్వరికి దెలియును? వాఁడు నా యధీనములో నుండెం గావున నా పాపము నీకుం జెందునని పరిహాస మాడెను.

అప్పుడు చింతామణి పశ్చాత్తాపము గాంచుచు నతని తలిదండ్రుల తిథు లప్పుడప్పుడు అనుగుణముగ నతండు పదియనములలో ఉం డి తిథియు, మూతమాసము [illegible] వచ్చునని నిరూపించి చెప్పెను. అతిథులు వ్రాసికొని చింతామణి

పురోహితునితో అయ్యా! గతమునకు నేమియుం జేయంజాలము. మా లీలాపతుని వేగ దప్పు దద్దినము పెట్టింపవలయును. సరిపడిన ద్రవ్య మిప్పుడే యిచ్చుచున్నాను. యథావిధిగా జరిగింపుండు. లోపమేమియు రానీయవలదని ప్రార్థించిన, పురోహితుండు సంతసించుచు నాడు చేయవలసిన నియమములన్నియుం దెలిపి వలసినంత ద్రవ్యము దీసికొని దానిం దీవించుచు నింటికిం బోయెను.

పిమ్మట చింతామణి లీలాపతుం జూచి చిరునగవుతో పురోహితునిమాటలు వింటిరిగదా? ఆబ్దికంబునకు పూర్వాపరదివసంబులు నాబ్దికమునాడును మూడునాళ్ళు మీరు మా యింటికి రాంగూడదు. కడునియమముగా నుండవలయు జ్ఞాపకముంచుకొనవలయునని పలికిన నతం డిట్లనియె

అమ్మయ్యో! మూడుదినములు నిన్ను జూడక యుండగలనా? నా తండ్రి తద్దినము నేను బెట్టితినో లేదో చెప్పలేను కాని వెంటనే నీవు నా తద్దినము పెట్టింతువని చెప్పగలను. ఆబ్దికమునాటి దోసము నన్నంటుట సంశయము కాని బ్రహ్మహత్యాదోషము తప్పక నన్నంటగలదు. అని వికటముగా బలికెను. ఆ విషయ మిరువురకు పెద్దసంవాదము జరిగినది.

చివర కతనిచే దద్దినమునాడు మాత్రము రానని యొప్పించునప్పటికి యుక యుపవాసము చేయవలసివచ్చినది. గంధమునకు వెరచి నట్లాబ్దికము సమీపించినకొలది యతండు దిగులు పడుచుండెను. పూర్వదివస నియమ మాచార్యుని కప్పగించెను. పరదివస నియమము భోక్తల కర్పింప దలంచెను.

నాడు కోడికూసినది మొదలు చింతామణి లీలాపతుని లేపుటకు బ్రారంభించినది. ఊ. ఊ. అని మూల్గుటయేకాని అతండు సూర్యోదయమైన గనియునను లేవనేలేదు. అది పౌరుషముగా లేచి దంతధావనాది నిత్యకృత్యములు దీర్చుకొనునప్పటికి జాము ప్రొద్దెక్కినది. అప్పుడు చింతామణి కోపదృష్టితో నీవు తం[illegible]పుని చెడబొట్టితివి? నీ తండ్రి యుత్తమ శ్రోత్రియుండట. ఎంతజెప్పినను వివేకము గలుగదేమి? ఉదయముననే స్నానము సేయవలయునట. పదిగంటలైనది. సంధ్యావందనమే లేదు. కడుపులో బుట్టవలయుంగాని చెప్పిన బుద్ధి యేమి నిల్చును. [illegible] ఇదిగో పురోహితుడు విచ్చేసినాడు వంట అయినదట పదపద అని [illegible] పలుకగా నెట్టకేల వస్త్రము వైచుకొని చేతం గంబళిని పొడగలలో [illegible] పెట్టి చింతామణీ! ఇదిగో పోవుచున్నాను కోపము సేయకుము అని పలుకుచు బయలుదేర నంత నా కాంత వాకిటివంటలకున్న విప్రవర మారా! నేను జెప్పినమాటలు జ్ఞాపకమున్నదియా! నేడు మా యింటికి రావలదు సుమీ? వత్తువేని నీ [illegible] జూచును. జ్ఞాపకముంచుకొమ్మని పలికి సాగనంపినది. అతండు కొంతదూరము పోయి యేదియో మరచితినని మరలవచ్చి [illegible] బోధింజూచి పల్కరింపుటయు నిలువనీయక పద పద ప్రొద్దెక్కినదని గెంటి తలుపు వైచినది.

వెనుక వెనుక తిరిగి చూచుచు బలవంతమున మరకుకుబోవు ప్రవాహము వలె పురోహితుని యింటికరిగెను. అతం డతని నిమిత్తమె యెదురుచూచుచుండెను. అయ్యో! నీ తండ్రియాహితాగ్ని. హోమము లెక్కువగా జేయవలసి యున్నది. ఇంత ప్రొద్దెక్కించితివేమి? భోక్తలు వచ్చి రెండు గడియలైనది. ఎప్పటికి దేలును? అని పలికిన విని బిల్వమంగళుండు గురువరా! మంత్రములలో నేమియును లేదు తంత్రమాచార్య కల్పితము. బ్రాహ్మణులు భుజించిన జాలు. నీవు నెప్పుగా బెట్టించితివని చింతామణితో జెప్పెదనులే! వేగము నెరవేర్పుమని ప్రతిమాలుకొనుచు నూతియొద్దనే స్నానము జేసి యమంత్రకముగా సర్పించి భోక్తల చేతిలో నాపోశనము వడ్డించెను. చింతామణికే దక్షిణ అధికముగా నీయబడుటచే భోక్తలు మిక్కిలి యానందముతో భుజించిరి. భోజనానంతరము భోక్తలకు దక్షిణతాంబూలాదులు పురోహితుడే యిచ్చి సత్కరించెను.

తరువాత బిల్వమంగళుండు పదినిమిషములలో భోజనముచేసి పురోహితుని వీధి యరుగుమీద గూర్చుండి యిట్లు ధ్యానించెను. అయ్యో! నేడెట్లు ప్రొద్దుగుంకును? ఎట్లు తెల్లవారును? చింతామణి మొగము చూడక యింతకాలమెట్లు సహింతును? దానిం జూచి యుగాంతరము లైనట్లున్నది. అక్కటా! నాపాలిటి కీతద్దిన మెక్కడ వచ్చినది? అనాడు పాడుపురాణము వినకపోయినను దానికీ సంకల్పము పుట్టకపోవును. అని అనేకప్రకారముల జింతించుచు గొంతసేపందు వసించి యట్టెలేచి దాని యింటిదెసకు బోయి దూరముగా నిలువబడి యావంక జూచుచుండెను.

అంతలో సాయంకాలమైనది. చీకటి బలిసినకొలది వానికి పరితాప మధిక మగుచుండెను. ఆయావీధుల నంగడులవెంట దిరుగుచు నార్త్రి పదిగడియ లట్లు వేగించెను. క్రమంబున వానికి విరహవేదన దుర్భరమైనది. మనంబున నొకసంకల్పము లుదయించినది. ఏదో తెంపుచేసికొని తటాలున లేచి పురోహితు నింటికింబోయి వంటకంబుల గొన్నియడిగి మూటగట్టుకొని తిన్నగా జింతామణి యింటికింబోయెను.

అయింటి తలుపులన్నియు మూయబడి యున్నవి. పరిజనుల దాదుల సఖురాండ్ర పేరుపెట్టి పెద్దయెలుంగున బిలిచెను. ఎవ్వరును మాటాడిరికారు. అప్పుడతండు మిక్కిలి యుద్రేకముతో నాయింటిచుట్టును మువ్వారు తిరిగి పెరటిలో [illegible] దవిసియుండుట దెలిసికొని అది పరీక్షించి చూచెను. అప్పుడొక తెల్లత్రాచు మూరలు వల భక్షించుటకై గోడనంటి చూరుపెండెకై యెగబ్రాకుచుండెను. అది అతని కంటికి ప్రేలాడగట్టిన తెల్లని జనపనార త్రాడువలె గనుపట్టెను. రజ్జు సర్పభ్రాంతికిమారుగా సర్పమందు సర్పరజ్జు భ్రాంతిగలిగినది. తత్వవేత్త చిత్తమాత్మయందే లగ్నమై యుండు [illegible]చుంగ నట్లాబిల్వమంగళుని హృదయంబు చింతామణియందే వ్యాపించియున్నది. అందుచే సర్వము చింతామణివలెనే కనంబడుచున్నది.

తనకొరకు భగవంతు డ్రాడు [illegible] నిర్మించెనని సంతసించుచు [illegible] పెంటవసములమూట నడుమునకు బిగించి యాసర్పతరకాయంబు [illegible]

చేతులంబట్టుకొని కాళ్ళు గోడకు బిగియపన్ని రివ్వున పైకెగిరి యలిసి యెక్కి లోపలం దుమికెను.

ఆ నిడుపని యొదలు పలిగి సగముతెగి యతనిచేతికి వచ్చినది. అతండది విమర్శింపక యందు బారవైచెను. ఉత్తరకాయము తెగిపోయినను నాభుజంగము వెంట నంటి పట్టికొని బొటబొటరక్తము గారుచుండ నట్టె వ్రేలాడుచుండెను. తోకతెగినను పెండెపట్టు వదలినదికాదా పామెంత గట్టిదియో చూడుడు.

తనకట్టిన గుడ్డలు మరకలగుటయు గనుపెట్టక యాజన్నికట్టు కామాంధుడై లోపలి యావరణము లన్నియు నతిక్రమించి తిన్నగా చింతామణి పండుకొని యున్న లీలామందిరమున కరిగెను.

అప్పు డావారకాంత తల్పాంతరమున పండుకొని నిద్రబోక లీలాశుకుని మోహాతిశయమును గురించి వితర్కింపుచుండెను.

లీలాశుకుండు మెల్లగాబోయి దానిమంచముదాపున నిలువంబడియెను. ఆ చిగురుబోడి హటాత్తుగాజూచి యద్దిలేచి ఛీ ఛీ! నీచా! నీ చెడుగుబుద్ధి [illegible]? నీకు దలుపు లెవ్వరు తీసిరి? లోపల కెట్లు వచ్చితివి? నీకుజెప్పిన బుద్ధులన్నియు వేగంగ గలిపితివి? యొక్కన్నాతియు తాళలేవా? రేపెక్కడికి బోవుదును. కుట్టులకాంతకై యింత వలపంతయేమిటికి? ఇది మోహముగాదు. పాతక వ్యూహము. నీకతంబున నేనుగూడ నిరయంబు బొరయవలసివచ్చును అని యూరక నిందించుచుండ దాని పాదంబులకు శిరంబు సోక మ్రొక్కుచు నిట్లనియె.

చింతామణీ! నీవన్న మాటలన్నియు జ్ఞాపకమున్నవి. నా స్వాంతమంత బలవంతమున మరలించుకొందమన్నను మరలినదికాదు. నేనేమి చేయుదును? నీ పాదములతోడు. వేయి చెప్పను. నీమొగముచూడక యుండ నిమిషము తాళజాల. దండించి బంపుమని పలికిన యాకలికి మెదగు నవ్వుచు వెర్రిపాపనా! నీకింత మోహమేల దొలుగవలయు. వస్తుతత్త్వము విచారింపకున్నావు. పో. అప్పలిగదిలో పండుకొనుమని పంపి లించుటయు, నతండు——

చింతామణీ! నీకొఱకిదిగో పిండివంటకములు తీసికొని వచ్చితిని. ఇంటా నానోటి కొక్కటియు రుచించినదికాదు. నీవు తినిన నామనసు చల్లబడును. భుజింపుమని పలుకుచు నామూటవిప్పి దాని ముందరబెట్టి దీపము వెలుగున దానికి జూపించెను.

చింతామణి యా వెలుగున మూటయందును బట్టలయందును రక్తపుమరకలు జూచి అబ్బురపాటుతో అయ్యో! ఈరక్త మెట్లు వచ్చినది? ఇందు బాముకునప్త మరకలయున్న వేమి? అని యడుగుటయు నతండు విమర్శించిచూచి, అగునగు తెలిసినది. గోడప్రక్కను ప్రవహించుచున్న కాలువను దాటినప్పుడు ... నుండుటచే సంకోచ మందితిని తొందరలో లక్షింపలేదు. అని చెప్పుటయు

చింతామణి యుగనుపై జేయివైచుకొని అక్కటా! అది పగపట్టి కఱచినదేమో! ఎక్కడనో చూపుమని దీపము దీసికొని బయలుదేరినది.

అతం డాకలికి నెలిసి యొద్దకు దీసికొనిపోయెను. బొటబొట రక్తము గారుచుండ నాసర్పము పూర్వకాలమట్లే ప్రేలాడుచుండెను. దానిం ద్రాడనుకొనియాతగాఁ బూని యెలిసి దిగివచ్చితినని యతం డెరిగించెను. అప్పుడా మోహనాంగి కనేకూహలు జనించినవి. మాన్పడి మాహా! కామాంధుల కేమియు గనంబడ దన్నమాట సత్యము. నాయుపదారములచే వీనితగులము బలమగుచున్నది. వీని కీజన్మమున వివేకము గలుగదు. ఆజ్యముపోసిన నగ్నిచల్లారునా? వీని మూలమున నేనుగూడ జెడిపోవుచుంటినని ధ్యానించుచుండ నతండు,

గీ. చచ్చినది పాము గాత్రంబు సగము తెగుట
నందులకు జింతపడెదేల? యంబుజాస్య
రమ్ము లోపలికేద విచారమ్ముఁ మాని
పుష్పశరకేలి నాకు సమ్మోదమిమ్ము.

ఆ మాటవిని యాబోడి యేమియు మాటాడక తటాలున మరల లోపలికి బోవుచుండ నతండు వెంటనరుగుచు వాల్గంటి! కోపము వచ్చినదా? నేనేమి చేయుదును? నాసంతాపమట్లున్నది. నీ వుపేక్షించితివేని యీరాత్రి శరీరము నిలువదు అని యడ్డము వచ్చి పాదంబులంబడి ప్రతిమాలుకొనుటయు నది పద పద. తల్పంబునం గూర్చుండుము. స్నానముచేసి వచ్చెదనని బలికి యయ్యువతి యవ్వలికి బోయినది.

లీలాశుకుండును సంతసముతో గేళీమందిరమునకరిగి పర్యంకమున గూరుచుండి యాతురతతో నిమిషము యుగమువలె దలచుచు దానిరాక నిరీక్షించుచుండెనప్పుడు—

ఉ. వాసనలుప్పతిల్లఁ జెలువంబగు తళ్కు జనింప మేనునం
బూసిన యంగరాగమది పోవఁగ బూదిదరాచికొంచు సం
త్రాసము పుట్టవెండ్రుక లురంబున ప్రేలఁగ నెల్లవస్తువుల్
దీసి దిగంబరత వికృతిం బ్రకటింపుచుఁ గాత్రమయ్యెడన్.

వికృతరూపముతోవచ్చి యతనియెదుట నిలువంబడి—

క. లీలాశుఁ! ఇటుచూడుము
హేలా లీలావిలస లెట్లున్నవోకో
తోలంబొమ్మకు నవరం
ధ్రాలుంగల దానికింత తహతహ యేలా?

గీ. మది విచారింపుమయ్య మర్మముల నెరిగి
వస్తు తత్త్వంబు దెలిసినవాని కిట్టి

మోహమేటికిఁ గల్గెడు పొలఁతులను
లో లొటరంబు బయటఁ దళ్కులుగానె.

క. మలమూత్ర పూరితంబై
తలఁప సరోచకముజేయుఁ దనువిది మాయా
బలమున విడువని మోహము
గలిగించుం దెలియ దోలుకట్టియకాదే.

కరుణించి విరించి మేదో మాంస రుధిరాస్రిపుంజమునకు లైన మృదువగు నీ చర్మముం గప్పెను కాని, కానిచో నీ మేన సంతతము స్రవించెడు నెత్తురుం ద్రాగ్చి మూగికొను కాకగృధ్రింబుల దోలికొనలేక దేహధారులు క్లేశబాహుళ్యంబు చెంద కుందురా! నీవిట్టి యపవిత్ర గాత్రంబు చరితంబు దెలియక మూఢుంతవై ధార్మికసుర కర్మముల వీటిబుచ్చి యిహాముత్రఫలంబుల తెరువెరుంగక భ్రష్టుండవై పోవుచుంటివి. ఇప్పటికైనం బుద్ధిదెచ్చుకొని దేహతత్వం బెరింగి కామం గుదిసికొని భగవంతునారా ధింపుమని పలుకుటయు గంగాస్నాత సుకృత వాసనాశేషంబునం జేసి యప్పలుకు లతని చెవుల కమృత బిందువులపగెనోకి మనోగతంబగు కామసంవటంబును గ్రహించు టయు నతం డయ్యంగన యంగంబులు సవితర్కంబుగా బరిశీలించి యసహ్యంబు జనియింప నుమియుచు గన్నులు మూసికొని తటాలున లేచి దర్పంబుదిగ్గ నరికి యగ్గణి కారత్నంబు పాదంబులంబడి—

శా. తల్లీ! నీకు నమస్కరింతు నిదిగో తథ్యంబు నీ సూక్తు లం
బల్లారెన్ స్మరతాపమెల్లఁ గడు నాశ్చర్యంబుగా బుద్ధి భా
స్వల్లలెమలినంబు చూపితివి సీ. సీ. తుచ్ఛభోగమ్ములే
నొల్లన్ నీదయ సంఘటిల్లెను శుభోధోత్సాహ వైరాగ్యముల్.

సీ. అతివరో! మోహతోయధి మునింగెడు నన్ను
తెప్పవై తెప్పునఁ దేర్చినావు
కాంతరో! నిరయ లోకద్వారమును జేరు
నను మరల్చితి స్వర్గువనము దెసకుఁ
గామాంధకార భీకరమగు నామది
వెలిగించితివి జ్ఞాన వితతదీప్తి
గ్రుడ్డినై చెడుత్రోవ గూడిపోఁ గనులిచ్చి
లేపి చక్కని త్రోవఁ జూపినావు

గీ. అహహ! నీవంటియాప్తుఁ డెందైనఁ గలఁడె
తల్లి వెనరు గురువెన దైవమెన
నీవెనాకిఁక నేఁటితో నీకు నాకు
వదలెఁ గాముక సంబంధ విధివశాత!

క. నిను జ్ఞానవంతురాలని
విని తించెదు జనులమాట విసనైతిఁ దమిన్
గనుగొంటి నేఁడు నీమే
ధను జూపుము నాకు నొక్కదారిఁ గృపాత్మన్.

అని ప్రార్థించిన విని చింతామణి యత్యంత సంతోష భూషిత స్వాంతయై యోహో! మత్సంకల్పానుగుణ్యముగా నేఁడు వీనికి విరక్తి గలిగినది. యుపదేశించుట కిదియ సమయమని తలంచి—

ఆ. కలఁడు నాకు గురువు గంగాతటంబున
జపము జేసికొనెడి సంతతంబు
అతని కడకుఁబోయి యడుగుము ముక్తిఁ
దెరువెరుంగ జెప్పు దెల్లముగను.

సోమగిరి యను పేర నొప్పారు నయ్యతీశ్వరుం డాపన్నరక్షకుండగుట నీ కుయ్యాలించెదు నతని చరణంబులు శరణంబులుగా వేడికొనుము. ఇప్పుడ పొమ్మని యుపదేశించి గురుతు లెరింగించుటయు లీలాశుకుండు మారుమాట పలుకక చింతామణి పాదంబులకన్నులకద్దికొనుచు నా క్షణమునందే త్రివేణి కరిగి యయ్యతిపతిని వెదకి పట్టుకొని పాదంబులం బడి ప్రణమిల్లుచు నిట్లనియె.

సీ. ప్రభవించితిని భూసుపర్వాన్వయంబున
విప్రసుతుండగు కృష్ణమిశ్రునకును
చదివితి వేదశాస్త్రపురాణముల బాల్య
మున నుత్తమాచార్య ముఖముగాఁగ
నిరసించితి విరక్తి బరిణయం బాదంగ
గార్హస్థ్యధర్మ మక్రమటంచుఁ
జేపట్టితిని పుష్పబాణచాపలమున
జింతామణీ వారకాంత సతిగ

గీ. తదుపదేశప్రభావ జాతప్రబోధం
దుచ్ఛభోగేచ్ఛ హేయమైతోప నిప్పు
డాశ్రయింపగ వచ్చితినయ్య తావ
కాంఘ్రి పద్మద్వయంబు దయానిధాన.

అని తన యుదంతమంతయు నెరింగించిన విని యమ్మహాయోగి తద్వివే కోదయంబునకు బూర్వకృతంబ కారణంబని నిశ్చయించి సుష్యక్తభక్తి ప్రసక్తంబగు మహామంత్రిబొందుపదేశించి శ్రద్ధాయుంకవై దీనిం జపింపుము. కృపార్థుండవయ్యెదవని యానతిచ్చుటయు లీలాశుకుండా మంత్రమునకు జింతామణి యను పేరుపెట్టి గట్టి

పట్టున గంగా తీరంబునం గూర్చుండి నిద్రాహారములు మాని తదేకదీక్షగా నా మంత్రంబు జపించుచుండె మరియు —

క. పది దినములలో లోకా
స్పదుఁడా పరమాత్మ నాకుఁ బ్రత్యక్షంబై
ముద మొదవింపక యున్నన్
వదలెద బ్రాణముల దేహవాసననోపన్.

అని కృతనిశ్చయుండై జపించుచుండ దశదివసావసానంబున భక్తసులభుండగు నా జగదీశ్వరుండు.

గీ. శిఖ నెమలిపింఛ మొప్పంగ జిన్నిబొజ్జ
బసిఁడిగజ్జెల మొలత్రాడు మిసిమిజూప
మురళి బాడుచు నల్లని ముద్దుబాలుఁ
డొకఁడు చనుదెంచె యాతని నికటమునకు.

పదకటంబులు ఘల్లుమన మ్రోయ నృత్యంబుగావించుచు వచ్చి లీలాశుకుని చెవిలో మురళీనాదామృతము జొనుపుటయు నతండదిరిపడి కన్నులట్టె దెరచి కురంగట నెవ్వరింగాక మరల గన్నుల మూయుటయు నాలీలాబాలశిఖామణి యతని చెంత బలువింతల జూపుచుండెను.

అప్పు డా లీలాశుకునకు బ్రాక్తనజన్మాభ్యస్తములగు విద్యలన్నియు గంథస్తమ్ములగుటయు భక్తివివశుండై నిరంకుశ కవితాధోరణిచే దన మ్రోల నిలచి యనేక లీలలుగనపరచుచున్న ముద్దుకృష్ణుని యాకారము కనంబడిన విధంబువర్ణించుచు నాలుగువందల శ్లోకములురచించి స్తుతియించెను. వానికే శ్రీకృష్ణకర్ణామృతములని పేరు.

తనకు మొలుత నా లీలాకిశోరంబు దర్శనమిచ్చిన తోడనే యీ క్రింద శ్లోకమును రచించెను.

శ్లో. చింతామణి ర్జయతు సోమగిరిర్గురుర్మే
శిక్షాగురుశ్చ భగవాన్ శిఖిపింఛమౌళిః
యత్పాద కల్పతరు పల్లవశేఖరేషు
లీలాస్వయంవర రసం లభతే జయశ్రీః॥

చింతామణి యుపదేశంబున దనకు భగవంతుని దర్శనమైనదని సంతసించుచు మొట్టమొదట చింతామణినే స్మరించి యా మహానుభావురాలు సర్వోత్కృష్టురాలై యుండుగావుత అని కొనియాడెను తరువాత మంత్రోపదేశము గావించిన సోమగిరి యతీశ్వరుని దలచెను. అటుపిమ్మట దనకు గనంబడిన శిఖిపింఛమౌళిని శ్రీకృష్ణు నభినందించె. తనకు దర్శనమిచ్చి కన్నులందెరచి చూచినంత నదృశ్యుడైన శ్రీకృష్ణుని గురించి యీశ్లోకము రచించె.

శ్లో. పుసః ప్రసన్నేన ముఖేందు తేజసా
పురోవ తీర్ణస్య కృసామహాంబుదేః ।
తదేవ లీలా మురళీరవామృతం
సమాధి విఘ్నాయ కదాను మే భవేత్.

మాఖచంద్రచంద్రికలు ప్రసన్నములై యుష్ణ తాపములను నిలిచిన దయా సముద్రుండగు నాలీలాడింభకుడు వెండియు మురళీగానా మృతముచే నాతపోవిఘ్న మెప్పుడుగావించునో యని పొగడెను. మరియు లీలాశుకుండు శైవుండై విష్ణుభక్తి నిరతుండైనట్లు క్రింది శ్లోకమువలన దెలియబడుచున్నది.

శ్లో॥ శైవా వయంసఖులు తత్రవిచారణీయం
పంచాక్షరీ జనపరా నితరాం తథాపి ।
చేతో మదీయ మతసీ కుసుమావభాస
స్మేరాననం స్మరతి గోపవధూ కిశోరం॥

మేము పంచాక్షరీజపపరులైనను శైవులమైనను నాచిత్తము గోపకుమారుని యందే వ్యాపించుచున్నదిగదా యని చెప్పుకొనెను.

శ్లో॥ శంభో! స్వాగత మాస్యతా మిత ఇతోవామేన పద్మాసన
క్రౌంచారె కుశలం సుఖం సురపతె వి త్తేశ నోదృశ్యతె
ఇద్థం స్వప్నగతస్య కై టభజితః శ్రుత్వా యశోదా గిరః
కిం కిం బాలక జల్పసీతి రచితం ధూ ధూ కృతం పాతునః॥

శంకరా! నీకు స్వాగతమా విరించీ! నీవీ యెడమ్రపక్కను గూర్చుండుము. కుమారస్వామి! కుశలమా! ఇంద్రా! సుఖముగా నుంటివా? కుబేరా! కనిపించుటలేదేమి? అని శ్రీకృష్ణుండు నిద్రలో బలుకుచుండు బలవరించలసుకొని యశోద ధు. ధు. అని బలికినది.

శ్లో॥ కాళింది పులినోదరేషు ముసలీ యావద్గతః ఖేలితుం
తావ త్కార్పరికం పయః పిబ హరిషద్ధిష్యతే తేశిఖా
ఇద్థంబాలతయా ప్రతారణపరాః శ్రుత్వా యశోదాగిరః
పాయాన్నస్వశిఖాం స్పృశన్ ప్రముదితః క్షీరేర్థ పీతెహరిః॥

వత్సా! మనబలరాముడు ఆడుటకై కాళిందీతటమున కెంతలో టోవును అలోపల నీవీ గిన్నెలోని పాలన్నియు త్రాగివేసి నీజుట్టు రెండుబార లెదుగునని తల్లిపలుకగా గిన్నెలోపాలు సగము త్రాగిజుట్టుపెరిగినదే మోయనిచూచుకొను శ్రీకృష్ణుడు నన్ను రక్షించుగాక

శ్లో॥ పిత! పితసిషద్ధ బాలకగళె తిష్ఠన సగోపాలకః
స్తాంతస్థితదుగ్ధ ఖాంత మపకృష్యాభాద్యఘంటారః ౦।

వక్త్రోపాంతకృతాంజలిః కృతశిరః కంపం పిబన్యః పయః
పాయాదాగతగోపికానయన యోగన్ండూషపూ తాలంకృతః॥

ఒక పీటపై మరియొక ముక్కాలుపీటవైచి యందొక బాలుని నిలువబట్టి పాని మదమీద నిలువంబడి యుట్టికి గిట్టిన గంట మోగకుండ నాపిపట్టి దుగ్ధభాండము వంచి తల్లడిప్పుడు బాలు గోలచుండ సంతలో గోపికవచ్చి యదలింపబోపుటయు దాచేకన్నులు గనంబడ కుండ నోటిలోనిపాలు దానికన్నులలో గండూషముజేసి పారిపోయిన బాలుడు నన్ను రక్షించుగాక.

శ్లో॥ రామోనామ బభూవ హుం తదబలా సీ తేతి హుం తౌ పితు
ర్వాచా పంచవటీ తటె విచరత స్తస్యాహరద్రావణః।
నిద్రార్థం జననీ కథా మితిహరేర్హుంకారతశ్శృణ్వతః
సౌమిత్రేక్వ ధనుర్ధనుర్ధను రితివ్య గ్రాగిరః పాతుపః॥

శ్లో॥ పాలేన ముగ్ధ చపలేన విలోకనేన
మన్మాన సే కిమపి చాపలముద్వహంతం।
లోలేన రసాయన మీక్షణేన
లీలాకిశోర ముపగూహితు ముత్సుకోస్మి॥

అని యెరింగించి తదనంతరచరిత్రము పైమజిలీయందు జెప్పదొడంగెను.

147 వ మజిలీ

అగ్నిశిఖుని కథ

చిత్రసేనా! చింతామణీ సదుపదేశంబునంగాదే లీలాశుకుండు పరమభక్తాగ్రేసరుండై శ్రీకృష్ణదయాపాత్రుండయ్యె. నక్కాంత కుల కాంతాశిరోమణి యనయస్ఫూర్తిం బేర్చొందినది. సౌశీల్యంబు సహజంబు గాని కులానుగతంబు గాదని యెరింగించినపిని చిత్రసేన పరమానంద భరితహృదయయై మహాత్మా! చింతామణి యుదంతము మిక్కిలి సంతసము గలుగఁజేసినది, మరియు లీలాశుకుండు విరక్తుండై యరిగిన తరువాతఁ జింతామణి యెట్లు ప్రవర్తించినది ? వారిరువురు మరల నెన్నఁడైన గలిసికొనిరా ? తదనంతర వృత్తాంత మాలింప వేడుక యగుచున్నది వివరింపుతే ? యని యడిగిన నప్పుడమి నేర్పిట్లనియె.

బాలా! లీలాశుకుండు మహాభక్తుండైనపిమ్మటఁ దిరుగా జింతామణియింటికి రాలేదు. చింతామణియు నతండు తమ ప్రతినిత్యం డై భగవంతు నారాధించుచుండెనని విని సంతసించుచుఁ దన్నుఁబూని యతండు బాంధవ్యమందునేమోయని యన్నఁడు నతని దాపునకుఁ బోయినదికాదు మరియు లీలాశుకునకు విరక్తిగలుగఁజేయు తలం

ఫుతో నాటిరాత్రి వేసిన వేషమే వేషముగా తిరుగా దివ్యమణిభూషాం బరాదుల ధరింప లేదు. మనసిం నాడుమూసిన జూశివనే బలపరచి కాషాయాంబరధారిణియై ప్రాగ్భవ ప్రపంచోద్యానంబున దనముస్తియంతయు సర్దిసాత్కృతము గావించినాడు సుతనువిరక్తయై క్రుమ్మరు చుండెను.

అగ్నిశిఖయును యతీశ్వరుడా ప్రయోగమును వ్యాసమకములో వసించి కుతపకాలంబు దనక గంగాజలంబులం దపంబుజేసి కొనుచుం దిమ్మట మఠమునకుఁ పచ్చి కందమూలాదులదిని యాంజలి యదంచుకొనుచు నాత్మావలోకమునం గాలము గడుపు. చుండెను. చింతామణి యొకనాడా యోగిచెంతకుఁబోయి పాదంబులంబడి మహాత్మా ! నాకు విజ్ఞానప్రవృత్తి యెరింగింపుఁడని వేడుకొనినది. బాహ్యోపచారములేనివాఁడగుట నతనికి దానిమాట వినంబడలేదు. తనమనంబున ధ్యానించుచున్న విషయాను గుణ్యముగా——

శ్లో॥ యాంతే మతిస్సాగతిః

అని చదివెను. ఆశ్లోకమువిని చింతామణి మహాత్మా ! నేను జ్ఞానాతీతమైన విజ్ఞానప్రవృత్తి యెట్టిదో యెరింగింపుడని కోరికొంటిని. దేహాంతమందు మనసెట్టిగతి ననుసరించునో యట్టిగతి వచ్చునని యుత్తరము చెప్పితిరి! నా ప్రశ్నమున కీయుత్తరము సరిపడలేదు. లెస్సగావిచారించి సదుపదేశము గావింపుఁడని వేడికొనినది ఆ మాటయు నయ్యతికి వినంబడలేదు. తనతలంపున——

శ్లో॥ ప్రారబ్ధం భోగతో నశ్యేత్॥

అను శ్లోకపాదమును చదివెను అప్పుడవ్వారాంగన అయ్యో! శమమును బాడుకగా నందరు చెప్పుకొనునదియే యింత నాకు గ్రొత్తలుకావు. విధింపబడిన కర్మఫలం బనుభవమూలమునఁగాని నశింపదు. అతిత జ్ఞానప్రకారం బెరింగింపవలయుం గాని సామాన్య వాక్యములు నాకవసరములేదని పలికినది. దాని యునికియు మాట లుంగూడ నతం డెరుగఁడు. తానేదియో మనంబున ధ్యానించుచు,

శ్లో ॥బుద్ధిఃకర్మానుసారిణీ॥

అని మరలం జదివెను. అప్పుడు చింతామణి అయ్యగారూ ! మీ మాటలలో నొకదాని కొకటి సందర్భములేదు. నా మాట వినుపించుకొనకుంటిరా మీరు విజ్ఞాన సంపన్నులని విని మీవలన నతీత జ్ఞాన విశేషం బెరుంగు తలంపుతో వచ్చితిని. మీరు సామాన్యులుచెప్పుమాటలే చెప్పుచుంటిరి. తగు సమాధానము చెప్పుడని ప్రార్థించినది. అదియేమియు నతం డెఱుంగక కన్నులు మూసికొనియును.

శ్లో. యోగినాం భోగినామపి॥

అని చదివినంతఁ జింతామణి యశ్యాతి ఖిన్నవదనయై లేచెను యుత్సాహము బెండినది. ఆపినే క్రోధోదయమైనది. అసూయ దానం బరివెదికొనియె. చిత్తము గదా ? నిర్మలమైన చింతామణి చిత్తమును క్రోధాదులు స్వాయత్తమును జేసికొనెను

ఎట్లయిన నయ్యతీశ్వరుని వంచింపవలయునని యన్నెలంతకు సంకల్పము జనించి మరి పల్కరింపక యింటికిఁ బోయినది.

ఉ. దానము ధర్మముల్ జపము తర్పణముల్ శుచివృత్తి స్నాన సం
ధ్యానియమంబు లెన్నియయినం బొనరింపఁగ వచ్చుగాని వి
ద్యాసిధులైన యోగయుతులైన మహామునులైన జన్మలో
మానస మంటియున్న యభిమానము వీడఁగలేరు ధారుణిన్.

మాతంగుని కథ

ఆ ప్రయాగమున కుత్తరముగా గ్రోశదూరమున నొక మాలపల్లె కలదు. అందు మాతంగుడను పుల్కసుఁడు మాలినియను భార్యతోఁ గాపురము చేయుచుండెను. వాఁడు నిత్యము సూర్యోదయ కాలమున గంగలో మునింగి రవిబింబమునకు మ్రొక్కి యింటికివచ్చి పట్టువర్ధనములు పెట్టి తన గుడిసెలో నొకమూల వేదికపై దేవతగా నిలిపియున్న మట్టివిగ్రహమును బూజించి పిమ్మటఁ గులవృత్తి జేసికొనుచుండును.

వాని పెండ్లాము మాలినియు వాని చిత్తవృత్తి ననుసరించి నిత్యము శుచిగా వాఁడు గంగకుఁబోయి వచ్చులోపల గుడిసెయుఁ జుట్టు వేదికయు నలికి ముగ్గుల పెట్టుచుండును. కోడి, కుక్క, పందిలోనగు నీచజంతువుల నా ప్రాంతము చేరకుండ గాపాడుచుండును. పంచములలో సంతాన శూన్యులుండుట యరుదు. ఆ పల్లెలో మాతంగఁ డొక్కఁడే యనపత్యుండు. ఒకనాఁడు మాలిని మగనితో నాథా! మన కులము వారందరికి సంతతి పూర్తిగాఁ గలిగియున్నది. ఇందు మనమే పిల్లలు లేనివారము నీవు కులవిరుద్ధముగా స్నానము జపము పూజలు సేయుచుండుటచేఁ బిల్లలు గలుగలేదని యెల్లరు చెప్పికొనుచున్నారు. తండ్రి [illegible] నియమంబులు మనకేల? ఇది బెడిసికొట్టినదేమో మానివేయరాదా? [illegible] దేశించిన మాతంగు డిట్లనియె.

ఓసీ! వెర్రిదాన! మనము పెట్టిపుట్టలేదు. [illegible]. స్నానము పూజయు బిడ్డల కడ్డుపెట్టునా? మన కులము[illegible] నట్లనుచున్నారు. ఆ మాటలఁ బాటింపకుము. యోగ[illegible] మానసిక సమాధానము జెప్పెను. హిందూమతములో నెట్టి యల్పులకైన వేదాంతము సహజముగా నుండును. ప్రారబ్ధమున నెట్టిదో యెఱుఁగని వారైనను నాపదలు వచ్చినప్పుడు ప్రారబ్ధమని పలుకుచుందురు.

మరియొకనాఁడు మాలిని మగనితో నాథా! నిన్న నొక సూనిగుడ్డలవాడు కిన్నర మీటుచు భిక్షమునకై మన యింటికి వచ్చెను. తోటికోడలి నిర్బంధమున బిడ్డలు కలుగుదురా? అని వాని కడను నడిగితిని. వాఁడు మంత్రములఁ బాడుచు

నా చేయిచూచి నీకు గాలిసోకి పిల్లలు గలుగకుండ నడ్డుపెట్టుచున్నది. రచ్చరేకు గట్టి కొనినం బుట్టుదురు. కుంచెడు ధాన్యమిచ్చినచోఁ దాయెత్తిచ్చెదనని చెప్పిన నొప్పుకొనక రేపురమ్మని యంపివేసితిని. ఇందులకు మీరేమందురు. తాయెత్తు గట్టి గట్టికొనవచ్చునా ? అని యడిగిన మాతంగుఁడు నవ్వుచు బిచ్చగాండ్ర మాటలు నమ్మ రాదు. నీకు గావలసిన నూరి లోనికిఁబోయి గొప్పవారల నడిగి మంచి రచ్చరేకుల దెచ్చియిచ్చెదఁ దొందర పడకుమని బుజ్జగించెను.

నిత్యము భార్య వేపుచుండ మాతంగుఁ డొకనాడు గంగాస్నానముచేసి నామములు దిద్ది నిత్యపూజ చేసికొని రక్షరేకు నిమిత్తమై త్రివేణికి బోవుచుండ దారిలో నొక మాలదాసరి యెదురుపడి మాతంగా ! యెందుఁ బోవు చున్నావని యడిగెను.

మాతం-దాసరీ ! నీవు దేశములు తరుగుచుందువు ? పెక్కండ్ర నెరింగి యుందువు ? నా భార్యకు గాలిసోకినదట. రచ్చరేకు నిమిత్తమై యరుగుచుంటిని. అట్టి వారెందుండిరో చెప్పగలవా ?

దాసరి రచ్చరేకా ! నేనే కట్టగలను. ఎక్కడికో పోవనేల ?

మాతం-నీమాట యటుండనిమ్ము. త్రివేణిలో జపము చేసికొనుచున్న బైరా గుల నడిగిన నీయరా ?

దాసరి-కాదు కాదు. అట్లయిన నే నొక్కటి సెప్పెద వినుము. ఈ ప్రయా గలో బల్లపు వీధిని చింతామణి యను భోగముది గలదు. ఆమె విరక్తి జెంది నగలు, గుడ్డలు, ఆవులు, ఎడ్లు గుర్రములు అడిగిన వారికెల్ల బంచిపెట్టి జేగురుగుడ్డ గట్టికొని బూడిద బూసికొని తిరుగుచున్నది. ఆమె మా తెలిసినదంట. అక్కడికి బొమ్ము. నీ కి బూతియ్యగలదు అని యుపదేశించిన సంతసించుచు మాతంగుడు గురుతులు తెలిసికొని తిన్నగా జింతామణి యింటి ముంగలకుబోయి వీధి నిలువంబడి జింతామణి గారో ! యని పెద్దకేక పెట్టెను.

ఆ కేక విని చింతామణి వాకిటకొచ్చి వానింజూచి నీ వెవఁడవు ? నన్నేమి టికి బిలిచితివని అడిగెను. దాని యోగినీవేషము జూచి మాతంగుడు దండములు పెట్టి తల్లీ ! నేను నీ దాసుండ మాతంగుడనువాడ. నాకు బిల్లలులేరు. నా భార్యకు గాలి సోకి యడ్డుపెట్టుచున్నదట. రచ్చరేకుకొరకై వచ్చితిని. నీవు గొప్పదానవంట. నాకి యుపకారము సేయుము. నాకుఁబుట్టిన బిడ్డకు నీ పేరు పెట్టెద. నీకు దాసుండనై యుండెదనని వినయముగా వేడికొనియెను.

చింతామణి వాని యాకారలక్షణంబు లుపలక్షించి తలయూచుచు మాతంగా ! నీకు సంతానము కావలయునా ? అట్లయిన రక్షరేకుతో బనిలేదు. వినుము ఆ మూల గంగలో నొకయుని జపముజేసికొనుచు మిట్టమధ్యాహ్న ముంతలో మఠమునకు బోవుచుండును. రేపువచ్చు వేసవిలో నాయన మఠమునకు బోవు

దారిలో నక్కడక్కడ పాదరక్ష లమరించి యుంచుము. నీ పుణ్యవశంబున నెప్పు డైన, నతండా పాదరక్షలలో గాలిడెనేని నీకు దప్పక సంతతి గలుగగలదు. అట్లు చేయుము. రక్షరేకతో బనిలేదని యుపదేశించిన విని సంతసించుచు మాతంగు డయ్యంగనకు మ్రొక్కి యా వాక్యమునందు గురి గలిగి యింటికిబోయి భార్య కవ్విధ మెరింగించెను.

మరియు, ప్రయత్నపూర్వకముగా మెత్తని తోలుతో మూడు జతలు పాదరక్షలు కుట్టి యా మేటి గ్రీష్మకాలమున నయ్యోగి గంగనుండి మఠమునకు బోవు నిసుక దారిలో నందందు నెడుపగా నునిచి యా మాతంగుడు తన్ను గృతార్థుంగా దలంచి కొనియెను.

గీ. చండకర కిరణ జాలము
మెండుగ సైకతము లెల్ల మృగతృష్ణలచే
నిండింప వేడిగాడ్పులు
దండిగ నిప్పులను గ్రక్కదగె గ్రీష్మమునన్.

అయ్యెండాకాలమున నగ్ని శిఖలంటొకనాఁడు వేడిగాడుపులు నిప్పులుగుప్ప నిసుకరేణువు లగ్నితప్తంబులగు నినుపశకలములవలె గాగమధ్యం దివసంబున జపంబు ముగించుకొని మఠంబునకుఁబోవుచుఁ జుఱ్ఱుమని కాలంటికొన వడివడి నడుగులిడుచు నడుగులు మరియు భగభగమండి బొబ్బలెక్క నత్తాపంబు సైరింపనోపక యత్తాప మెందు దాపోపశమనోపాయం బరయుచు ముందువెన్కలచూచి దైవవశంబున నొకచో నమ్మాతంగు డుంచిన పాదరక్షలు గనంబడుటయు విధిప్రేరితుండై చేరి సైరింపలేక రెండునిమిషంబు లా పాదరక్షలలో దన పాదంబులిడి నిలువంబడియెను.

అడుగులు చల్లబడినతోడనే యతండు చెప్పులవిడిచి క్రమ్మఱ నడచుచు దప్తవాలు కామార్గం బతిప్రయత్నంబునం దాటి మఠంబునకు బోయెను. కాని యా యతికారాత్రి నిద్రపట్టలేదు. ఆ పాదరక్షలగురించి వితర్కించుచు నక్కటా! నేనేర తాపసుండనే? యించుకయు తితిక్షలేక యొరులుంచిన పాదరక్షలలో బాదములుంచి పాదు కాకరులకు ఋణపడుండనైతింగదా! ఛీ! ఛీ! శీతోష్ణ సహనములేని నా తప మేమిటికి? అయ్యయ్యో! దేహరక్షణకై యధముండనై పోయితినే యని విచారించు చుండెను.

ఆ యతి మదిలో నాకళంక మా మరణాంతము వదలలేదు. ప్రాణోత్క్రమణ సమయంబున నా ముని కాపాదరక్షలే జ్ఞాపకము వచ్చినవి. శ్లో॥ యాంతేమతి స్సాగతిః॥ అనుశాస్త్ర మాతనియందే వర్తించినది. ఆ పాపకాంక్షి యా కల్మషమునే తలంచుకొనుచు బ్రాణములు వదలెను. ఎట్టి యోగులకైనను బ్రారబ్ధ మనుభవింపక తీరదు. కర్మానుగుణ్యమైన బుద్ధి పుట్టుచుండెను.

ఆ యతి పరమపదించిన కొన్నినాళ్ళకు మాతంగుడు చింతామణి ఇంటికి వచ్చి నమస్కరింపుచు దల్లీ! నీవు జెప్పినట్లు చేసితిని. నీ మూలమున మా కులము వర్ధిల్లును. నా భార్యకు నెలదప్పినది. గర్భచిహ్నములు గనంబడుచున్న వని చెప్పినంత జింతామణి యొక్కింత ధ్యానించి తలకంపించుచు నోరీ! నీ మాట వినుటచే గడు సంతోషమైనది. నీకు మంచికుమారుడు పుట్టగలడు. నీ భార్య నొప్పులు పడుచున్నప్పుడు నాతో జెప్పుము. నేను వచ్చి చూచెద. పో పొమ్మని పలికి అప్పుడ వ్యాసమకరంబునకుఁబోయి అగ్నిశిఖుని గురించి వితర్కించిన నతండు పరమపదించి నట్లు తెలిసినది.

అప్పుడప్పుడతి మిక్కిలి పరితపించుచు నాహా! నేను మహా పాపాత్మురాలను. మహానుభావుండైన యతీశ్వరుని బుల్కసుని యింట బుట్టజేసితిని. నా ప్రాజ్ఞత్వంబు గాల్పనా? ఛీ! ఛీ! నేనొక మానిషినే. నన్నతం దవమానించెనని యీసు బూనితిని. కోపము పాపమునకు బ్రాపుగాదే ప్రమోదము జరిగినదని యనేక ప్రకారముల బరితపించుచు తదుత్పత్తిప్రకారంబు దెలిసికొన నెలలు లెక్కపెట్టు చుండెను.

ఒకనాడా మాతంగుడు వాకిట నిలువంబడి చింతామణిగారూ! మా యాడుది బా[illegible] పడుచున్నది. వచ్చి చూడుడని కేక పెట్టెను. ఆ మాటవిని యాబోటి సంభ్రమముతో నప్పుడే [illegible] కలిగినది. అప్పటి కా మాలిని ప్రసవమై గడియ అయినది. మగశిశువు గలిగెను. పాలు త్రాగుటలేదని తల్లి దుఃఖించు చున్నది.

చింతామణి మాతెక్కపక్కలోనున్న బాలుని నెత్తికొని యుద్ధామము నాకార లక్షణంబులు పరీక్షించి య య్యతియే ఇట్లు పుట్టెనని నిశ్చయించి—

చింతామణి-శ్లో॥ కస్త్వంబాలక! బాలుడా! నీ వెవ్వడవు?

శిశువు-బాలికే! యతిరహం, బాలామణీ! నేను యతిని.

చింతా-కస్మాదిదం జన్మతే! నీ విందేమిటికి జనించితివి?

శిశువు-వక్ష్యేపూర్వం పానహా విధిపశాంత్ర్వాప్తోస్మిగృహాన్ మతం,
ప్రాప్తోస్మీతిమతిం విధాయనితరాం సంత్యక్త దేహోస్మియ। చ్చండాలస్యసుతో స్మ్యహం తదబలె యాంతెమతిస్సాగతిః॥

చెప్పెద వినుము. నేను బూర్వజన్మంబున వేసవిలో గంగనుండి మఠమునకుం బోవుచు చండాలు డుంచిన పాదుకలలో గాళ్ళుంచి వానికి ఋణస్థుండ నైతినని తలంచుచు దేహమును విడిచితి. దానంజేసి వానికిఁ బుత్రుండనై యుద యించితిని. ప్రాణోత్క్రమణ సమయంబున బుద్ధి యెట్లుండునో యట్టి జన్మమే సంప్రాప్తించునని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవిగదా?

అని యా బాలుండు చింతామణి కుత్తరముచెప్పి కేవమని యేడ్వ

దొడంగెను. అప్పుడది కన్నీరుఁ గార్చుచు దండీ! పుత్రక పవిత్రులని పాలు గ్రోలుట మానితివా? అయ్యో! నిన్ను శ్వపచునింటఁ బుట్టఁ జేసితి నేనెంత పాపాత్మురాలనో? విధికృతంబనతిక్రమణీయమని విచారించుచుండ మాతంగుఁడు అమ్మా! వీఁడు బ్రతుకునా? నీవుగూడ గన్నీరు విడచుచుంటివేమి? నిజము చెప్పుము. దేవతలకు ముడుపు గట్టుము. తల్లీ? వీని భారము నీదని దాని పాదంబులంబడి వేడికొనియెను.

చింతామణి మాతంగా! వీనికేమియు భయములేదు. ఈ శిశువునకుఁ దల్లిపాలు పడవు. ఆవుపాలు కావలయును. నేనుపోయి తీసికొని వత్తు వెఱవకుమని పలికిన వాఁడు తల్లీ! ఆవుపాలు మాయింటనే యున్నవి. త్రాగింపుమని గిన్నెతో నావుపాలు దెచ్చియిచ్చెను. దానిం బోసినఁ ద్రాగదయ్యెను. అప్పుడా పుల్కస దంపతులు గోలున నేడ్చుచుండ వారించుచుఁ జింతామణి యాలోచించి తానొక బ్రాహ్మణ గృహంబున కరిగి యాచించి యావుపాలుతెచ్చి పోసిన నవ్వుచు నా బాలుండు గుటుకు గుటుకునఁ ద్రాగెను.

ఆ యావుపాలె మరునాఁడు పోసినఁ ద్రాగదయ్యె నప్పుడు చింతామణి గ్రహించి దినమునకొక విప్రగృహంబున కరిగి యాచించి తెచ్చి తానే స్వయముగా బోయుచుండ గ్రోలుచుండెను. మాతంగుఁ డా వారాంగన తన యందలి ప్రేమచే ననుదినము వచ్చి యా బాలున కుపచారములు సేయుచున్నదని తలంచి దానిం దల్లిగా గురువుగా దైవముగా నెంచి స్తుతియించుచుండును.

ఆ బాలుండు దినదినాభివృద్ధి వడసి నవ్వుటయు బోర్లుటయుఁ గూర్చుండుటయు బ్రాకుటయు దప్పటడుగు లిడుటయు మాటాడుటయు లోనగు బాలక్రీడల జూపుచుండ నమ్మాతంగ దంపతులు బ్రహ్మానందము చెందుచుండిరి. ఆ శిశువునకు యుక్తకాలమున నన్నప్రాశనము చేయవలయునని తలంచిరి. చింతామణి యాలోచించి బ్రాహ్మణ గృహంబునుండి పాయసము దెచ్చి పెట్టినదికాని యా మాంసమునకు నోరెత్తదయ్యెను.

అయ్యాశయము గ్రహించి చింతామణి వానికిఁ బండ్లుపెట్టి యలవాటు చేసినది. ఫలములు పాలుగాక యా డింభకుండు మరి యేదియుఁ దినడు. కావున నా యాహారమే చింతామణి పెట్టుచుండెను. ఆ శిశువునకుఁ జింతామణి యనియే నామకరణము జేసియున్నారు. వాని నెప్పుడు బయటకు రానీయక సంతతము లోపలనేయుంచి వాని యాటపాటల బంగారుమూటలవలె నెంచుచు మిక్కిలి సంతోషముతోఁ గాలము గడుపుచుండిరి. చింతామణియు నిత్యము వచ్చి వాని సంరక్షణ గనుంగొనుచుం బోవుచుండెను.

ఆ మాతంగునకుఁ బ్రయాగములో నెలకొక రాత్రి గస్తుదిరుగవలసిన వంతు కలదు. ఆ వంతునాడు గస్తు దిరుగనిచో సందులకై వానికిచ్చిన మాన్యము

లాగికొందురు. కావున వాఁడేయూరి కేగినను గస్తువంతునాడు తప్పక యూరిలో నుండి తీరును.

ఒకనాఁడు అగత్యమైన పనివచ్చిన మాతంగు డూరికిబోయి గస్తువంతునాడు రాత్రికింటికి రావలయునని బయలుదేరెను. దారిలో గంగానది పొంగి వాని పయనమున కాటంకము గలుగఁ జేసినది. కాలాతీతమగుటచే రేవుదాటించు నావయుం దొరకినదికాదు. మాన్యము పోవునని వాఁడు మిక్కిలి పరితపించుచు నవ్వలి యొడ్డున బరుండెను.

ఇంటికడ మాతంగుభార్య మాలినియు దీపములు పెట్టువఱకు దనమగఁడు వచ్చునను నాసతోనుండి చీకటిపడినంత నిఁక రాడని నిశ్చయించి మాన్యము పోవునని విచారించుచు నవ్వలికింబోయి మగని జాడచూచి కేకవెట్టుచు మరల నింటికి వచ్చుచు నించుకసేపు కూర్చుండి యంతలోలేచి పొరుగింటికేగి చూచుచు నడుగుచుఁ దొట్రుపడుచుండెను. ఆ యారాటముజూచి యా బాలుండు అమ్మా! నేఁడు నీవిట్లు బాబాకొఱకుఁ బరితపించుచుంటివేల? నేఁడు రాకున్న రేపు రాఁడా? అని యడిగిన బుత్రునెత్తుకొని ముద్దాడుచు మాలిని నాయనా! నీ తండ్రి నేఁటిరేయి నీ వీటిలో గస్తి తిరుగవలసి యున్నది. ఏకారణముచేతనో రాలేకపోయిరి. మూఁడుతరముల నుండి గస్తుమాన్యము మనకు జరుగుచున్నది. నేఁడా పని చేయకున్న నా మాన్యము లాగికొందురు. అందులకై విచారించుచుంటినని యా వృత్తాంత మెరింగించినది.

పిల్లవాఁడు—అమ్మా! గస్తు అననేమి?

తల్లి—బాబూ! ప్రజలు నిద్రించుచుండ రాత్రి నాలుగు జాములు నాలుగు వీధులకుంబోయి డప్పువాయించుచు నింటిలో దొంగలుదూరి వస్తువులు దొంగిలింతురు. జాగ్రత్తగా మెలకువ యుండుఁడని కేక పెట్టవలయును. దీనికే గస్తు అనిపేరు.

పిల్లవాడు—తల్లీ! ఈ మాత్రముపని నేను జేయలేనా? నన్ను నియోగింపరాదా! విచారించెద వేమిటికి?

తల్లి—అయ్యో! తండ్రీ! నీ విదివరకిల్లు కదలి యెరుగవు; చీకటిలో గొత్త వీధులకుఁబోయి ప్రజలు నెట్లు ప్రబోధింతువు? జడిసి కొంటివేని భూతములు సోకును. మాన్యము పోయినం బోవుఁగాక నీ కా పని వలదు.

పిల్లవాఁడు—అమ్మా! నాకేమియు భయములేదు. డిండిమము వాయింపగలను. ఏ వీధులకుఁ బోవలయునో గురుతులు సెప్పుము పోయెదంగాక.

తల్లి—పట్టీ! నీ కట్టి యూహ యుండినచో డప్పు తీసుకొని నీ వెంట వచ్చి వీధులం జూపెద బిగ్గరగాఁ గేకవేయగలవా?

పిల్లవాఁడు—నీవు నాతో నుండి వీధులంజూపు మంతియచాలు నేను ప్రజలఁ బ్రబోధింపగలను.

అని పలుకుటయు సంతసించుచు మాలిని యా రాత్రి గోటలో బదిగంటలు గొట్టినతోడనే కుమారు నొకదంక నెత్తుకొని యొకచంక డప్పు దగిల్చికొని బయలు దేరెను. అమ్మా! నే నడుపగలను డింపుము డింపుము నీవు మోయఁజాలనని కొడుకు పలుకుచుండ తిన్ననాయనా! నీవు నాకు భారమగుదువా? నన్ని రాత్రి నిల్లు కదల్పుటయే తప్పు పైగా చీకటిలో నడిపింపనా? నీ తండ్రి వినిన నన్ను బ్రతుకనిచ్చునా? అని పలుకుచు బొలుతఁ గోటకు దూరముగనున్న వీథికిఁ దీసికొని పోయి యొకచో దింపి తానే డప్పు వాయించుచు ప్రజలు మేలుకొనునట్లు కేకవేయుమని కుమారునికి బోధించినది. ఆ ప్రాజ్ఞుండు—

శ్లో॥ కామః క్రోధశ్చ లోభశ్చ దేహే తిష్ఠంతి తస్కరాః
జ్ఞానరత్నా పహారేణ తస్మాజ్జాగృతజాగృత.

ఓ జనులారా! కామక్రోధ లోభ మోహాదు లాఱ్వురు దొంగలై మీ యొక్క మను గేహంబున దిరుగుచున్నారు, వారు జ్ఞానరత్నమును హరింతురు కాచికొని యుండుడో అని పెద్దకేకలు పెట్టెను.

బాలుడా! నేను చెప్పినట్లుకాక వేరొకటి చదివితివేల? ఈ చదువు నీ కెట్లు వచ్చినది? క్రొత్త మాటలు సెప్పఁగూడదు, దొంగలు పడుదురు. మేల్కొని యుండుడని కేకలువేయుమని తల్లి పలికిన నా మాటయే చెప్పితినని కుమారుడు సమాధానమిచ్చెను.

మాలిని యా బాలకుని రెండవ జామున దక్షిణపు వీథికి దీసికొనిపోయి యొకచో నిలువంబెట్టి తాను డిండిమము గొట్టుచు ప్రజల కేకవేయుమని బోధించెను. ఆ మాణవకుండును—

శ్లో॥ మాతానాస్తి పితానాస్తి నాస్తి బంధుః సహోదరః
అర్థంనాస్తి గృహంనాస్తి తస్మా జ్జాగ్రత జాగ్రత.

తల్లిదండ్రులు అన్నదమ్ములు భార్యాపుత్రాదులు ధనగృహా పశ్వాదు లన్నియు నస్థిరములు క్షణభంగురములు వాని నమ్మియుండక నిత్యమగు వస్తువుం దెలిసికొనుటకై మేలికొని యుండుఁడీ అని మరల కేకపెట్టెను.

పుత్రా! క్రొత్తమాటలాడుచున్నావు. రాజుగారివలన మాటవచ్చును సుమీ! ఇక నీ వారీతి పలుకవలదని మందలించిన దల్లికి బుత్రుఁ డివి ప్రాతమాటలేయని సమాధానము చెప్పెను.

మూడవజామున మాలంగి నిగ్గుమారుని బజారువీథికి దీసికొని పోయినది. అం దతం డిట్లు కేక పెట్టెను.

శ్లో॥ జన్మదుఃఖం జరాదుఃఖం జాయాదుఃఖం పునః పునః
సంసారసాగరం దుఃఖం తస్మాజ్జాగృతజాగృత.

జాయాపుత్రాది సంగభంగురంబై జన్మ జరామరణ వ్యాకులంబై యుప్ప సంహారిన గము దుఃఖప్రదమైనది. దీనిందాటు తెరువరయుచు మేలుకొనియుండుడో యని కేక పెట్టెను

నాలుగవజామున నుత్తరంపువీధికిం బోయి యందు-

శ్లో॥ ఆశయా బద్ధ్యతే లోకో కర్మణా బహుచింతయా
ఆయుఃక్షీణం న జానాతి తస్మాజ్జాగృత జాగృత.

లోకమున తనకాయువు దినదినము క్షీణించుచున్నదని తెలిసికొనలేక పెద్ద యాసచే గట్టబడి గొప్పగొప్పపనులు చేయుటకు బ్రయత్నించుచుండును. మృత్యుదేవత యప్పుడో వచ్చి గుటుక్కున మ్రింగివేయును. కావున నా విషయమై యప్రమత్తులై మేలుకొని యుండుడో యని కేక పెట్టెను. తల్లియు నట్లు చెప్పినందుల కేమి మూడునోయని వెఱచుచు కుమారు నెత్తికొని యింటికింబోయినది.

ఆ పట్టణపురాజు మొదటిజామున జల్లగాలి సేవింప దైవికముగా నుప్పరిగ పై వసించి యా మాతంగబాలుడు చదివిన మొదటిశ్లోకమును విని వెరగుపడుచు నిద్ర బోక తక్కిన మూడుజాములయందును జదివిన మూడుశ్లోకములు చెవియొగ్గి యాలించి యాహా! ఇదియేమి వింత గస్తు తిరుగు పుల్కసునకి వైరాగ్యశ్లోకము లెట్లు వచ్చినవి? అని సంశయించుచు మరునాడుదయమున రాత్రి గస్తుతిరిగిన మాలవాని దీసికొనిరమ్మని రాజభటు నొకనిం బంపెను.

రాజసేవకుడు మాలపల్లెకుంబోయి రాత్రి గస్తు తిరిగినవాడెవడని యడుగుచు మాతంగుని యింటికిం బోయెను. మాతంగు డూరినుండి అప్పుడేవచ్చి రాత్రి జరిగినపనులు భార్య జెప్పుచుండ నాలించుచుండెను. రాజభటు డట నిలువబడి రాత్రి గస్తు తిరిగినవా డెవడురా యటురా అని కేక పెట్టెను మాతంగుడు జడియుచు బాబూ! నేను నేనని యెదుటకు బోయెను. నీ మూలమున నా కర్మము మూడినది. నిన్ను వెదకుచు నీ మాలపల్లె అంతయు దిరిగితిని. నమ్ము రాజుగారి సెలవైనదని పలికిన వాడు గడగడ లాడుచు బాబూ! ఏ మిటికో తెలియునా? అని అడిగెను.

ఛాంచోత్ అది నా కేమియు దెలియదు నడువుమని వాని వెంట బట్టుకొని రాజసభకు దీసికొనిపోయెను. సేవకుడు వాని నెదుర నిలువంబెట్టి దేవా! వీడే రాత్రి గస్తు దిరిగిన మాలవాడని యెరిగించుటయు మహారాజు వాని బరిశీలించి చూచి రాత్రి గస్తు తిరిగినవాడవు నీవేనాయని అడిగెను. నిత్తము నిత్తము మహాప్రభో! నేనే అని వా డుత్తరము చెప్పెను.

రాజు-నీ వెంతకాలమునుండి గస్తు తిరుగుచుంటివి?

మాత-ఏలికా! నలువది యేండ్లనుండి తిరుగుచుంటిని.

రాజు-నీవు రాత్రి గస్తు తిరిగితివా? నిజము చెప్పుము. చెప్పకున్న దండింతుజుమీ?

మాత—(గడగడ వడంకుచు) సామీ! తప్పుజేసితిని మన్నింపవలయు. ఏదో యాటంకమున నేను రాత్రి నింటికి రాలేకపోయితిని. మాన్నెము పోవునని మా యాఁడుది బిడ్డనెత్తుకొని రాత్రి గస్తు త్రిప్పినదట తండ్రీ! ఇదియే నిజము. వాడేమి తప్పు జేసెనో తెలియదు. లేక లేక యొక్కడే కలిగెను. ఆ సిచ్చ నాకు విధించి వానిం గాపాడుడు అని యేడ్చుచు నేలం జాగిలిబడి నమస్కరించెను.

రాజు—(నవ్వుచు) రాత్రి గస్తు తిరిగినవాఁడు నీ కొడుకా? వాని కెన్ని యేండ్లున్నవి?

మాతం—బాబూ! ఎనిమిదేం డ్లింకను వెళ్ళలేదు.

రాజు—నీవు వాని నిటకు దీసికొనిరా. పో పొమ్ము.

మాతం—తండ్రీ! ఆ సిచ్చ నాకు విధింపుడు. వాడు కుఱ్ఱవాఁడు యెఱుఁగనివాఁడు తప్పు మన్నించి రచ్చింపుడు అని కన్నీరు గార్చుచు ఏడుకొనియెను.

రాజు—మా శిక్షలు పడువాడు కాడు మమ్ము వాఁడే శిక్షించును. పోయి తీసికొనిరా.

అని పలికిన నేదియో చెప్పుకొనఁబోవుటయు మాటాడనీయక రాజభటుడు పదపద అని గెంటుకొనిపోయెను. వాడు దిగులు మొగములో నింటికింబోయి పెండ్లాముపై జిరాకుపడుచు ఛీ! నీ మూలమున నింతముప్పు వాటిల్లినది. మాన్నెము పోయినంబోవుగాక కన్నులు దెఱవని బాలుసిం దీసికొనిపోయి యర్ధరాత్రము గస్తు త్రిప్పింతువా! రాజుగారు పీనిమాటలు వినెనుగాబోలు గట్టి కోపము వచ్చినది. వాడు మమ్మె శిక్షించునని వెటకారము లాడిరి. అని చెప్పినభార్య గోలన నేడ్చుచు బిడ్డం గౌఁగిలించుకొని బాబూ! నే జెప్పినట్లు కేక వేయక యేదియో చదివితివి? రాజుగారికి గోపము వచ్చినదట. నీకు శిరచ్ఛేదము చేయింతురఁట వింటివా! అని పలికిన విని కుమారుడు నవ్వుచు నిట్లనియె.

తల్లీ! నే నేమి తప్పుజేసితినని రాజు నాకు శిరచ్ఛేదము చేయించును. నే నన్నమాటలు నీవు వినలేదా! వెఱవకుఁడు అని కుమారుడు ధైర్యము గఱపుచుండెను.

తల్లిదండ్రు లిద్దరు వానిం గౌఁగిలించుకొని దుఃఖించుచుండిరి. అప్పుడు రాజకింకరుండు వాకిట నిలువంబడి మాతంగా! నీ కుమారుడు రాక జాగుసేయు చున్నాడేమి? ఆలసించిన రాజుగారికిఁ గోపము రాదా వేగమురమ్మని యదలించిన సిత్తము సిత్తమనుచు యిదిగో వత్తున్నామని పలుకుచు మాతంగుడు—

సీ. వెండి మురుగులు కంచెయు వింతచెలువు
గొలుసు గజ్జెల మొలత్రాట గోచిపెట్టి

పుంచుదువ్వి మొగంబునఁ జుక్కదిద్ది
ముద్దు బాలునిఁ గైసేసి మోహమమర

చంకిపెట్టుకొని యాబంటువెంట వాఁడా నృపతియొద్దకుఁ బోయెను. వాని భార్యయు నింటనుండలేక వారి వజ్జన అరిగినది. అట్లాశ్వపచదంపతు లక్కుమార శేఖరు నెత్తుకొని కొల్వుకూటంబునకుఁబోయి రాజు నెదుర నిలువంబెట్టి బాబా ! వారే పలువువారు. జోహారు సేయుము. అని పలుకుచు బ్రొక్కించుటయు-

ఉ॥ బాలకు జూచిచూచి నరపాలశిఖామణి భూరి విస్మయా
లోల మనస్కుఁడై శరీర లోకములేలఁగఁ గాలువీఁడు చం
డాలకులంబునన్ బొడమట ల్విపరీతముగాదె సత్తప
శ్శీలవనోరు విప్రుమది జేకురునే యతికో తలపఁగన్.

కానిబో నుపనిషత్ప్రతి పాదకంబులగు నట్టిస్తోత్రంబు లెట్లు చదివెడివి ? వీఁడుకారణజన్ముఁడు. పాప మేతపోనిష్ఠయో విధివద్ధుండై వీరియింటఁ బుట్టెనని వితర్కించుచు సింహాసనము దిగి వానిచెంత కరుదెంచి సాదరముగా మాణవకోత్తమా ! రాత్రి గస్తు తిరిగినవాఁడవు నీవేకదా ? అని అడిగిన నేమియు మాటాడక శిరఃకంపమున నంగీకారము సూచించెను.

నీవేమి చదివికొంటివి. యుపాధ్యాయుఁ డెవ్వఁడు ? అని అడిగిన నా బాలు డేమియు మాటాడక యూరకుండెను. ఏమియు జదువుకోలేదని వానితండ్రి సమాధానము సెప్పెను.

రాజు-మాతంగా ! నీకు బిల్లలెందరు ?

మాతం—దేవా ! వీ డొక్కడే సింతామణి కృపచే గలిగెను.

రాజు—చింతామణి యెవ్వతె ?

మాతం—లోగమాతిద. మా తెలిసినది బాబూ !

రాజు—ఏమి సెప్పినది ?

మాతం—ఎవ్వఁడో రుసి గంగలో సెపము సేసికొనుచుండగా మందు వేసవిని పాదరచ్చలు దానిలో నుంచమని చెప్పినది. అట్లు సేసితిని వీడు గడుపున బడియెను.

రాజు—వీడు మాంసము తినునా ?

మాతం—దేవా ! మాంసము గాదు అన్నము తినడు పాలు ద్రాగు సింతామణిగారే పాలు పండులు తెచ్చిపెట్టుచుండును. తండ్రీ ! ఇంతే సత్తెము.

ఆ మాటలు విని యారాజు మిక్కిలి విచారించుచు నప్పు డప్పనింది పళ్ళెరమున వేయిదీనారములు బోసికొని యా బాలునకు గానుకగా నర్పించుచు బాలా ! వీని నీకుఁ బారితోషికముగా నిచ్చితిని. నీవు రాత్రి గస్తు తిరిగినందులకు గైకొను మని పలికి యిచ్చుచుండుము నా మాణవకుఁడు ఆ పళ్లెరము రెండుచేతులతో

గ్రహించి అమ్మా! వీని నేను మోయఁజాలను గైకొనుమని పలుకుచు వాని కందిచ్చెను.

చండాలదంపతులుపరమానందభరితహృదయులై యాపక్కెరమందుకొని మొహిరీలు మూట గట్టుకొనిరి. రాజు వారింటికి బోవుటకు సెలవిచ్చెను బాలుకునితో గూడ వారిం టికిబోయి బాలునను దృష్టి దీసి పండుకొనబెట్టిరి. అంతలో చింతామణి అచ్చటికి వచ్చి యా వృత్తాంతమంతయు విని ముక్కుపై వ్రేలిడికొనుచు మాతంగుడా! ఎంతపని చేసితివిరా అని పలికిన వాఁడు అమ్మా! మేము మొదట జడిసితిమి కాని రాజుగారు నా కుమారుని మెచ్చుకొని కానుకలిచ్చిరి. చూచితివా! ఇది యంతయు నీ యనుగ్రహమని పలికి యానందించుచుండెను.

మాతంగదంపతులు పుత్రప్రేమ దలంచి చింతించుచు, యతి సత్తముని బంధవిముక్తని దలంచి సంతసించుచుఁ చింతామణి యా బాలు డెందున్నాడని యడిగిన మాతంగి అమ్మా! మా కుమారుడు గొప్పకానుకల దెచ్చెనని మా పల్లె వాండ్రదరు కంటగించుచు జూడవచ్చుటంజేసి దిష్టితగిలి మేనికి వేడిసోకినది దిగదుడిచి తిమి. ఆ గుడిసిలోఁ బండుకొనఁ బెట్టితిమి. నిద్రించుచున్నాడని చెప్పిన విని చింతామణి తొందరగా లోపలికిబోయి బాబూ! బాబూ! నిద్రించుచుంటివా! అయ్యో! ఎక్కడనిద్ర యోగనిద్రయా యేమి! మాటాడవేమి! అని యెంత పిలిచినను పలుకలేదు.

మహాత్మా! స్వస్వరూపము వహించితివా! అక్కటా! నీ వలన మంచి మాటలు వినవలయునని యెంతయో యాసతో నుంటిని ఈ కంటకురాలితో నిఁక మాటాడవా అని దుఃఖించిన విని మాతంగ దంపతులు అట్లనుచుంటివేల? మా ముద్దుల నాయన లేవలేదా? అన యడుగుటయుఁ జింతామణి తెలిసినదేనను గన్నీరుగార్చుచు నింకెక్కడి ముద్దుల నాయన మీ నాయన పరమపదించె. వానినే నేఁటియు స్వీకరింప వలదని చెప్పలేదా? రాజు వానికిచ్చిన కానుకలేం పుచ్చుకొంటిరి? మీ ఋణము తీరి పోయినది. వానిదారి వాడు పోయెనని చెప్పినది.

గుండెలు బాదుకొనుచువచ్చి యాచండాల దంపతులు వాని జూచి గతాసుం డగుట తెలిసికొని వానిపయింబడి పెద్దయెలుంగున నేడువదొడంగిరి. చింతామణియు బ్రాహ్మణయ్య దేహవాసనంజేసి వారితోగూడ గొంతసేపు విలపించి పిమ్మట వారి నూరడించుచు నతండు మహర్షి అనియు బాధకషులనూలముస మియింటబుట్టెనియు మీ ఋణము తీర్చుకొని ముక్తుండయ్యెననియు నా వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించి వారికి శోకోపశమనము గావించినది. వారు నుపదేశబలంబున నిరక్తి జనింప నిల్లువిడచి తీర్థయాత్రసేవించి ముక్తులైరి.

చింతామణియు నా మహాత్ముండు చెప్పిన నాలుగు శ్లోకములయందుగ్గు

బ్రహ్మాస్వతయమందుగల తాత్పర్యముండుటంబట్టి వానినే స్మరించుకొనుచు మహా యోగినియై దేశపర్యటనము గావించుచు ముక్తురాలయ్యెను.

చిత్రసేనా! వేశ్యయైనను చింతామణి వైరాగ్యబుద్ధిచే నెట్లు వర్తించెనో చూచితివా? ఎటువంటి జ్ఞానవంతురాలయ్యెనో తెలిసికొంటివా? అని గోణికాపుత్రుడు చింతామణి యుదంత మెఱింగించిన విని యా గణికాపుత్రిక లిరువురు పరమానందపూర్ణ హృదయులై యతని నగ్గించిరి.

అని యెఱింగించునంత సమయాతీతమగుటయు మణిసిద్ధు డవ్వలి కథ యానంతరగపు మజిలీయందిట్లు చెప్పదొడంగెను.

148 వ మజిలి

ఢాకినీ దేవత కథ

ఒకనాడు మతంగయోగిని యిరువురు రాజభటులతో నొక మార్గంబున బడిపోవుచు నిట్లు సంభాషించినది. దూతలారా! మన మహారాజుగారి దేశసీమ సమీపించుచున్నది. ఇంకొకపాటి కీ దేశము దాటిపోవుదురేమో? అప్పటికేమును మనము వారింబట్టికొనవచ్చునా? అని అడిగిన రాజభటు లిట్లనిరి. ఓహో! మనమితర దేశమున వారింబట్టికొనరాదు. అందున్న యధికారులకు మన రాజశాసనము జూపి వారిచేత మరియొక శాసనము వ్రాయించి అప్పుడు పట్టికొనవలయును. వెనుకటి గ్రామస్థులు చెప్పిన మాటలబట్టి వారింకను మనదేశము దాటిపోవరాదు. నీవు నడువలేకుంటివి. కావున యింత యాలస్యమగుచున్నది. మేమైనచో నీపాటికే వారిం గలసికొందుము. వేగము నడువుము. అని పలుకుచు నా రాజభటులు యోగినితో గూడ త్వరగా బయనము సాగించుచు జాము ప్రొద్దువేళకు సుందర పల్లె జేరిరి.

అంతలి వారిజూచి పురుషవేషములు వైచికొనిన యిరువురు చక్కని స్త్రీలతో నొక బ్రాహ్మణు డీదారిం బోవుచున్నాడు. మీకు గనంబడెనా? అని అడిగిన వాండ్రు ఓహో! వారు స్త్రీలా? పురుషులనుకొంటిమి. ఇంతకుముందే యీ యూరు దాటిపోయిరి బండిమీద బోవుచున్నారని చెప్పిరి.

అప్పుడు రాజభటులా గ్రామాధికారులకు రాజశాసనము దెలియజేసి కొందరి మనుష్యుల సహాయముగా దీసికొని వడివడిగాపోయి క్రోశదూరములో వారిం గలసికొని బండిదగ్గరగా నిలువుండు నిలువుడని యఱచిన విని గోణికాపుత్రుడు బండిదిగి ముందరికి వచ్చి మీరెవ్వరు? మమ్మేల పెదరిరి? అని అడిగిన రాజభటు లిట్లనిరి.

పాటలీపుత్ర వాస్తవ్యురాలగు రతినూపుర యనువేశ్యా తనపుత్రికల మిక్కిలి వెలగల మండనములతో దనకు దెలియకుండ నీవు తీసికొనిపోవుచుంటివని నీపై నీదేశపభువగు విపులునియొద్ద నభియోగము దెచ్చినది నీయపరాధము విమర్శించుటకై మిమ్ముబట్టి తీసికొనిరమ్మని మాతేదాజ్ఞాపత్రిక వ్రాసియిచ్చెను. ఇదిగో చదివికొమ్ము. అని పలికి యా శాసనపత్రిక నిచ్చిరి. దానిం జదివికొని గణికాపుత్రుడు మందహాసము గావింపుచు మీదేశ న్యాయాధిపత్యము స్తుత్యమై యున్నది. ఇది అంతయు మతంగయోగిని కావించిన కల్పితము. కానిండు రాజశాసనమునకు బద్ధులము కావలసినదే అట్లే వత్తుము. పదుడు అనిపలికి, బండివానితో వెనుకకు ద్రిప్పుమని నియమించెను.

అంతలో మతంగయోగిని అక్కడకు వచ్చి వారింజూచి దొంగలు దొరికిరా? కానిండు. మీం బలిమిగా దీసికొనిపోవలయు రూపులుమార్చి తిరుగుచున్నారని గంభీరముగ బలికినది. గణికాపుత్రిక లా యోగినింజూచి యోసీ! మాయావినివై కపటయోగపతినని గ్రుమ్మరుచున్న నీవు మోసకత్తెవు కాని మేము కానేరము. మేమెవ్వరిసొమ్మును దీసికొని రాలేదు. మమ్ము రాజన్యాయముగా శిక్షింపబూనిన దైవములేదా? కపటముచేసి చెప్పినట్లు చేయలేదని నీవే యిట్టి కల్పితము చేసితివి కానిమ్ము. అని ఏమేమో నింతింపబూనిన యోగిని రాజభటుల బురికొలిపినది.

వాండ్రు క్రోధముఖులై యదలించుచు జాంకాయ మాటాడకుడు. ఇంటికడ సుఖముండలేక తల్లిమాట వినక బోడిబాపనవాని దగిలికొనిపోవుచు నేనేమో అరచెదరేల? పదుడు పదుడు. మీపాటులు ముందున్నవి. ఇప్పటికైన వీనిని విడిచి మీతల్లి సెప్పినట్లు విందురేని బ్రతికిపోవుదురు. అని విచ్చుకత్తులు చేతంబూని వెరపించిన గణికాపుత్రుండు వారిమాటల కర్థముచచ్చి మీరేమియు జెప్పనవసరములేదు. రాజునొద్దకువచ్చి వారికి దోచిన మాటల జెప్పుదురు. అన్యాయముగ శిక్షించుగాక యపరాధులమని తోచిన దండించుగాక మీకా గొడవలేమిటికి? పదుడని యుపన్యసించెను.

ఓహో! బాపనవాడు పొగరెక్కి కూయుచున్నాడు. తానపరాధియని యెరుగడు. ఇదియెట్టి నేరమో తెలిసికొనకున్నాడు. పారిపోవరాదు చేతులకు సిగశలు దగిలింపుడు. అని యదలింపుచుండ వారికి తోడువచ్చిన గ్రామాధికారు లతడు మహాపండితుడని తెలిసికొని యతండు పారిపోకుండ తాము పూటకాపులుగా నుండుమని బోధించి యెట్టకే విడిపించిరి.

తరువాత వారి వీణాది సాధనములన్నియు నందలి పల్లిలో బడవైచి వేశ్యాపుత్రికల నిరువుర యోగినిని నా బండిలో నెక్కించి గణికాపుత్రుని వెనుక నడిపించుచు విచ్చుకత్తుల జేతులబూని ముందొకడు వెనుక నొకడు నడచుచు మహాపుర నగరాభిముఖులైపోవుచు గొన్ని పయనంబులు సాగించిరి.

ఒకనాడొక యరణ్యమార్గంబునం బోవునప్పుడు మతంగయోగిని రాజ

భటుల రహస్యముగా జీరి దూతలారా! రాజు మీతో నే జెప్పినట్లు చేయమనెకదా ఆజ్ఞాపించెను. ఈ ప్రాంతమందు ఢాకినీదేవి యాలయమున్నది. అమ్మవారిని దర్శించి సేవించి యరుగుదముగాక. మనము తలచిన కార్యము సఫలము గాగలదని నియమించిన వారంగీకరించి యాదారినే బండిని నడిపింపచేసిరి. అమ్మవారి యాలయము కొంచెము దూరములో నుండగ బండి నాపించి యోగిని రాజభటులతో నేకాంతముగా నిట్లు చెప్పినది.

నేను మహారాజు నిమిత్తమై యీగోణికలలో నొకదానింగూర్చ నింత ప్రయత్నముచేసితిని. అతండు పెద్దదాని దాను స్వీకరించుటకును రెండవదానిని నాకిచ్చుటకు నంగీకరించెను. నేను ఢాకినీదేవతను చిరకాలమునుండి యారాధించుచుంటిని. చక్కని వేశ్యాపుత్రిక నొకదానిం బలియిత్తునేని యమ్మవారు నేను గోరిన వరము లీయగలదు. అందులకే నేనీ విశ్వప్రయత్నము చేసితిని. మీదయవలన నా మనోరథము దీరగలదు. ఓనుడు మీకంటె రాజు నాకెక్కుడు చుట్టముకాడు. మీకును నాకును నుపకారమగుతెరు వాలోచించితిని. ఈ బ్రాహ్మణుడు చాలగట్టివాడు. రాజునొద్దకు దీసికొనిపోయిన దన పాండిత్యముచూపి [illegible] మతి ద్రిప్పగలడు. కావున నిప్పుడే మన యభీష్టము దీర్చుకొందము. పెద్దదాని మీయిరువురు తీసికొనిపొండు. రంభవంటిదాని బొందుగాంచి యానందింపుడు. రెండవదానిని నాకిందు అమ్మవారికి బలియిచ్చి కోటికల బడసెద నిట్లుచేయుడు అని యేమో బోధించిన వాండ్రు తలయూచి యాలోచించి చిత్రసేన సోయగము దలంచి యనుమోదించిరి. వాండ్రు మీసములు దువ్వుచు బండిదగ్గరకువచ్చి బాపనోడా! ఈ[illegible]వాండ్రు మువ్వురు నీదాపునున్న యమ్మవారిగుడికిబోయి వత్తురు. బండివాడును నీవు నిందుడుడు.

వారువచ్చినతరువాత నవ్వలబోవుదమనుపలికి గోణికాపుత్రుండు మేము మాత్రము రాగూడదా? ఢాకినీదేవి మాకు సేవ్యురాలుకాదా! అని యడిగిన కింకరులు మగవారందుబోరాదు. మీరిందే నిలువవలయునని యు నతండు మీరు మగవారుకారా? మీరెట్లు పోయెదరు? అని యడిగెను.

బాగుబాగు. మాకాజ్ఞాపింప నీవెవ్వడవు? పారుడవుగదా యని సంకెళ్ళు [illegible] దీసికొనిపోవుచుండ బోగరెక్కిపోయితివే మేము కావలివారము పోవద్దన్నను. మీను రారాదు. నిలునిలుమని పలుకుచు నదలించి గట్టిగా తాళ్ళచే నతని నొకచెట్టు [illegible] బాలకపోకుండ జూచుచుండుమని బండివానికి నియమించి వాండ్రు [illegible] నేసికొని యమ్మవారిగుడి యొద్దకు బోయిరి.

పిమ్మట గోణికాపుత్రుండు బండివానితో నోరీ! యారాజభటులు కడుదుర్మా[illegible] మానభంగముగావింప దలచెదరు నాపి వారిం దీసికొనిపోయిరి. [illegible] ధర్మముగాదు. నీవు [illegible] లేదా? నీవు [illegible] యుంటివి. ఆ బాలికలు [illegible] గ

గుజలాడుచు, గపటము సేయుచుండలేదా? నీవిప్పటికొక యుపకారము సేయవలెను నా కట్టుల విప్పుము. మనమిరువురముఁ బోయి వారి నడకింతము. గ్రుక్కెడు ప్రాణము లిప్పుడుపోయినను పోవనియ్యకదా; అబలలకు నన్యాయము జరుగుచుండ గన్నులార జూచుచుండుట నీతియా? అని వానికి జాలిపుట్టునట్లు ఉపన్యసించిన విని యాబండివాడు సాహసముతో నాతనికట్టులన్నియు ద్రెంపిపారవైచెను.

అప్పుడు గోణికాపుత్రుడు బండివాని వెంటబెట్టుకొని వీరావేశముతో నారసింహమంత్రము జపించుచు నా ఢాకినీదేవిగుడి దాపునకుబోయెను.

విశాలశాఖలచే దిగంతముల నావరించిన వటతరువుక్రింద పృథుశిలానిర్మితమగు నాలయములో ఢాకినీదేవి యొప్పుచున్నది. నాలుక జ్వాలవలె వ్రేలాడ దంష్ట్రాంగరాళవదనయగు నాదేవివిగ్రహము చూచువారికి వెఱపుగలుగక మానదు. మెడ గపాలమాలికయు హస్తంబుల నసిగదాతోమరాద్యాయుధంబులును వెలయ సింహాసనమున నాసీనయై యొప్పుచుండెను.

శక్తిగుడి మ్రోలనున్న నేలయంతయు నరులచే బలులొసంగిన జంతువుల రక్తముచే సిక్తమై యట్టట్టలైయున్నది మఱియు నట్టి ఢాకినీదేవి యెదుట గాలుసేతులు గట్టబడి మెడకుఁగట్టిన వెపరొట్ట మోము దమ్మికి మెత్తనపోను పైయుప్పు సాష్టాంగముగా బండుకొనబెట్టిన రతిమంజరియు కంఠము త్రెంప గత్తిపైకెత్తి శక్తిదెస దృష్టులు వ్యాపింపజేసి ధ్యానించుచు నేయ గమకించు మతంగయోగియు వారి కన్నుల బడిరి.

అప్పుడు గోణికాపుత్రుడు రౌద్రావేశముతో నాపలేక నారసింహము జపించుచు నొక్కయుదుటున లోనికిబోయి యోగిని యెత్తిన కత్తి నట్టెపట్టుకొని యిట్లనియె ఓసి ద్రోహులారా! యెంతపని చేయుచుంటిరి? నీవంటి పాపాత్ము [illegible] నీపై తిరుగ ద్రిప్పి నీకు మృతియొనర్తు. నీవారాధించిన దుర్గకే నిన్ను బలి [illegible] నీయభీష్టదేవతల స్మరించుకొనుము.

అని యెదుమకత్తితో ఒప్పరొటములు బట్టి [illegible] యటుంగున వచ్చితి వచ్చితి నన్ను బంపుచున్నావు రం[illegible] [illegible] యాక్రోశించినది.

అయ్యాక్రందనమున విని [illegible] చున్న రాజభటులు పటునయము [illegible] గోణికా పుత్రుండు యోగినవిడిచి మనపు దీసుగుపై గవియు సింగంబు [illegible] గర వాలంబు నవలీల ద్రిప్పుచు మిప్పిగొను కోపముతో గుప్పనవారిపై నుంకించెను. తోననే బండివాడును రెండవవాని పయింబడియెను.

నిరాయుధుడగు నాయోగి [illegible] యందు నిలువక [illegible] వెన్నంటితరిమి [illegible]

డుగులలో గలిసికొని యసిధారల వారలతలల నరికివైచెను. రాజప్రణిధులు [illegible]
లోకాతీతుండైన వెనుక గోణికాపుత్రుడా ప్రాంతమందు వెదకి మొదలెరుగక యుంటతో
నేలఁబడియున్న చిత్రసేనంగాంచి శోకదగ్ధకంఠుండై కలకంఠీ! లెమ్ము లెమ్ము.
దైవము నీ యిక్కట్టు తొలంగించెను. శత్రువులు నాశనమైరి నేను నీ మిత్రుండ
గోణికాపుత్రుండని పిలిచినంత స్మృతము వర్తించునట్లు మురియుచు బోగముపట్టె
యట్టె లేచి యతనిం గౌగలించుకొని మహాత్మా! ఎట్లువచ్చితిరి? శత్రువులెట్లు పోతు
రైరి? అయ్యో! మనకెట్లు చిక్కు దినములు వచ్చినవి. మమ్మందుగట్టినపుడే మాకు
తెలివితప్పినది. రతిమంజరిని శక్తికి బలి యియ్య యోగిని కప్పగించి యాపాతకులు
నన్ను దూరముగా దీసికొనివచ్చి మచ్చికగా నేమేమో మచ్చటించిరి. కాని యా మాట
లేమియు నాచెవిం బడలేదు. వివశనై పడిపోయితిని. ఇప్పుడు మీ మాట వినినంత
స్మృతివచ్చినది. నా ముద్దుచెల్లెలు బ్రతికియున్నదా? అని యడిగిన గోణికాపుత్రుండు
దానికి పెద్దగింతము దాటినది. శక్తికి బలియియ్య కత్తియెత్తి యేయబోవునంతలో
నేనుబోయి బట్టుకొంటిని. అరనిమిషము దాటిన నాటోటిజముపీటికరుగ వలసినదే పైన
దైవములేదా అని పలికినవిని యక్కలికి అయ్యో! నా సోదరి నాదరింపక విడిచివచ్చి
తివా? ఆ దుష్టులు మరల నేమిచేయుదురో పదుకని నొడివి వడివడి వారితో నమ్మ
వారి గుడికడకు బోయినది.

రతిమంజరి యట్టె పండుకొని బాహ్యప్రచారములేక యంతరాత్మ నీశ్వరు
నర్చింపుచుండెను. చిత్రసేన దాని స్థితి నరసి యురముపై గరంబిడి అమ్మా [illegible]
యట్టి మాపద దాటినది. తల్లీ! చెల్లీ! లెమ్ము లెమ్ము. తల్లికడుపున [illegible]
బుట్టితివి. అని పలుకుచు జేతులానిదాని లేవనెత్తి పిలుపింపఁదొడంగినది. అప్పుడు
రతిమంజరి కన్నులం దెరచి అక్కా! మీరిక్కడికెప్పుడు వచ్చితిరో నేనెరుంగను
సుమీ! నాకాళ్ళు సేతులు గట్టి మదపు దేవరకొట్టగట్టి బావంతముననే నేలబం[illegible]
పెట్టిరి. అంతవరకు నెరుంగుదును. పిమ్మట నేమయ్యెనో యెరుంగను పలుకుచు [illegible]
కట్లు విప్పుచున్న గోణికాపుత్రునికి నమస్కరించి కన్నుల నశ్రువులు [illegible].

అప్పుడతండా మచ్చికయుం [illegible] దుడుకుడు [illegible]
భగవదాజ్ఞకు బద్ధులము. సంసార [illegible] సూత్రధారుడు. [illegible]
[illegible] మోహగతములు. రెండుగడియల క్రిందట మనము మహోపద్రవమ్ము [illegible]లో
[illegible]యుంటిమి! ఇప్పుడు మబ్బువిడిచినట్లు మనయాపదలు [illegible]
[illegible] లక్ష్మణుడు శూర్పణఖ [illegible] చెప్పుడుగోసి [illegible]
[illegible] యెందో [illegible] మేమిద్దరము [illegible]
[illegible] శేష్టగని! [illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రత్యక్షము [illegible] లేదు [illegible]

దని పలికిన విని బందివాడు కత్తి క్రిందబెట్టి చేతులు జోడించుచు మహాత్మా! నేనే సాధనము నెరుగను. బంది తోలుటతప్ప వేరొకపని నా చేతగాదు. నేను పట్టి పిరికి వాడను. రాజభటులజూచి గజగజ వణకుచుందును. అది యేమి మహిమయో తెలి యదు. మీ కట్టులు విప్పినప్పుడు, నా మేనేదియో యావేశమైనది. మీరాయంగిని పైకురికి నప్పుడు నామేను పొంగిపోయినది. ఏనుగంత బలము వచ్చినది. కటారునటో యందున్నకటారింగైకొని గిరగిరద్రిప్పుచు నా భటు నెట్లు వేసితినో యెఱుగను. ఇప్పుడే నాయావేశముడిగినది. నే జేసినపని తలంచికొననాకేయబ్బురముగా నున్నదని యా శకటచోదకుడు చెప్పెను.

అప్పుడు చిత్రసేన గోణికా పుత్రునితో నార్యా! మీరు మాత్రము కత్తి సాధనము చేసియున్నారా? యోధులపైబడి యెట్లు పరిమార్చిరి? ఇది వింతగానున్నదే యని యడిగిన నతండు ఇది మదీయాభీష్టదేవత నారసింహ ప్రభావంబుగాక యొండు గాదు. నన్ను వారు గట్టినప్పుడే సకవచంబుగా నరసింహమంత్రంబు జపించితిని. అమ్మాహాత్మ్యం బావేశించి మాచే నెట్టి పనిగావింప జేసెనని యెఱింగించెను. పిమ్మట వారు మువ్వురు నొండొరుల నూరడించుకొని యా యమ్మవారి గుడికిబోయి యెదుర నిలువంబడి చేతులు జోడించి పెక్కువిధంబుల స్తుతియించిరి. అందు [illegible] గోణికాపుత్రుడు—

శా. దేవీ! నీసకటంబు సేరుట గదుండీర్ష్యగ రానట్టి మా
యావక్షేల్ల బొలంగెనిప్పుడు ప్రహర్తా పారవారాళిచే
లాపీచీతతి నూగుచుండి మహితుల్ పంచత్వమున్ బొందరం
బా! విక్రాంతిగ నీదురూపమిట ప్రత్యక్షంబుగాజూచి సం
సేవింపం దొరకొన్న మాకిచట నేసిద్ధుల్ [illegible]?

అని భక్తిపరవశుండై కన్నులు మూసికొని [illegible] నేని [illegible] బుల గొనియాడుచుండ నతని చెవులకు విద్వాంసుడా! నీ వచించిన [illegible] గలసి యత్యంత సంతోషంబులం జెందగలవు, అనుమాట [illegible] గన్నులం దెరచిచూచి యా మాటలాడినదానిగా నక [illegible] కోడుల కత్తెరం గెఱింగించె నప్పుడు చిత్రసేన యిట్లని [illegible]

ఆర్యా! ఇంతలి [illegible] శాసనము జదివిజూచితిని. [illegible] ట్లతినియగు వారయునతిం బలియిచ్చినవారికి దేవికోరినవర [illegible] యా యోగిని పలుమారు మా చెంతకువచ్చి [illegible] చెప్పునది. దైవము దానికి బ్రతుకునదై [illegible] తీసును. పీవతీనము [illegible] దాసిం [illegible] పుడు లప్ప యని యుపదేశించుటయు నతం [illegible] వానికిజెప్పి వారు

బండియెక్కి హుటాహుటి పయనంబున నాదేశముదాటి యొకనాటి రాత్రికి ధారానగరంబు చేరిరి. అని యెరిగించి తరువాతి కథ పైమజిలీయందిట్లు చెప్పందొడంగెను.

146 వ మజిలీ

దత్తకశాపవిముక్తి కథ

చారుమతియు రుక్మిణియు నెప్పుడు నొక్క మంచముమీదనే పండుకొనుచుందురు. ఒకనాటి రాత్రి యిరువురు పండుపాన్పులలో బూవుపానుపున బండుకొని ప్రొద్దుపోవువరకు విద్యావిషయంబులముచ్చటించుచుండిరి. రుక్మిణిస్వాత విషయంబులన్నియు స్మరణకు దెచ్చికొన సఖీ! చారుమతీ! నీవంటి విదుషీమతల్లివలనగాని యీ సాంప్రదాయములు తెలియఁబడునా? మొదట చూచిన నీ పుస్తకమేమియుం దెలిసినదికాదు. ఇప్పుడంతయుం గరతలామలకముగా నున్నది. ఇందులకు దగిన పారితోషకము నీకిచ్చుటకు నా యొద్ద నేమియుండలేదు. ఇదిగో ప్రీతిపూర్వముగా నిన్నాలింగనము సేసికొనుచుంటిని. ఈ పరిష్వంగమే మన ప్రేమానుబంధమును దృఢపరచుగాక యని కౌగలించుకొనుచు చెక్కులు ముద్దుపెట్టుకొన్నది.

చారుమతియుఁ బ్రత్యాశ్లేషము గావించి రాజపుత్రీ! నీ సౌందర్యచాతుర్యాది విశేషంబుల కనుగుణుండగు భర్త లభించి యతనితో మదనక్రీడలఁ దేలుచున్నప్పుడు నన్ను స్మరింతువుగాక. నాఁడుగదా నాయుపదేశమునకు ఫలము. అని యుత్తరము చెప్పినది. ఆబోఁటి సిగ్గుపెంపున నేమియు సమాధానికదికాదు. అట్లువారు పెద్దతడవు సంభాషించుకొనునంతలో నన్యోన్యాలింగితాంగలై నిద్రవోయిరి.

నాఁటి యపరరాత్రంబున రుక్మిణికి మెలకువవచ్చినది. తనపైఁ జేయివైచుకొని నిద్రించుచున్న చారుమతి చేయియుఁ బాదంబులు బరువుగా దోచుటయు రాజపుత్రిక మెల్లగలేచి యంటొక చక్కని పురుషుండు పండుకొని యుండుటంజూచి యబ్బురపాటుతో ఆహా! ఈమోహనాంగుఁ డెవ్వఁడు? చారుమతి యేమైనది? ఈ సుందరు నాముందరఁ బవ్వళింపజేసి తానెందో దాగియున్నదా? వీనిని నీ శుద్ధాంతమున కెట్లు తీసికొనివచ్చినది? తలంచికొన నేదియు సరిపడకున్నది? కానిమ్ము. ఏదియెట్లైనను వీనితోడి సంపర్కము నాకుఁ గలిగినదిగదా వీఁడే నాభర్త కావలయును. ఆహా! వీని సౌందర్య మెంతచూచిన తనివి తీరకున్నది. చారుమతి నాకు మంచియుపకారము గావించినది. వీని లేపి నీ వెవ్వఁడవు? ఎట్లు వచ్చితివని యడుగుదునా? అయ్యో! ఈతరి వీనికి సుఖనిద్రాభంగము సేయనేల? తెల్లవారఁగదా తొందరయేల? అని తలంచుచు వాని నాపాదమస్తకముగాఁ బరీక్షించి [illegible] నుండుట గ్రహించి యుప్పొంగుచుఁబోఁడి వేరొక మంచముపైఁ బండుకొని [illegible] నంతలో నిద్రపట్టినది.

పిమ్మట నాపురుషునకు మెలకువ వచ్చినది. నలుమూలలు సూచుచు నాహా! నేటితో నాకు యక్షశాపము సమాప్తినొందినది. సంవత్సరమైనదికాబోలు. జరిగినచరిత్ర లన్నియు నాకు స్వప్నప్రాయములుగా నున్నవి. ఇప్పుడీరాజపుత్రిక నిద్రించుచున్నది లేపి నావృత్తాంతము జెప్పి యేగుదునా? ఏమో! దానికేమికోపమువచ్చునో? ప్రేమ వశలహృదయులుగదా? చెప్పకపోవుటయే లెస్స. చీకటియుండగనే యెరుకపడకుండ ఈశుద్ధాంతము దాటిపోవుటమంచిది. దీని సౌందర్యముచూచి విడిచిపోవలయునని మనసు రాకున్నది. ఇదిలేచి నాయందనురాగము చూపించిన మెలగు లేన్నన ప్రమాదమగు నపత్యక్షమగు పరబుద్ధినమ్మి యుండుట నీతికాదు అని తలచుచు నాదత్తకుండు తెల తెల్లవారుచుండ నంతర్భవనములదాటి యవ్వలికింబోయెను.

సింహద్వారమున గాచియున్న భటులతనిం బట్టుకొని నీవెవ్వడవు? అంతఃపురమున కెట్లుపోయితివి? ఇది గొప్పదప్పిదము. నీ కథ జెప్పుమని యడిగిన నతం డేమిచెప్పుటకుందోచక తబ్బిబ్బు మాటాడెను. అప్పు డతని నపరాధిగాభావించి బద్ధుంజేసి నారాజభటులు భోజుండు కాళిదాసుం దీసుకొనిరా దేశాంతర మరిగియున్న కతంబున నప్పుడు రాజకార్యములు విమర్శింపుచున్న రాజపుత్రుడగు చిత్రసేనుని మేడకుం దీసికొనిపోయి యయ్యపరాధ ప్రకారమంతయు బ్రతిగాముఖంబున నతనికి దెలియజేసిరి.

రాజపుత్రుండు మంచముపై బండుకొని యొకబ్రాహ్మణ మిత్రుండు ప్రక్క గూర్చుండి మంచిమాటలు చెప్పుచుండ నాలించుచు దండనాధుండు పంపిన పత్రికనువిప్పి చదివి విసువుతోప మిత్రమా! దండనాధు డపరాధి నెవ్వనినో తీసికొనివచ్చెను. నీవుపోయి విమర్శించి రమ్ము నాకోపిక లేదని యప్పటి నతనిపై బనుపైచి తానవ్వలి మొగంబై పండుకొనియెను.

ఆ బ్రాహ్మణపుత్రుండా పత్రికనందుకొని వాకిటకువచ్చి రాజపురుష రక్షితుండగు దత్తకుంజూచి సంభ్రమాశ్చర్యములతో నా ప్రాణమిత్రుడు దత్తకుడా! అయ్యో! శుద్ధాంతమున కేమిటికి పోయితివి? అని యడిగిన నతండు గోవిందపుత్రుడా! ఔరా! యెంతచోద్యము అని పలుకుచు నతని గౌగలించుకొని మిత్రమా! వీండ్రు నన్నూరక నిర్బంధించినారు అపరాధమేమియు జేయలేదు. దాని [illegible] లోపలికి గొంచెము దూరముపోయి తిరిగియిప్పుడే వచ్చితిని. అని చెప్పిన విని గోవిందపుత్రుడు వాలుదాలు. ఈతడా? అపరాధి ఇతడు రాజపుత్రుని మిత్రుడు పో! పొమ్మని యదలించిన రాజకింకరులు మారుమాటపలుకలేక యవ్వలికి పోయిరి. పిమ్మట దత్తకుండు గోవిందపుత్రుని మనసునగౌగిలించి మిత్రమా! నీ వెప్పుడు వచ్చితివి? రాజావలంబన మెట్లుగలిగినది? మన మిత్రులెవ్వరైన వచ్చి యుండిరా? విశేషము లేమని యడిగిన నతండిట్లనియె.

నేను శుక్లముహూర్తంబున గాళీపురంబున బయలు వెడలి పూర్వదక్షిణాభిముఖముగా

బోవుచు నొకయగ్రహారమున గోమతుండను బ్రహ్మచారికి వివాహముగావించి యటఁగదలి యనేక జనపదంబులుదాఁటుచు నీజన్మభూమియగు పాటలీపుత్రనగరంబున కరిగితిని. అందు రతినూపురయను వేశ్యయింటి కతిథిగాఁబోయితిని. దాని పెద్దకూఁతురు చిత్రసేన బాల్యంబున నీతో నాడికొనినదట. నిన్నేగాని పెండ్లియాడనని నియమము చేసికొనినది. రెండవదియగు రతిమంజరి నన్ను వరించినది. దానివలన సర్వైశ్వర్యములువిడిచి నాతో బయలుదేరిరి. మార్గమధ్యంబున మతంగయోగిని బన్నిదుర్ఘటంబుల నంబడి ప్రాణసంకటంబగు నిడుమలం గుడిచితిమి. దైవకృప నా వెతలసఱ్ఱుడఁగించి యొకనాటిరేయికి నీయూరు చేరితిమి. పురవిశేషముల దెలియని వారముగాన నాటిరేయి నూరి బయలనున్న సత్రములో బండుకొంటిమి. ఆ రాత్రి నాకు గాఢముగా నిద్ర పట్టినది. తెల్లవారి చూచువరకు నాతరుణు లిరువురును బాకిట దింపిన బండియు బండివాడు నుంగూడ గనంబడలేదు.

అప్పుడు మిక్కిలి పరితపించుచు నీనగరమంతయు వెదకితిని. వారిజాడ యేమియుం దెలిసినదికాదు. క్రమ్మర మేము వచ్చినదారి కొంతవరకు వెదకితిని కార్యము లేకపోయినది. అదిదైవకృతముగా దలంచి పరితపించుచు మరల నీ నగరమునకువచ్చి దేవాలయ గోపురసత్రకుడ్య భాగంబులు పరీక్షించితిని. మనుష్యులెవ్వరు వచ్చిన చిహ్నములేమియు గనంబడలేదు. ఇంచూరకుండనేలయని యీనాడు ప్రాతఃకాలమున బండితవేషముదాల్చి రాజదర్శనార్థమై నగరి కరిగితిని. భోజభూపతి దేశాంతరమరిగియున్న కతంబున నతని పుత్రుండు చిత్రసేనుఁడు పండితుల నాదరించుచున్నవాడని విని యతండున్న నెలవునకుఁబోయి కొన్ని శ్లోకములు రచించి స్తుతియించితిని.

రాజపుత్రుండప్పుడొక మంచముపై బండుకొని యుండెను. తనకు దేహములో స్వస్థతలేదనియు నిప్పుడు మీకవితాచమత్కృతి వినుటకు సమయముగాదనియు బలుకుచుగొన్నిదీనారములు నాకు గానుకగా నిప్పించెను. వానిని నేనందుకొనక రాజపుత్రా! నేను విత్తార్థినై రాలేదు. మీ సంస్థానమున విద్వాంసులుండిరని విని ప్రసంగింప వచ్చితిని. నాకు పరితోషిక మిప్పింపుడు మరియు మీదేహాకశ్యత ముఖ పాండిమముజూడ మీరోగము శరీరజన్యము కానట్లు తోచుచున్నది. ఇది మనోరజన్యత మగుట నిక్కువము. ఆ వ్యాధికిమందు నేనెఱుంగుదు నని పలికినంత నావ్యవసాయుండు తెలుసుకొని చెంత నున్నవారి నవ్వలికిం బొమ్మని నన్ను దన్నసన్న గూర్చుండబెట్టి కొని యిట్లనియె.

మహాత్మా! నీవు నా వ్యాధి గ్రహించితివి. దీనిబాధ యిట్టిదని చెప్ప జాలను. ప్రతీకార మెట్లు? ఔషధమేమి? అని యడుగుటయు నేను యిల్లగా నీ వెవ్వతెం జూచి యీ విరాళిం గుందుచుంటివి? ఇది యేమిటికి లభ్యము గాదు? చెప్పుమనుటయు నతండిట్లనియె చారుమతి యనువేశ్య నా హృదయ మాకర్షించి

నది. అది త్రిభువనయువతి జనాతీత సౌందర్యంబునం బ్రకాశించుచున్నది. అందరాని ఫలమై నా సహోదరి యంతఃపురమున వసించి యున్నది. దానిం జూచినది మొదలు నన్నీ వ్యాధి బాధించుచున్నదని యా వృత్తాంతమంతయు నెరింగించెను. ఆ మాట విని నేనాపడతి నొకసారి నా కన్నులంబడునట్లు చేయగలరా? అని యడిగిన నతండాలోచించి యట్లె కావించెద, దగిన తంత్రమాలోచింపుడు. అని పలికి నాకు దగిన నెలవు నిరూపించి యంపించెను.

కాశీనుండి యొక పండితుండు వచ్చెననియు నతనికి సంస్థాన కవులకు రేపు ప్రసంగము జరుగుననియు నందులకు దగిన మధ్యవర్తి లేడనియు నీ యొద్దనున్న చారుమతి మహావిద్వాంసురాలని వింటిమి. కావున నా పూవుఁబోడిని మధ్యవర్తిగా నుంచి జయాపజయంబులు నిరూపించుటకై కోరితిమి. కావున సభవేళకు బంపవలయునని యాతండు చెల్లెలికి జీటి వ్రాసి అంగీకరించినట్లు ప్రత్యుత్తరము దెప్పించుకొని యా వార్త తమ పండితులకు దెలియజేసెను.

మరునాడు యథాకాలమునకు సభకూడినది. అయ్యోలగములోనే యొక దెస దెరగట్టించిరి. రాజపుత్రికతో గూడ జారుమతి యా తెరలో జేరినది. యవనికాముఖంబునం గూరుచుండి మా వాదము లాలించినది. నాకును సంస్థాన విద్వాంసులకు రెండు గడియలు ప్రసంగము జరిగినది. మధ్యవర్తిని చెప్పకుండగనే తామోడిపోయి నట్లొప్పుకొని యా పండితులు నన్ను స్తుతిజేసిరి.

అప్పుడా యువతియే రోసమెక్కి రాజపుత్రిక ప్రోత్సాహమున వాదమునకు బూనికొనినది. మా యిద్దరకు పెద్దతడవు ప్రసంగము జరిగినది. వయస్యా! నీతో నేమని చెప్పుదును. మన మెన్ని చదివితిమో యదియు నన్ని చదివినది. మన యుపాధ్యాయులే దాని యుపాధ్యాయులని తలచెదను. నేను వేసిన శంకలన్నిటికి సరి సమాధానము చెప్పినది. దాని శంకలు నాకు సులువుగానే బోధపడినవి. మా వాదమున జయాపజయంబు లెవ్వరును నిరూపింపలేకపోయిరి. అది నన్ను నేను దానిని స్తుతియించుచు నంతటితో సభ ముగించితిమి. మిత్రమా! దాని మొగము జూచిన నీ మొగము జూచినట్లే యున్నది. పెక్కేల ప్రసంగము గూడ యుక్తి ప్రయోగములతో నీవు చేసినట్లే చేసినది. రాజపుత్రునకు దాని విద్యాపాటవము జూచిన పిమ్మట మరియు విరహపరితాప మధికమైనది. మరునాడు నేను బోయినంత వయస్యా! మీ రన్న కార్యము తీర్చితిరి. ఇక నా కార్యము గావింపవలయును. ఏమి తంత్ర మాలోచించితిరి? అని యడిగిన నేను నిట్టూర్పు నిగుడించుచు రాజపుత్రా! అయ్యంబుజనేత్ర నా తంత్రములకు లోబడునది కాదు. ప్రతి తంత్రములు దానికి దెలియును. నా మిత్రుడు దత్తుడను వాడు నేడో రేపో రాగలడు. అతండు మంచి ప్రౌఢుండు. వాడు త్రుటిలో వశవర్తిని జేయగలడని చెప్పితిని. అతండు నీ రాకకు సమభిలషించుచున్నాడు. దైవికముగ నేడే వచ్చితివి. ఇదియే నా వృత్తాంతము. ఈ కారణమున

రాజపుత్రునితో మైత్రి గలిసినది. గడియ గనంబడకపోయితినేని పలి వర్తమానములు పంపును. చాల మంచివాఁడు. చూతువుగాని రమ్ము అని పలికి గోణికాపుత్రుండు దత్తుని లోపలికి దీసికొనిపోయి రాజపుత్రునకుఁ జూపుచు నితఁడే నా మిత్రుఁడు దత్తుఁడు అని యతని యాగమన ప్రకారమంతయు దెలియఁజేసెను.

అప్పుడు రాజపుత్రుండు విస్మయముతో లేచి నమస్కరించుచు మహాత్మా! మీ ప్రభావ మిదివరకే వినియుంటిని మీ దర్శనమైనది. నామనోరథము సఫలము గాఁగలదు. నన్ను మిత్రునిగా బుత్రునిగా భావించి కాపాడుము. కథమసంగతు లన్నియు నీతఁడే యెఱింగించును. అని పలికి శయ్యపైఁ బండుకొనియెను. తరువాత గోణికాపుత్రుఁడు వెండియుఁ జారుమతి వృత్తాంతమంతయు నతని కెరిగించెను. దత్తుఁడా కథవిని కనుబొమ్మ లెగరవైచుచు ఆ! ఏమీ! ఆగణిక యంతటి పురికయా? వేశ్యలకు వ్రతము కూడనా! ఔరా! ఎంత చోద్యము వెలయాలట పురుషుల జూడదట మీరు దాని టక్కులలోఁ జిక్కితిరి. సీ! సమయమునకు బనికిరాని మీ చదువేమిటికి? అని మిత్రు నాక్షేపించుచు రాజపుత్రా! నీ విఁక కుందకుము. రేపు రాత్రికి నానాతి నీశయ్యఁ జేరునట్లు చేసెదను నా ప్రజ్ఞ జూడుము అనుటయు నతండు తటాలున లేచి వచ్చి దత్తుని గౌగలించుకొని వీఁడు నీ మిత్రుఁడు కనికరింపఁబాత్రుఁడు. సిగ్గు విడిచి చెప్పుచుంటిని. ఆ వాల్గంటి కంటికి గట్టినట్లు సర్వదా కనఁబడుచుండును. నీ వెప్పుడాడిన మాట చెల్లించుకొని నీ యాప్తుని బ్రతికించుకొమ్ము అని వేడికొనియెను.

దత్తుఁ డతనిమంచముపై గూర్చుండి యతనిచేయి బట్టుకొని యుపలాలించుచు మిత్రమా! నీ వా వ్రతపతకును అయ్యంబుజనేత్ర నొకసారి నా కగపడునట్లు చేయుము. నీ కోరిక దీర్తునని చెప్పెను. రాజపుత్రు డాలోచించి యొకచీటి వ్రాసి చెల్లెలి యంతఃపురమునకు బంపెను. దానికి బ్రత్యుత్తర మిట్లు వచ్చినది. సహోదరా! క్రొత్త పండితునితోఁ బ్రసంగింప జారుమతిని [illegible] వ్రాసితిని. అయ్యన్న మొన్నటినుండి కనంబడుటలేదు. ఆ సుందరి [illegible] బోయినదో తెలియకున్నది. వచ్చిన వెంటనే పంపగలను. ఇట్లు మీ ప్రియ సహోదరి రుక్మిణి.

రాజపుత్రుఁ డా యుత్తరముఁ జదివి [illegible] మూగవలె [illegible] దత్తుని మొగము జూచెను. ఆతఁడతని దైన్యము గ్రహించి రాజనందనా! [illegible] సుందరి [illegible] [illegible] ఎందుఁబోఁగలదు? నేఁడుగాకున్న [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. అని వగచుచు [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] పుత్రుఁడు దత్తుని [illegible] [illegible] చారుమతి [illegible]

రూపములం గుర్చి పెద్దగాఁ బొగడుచుండ దత్తుఁడు నవ్వుచు జూచినంగాని నమ్మనని యుత్తరము చెప్పెను.

మరునాఁడు వాడుక ప్రకారము నగరికరుగుచు గోణికాపుత్రుఁడు దత్తునితో మిత్రమా! నీవు రాజపుత్రు నొద్దకు వత్తువా? అని యడిగిన నతం డీనగరవిశేషములం జూడఁబోయెద. నీవేమియు రమ్మని రాజపుత్రునితో జెప్పుము. అని పలుకుటయు గోణికాపుత్రుం డట్లు కావించెను.

దత్తుండును రుక్మిణీ విరహపరితాపము చిత్తంబుత్తలపెట్ట నా వీటిలోని యంగళ్ళ వెంట దిరిగితిరిగి యందొక దేవాలయము గోపుర ద్వారమున గూర్చుండి యచ్చటి వింతలం జూచుచుండెను. అంతలో నొక పరిచారిక యా ప్రాంతమునం దరుగుచు నతనియొద్దకు వచ్చి యెగాదిగజూచి తనచేతనున్న చిత్రఫలకము పరికించి మరల నతని మొగము సూచి తల యూచుచు స్వామీ! మీ దేయూరని యడిగినది.

అతండు దానివంక జూచి నీవు చిత్రలేఖవా యేమి? నన్ను [illegible]ముగా జూచుచుంటివేల? నా కులగోత్ర నామములతో నీ కేమిపని? అని యడిగిన నా జవ్వని నవ్వుచు మీరనుచున్నట్లు నేను చిత్రలేఖనే. పని యుండియే మిమ్ము బలుకరించితిని. ఈ చిత్రపటమును జూడుడు! మీ ప్రతిబింబము కాదా? అనుటయు నతండు దాని బరికించి యిది నాయాకృతియే దీని వ్రాసిన యాకృతులెవ్వరు? అని యడిగిన నాపరిచారిక మెల్లగ మీ రెప్పుడైన భోజరాజపుత్రిక యగు యిక్కడి యంతఃపురమునకు వచ్చితిరా?

దత్తుఁడు — (నగు మొగముతో) శుద్ధాంతమునకు నే నెట్లు రాగలను?

పరిచారిక — పోనీ [illegible]మతి నెరుంగుదురా?

ద — ఎరుగుదును. ఆమెయే నేనుగా గొన్నినాళ్ళు [illegible].

ప — మిమ్మొకొమ్మ మా భర్తృదారిక యంతిపురికి [illegible] లేదా?

ద — [illegible] లేదు.

పరి — అయ్యా! మీకు నమస్కారము నిజముచెప్పుడు [illegible].

ద — ఎవరింగించిన [illegible]?

పరి — [illegible] కాదా!

ద — [illegible] యంతఃపురమునకు వచ్చితిని [illegible]?

పరి — [illegible] నేత్రపర్వము [illegible].

ద — [illegible]?

పరి — (చెవిలో) ఇటు [illegible] యని యేదియో జెప్పినది. అతం[illegible]

పరిచారిక యతని యనుమతివడసి యంతఃపురమున కరిగి యా వృత్తాంత మంతయు రుక్మిణి కెరింగించినది

రుక్మిణియుఁ బరిచారికయగు రేవతి చెప్పినమాటలు విని పరమానంద సంభృతహృదయయై మనోహర మణిభూషాంబరధారిణియై నాటి సాయంకాలమున బెండలకవ సర్వశకటమెక్కి రేవతి తోడరాగా, గేహసంబున కరిగినది భర్త్రుదారిక నేడు వేగను వచ్చినదని తొందరపడుచు వనపాలికలు పీఠాధికముల సవరింప వారి దెసం జూడక నితరవిశేషము లేమియు బరిశీలింపక నా చంపక గంధి తిన్నగా గేహ సౌధంబునకుం బోయినది.

పుష్పపాలికలు మాలికలు గుత్తులలోనగు పూవుదెత్తులఁ గానుకలగాఁ దీసి కొని వచ్చి మూఁగి యందియుఁడు నందుకొని వారి నందఱ దూరముగా బోవునట్లు పనులు నియమించి రేవతితో సౌధాంతరమున వసించి, యేకాంతమాడుచు నా పురుషునితో నేమని చెప్పితివి ? ఏమని యుత్తరమిచ్చెను ? మఱల నొకసారి చెప్పుమని యడిగిన నాపడఁతి యిట్లనియె.

దేవీ ! యాచతురుండు నన్ను వేపివేపి చివరకు యథార్థము జెప్పెను. దానిమతిమాట యేమియు జెప్పలేదు కాని తాను స్త్రీ వేషముతో నీ యుద్యానవనమున సాయంకాలమున వచ్చుట కంగీకరించెను. నన్ను ద్వారము నొద్దఁ గాచికొనియుండు మనియెను. ఈ చిత్రఫలక మతనిదే స్పష్టముగా జూచితినని యా కథయంతయు నెరిగించిన మేను పులకింప నా కురంగనయన వేశయైనది. నీవు గుమ్మము దాపునకు బోయి కాచికొనియుండుము. నీవు లేకున్న జిక్కుపడగలడు. క్రొత్తవాడుగదా అని రేవతికి నియమించి యతండు వచ్చిన తరువాత దాను గావింపవలసిన కృత్యములఁ గురించి యాలోచించుచుండెను.

రేవతియు దోటగుమ్మము దాపులకుఁబోయి యతని రాక కెదురుచూచు చుండను సూర్యుం డపరగిరిశిఖర మలంకరించుచు సమయమున నొక రమణీమణి యా ద్వారముదాపునకు వచ్చినది.

ఆ [illegible] వనితమతల్లి [illegible]చుమతిగాఁ దెలిసికొని రేవతి యుబ్బు[illegible] నోహో ! మోహినీ ! క్రొత్తవానవువలెఁ జంకుచుంటివేమి ? నెందుబోయితి [illegible] పుత్రిక యుండేయున్నది. రమ్ము. నీ వియోగమున మిక్కిలి పరితపించుచున్న[illegible] పలుకుచు జేయి పట్టుకొని లోపలికి దీసికొనిపోయి రుక్మిణికడ జేర్చినది.

రుక్మిణి యా ముద్దియం జూచి వద్దరిల్లుచు నద్దిరా ! మా పుణ్య[illegible] [illegible]సాహసము జేసితివి ! ఈ నాటుగదివిన[illegible] [illegible] [illegible] గా [illegible]లింగనము జేసికొని మంచముపై గూర్చుండ [illegible] [illegible] [illegible] గట్టిగా [illegible]ంధించుటయు [illegible] నవ్వుచు [illegible] [illegible] [illegible] యున్న నన్నుగన్నట [illegible] మనసమేపుం [illegible]

ననేక వార్తల నంపుచున్నాడు ఆ ప్రమాద మెఱిఁగి నీ కెఱిఁగించిన లోని యప్పు వాడు చెప్పకయే తప్పించుకొని పోయితిని. అక్కటా! స్నేహానుబంధము కడు చక్కనిదికదా! కాశీకింబోవలయు నని తలంచియు గాళ్ళురాక యిందు నీ రాక విని మరియొకసారి చూచిపోవలయు నని వచ్చితిని. కన్నులు చల్లబడినవని పలికినవిని రుక్మిణి యిట్లనియె.

సఖీ! నన్ను వియోగసాగరంబున మునుంగజేసి యేగితి నది యట్లుండ. నా ప్రక్క నెవ్వనినో పరుండబెట్టి పోయితి నతండెవ్వడు? అంతలో స్మృతిసఖిన యించుచు రేవతీ! యీ యుక్సవములో నామాట మఱచిపోయితివిగదా? నీవుపోయి ద్వారమున వేచియుండుమని దాని నియోగించి మరియు నామెతో నేనది స్వప్నమను కొనుచు గొంతసేపు తొట్రుపాటు జెందితిని. అతనిరూపు కన్నులకు గట్టినట్లుండుట చిత్రఫలకము వ్రాసితి నిగిగో చూడుము. నీవలె నతండును తెల్లవారక పూర్వమే యెందో పోయెను.

అది యింద్రజాలమో స్వప్నమో నిజమో తెలియకున్నది. ఆ పురుషు డెందైన గనంబడునేమో యని రేవతి కెత్తి చిత్రఫలకమిచ్చి పట్టణమంతయు ద్రిప్పించి తిని. నీయొద్దదాచనేల? అతండొకచో గనంబడి [illegible] వేషముతో [illegible] నకు వత్తునని చెప్పెనట అందులకే మేము పెండ్లికరవచ్చితిమి. వాని నిమిత్త [illegible] బంపిన నీవు గనంబడితివి. ఇప్పుడు వెంటియు రేవతి యందులకేపోయినది. ప్రియ సఖీ! యికనాకు గొదవయేమియున్నది. నీవేవచ్చితివిగదా? ఆ పురుషుని వృత్తాంతము చెప్పుమని గడ్డముబట్టుకొని బ్రతిమాలుకొన్నది.

చారుమతి నవ్వుచు నతండొక దివ్యపురుషుడు నీ కట్టివాడు భర్తగానుండిన బాగుండునని తలంచి తారతమ్యపరీక్షకై నీ ప్రక్క బరుండబెట్టితిని. నీవు [illegible] గదా! నీ కనుకూలుడనసిలోచెనా? సౌందర్య మెట్లున్నది? చెప్పుమని యడిగిన [illegible] తుక అబ్బా! యీ మాటలకేమి? సఖీ! వాడెందునోయెనో చెప్పుము. [illegible] తోచియేకదా నీవు వాని నా ప్రక్క బరుండబెట్టితివి. [illegible] జూపుమని మరియును బలవంతపరచెను.

అట్టిస్మరాలాపము లాడుచుండ బకబక నవ్వుచు [illegible] తొందరపడియెద వేమిటికి? యూరేయి నిందువత్తునని యతండే చెప్పెనుగదా? [illegible] ప్పుడు చూతుముగాని వానింగూడిన నిక నాతో మాటాడవేమో? [illegible] చుపు? నిజము చెప్పుము? అని యడిగిన సమ్మగువ సిగ్గుతో [illegible] మాటాడెను. అంతకును నీదేశారము అని యూరకున్నది. అంతలో [illegible] [illegible] దేవీ! [illegible] పలుకేమోయని నివేదించినది. రుక్మిణి [illegible] నీమతోనున్నది మనము వెరికపడుచుంటిమి. [illegible] వచ్చునా?

అందుల కీమెనే యారాధింపవలయునని పలుకుచు నామె కైదండగొని బండియెక్కించి యంతఃపురమునకు దీసికొనిపోయినది.

ఇంటికిబోయినది మొదలావాలంటి యొందుతలంపులేక చారుమతితో సఖీ! ఆ పురుషు డెవ్వడు? ఎక్కడనుండి తీసికొనివచ్చితివి? ఎక్కడికి బంపితివి? అతండు స్త్రీవేషముతో వత్తునని నమ్మించి యేటికి రాలేదు? అందు నీ ప్రోత్సాహము కొంత యుండవచ్చును. మొదట గావలివారల దప్పించి యెట్లు లోపలికి దీసికొనివచ్చితివి? నీవు సర్వదా మాయొద్దనే యుండుదానవు? యప్పలి కెట్టుపోయితివి? తలంచికొన నేమియు సంపర్కముకలియుటలేదు నీ శిష్యురాలిం గనికరించి నిక్కము వక్కాణింపుము. దాచనేల? ఆ దివ్యపురుషుని జూచినదిమొదలు నామదినేదియో పరితాపము జనించుచున్నది. నీపాదంబులకు మ్రొక్కెద. నాబాధ పోగొట్టుమని యడుగులంబడి గట్టిగా నిర్బంధించినది.

అప్పుడు చారుమతి నవ్వుచు లేవనెత్తి కౌగిటజేర్చుకొని చెక్కులు నవరింపుచు మానినీ! వానిం జూపించిన సంతసింతువా? ఏమి చేయుదువు! ఇప్పుడే మఱల దీసికొనవచ్చెద నేమి పారితోషిక మిత్తువో చెప్పుము. అతండు దివ్యుడని చెప్పలేదా? వానిరాకకు గోడలు నగడ్తలు నాటంకములుకావు అతి యోగశక్తియని పలికిన నక్కలికి మఱియు విరహాతురయై నీవు వానినిప్పుడు తీసికొనివత్తువేని నిత్యము నీ పాద సంవాహనము గావించుచుండెద. నింతకన్న వేరేమిచ్చినను నీకు సంతసము కాదుగద నా దేహము నీకర్పించెద నీకు దాసురాలనై యుండెదనని చెప్పినవిని యా చారుమతి కానిమ్ము. ఎట్లయిన నీ యభీష్టము తీర్చుట ముఖ్యము ఇప్పుడే రప్పించెద గన్నులు మూసికొమ్ము. తెరచిన ప్రమాదముసుమీ? యని చెప్పిన నప్పుడతి కరతలముల గన్నులపై గప్పికొని గట్టిగా మూసికొన్నది.

అప్పుడు చారుమతి—

గీ. దివ్యపురుష! రమ్ము! ధృతిహాయ రుక్మిణీ
రమణి నిన్నుగూర్చి రక్తయగుచు
విరహబాధ జెంది పరితాప మందెడు
గరుణ వేగవచ్చి కావుమయ్య.

అని చదువుచు దన స్త్రీవేషముదీసి తొంటిపురుషవేషమును ధరించి యందున్న పుష్పమాల్యానులేపనాదుల నలంకరించుకొని రుక్మిణి ప్రక్కకువచ్చి సన్నని యెలుంగుతో అబ్బా! యీ రాకుమారి పలుమారు రప్పించి పిలుచుచున్నదిగదా! యామెమాట నతిక్రమించుటకు మనసొల్లకున్నది. చారుమతీ! నీవు నెచ్చటనుంటివి? నన్నేమిచేయ మనియెదవు! అదిగో! నమస్కారము. అని పలుకుచున్న సమయమున నుండ నిలువలేక రుక్మిణి కన్నులం దెరచినది. చారుమతి యందులేదు నాటిరాత్రి తన ప్రక్కబరుండియున్న పురుషుడతడే తన యెదుట ప్రత్యక్షమయ్యెను. అప్పుడామె మిన

స్వాతిక వికారములన్నియు బొడసూపినవి. సిగుచే గొంతసేపేమియు మాటాడినది
కాదు తలవంచికొని యేదియో ధ్యానించుచు నోరచూపుల నతని చూడదొడంగినవి.
అప్పుడా పురుషుడు మందస్వరముతో దలోదరీ! బెదరెదవేల? నన్ను రప్పింపుమని
చారుమతి నెంతయో ప్రార్థించితివటకాదా! సన్నిహితుడనైన నాతో మాటాడవేమి? నీ
కోరిక యేమియో చెప్పుము. నేనందు మసలరాదు. వేగ బోవలయుననుటయు నా
రమణి యెట్టకే సిగ్గు దిగ్రమింగి యిట్లనియె.

మనోహరా! మీరును జారుమతియు సంక్రందనాలవిద్యల నెరింగిన ప్రోడలు.
మీ రాకపోకలు గ్రహించుట దుర్ఘటముగా నున్నది. ఇంతలో జారుమతి యెందుబోయి
నది? మీరెక్కడనుండి వచ్చితిరి? మొదట నామె మిమ్ము నా ప్రక్క కుండబెట్టిన అభి
ప్రాయమేమియో చెప్పినచో నామనోరథ మెరింగింతు నామాట యడుగుటకే మిమ్ము
రప్పింపుమని ప్రార్థించితినని చెప్పిన నతండు మేలు మేలు. ఆ మాట యామెనడుగ
వలయుంగాని నన్నడుగనేల? ఆమె యభిప్రాయమునకు నేనెట్లు సమాధానము చెప్ప
వాడ? అని లేనుత్తరమిచ్చిన నమ్ముత్తకాళిని మరల నిట్లనియె.

బాగుబాగు మీరేమిటికి వచ్చితిరో మీకే తెలియదా? అట్లయిన నాయు నటి
గెద రప్పింపుడు. లేకున్న మిమ్మిప్పుడే యంతఃపురావరోధాపరాధమునకు బద్ధుం
జేయించెదనేమి చెప్పెదరని యడిగిన నతండు నవ్వుచు నిదివరకే భవదీయ మంజుల
వాంఛానిగళ బద్ధుండనైతిని. మరల బద్ధుంజేయ నేమిలాభము అని యారీతి వారిరువురు
గొంతసేపు పరిహాస వచన రచనలతో గాలక్షేపముచేసిరి.

ఆ సంవాదములో పలుకరుసతీయ కనుదమ్ముల సొంపు, చెక్కుల నును
తులు స్వరమాధుర్యము లోనగు విషయంబులన్నియు బరీక్షించుచు నాండు ధ్యానపీఠి
రాదిన మాటల స్మరించుకొనచు దనయున్న యంతఃపురమునకు వచ్చి యడిగిన
సంగతుల జ్ఞాపకము జేసికొనుచు జారుమతి వేషముతో నా పురుషుండు నన్ను
మోసము చేసెనని నిశ్చయించుకొని యతని మొగము పలుమారు చూచియుండి యా
నిశ్చయము దృఢపరచుకొని సంతసము పట్టజాలక గుభాలున నతని గౌగిలించుకొని
అమ్మనేజెల్ల! చారుమతీ! నన్నెంత మోసము జేసితివి? నీ మాటలన్నియు
నాలోచించుచునే మాటలాడుచుంటిని. దొంగతనము బయల్పడె ఇది నీ గుట్టు
దాగదు అంతయు నేనే చెప్పెద వినుడు మీరు నా గుట్టుమెక్కి యాండు వేషముతో
నా యుద్యానవనమునకు వచ్చితిరి. నాటనుండియు దెలిసుకొనంత మెలగితిరి.
ఇక నిలువలేక బయల్పడిరి. మీరు రేవతితో చెప్పినట్లుగా స్త్రీవేషము వేచికొని
యా తోటకు వచ్చితిరి. చారుమతి యనుకొని భ్రమసితిని. ఇక్కడ మీ కపట
మంతయు నభినయించితిరి. తెలిసికొంటినా? ఇది నాకు వెలపులేదు. చనువు
గలిగియున్న వారగుట నా యిష్టము వచ్చినట్లు మాట్లాడవచ్చును. అమ్మా నా

గట్టులో మీ గట్టు చెప్పరా! అని పలికి యతనిం గౌగలించు కొన్నది.

అతండును తమి నిలుపలేక తదనుగుణ క్రీడావిశేషములచే సమ్మద భరిత నానంద సాగరమున ముంచివేసెను.

సీ. ఇది లతావేష్టితం బిది క్షీరనీరంబు
నమితక స్ఫురితక సమము లివియ
యిది యర్ధచంద్రిక యిది శశప్లుతకంబు
మణిమాల యిది బిందుమాల యివియ
యిది భుగ్నకంబిది యింద్రాణికము పీడి
తక వేష్టితక సంపుటకము లివియ
యిది వృషాఘాతకంబిది మంథనవరాహ
ఘాతసిద్ధాత ప్రేంఖతకములు.
గీ. భ్రమరకంబిది సందంశ భావమిదియ
యిదియస్తనితంబు కూజితంబిదియ రుదిత
మనుచు నెఱింగించెఁ దత్క్రియా విశేష
గతుల జూపుచు రతుల నాయతివ యపుడు.

మున్న తానా యువతి తెఱింగించిన శాస్త్ర లక్షణంబులకు లక్ష్యంబులు చూపుచు నత్తన్వితోఁ బరమానంద మనుభవించెను. అని యెఱింగింపవచ్చును.

150 వ మజిలీ

యక్షిణీగానము కథ

తెల్లవారక పూర్వమే రుక్మిణి యంతఃపురమునకు తిరుగా జారుమతి వచ్చినదను వార్త రాజపుత్రునకు దెలిసినది. అంతం దప్ప దయ్యంతిపురికిఁ గ్రొత్త కావలి వారల నియమించి సెలవు లేనిదే యెవ్వరి నవ్వలకుఁ బోనీయవలదని శాసించి వెంటనే దత్తకాదులఁదీసికొని రమ్మని యొక పరిచారకునిఁ బంపెను.

గడచిన సాయంకాలమునుండియు దత్తకుని జాడ దెలియక కుందుచున్న గోణికాపుత్రుం డా దూతతో రాజపుత్రికయొద్ద కరిగెను. చారుమతి రుక్మిణి యంతఃపురమునకు మరల వచ్చినదట. మన మిత్రుడు దత్తుఁడేమయ్యెను. అగ్ని ప్రతిజ్ఞ జూపింపవలసిన సమయము వచ్చినదని మదనోన్మత్తుండై పలికిన రాజపుత్రుని మాటల విని గోణికాపుత్రుండు విన్ననగు మొగంబుతో దేవా! అతండు నిన్న ప్రొద్దున మీ నూటికి పోయెను. రెండు మూడు దినంబులలో రాగలఁడు. అతనిరాక మీకు దెలిపిన బోకుండునుగదా! యని చెప్పిన రాజపుత్రుడు సరిసరి. ఏమియో [illegible] వచ్చుచునే యున్నది. మీ దత్తం డెందుండెనో యున్నాఁడికిపోయి

శీఘ్రముగా తీసికొనిరావలయును. జాగు సేయకుడు పొండు. కనంబడలేదని తిరుగా వచ్చిన నన్నుమతింపను. ఇదియే మీరు నాకు జేయు నుపకారమని పలికి వాని నంపివేసెను.

అతండింటికిం బోవుచు నక్కటా! ఇతి యిక్కట్టు మిక్కుటముగానున్నది. చారుమతి ధీరమతి. ఔపనిషత్క్రియలకు వశపడునది కాదు. తత్త్వమెరుంగక దత్తుడాడిన మాటలకాసపడి యూరక యుఱ్ఱూతలూగుచున్నాడు. దత్తుడు మాత్రమువచ్చి యేమిసేయం గలడు? అతడు వారత్త్రీంపబడుడు. ఏ వేశ్య యింటికిం బోయెనో తెలియదు. ఎట్లో వాని వెదకి తీసికొనిపోవలయునని యా పట్టణ మంతయు వెదకెను. కాని యతండు గనంబడలేదు.

మరికొన్ని దినంబులు గడచినంత నొకనాఁడుదయంబున దత్తుండా నెలవునకువచ్చెను. అతనింజూచి గోణికాపుత్రుండు నిక్షేపము దొరికినట్లు సంతోషించుచు మిత్రమా! ఇదియేమివర్తనము. మాతోఁ జెప్పక యెక్కడికిం బోయితివి? రుక్మిణి యంతఃపురమునకుఁ జారుమతి మరల వచ్చినదఁట. రాజపుత్రుండు నీకొఱకు పరమానసముపై వర్తమానము పంపుచున్నాఁడు. నీవు లేక నేనెక్కడికిం బోలేక మండి పడుచున్నాఁడు. నీ నిమిత్తము పట్టణమంతయు గాలించితిని. ఎందుపోయితివి? పదపద. రాజకుమారుని కన్నులంబడకుండఁ గొంత పశ్చాత్తాపము నొందఁగలవని పలుకుచు నతని వెంటఁ బెట్టికొని యప్పుడే రాజభవనమునకుఁ బోయెను.

రాజపుత్రుఁడు దూరమునందే దత్తునింజూచి మిన్నువ్వంగ నెదురువోయి యాలింగనము చేసికొని మిత్రమా! దయ దప్పినదియా యేమి? ఇన్నాళ్ళెందు బోయితివి? నీ కొఱకెదురు చూచి చూచి కన్నులు కాయలు గాచినవిగదా! రుక్మిణి యంతఃపురికిం దిరుగాఁ జారుమతి వచ్చినది. నీ మాట చెల్లించుకొనుటకు సమయమువచ్చినది. ఇంక వర్తమానములతోఁ బనిలేదు మనమిప్పుడే యచ్చటికిం బోవుదము. ఏదియో మిషపన్ని చారుమతిని నీ కన్నులంబడఁజేసెదను. కాదా? అని యడిగిన నతండు అంతియ చాలు. ఆ ప్రోయాలి నీకు వశ్యురాలిగాఁ జేయకున్న నన్ని పేరునఁ బిలువవద్దు అని మరల శపథము జేసెను.

అప్పుడతండు దాసికం జీరి ముందుగా రుక్మిణియంతఃపురమున కరిగి పండితునొకనిని వెంటఁబెట్టుకొని నేనక్కడికి వచ్చుచున్నాననియు చారుమతిని రుక్మిణిని ముంగలిచావడిలోఁ గూర్చుండుమని యాయనకుఁ జెప్పుము. పొమ్మని దాసినంపి తాను దత్తుని మాత్రము వెంట నిడికొని యా రాజపుత్రుఁడు రుక్మిణి యంతఃపురమున కరిగెను.

రుక్మిణి దాసీముఖమున నా వార్తవిని యన్నను ముందరి చావడిలోఁ గలిసికొని నమస్కరించినది. అతండత్యంత సంభ్రమముతోఁ గాశీనుండి మఱియొక పండితుఁడు వచ్చెను. చారుమతి యతనితోఁ గొంచెము ప్రసంగించవలసియున్నది. ఆ సుందరి యెందున్నది? అని యడిగిన నప్పడఁతి చిన్ననగు మొగంబుతో నన్నా! నీవు పలు

మారాదెలువను గురించి వితర్కించుచుంటివని తెలిపి యామె యిందుకలుచుటకు వెఱచి నిన్ను నుద్యానవనములో నుంచియే నాకుఁ జెప్పక యెక్కడికో పోయినది. తిరుగా నాలుగుదినములలో రాఁగలదు వచ్చినతోడనే నీకుఁ దెలియఁ జేసెదనని చెప్పుచుండగనే యీ రాజపుత్రుని మొగము వెలవెలఁబోయెను. ఒక్కింతసేపు ధ్యానించి బాలు చాలు రుక్మిణీ! దానికి టక్కులు నీ మూలముననే వచ్చినవి. సఖులలో నాతెడు వెలయాలికి సంతఃపురవాస మేల? నీ కితంబునంగాని దాని బంధమును నైనఁ దీసికొనిపోకుందునా? విద్వాంసురాలనియుఁ బండితులతోఁ బ్రసంగించుననియు వేడుకపడి పలుమారు తత్ప్రసక్తిఁ దెచ్చితిని. లేకున్న దానిగొడవ నాకేల? ఈ సారి వచ్చిన వెంటనే నాకుఁ దెలియఁజేయవలెను జుమీ! అప్రీతివేని నా యాన యని యొట్టుపెట్టి యంతటనే నసిపించుకొని మొగసాల నిలుపంబడియున్న దత్తునితో నావర్తమానము జెప్పి నిజనివాసంబున కరిగెను

దత్తుఁడు రాజపుత్రా! ఆ కనకగాత్రి వచ్చిన వెంటనే వత్తునాకిప్పుడనుజ్ఞ యిమ్మని యడిగిన నతండు చాలుచాలు. నిన్నుఁ బోనీయను. దానిరాక యెప్పుడో దెలియదు. సర్వదా నీవు నాయొద్ద నుండవలయునని గట్టిగా నిర్బంధించెను. అతండేమోయుం జెప్పుటకు శక్యమైనది కాదు. భోజనసమయములందప్ప సంతతము దత్తుండా రాజపుత్రు నొద్దనే వసియించి యిష్టాలాపములచేఁ గాలక్షేపము సేయుచుండెను.

ఒకనాఁడు రాజపుత్రుఁడు దన యిరువురు మిత్రులతోఁ గూడుకొని వేడుకతో ముచ్చటింపుచున్న సమయంబున మాత్యుండరుదెంచి వినయ వినమితోత్తమాంగుండై భర్తృదారకా! తండ్రిగారు కాశీధాసమహా కష్టం తీసికొని రా దేశాంత మరగినది మొదలు మీరసౌస్థ్యులై యున్నారు. మీ వ్యాధి దినదినాభివృద్ధి వహింపుచున్నది. గాని తరుగుటలేదు. ఇది పితృవియోగజన్య దుఃఖంబు గావచ్చును. రాజుగారు కొలదిదినములలో వత్తురనువార్తలు వచ్చుచున్నవి. మీరు విచారింప నవసరము లేదు. మరియు మనస్సంతోషప్రదాయకములగు వినోదములఁ జూచుచుండినచో మీ వంతశాంతించును. ఉత్తరదేశమునుండి వచ్చినయొక వాలంటి మనవీటి నాటకశాలలో మొన్న సంగీతము పాడినది. వేనవేల జనులు పోయిచూచిరి. దానగానము దేవగాల మనస్తోత్రములు సేయుచున్నారు. అతరుణి నేటిరాత్రి మరల సంగీతము పాడునది. పాడెంపుచున్నారు. మీ రాప్తులతో వచ్చి తద్గానసౌరస్యము గ్రహించి యానందింపఁగోరుచున్నాము. అని యెఱింగించిన నారాజనందనుం డనుమోదించి యారాత్రి నియమితకాలంబునకు మిత్రులతో గూడుకొని నాటకశాలకుంబోయి [illegible] చూచుచుండెను.

[illegible]

భూషాంబరములు ధరించి యొక మించుఁబోడి రంగాంగణ మలంకరించుచు సభ్యులకు మ్రొక్కి సముచితవిపంచితకాంతులు మ్రోగించుచు–

శ్లో॥ అనంత విద్యాకలిత ప్రభావం
భావే ధరాదేవకుల ప్రదీపం
భజేహం సదా జితపాపలోభం
సువర్ణనాథం మమజీవనాథం.

అని ప్రార్థించి యమృతగాంధర్వమున సభాసదుల హృదయంబులు నీరు గావించినది. పాడనేరీతి పాడకుండ రెండు యామములు దనుక సంగీత విద్యా పాటవము చూపి శ్రోతల గానామృత హృదయంబున ముంచివేసినది. మంగళ గీతములు పాడినంత తెర వేయబడినది. సభ్యుల కరతాళధ్వనులు స్తుతివాక్యనినాద ములతోఁ గలిసికొని నింగి ముట్టెను.

రాజపుత్రుడు మిత్రులతో నింటికిబోయి నిద్రబోకయాసంగీత ప్రశంసయే గావింపుచు దత్తునితో మిత్రమా! అది చారుమతి యను నాసతోఁ బోయితిని. సువర్ణ నాథుడను బ్రాహ్మణుని భార్య యైనట్లు తెల్లమైనది చారుమతిగూడ నిట్లు పాడగలదు సుమీ! యని పలికిన నవ్వుచు దత్తుం డిట్లనియె.

రాజపుత్రా! నీ వది చారుమతి గాదని యప్పుడే నిశ్చయింప వలదు. వేశ్యకుపిటుడే ప్రాణనాథుడగును. సువర్ణనాథు డట్టివాడగునేమో. రేపు వారి నాటక శాలకుంబోయి పూర్వోత్తరమంతయుఁ దెలిసికొనివచ్చెద ననుజ్ఞ యిమ్ము. అనిపుడు నతండు నీవు వెళ్ళిన మంచిదావు. నిన్ను విడువను. అది చారుమతిగాదు. అని పలికిన విని దత్తుండు మీ కది శపథము జేసిన తరువాత రాజపుత్రుడా? నాకు నా కా విధము దెలియక [illegible]పోతిని. రేపు తప్పక వారితెరగరసి వెంటనే నివేదింప వత్తునని నచ్చజెప్పి [illegible] నింటికి బోయెను.

సువర్ణనాథుని పేరు వినినది మొదలా పండితుల కతండు [illegible] దేమోయను భ్రాంతిగలిగినది మరునాఁడుదయంబున దత్తుడు [illegible] పుత్రునొద్దకు బంపి తాను సువర్ణనాథునినాట్య నాటకశాలకు [illegible] బోవుచు దానితోఁ గలిసిన [illegible] తముతోఁ బలికిఁ బోయి [illegible] జూచుచుండెను.

తాను వ్రాసిన వ్రాతప్రకారమే సువర్ణనాథుఁడు [illegible] వచ్చినట్లుగా వ్రాసి [illegible] వచ్చి చూచెదనని [illegible] దత్తుఁడు [illegible] నొక్కటియే యైనది. [illegible] గనే సువర్ణనాథుఁడు వచ్చెను. [illegible] అతఁడు [illegible] గాదు. [illegible] స్త్రీయ [illegible] దత్తుని గురుతు

పట్టి సువర్ణనాభుఁడు మిత్రమా! వచ్చితివా! అని కౌఁగలించుకొనియెను. అతఁడే సువర్ణనాభుఁడని గ్రహించి దత్తుఁడును ఐక్యాశ్లేషము గావించుచు వయస్యా! నీ నిమిత్తమే వచ్చుచుంటి. నీవార్త యిప్పుడే చూచితిని. నిన్న నాటకశాలలో జరిగిన సంగీత సభకు వచ్చి నీ పేరు వింటిమి. ఆగాయని రత్నము నీ కళత్రమైనట్లు స్తుతిగీతమును బట్టి గ్రహించితిమి. అట్టి కలకంఠి నెట్లు పరిణయంబైతివి? నీవు వారణాశీ పురంబు విడిచినది మొదలెందెందు సంచరించితివో నీయుదంత మెఱింగింపుమని యడిగిన నతఁడొకరమ్య ప్రదేశమునఁ గూర్చుండి యిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

సువర్ణనాభుని కథ

మిత్రమా! నాఁడు మిమ్ముం బాసి విడచి యుత్తరభూములఁ జూడవలయునని యభిలాష జనింపఁ దెంపుసఁ జలికి వెఱవక కష్టముల సహించుచు నేనును గుణమారుండును గొన్ని పయనంబులు సేసితిమి. గుణమారుండు సుకుమారుండగుట కష్టముల కోర్వఁజాలక వెనుకకు మఱలిపోయెను. నేనుత్తరాభిముఖుండనై పోయిపోయి మహారణ్య దుర్గమములగు పర్వతమధ్యముల సంచరించుచుఁ దీసికొనిపోయిన యాహార పదార్థములు సరిపోయిన వెనుక ఫలములచే నాఁకలి యణఁచికొనుచు మరికొన్ని దినంబులకు నాకులుదిని యాఁకలి దీర్చుకొను నలవాటు జేసికొంటిని. వర్షములు జీర్ణములైనకొలఁది నామేనికి మంచిబలము గలిగినది. అమృతపానంబు చేసినట్లాకలియే కలుగనదికాదు. తృప్తిగా భుజించినట్లె యుండునది. రోగవికారము లేమియును లేవు. దేహమున వింతకాంతి మెఱయఁజొచ్చినది. అప్పుడు నేనెద్దియో యమృతతుల్యమైన యోషధిని దింటినని నిశ్చయించి మిగుల ధైర్యముతో నదులదాటి యేరులతిక్రమించి పర్వతము లెక్కి యెక్కుడనే పెక్కుదూరమరిగితిని.

వయస్యా! జనసంచార శూన్యములగు నమ్మహా కాంతారాంతరముల సంచరించుచున్న నాకొక సిద్ధుండుగాని యొక యతీశ్వరుండుగాని, యొక తపస్విగాని గనంబడలేదు. దేవతామహిమ యేమియుఁ గానుపింపదు. కొండలు నేలలు తరులతా గుల్మాదులుగాక మఱేమి విశేషము గోచరము గాలేదు. తత్ప్రదేశమంతయు మంచుగడ్డలచే నావృతమై యున్నది. మిట్ట మధ్యాహ్నమునఁ గాని సూర్యప్రకాశమే యగపడదు. మఱియును.

సీ. ఘనశైల తుంగశృంగము నెక్కినప్పుడా
కసము జేరినయట్లు కానుపించుఁ
బాతాళమునఁ ద్రొక్కఁబడినట్లు దోచుఁబిక్
తెగువ లోయలలోన డిగినయపుడు

కాంతారమే భూమియంతయు ననఁగరో
పించుఁ గానల సంచరించు నపుడు.

గీ. అంధకారమయంబులై యఖిల దిశలు
కాటుకలు బూసినట్టు భీతిదములగుచు
బేసుకొనియుండ నీకుఁ జెల్ల వారదగుచు
వెఱపుజనియించు నొకా [illegible]కవేళలందు.

అట్టి కష్టంబులఁబడుచుఁ దిరుగుచుండ నొకనాఁడొక కొండశిఖరము మీఁద నిలువఁబడి దారికై నలుమూలలు చూచుచుండ నా ప్రాంతమందెవ్వరో సంగీతము పాడుచున్నట్లు మనోహరనినాదము వినంబడినది. ఆ పాటవీ తెంచిన దెసకుఁ జెవి యొగ్గి విని యాగానస్వాన మమృతకల్పమై సంతసముగలిగింప నానందపరవశుఁడనై యాగంధర్వ మమానుషమని నిశ్చయించి యందుఁబోవ సమకట్టి యాశృంగముచుట్టును దిరిగితిని. ఎక్కుట కెందును మార్గ మగపడినదికాదు. గోంగరమువలె వృట్టుపై యున్నది దూర దూరముగా చిన్నచిన్న చప్పలు మాత్రమున్నవి.

దుర్గమంబగు నాగిరికూట మెక్కుటకుఁ బదిదినము లాలోచించితిని. ఏ యుపాయము తోచినదికాదు. అందువసింప ననవరత మాగానస్వానము వినంబడుచునే యున్నది. భగవంతుని ధ్యానించుచుండ నొక యుపాయము తోచినది. అందలి మ్రానులవలన గొంతనారదీసి యది త్రాడుగా జేసి యుచ్చుగట్టి యెగరవైచి దూరము గానున్న మొక్కల మొదళ్ళకుదగిలించుచు దానిం బట్టికొని యెగ బ్రాకుచు నీ రీతి మూడు దినముల కాకొండ శిఖర మెక్కగలిగితిని.

దత్తకా! ఆ మూడుదినములు నేను పగిదకస్తికి మరలేమి [illegible] తోడనే కదలక నిలువంబడి యున్న చుప్పసంబడి కూర్చుండి [illegible] జేసితిని. కన్నుమూతపడిన జేయుజ్జువదలి క్రిందికి [illegible] పట్టుకొని యెగ బ్రాకుచుండ [illegible] క్రిందకు దొర్లితి[illegible] దైవవశమున [illegible] లేనిచో గ్రిందబడిసం దలవేయి [illegible] మెక్కి యాపాట బాడిన వారలం [illegible] యుచ్చువైచుచు మూడుదినముల కెక్కగలిగితిని.

ఆహా! శిలాసమూహం [illegible] మనోహరతరుల [illegible] [illegible]

లగు మంద వాయువులు మార్గశ్రమంబు పోకార్ప భృంగనాదంబు లాలించుచు దత్తీర విశేషంబులు సూచుచు దటాకంబునకు ప్రదక్షిణము గావించితిని.

ఒక దెస నాజలాకరంబున కల్లంతదవ్వులో నొక సిద్ధాయతనంబు ముఖమంటపమున నొకచిన్నది వీణపాడుకొనుచున్నది. చూచి విస్మయపడి మెల్లన దాపునకుబోయి యోరగా నిలువంబడితిని. ఆమె సంగీతము తొందరలో నన్ను విమర్శింపలేదు. కొంతసేపటికి వినమ్రుడనై యున్న నన్నుజూచి యదరిపడి యట్టెలేచి దేవభాషతో —

చిన్నది—కస్త్వం నీ వెవ్వరవు?

నేను—మహీసురేంద్ర నందనోహం. సువర్ణనాభ ఇతిమాంజల్పతి. "నేనొక బ్రాహ్మణపుత్రుండ, సువర్ణనాభుడని నన్ను బిలుతురు"

చిన్నది—కిమర్థమాగతోసి ? ఎందులకై యిక్కడికి వచ్చితివి?

నేను—భవాదృశ సుదృగ్దర్శనార్థం దేశాన్పర్యటామి.

మీ వంటి విద్వాంసుల జూచుటకై దేశములు దిరుగుచుంటి.

చిన్నది—ఇహతివకిమస్తి-ఇక్కడ నీ కేమియున్నది?

నేను—త్రిలోకదుర్లభవస్తు దర్శనమేవా గమన ఫలంమమ.

చిన్నది—అహో! వాచాలతాతవ. ఏకాంతవనాంతర నివాసినాం కాంతానామంతిక మాగంతన్యంవా?

రహస్యస్థలమందుండు స్త్రీల కడకు రావచ్చునా?

నేను—విధిరేవాత్రకారణం. నో చేన్మనుష్యాణాం ద్రష్టుం శక్యం వా. ఏతత్ప్రదేశం.

చిన్నది—కోవావిధిః

నేను—అఘటిత ఘటనా సమర్థః పూర్వసుకృత మంగళవిధిః.

అని యిట్లు మేము కొంతసేపు సంభాషణము గావించితిమి. పిమ్మట నా కొమ్మ నా కతిథిపూజఁ గావించి భక్షింప ఫలముల దెచ్చియిచ్చినది. వానిందిని తృప్తుండనై విశ్రాంతి వడసిన పిమ్మట మెల్లన నామె యొద్దకుం బోయి వినయము దోప నిట్లంటి.

దేవీ! ఇది మనుష్య సంచార శూన్యంబైన దేవభూమి యగుట నీవిందుండుటచే దేవకన్యవని తెల్లమగుచున్నది. సురగరుడోరగ విద్యాధరాదులలో నీవు జనించిన కుల మెయ్యది? నీ పేరేమి? ఒక్కరిత నిందుండ గారణమేమి? నీ యుదంతం బెరింగించి నన్ను గృతార్థుం గావింపుము. పది మానసులకంటె ఘోరారణ్యములలో దిరుగుచుండెడి నాకు నేటికి సాఫల్యము గలిగినది. నేను గృతార్థుండ నైతిని. మనుష్యులలో నధికుండనని నీవు నాతో సంభాషించుటచేతనే గర్వ

పడు చుంటిని. నా విద్యయు సఫలము నొందగలదని యత్యంత వినయ విశ్వాసము లతో నడిగిన నాచిన్నది మందహాసము గావింపుచు నిట్లనియె.

సువర్ణపదిక కథ

భూసురోత్తమా! వినుము. నా కాపుర మలకాపురము. నేనొక యక్ష కన్యను, నా పేరు సువర్ణపదిక యండ్రు. మే మిరువుర మక్కచెల్లెండ్రము. మా యక్క పేరు రత్నపది. ఆమె భర్తతో నలకాపురంబున గాపురము సేయు చుండ నేనాపె యొద్దనే పెరిగితిని. మే మిద్దర మొక మునివలన జనించితిమట. మా తల్లి నా చిన్నతనమునందే మృతినొందినది. మా యక్కయు బావయు నన్ను గారాబముగా బెంచుచుండిరి.

కుబేరుండొక నెపంబున సంవత్సరము భార్యతో వియోగము గలుగునట్లు మా బావను శపించెను. ఆ శాపం బతికష్టంబున ననుభవించి సంవత్సరాంతమున నింటికివచ్చి యందుండ నిష్టములేక కాపుర మత్తివైచి భార్యతోగూడ భూలోకము లో నొకానొక పర్వత కందరమున వసించెను. ఆ దంపతులు నన్నుగూడ రమ్మని నిర్బంధించిరి. కాని నా కిష్టములేక యందేయుండి సంగీతవిద్య నేర్చుకొంటిని. నా యసహాయత బరికించి కుబేరుని వంటవాండొకండు తన్ను వివాహమాడు మని నన్ను నిర్బంధించెను. నేను గొంత చదివి యుండుటచే నా మూర్ఖుని బెండ్లియాడ నొల్లక నా యసమ్మతిని దెలియజేసితిని.

అతం డంతటితో విడువక పలుమారు నన్నందులకై వేధింపం దొడంగెను. వాని నపరాధిగా నెంచి కుబేరునకు దెలియజేసితిని. మా కుటుంబమునకు గల యీసునంజేసి యా రాజరాజు నా మొర విచారింపకయుండెను. ఆ బాసినకాసి యునికి కీ చేనందు నిలువక మా యక్కయున్న యిక్కయెరుంగక తలపోసి తలపోసి యొక వృద్ధయుష్కుని యుపదేశంబున నీ శిఖర ప్రదేశంబున కరుదెంచి యిందుగల యిందు శేఖరుని లింగం బారాధించు చుంటిని. నాటితుదకు నేటివరకు మూగియే పున్నయందు నిందు రాలేదు. నీ వృత్తము బ్రాహ్మణుండవని తోచుచున్నది. చంద్రశేఖరుండు స్వప్నంబునసాక్షాత్కరించి నీకు బంకితుండు బ్రాహ్మణుండు భర్త యగునని యానతిచ్చి యున్నవాడు. అమ్మహాత్ముని వాక్యమున కన్యథాత్వ మెట్లు కలిగెడిని? నీవు పండితుండవేని నిన్ను బెండ్లియాడెదనని పలుకుచు గొన్ని విద్యలలో నన్ను బరీక్షించినది.

అన్నిటికిని సమాధానము చెప్పితిని. అప్పుడు మెచ్చుకొనుచు నా మెడలో బుష్పదామంబు వైచినది. నా కప్పటి యానందము చెప్పుటకు దగినమాటలు రావు. మహానంద సాగరంబు మునింగి యయ్యంగన మెడలో వేరొకపుష్ప దామంబు వైచితిని. ఇరువురము పూవులే తలంబ్రాలుగా విరజిమ్ముకొంటిమి. ఇరువు

రసము గలిసికొని మన్మథ కేళీ కౌశలంబుమీర క్రీడా పరవశులమై నూఱహో రాత్రంబులు గడియవలె వెళ్ళించితిమి. ఆ ప్రమదారత్నము వలన గొన్ని సాంప్రదాయములు దెలిసికొని సాంప్రయోగిక ప్రకరణము వ్రాసితిని.

అట్లా సుందరీ రత్నముతో నాలుగునెల లందు వసియించి యడవిగాసిన వెన్నెలవలె నా దివ్య స్త్రీ భోగ భాగ్యంబులు జూచి యానందించుచు మిత్రులు దూర మందుండుట తలంచి యమ్మించుబోఁడిం బ్రార్థించి భూలోక సంచారమున కనుజ్ఞ వడసితిని. ఆ చిన్నది యక్షకాంతయైనను గుబేర శాపంబుంజేసి దేవతాశక్తి వెలితి పడియున్నది. భూమియం దెక్కడనో తన యక్క యున్నది కావున నామెం జూచు వేడుక దీపింప నాతో దేశసంచారముచేయుట కంగీకరించినది. మే మియ్యుర మా గిరిశిఖర మతి కష్టమునదిగి కొండలోయలదాటి యరణ్యంబులతిక్రమించి మెట్టలమీఁది క్రమంబున నారుమాసములకు జనపదంబులు చేరితిమి.

ఆ యరణ్యములు దాటునప్పు డా కోమలిపడిన వెతలే తాదృశములని చెప్పఁజాలను. ఎట్లో సహించి నాతో వచ్చినది. నడుమ నడుమ బట్టణంబుల సభలఁ గావించుచు ద్రవ్య ముపార్జించితిమి. మన మనుకొనిన కాలము దాటినది. మీరీ యూర నుందురో లేదో యని సందియముతోనే వచ్చి పాండిత్య వేషము విడిచి సంగీత ప్రసంగంబున విత్తము సంపాదించుచుంటిమి. ఇదియే మా వృత్తాంతము. నిన్ననే యీ సత్రంబున గోడపై మీ వ్రాఁతఁ జూచితిని. నిన్న పాడినది నీ మిత్రుని భార్య సువర్ణపడిక. నిన్నుఁ జూడఁగంటి కృతకృత్యుండనైతిని. తక్కిన మనమిత్రులు గనఁబడిరా ? విశేషము లేమియని యడిగిన నతండు నివ్వెరపడి భళిరా దైవ నియోగము. సంతోషవార్త వింటిని. నేడెంత సుదినము ఆహా! నీ యదృష్టము. అని కొనియాడుచు దన వృత్తాంతము కొంత కొంత చెప్పి యతనికి సంతోషము గలుగఁజేసెను.

పిమ్మట సువర్ణనాభుండు నాటక శాలకుం బోదము రమ్ము. సువర్ణపడిక జాతువుగాకి ఆ చిన్నది నాతో గాక యొరులతో మాటాడదు. దేవభాషగాక యే భాషయు రాదు. అని పలుకుచు జేయి పట్టుకొని యచ్చటికి దీసికొనిపోయెను. అప్పుడా చిన్నది. పార్వతీ పూజ గావింపుచున్నది. దత్తకుం జూపుచు "దేవీ! ఏష ఏవ మమ మిత్రః దత్తకః పండిత శిఖామణి" అని చెప్పినంత నా కాంత యత్యంత సంభ్రమముతో లేచి నమస్కరించినది

దత్తకుం డత్తలోదరిం దీవింపుచు బ్రస్తావవశంబున మీ యక్కయు మా బావయు నున్న యిక్కయే నెఱుంగుదునని చెప్పెను. ఆ మాటవిని యా బోఁడి తత్తరపాటుతో మహాత్మా! వా రెందున్నవారో వేగము జెప్పుఁడు వారిం జూడ నాకుఁ మిగుల వేడుక కలిగియున్నది మీకు మంచి సుకృతము రాఁగలదని బ్రతిమాలుకొని

సంత నతండు విమర్శింపక తెపపెరింగింపుచు గురుతులు సెప్పి యందలి పర్వత గుహయందు వసియించి యున్నావారని యెరింగించెను.

ఆ వృత్తాంతము సెప్పుచుండగనే చిత్తచాంచల్యము గలిగినది. మదిలో వికారముదోప నిలువం డిప్పుడే వత్తునని యచ్చోటు వెడలి యెక్కడికో పోదొడంగెను. కొంత సేపటికి స్త్రీయై పోయెను. అతనికి వెనుకటి స్మృతి యుండుటయు లేదు యెందు బోవలయునో తెలియక యలవాటు చొప్పున రుక్మిణి విహరించు నుద్యానవనము దెసకుం బోవుచుండెను. ఆ యుద్యాన పాలురు చారుమతి యని కేకలు వేయుచు నామె యెవ్వరికిం జెప్పకయే వెళ్ళిపోయినదని విని యున్న వారగుట గొందరు పరుగున బోయి రాజపుత్రునకుం దెలియజేసిరి. ఆ వార్తవిని రాజపుత్రుం డత్యంత సంభ్రమముతో గుఱ్ఱపుబండియెక్కి దత్తకాదులకు వర్తమానముచేసి యతి వేగముగా బోయి యుద్యాన వనములో బూవులు గోయుచున్న చారుమతింగాంచి పంచశర విద్ధ హృదయుండై సిగ్గువిడచి దిగ్గున బండిదిగి తానొక్కరుండ యా వేదండ గమన యొద్దకుం బోయి చేయి పట్టుకొని——

మ. లలనా! యేమిటికిట్లు నీవు లలితాలంకార శూన్యాంగనవై
చెలులంగూడక యొంటిగ న్గ్రమ్మరుచు గాసింజెందె దాక్షిణ్య కో
మల దేహ ప్రభగంధ రమ్ము నిను సన్మానింతుం గ్రొ సేయు ము
జ్జ్వల మాణిక్య విభూషణముల నిష్టంబైన చందంబునన్.

క. వెరపించుటకా? సఖుం బ
ల్కరు నీ విటు దాగిదాగి పుణిగాన్పింపం
బొరకొంటివి! మేల్ నీ నే
ర్పరితన మెల్లం గ్రహింపబడె పురమింకన్.

ఉ. ఎవడంగంగ నన్నలి రతీశ్వరుం డుద్ధతిమై లతాంతపుం
దూపులంజిత్తమెల్లం బటుతూటులు వారంగగొట్టుచున్న వాం
డోపంగరాల నిన్ శరణుచొందెద నన్నుయణించి నాదు సం
తాపము వాయవాలె సుధారస ముల్లదియ సేయుమి సఖి?

చ. గణికవు గాని నీవు కులకాంతవు గా వదిగాక యొక్కనిన్
గణుతియొనర్ప భర్తగను గైకొన నద్భుత రూప సత్కళా
గుణమణివంచు నిన్ను మదిం గోరిక రాసుతుండ నేమి కా
రణమున నన్నుం గైకొనక బాపిడి పెట్టెదవిట్లు చెప్పుమా?

అని అనేక విధంబులం బతిమాలుటయు నాకురంగనయన నయనాంచలంబుల నతని నిరీక్షించుచు నిట్లనియె.

క. రాకొమరుడవో మారుఁడు
వోకన నలకూబరుండవో చంద్రుఁడవో

నా కేమి యెఱుక నన్నుం
జేకొనెదనటంచు నెవరు సెప్పిరి నాతో.
గీ. గణికయైనను మఱి కులకాంతయైన
వనితకొక భర్త యుండంగ వలయుఁగాన
యందు నరనాథ నందనుం దబ్బుచుండ
నాదపదమి కేను సన్యాసినా మహేశ!

అని యంగీకారము సూచించుటయు నా రాజనందనుం డమందానంద కందళిత హృదయారవిందుండై యయ్యిందువదన నక్కునం జేర్చి చెక్కులు ముద్దు పెట్టుకొనుచు మేనం బులకాంకురములు బొడమ బండి యెక్కించి యంతఃపురమునకు దీసికొనిపోయెను.

అని యెఱింగించి

151 వ మజిలీ

కుచుమారుని కథ

కుచుమారుండు దత్తకాది పండితు లేడ్వురిలో నొకండు. దత్తునికంటె రెండేండ్లు చిన్నవాడు. మిక్కిలి చక్కనివాడు. విద్యలలో దత్తునితో సమానుండు. అతనికి మహారణ్య సంచారము గావించి యోషధీ విశేషముల సంగ్రహింప వలయునని చిన్నతనమునుండియు నభిలాష గలిగియున్నది. ఈ మిత్రులలో నొకఁడగు సువర్ణనాభునకి నట్టి యభిలాషయే కలదు. వారిరువురు శుభముహూర్తంబున గాశీపురంబు బయలువెడలి యుత్తర దేశారణ్య మార్గంబుల బడిపోయిరి.

కుచుమారుండు మారుండువోలె సుకుమారుండగుట దుస్సర ప్రస్తరవిషమా సీకటంక దుర్గమంబగు కాంతార మార్గంబున నడువ నోపక యొకనాడు నేలం జదికిలబడి వయస్యా! నీ బలవంతమున నింతదూరము వచ్చితిని. ముందుగాను మన కే విశేషమును గనంబడలేదు. ఇక మనము మున్ను పురవిశేషంబులం జూచుచు నియమిత కాలమునకు భోజనగృహంబునకు [illegible] గలసికొందము. ఇక నే నడుగు నడువజాలను. ముందుజూడ మహారణ్య శిఖరములై [illegible] లగు పర్వత శిఖరములు గనబడుచున్నవి. [illegible] పలికినవిని సువర్ణనాభుండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

మిత్రమా! నిన్ను రావలదని [illegible] నేను [illegible] [illegible] చూడక [illegible] [illegible] [illegible] విని

కుచుమారుండనేక విధంబుల నతని వెనుకకు రమ్మని బ్రతిమాలుకొనెను. కాని యతం డంగీకరించలేదు. సౌహార్ద్ర విశేషంబున సువర్ణనాభుని బలుమా రాలింగనములు చేసికొని విడువలేక విడువలేక విడిచి దక్షిణాభిముఖుండై యరుగుచు నొకనాఁ డొక కోయపల్లె చేరి యందున్న వారిలో బెద్దవానిం జేరి యోరీ! ఇక్కడికి గాశీపురం బే దెసగా నున్నదియో చెప్పగలవా? ధాన్యనగమునకు మార్గము దెలియునా? పాటలీపుత్ర నగరము పేరు వింటివా? అని యడిగిన వాడు స్వామీ! ఆ పేరు లేవియు నేనెరుగను. కాశీయని మా పెద్దలు సెప్పుదురు చచ్చిన తరువాత బుణ్యము సేసినవా రందుపోవుదురని చెప్పికొనియెదరు. అదారు లేమియు నాకు దెలియవని చెప్పెను.

మా కాపురము కాశీపురమే. అది ఈ భూమిమీదనే యున్నది. చచ్చిన తరువాత బోవునది స్వర్గము. అది మీదుగా నున్నదని వానితో ముచ్చటింపుచు నోరీ! మీ యడవిలో నాశ్చర్యకరమైన విశేషము లేమైన గలవా? మహాత్ములుగాని యోగులు గాని సిద్ధులుగాని యెందైన దపము చేసుకొనుచున్నవారిం జూచితివా? జ్ఞాపకము చేసికొని చెప్పుమని యడిగిన, వాడు బాబూ! లేకేమి? ఇక్కడికి పదిదినముల పయనములో బవమరగా నొకఋషి గలడు. ఆయన కెన్నియేండ్లున్నవియో యెవరికిని సబారు లేదు. పెద్ద పులులు సింగములు [illegible] మికములాయన చెప్పిన పనులు చేయుచుండును. ఆయన వున్న [illegible] సంబడి [illegible] లున్నది. ఆ నరుఁ మనుష్య యే [illegible] మనుష్యుల జోలికి రాడు. బాబో! ఆయన ప్రభావము చెప్ప నాతరము కాదు. ఎప్పుడును పర్ణశాలలో ముక్కు మూసికొని తపము చేసుకొనుచుండునని గొప్పగా వర్ణింపుచు జెప్పెను.

కుచుమారు పత్యుత్సాహముతో నాకథ విని యోరీ! అతని [illegible] ఎఱుంగుదువా? ఇప్పుడున్న వాడా అని యడిగిన వాడు స్వామీ! [illegible] తెలియదు. మాటోటులతో మాటలాడునా? మీ మీదేని యా పక్క వచ్చినప్పుడు [illegible] దలుచుకొని మీదులు గట్టుదము. మా కోరికలు తీరుచుండును. అందుచేత [illegible] చెల్లించుకొందుము. మే మేది తీసికొనిపోయినను వారి గుడి [illegible] నాయన చూడనే చూడడు. నిరుడు మాపల్లెనుండి మ్రొక్కులు తీసికొనిపోయినారు. అప్పటికి బ్రతికియే యున్నవాడని యెరింగించెను.

కుచుమారుని కతని జూడవలయునని మిక్కిలి యుత్సాహము గలిగినది. అతనిని గురించి పలుమారడిగిన మాటయే యడుగుచు వాడు చెప్పిన మాటలబట్టి యా సిద్ధుండు మహానుభావుండని నిశ్చయించెను. మార్గమడిగి తెలిసికొని మరునాఁ డుదయ [illegible] చేరి యాదారి బోవుచుండెను. [illegible]

[illegible]

వృక్షలతా గుల్మాదులు వాడియున్నవి ఫలములు రసహీనములై యుండి పోవుచున్నవి. కుసుమములు వాసనా శూన్యములై రాలి పోవుచున్నవి. పూర్వము మిక్కిలి శోభాస్పదముగా నున్నదనిచూచిన వానికి దోచక మానదు. కుసుమారుండా గురుతులు పరికించి కోయవాడెంగించిన సిద్ధుని వనమిదియే యని నిశ్చయించి విశేషములు చూచుచు దానువినిన యానవాళ్ళ ననుసరించి పోయిపోయి యొక తటాకము చెంతకరిగెను.

ఆ జలాకరము మనోహరములగు సోపానములచే వెలయుచున్నది. జలము పసరెక్కి నాచుగట్టినది. మెట్లన్నియు బాదువడినవి. జలకుసుమము లేమియును లేవు. సారవిహీనమగు నక్కాసారంబు శోభ విమర్శించి కుసుమారుండీ యరణ్యమంతయు దేశశూన్యమైయున్నది. కోయవా డెఱింగించిన సరస్సిదియే కావచ్చును. అదిగో! తూరుపుగా గనంబడుచున్న మర్రిచెట్టు సిద్ధుని యునికిపట్టు కావచ్చును. అందెవ్వరును లేనట్లు తోచుచున్నది. ఇది తప్పక సిద్ధుని వనమే. అందుపోయి చూచెదంగాక యని తలంచుచు నావట విటపి నికటమునకు బోయెను.

దాని క్రింద పర్ణశాల పాడువడియున్నది. కృష్ణాజిన కమండలువు, వల్కలము లక్కడక్కడ పడియున్నవి. సిద్ధుండు పరమపదించె ననియు దానంజేసి శోభాశూన్యంబై యున్నదనియు నిశ్చయించి యతండా ప్రాంత భాగములు సంచరించుచు నేమి శేషమును గానక కొంతసేపా చెట్టుక్రింద గూర్చుండి ధ్యానించుచు మోమెత్తి యత్తరుచ్ఛాయంబు బరికించెను.

ఆ వృక్షాగ్రమునుండి యవ్వన ప్రమాణంబు చూడ సంకల్పము పుట్టినంత నతండా చెట్టెక్కి మధ్యశాఖాసోపానమున నిలువంబడి [illegible] మూలలు పరికించిచూచెను. ఆ వనమంతయు నతనికి గనంబడినది. శోభాహీనము యున్నది. సిద్ధుని మరణమునకు వగచుచు నతండు క్రిమ్మఱ వృక్షాగ్రలో [illegible] గాపెంపుడు గోటరములశాఖాంతములం బరికించుచుండెను. స్కంధ[illegible] కోటరమునకు బిరడాయున్నట్లు తోచుటయు నతండా బిరడా పట్టుకొని [illegible] పముగా నూడివచ్చినది. లోపల మందసము[illegible] నున్నందున చేయిపెట్టి తడిమెను. [illegible] తాటియాకుల పుస్తక మతని చేతికి దొరికినది.

సంతోషముతో నా పుస్తకము విప్పి యందుండిన [illegible] చదివె[illegible] [illegible] పురాతనమై యున్నది. స్పష్టముగా నక్షరములు తెలియ [illegible] చూచెను. చదువుటకు వీలుగానుండెను. [illegible] అందు ముఖ్యముగా సిద్ధుని స్వహస్తలిఖితము [illegible]

సిద్ధుని స్వీయ చరిత్రము

గోదావరీ తీరమున జర్ణశాలయను నగ్రహారముగలదు అందు శ్రీధర భట్టను బ్రాహ్మణుడు గలడు. అతనికి బ్రాయము మీరిన తరువాత మహీధర భట్టను కుమారు డుదయించెను. తండ్రి పుత్రుని చిరకాలమున జదువవేసెను. ఆ బాలుం డెనిమిదేడుల ప్రాయమువాడై బడిలో నుపాధ్యాయుల యొద్ద నామలింగానుశాసనము నిఘంటువును జదువుచు నుండు.

శ్లో॥ అణిమా మహిమాచైవ గరిమా లఘిమాతథా
ప్రాప్తిః ప్రాకామ్య మీశత్వం వశిత్వంచేతి సిద్ధయః॥

అను శ్లోకమును జదివి దాని కర్థమేమని గురువుగారి నడిగెను. అతం డవి యష్టసిద్ధులు లవస్సాధ్యములు. మహాయోగులకుగాని పొంద శక్యములుగావు. వాని యర్థబోధావసరము నీకిప్పుడులేదు. అని యొజ్జలు సెప్పుటయు మహీధరభట్టునకు వాని విశేషము లెట్టివో తెలిసికొనవలయునని యభిలాష గలిగినది. పలుమా రా శ్లోకమునే చదువుచుండును. మరికొంత కాలమునకే వాని తలిదండ్రులు పరమపదించిరి. పిమ్మట మహీధరభట్టు గ్రామమును వదలి దేశములు దిరుగుచు నొకనా డొకపండితు నాశ్రయించి మున్ను తాను వర్ణించిన శ్లోకమును జదివి దాని యర్థమును జెప్పుమని వినయముగా బ్రార్థించెను.

ఆ పండితుఁ డాతనిజూచి నవ్వుచు నీకి సిద్ధుల సంపాదింపవలయునను యభిలాష యున్నదా? అట్లయిన జెప్పెద నాలింపుము. అణిమ = పరమాణు ప్రమాణుడై వసించుట, మహిమ = బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులకంటె పెద్దవాడై యుండుట, గరిమ = బ్రహ్మాండమువలె భారముగా నుండుట, లఘిమ = మేరుపంతటివాడయినను దూదివలె దేలికగా నుండుట, ప్రాప్తి=తలంచినంతనే వలసిన పదార్థ[illegible] వచ్చునట్లు చేయుట. ప్రాకామ్యము = ఎక్కడికిఁ బోవలెనన్న [illegible], ఈశత్వము=దేవతలకు నైతమధిపతిగా నుండుట, వశిత్వము = [illegible] కాక పశుపక్షి మృగాదులు తనకు వశమై పరిజనులవలె [illegible].

అష్టసిద్ధులనగా నివియని అర్థము చెప్పిన[illegible] సిద్ధు లెట్లు సాధ్యములగునని యడిగిన నతండు.

శ్లో॥ యద్దుష్కరం యద్దురాపం యద్దుర్గమ్యం [illegible]।
తత్సర్వం తపసా ప్రాప్యం తపోహి దురతి[illegible]॥

చేయుటకు బొందుటకు దాటుటకు నేది శక్యముకాదో [illegible] నగును. తపము చేయుటమాత్రము కడు కష్టము. అ[illegible] యసంగెంచి తపంబుచేసి [illegible] యమని పరిహాసముగా [illegible]

వాని [illegible] సంకల్పము జనించినది.

అతం డచేవయసముగా [illegible] గుహలు వెదకు

దుర్గమప్రదేశంబులు దిరుగుచు గనంబడిన బైరాగి కెల్ల దన సంకల్ప మెఱిగించుచు నీవా! తపంబు గావించువాడవని పరిహసింప బడుచు దిరిగితిరిగి యొకనాఁ డొక కొండగుహలోఁ దపంబు చేసికొనుచున్న యవధూతం చూచి యాయనతో దన సంకల్పము చెప్పక యూరక శుశ్రూష గావింపుచుండెను.

ఉపచార పరిగ్రహ మూరకపోవదు. ఒకనాఁ డాయవధూత మహీధర భట్టుంజూచి యోరీ! నీ వెవ్వఁడ వేమిటికి నన్నిట్లాశ్రయించుచుంటివి? నీ యభీష్ట మేమని యడిగిన నతండు సంతసించుచు నమస్కారపూర్వకముగా దనసంకల్ప మెఱింగించి యయ్యభిలాష తీర్పుఁడని వేఁడుకొనియెను.

ఆ దయాళువునకు వానియం దక్కటికము గలిగినది. ఒకమంత్ర ముపదేశము గావించి జపింపుమని విధానమంతయు నెఱిఁగించెను. అతం డా కొండ గుహయందే వేరొకచోట వసించి యా మంత్రము జపించుచుండెను. దృఢనిశ్చయమునకు గార్యసాఫల్యము గాకుండునా?

నిద్రాహారములు మాని తదేకదృష్టిగా నా మంత్రము జపించుచుండ బది సంవత్సరములు గతించినవి. అప్పటి కొకదేవత ప్రత్యక్షమై నీ కేమి కావలయునని అడిగిన నతండు ఎనిమదవ సిద్ధియగు వశిత్వ మిమ్మని కోరికొనియెను.

అబ్బో! ఎక్కడి వశిత్వము? ఈ తపంబు దానికి జాలదని పలికి యా దేవత యంతర్ధానము నొందినది. వెండియు నతండు తపంబు చేయ మొదలు పెట్టెను.

మఱి యైదుసంవత్సరములకు మరల నా దేవత ప్రత్యక్షమై నీ కేమి కావలయునని అడిగి వెనుకటి రీతినే వశిత్వమును గోరుటయు నా వేల్పియ్య జాలనని చెప్పి పోయినది. ఈ రీతి నైదుసంవత్సరముల కొకసారి వచ్చి యడుగుచు నతండు కోరినది యీయఁజాలనని చెప్పిపోవుచు జివరకుం నలువదియేం డ్లత్యంతదీక్షతో దపము చేసిన యా మహీధరభట్టున కాదేవత కాకోరిక తీరుపక తప్పినదికాదు.

వశిత్వసిద్ధి లంభించిన పిమ్మట మహీధరభట్టునకు వైవాహికాభిలాష యంతయు నడిగినది. అస్థిరములని తెలిసిన పిమ్మట మహాత్ములు తుచ్ఛభోగములు నభిలషింతురా? అతి ప్రయత్నమున గాకిం జసిగంగ దెచ్చి తోటకూర మడిలో జల్లు వెంగిలియుండునా? అతండు భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యములతో నాత్మవేత్తయై గిరిశిఖరంబున నీ యుపవనంబు గల్పించుకొని మృగము లూడిగములుసేయు నీవట వృక్షము క్రిందనున్న పర్ణశాలలో దపంబు గావించుకొనుచున్నాఁడు. అతడే నేను.

అని యున్న యా చరిత్రమును జదివి కుచుమారుండు కనుల నానందబాష్పంబులు గ్రమ్మ నోహో! యామహానుభావుని జూచుభాగ్యము నాకు బట్టినదికాదు. అతండే నను మనే పరిపాలింపనట్లున్నది. అహో! ఎట్టివారికి నెంతకాలము బ్రదికిను

మన మరణము తప్పదుగదా ? అని తలంచుచు మరియుఁ బసరు వ్రాసి యా పుస్తకములో నున్న విశేషముల మరికొన్నిటిని బరిశీలింప గలిగెను.

అందోషధీవిశేషముల తెరగును మూలికా ప్రయోగమువలన మనుష్యుల మృగముల బక్షుల జేయువిధానము కవిత్వ ప్రశంసలోనగు విషయములు వ్రాయబడి యున్నవి. అవి తపస్సాధ్యములైనను దన యస్థిమాలను ధరించినవానికి బ్రసన్నము లగునని యా పుస్తకము నందే వ్రాయబడియున్నది. అప్పు డతం డతని యస్థులం దెందైన నున్నవియేమోయని యా తటాకము చుట్టును దిరిగి చూచెను.

ఒకవంక దటాకము నీటిప్రాంతమున యేదో మాంసరుధిర శూన్యంబైన సిద్ధుని యస్థిపుంజము గనంబడినది. అప్పు డతండు పరమసంతోషముతో నా కళేబరము చెంతకు బోయి విమర్శించి కపాలము భిన్నమైయుండుట తిలకించి అతండు యోగమార్గంబున శరీరము విడిచెనని నిశ్చయించి వెండికడ్డియలవలె మెరయుచున్న యా యస్థుల నీటిలో గడిగి ముఖ్యమైన వాని నేరి త్రాటితో మాలికగా గట్టుకొని మెడలో వైచికొనియెను. అప్పు డతని హృదయమున ననేక విషయములు స్ఫురింపు చుండెను. చిరకాలము తపంబుచేసినంగాని లభింపని వశిత్వవిద్య కుచుమారుని కర నిమిషములో లభించినది.

పశుపక్షి మృగాదులలో నేది గనంబడినను బిలిచినంతనే వచ్చి శిష్యుండువోలె నుపచారములు సేయుచుండును. అయ్యడవిలోనే యోషధి పేరుపెట్టి పిలిచిన నా యోషధికదలుచుఁ దనస్వరూపము తెలియజేయును. అట్టి పరీక్షలు చూచి కుచుమారుఁ డటగదలి దక్షిణాభిముఖుండై యరుగుచుండెను.

అని యెఱింగించి వేళ యతిక్రమించుటయు మణిసిద్ధుం డవ్వలి కథ పైమజిలీ యందు జెప్ప మొదలుపెట్టెను.

155 వ మజిలీ

సరస్వతి కథ

కుచుమారుఁ డొకనాఁ డొక యగ్రహారమున నొక బ్రాహ్మణుని యింటి కతిథిగాఁ బోయెను. ఆ గృహస్థు భుజించునప్పుడు కుచుమారుని గని అయ్యా! మీ రూపము దర్శనీయము. మీ తేజము విద్యాధిక్యము సూచించుచున్నది. ఎందుబోవు చున్నారు? మీ జన్మభూమి యేది? అని ప్రస్తావోచితముగా నడిగిన నతండు తనకాపురము కాశీపురమనియు మిత్రులతో దాను సమస్తవిద్యలం జదివితిననియుఁ బండితకల్పభూజం బగు భోజభూభుజుని యాస్థాన విద్వాంసుల జయింప ధారానగరంబున కరుగుచున్నానని యును దన యుదంత మాద్యంతము నెఱిగించెను.

అప్పు డా బ్రాహ్మణుడు వెరగుపాటుతో అయ్యా! మీరంతవారైనచో నంత శ్రమపడి ధారానగరమున కరుగనేల ? అరిగి యందలి పండితుల బరాజితుల

గావించిరేని యాచేదు వేలిచ్చును లక్షలిచ్చునుగాని తనరాజ్యము నీయఁడుగదా? మీ కంత విద్యలలో గట్టితనము గలిగియున్నచో సులభముగా రాజ్యలక్ష్మిం జేపట్టు తెరగెఱింగెద నాకేమి పారితోషికమిత్తురు? అనుటయు గుసుమాకరుండు నవ్వుచు నార్యా! మీ యుపదేశంబున నాకు రాజ్యమే వచ్చినచో మీరును గొంత ఫలభాగ్యము గాంతురు. వాక్కులతో నేమి ప్రయోజనము? అని యుత్తరమిచ్చెను.

అప్పుడా గేస్తు వినుండు. హిరణ్యగర్భుండను నృపాలుండు పురందరపురమును రాజధానిగాఁజేసికొని యీ దేశమును బాలించు చున్నాడు. ఆనగర మిక్కడ కిరువదియామడల దూరములో నున్నది. ఆ రాజు మిక్కిలి వదాన్యుడు. భోజరాజువలెఁ గవీంద్రులఁ బండితుల నాదరించును. ఆ నృపతికిఁ బురుషసంతతిలేదు సరస్వతి యనునొక కూఁతురు గలదు. ఆమె చరిత్రయే వినవలసినది. ఆ యువతి నిరతిశయ సౌందర్యంబునం బ్రకాశించుచున్నదని, చెప్పుట యొక గొప్పమాటగాదు. సారస్వత వైభవమంతయు నా మానవతి యధీనమై యున్నది. చతుష్షష్టి కళలు బాలరామాయణమువలె నాపాటమైయున్నవి. ఆయుశాస్త్రములు తలక్రిందుగా నేకరువు పెట్టఁగలదు పెక్కేల? ఆ యువతి విద్యలలో సరస్వతియని చెప్పఁదగినది చివరిమాట వినుఁడు. ఆ బోఁటి విద్యలలో దన పరీక్ష కాగినవానిఁగాని యొరుని బరిణయమాడనని శపథము చేసియున్నది. అనేక రాజకుమారులు శస్త్రాస్త్రనిపుణులు విద్యాధనరూప ప్రాభవోపేతులువచ్చి యచ్చిగురుఁబోఁడిం గ్రహింపఁ బ్రయత్నించిరి.

విద్యలలోఁబరీక్షించి యయ్యంబుజాక్షి యెవ్వరిం బరిగ్రహింపకున్నది. ఎవ్వనికిం గనంబడదు. మీరు సమర్థులేని యారమణీమణితోఁ బ్రసంగించి గెలిచి తద్రాజ్యలక్ష్మితోఁగూడ నా చేడియం బాణిగ్రహణముచేసికొనుఁడు కావలసిన నాకుమారుని శంబరుఁడను వానిని మీకుఁదోడు పంపెదనని యెఱింగించిన విని కుసుమాకరుండు మందహాస శోభితవదనారవిందుండై మహాత్మా! బ్రాహ్మణాశీర్వాద మమోఘమైనది. అయైశ్వర్యము నన్నందు నట్లు దీవింపుఁడు. భాగ్యోదయంబు దైవాయత్తంబు. అందుఁబోయి ప్రయత్నించి చూచెద. సరస్వతినైనం గెలువఁ గలనని నాకు ధైర్యముగలదు. అని పలికిన విని యబ్బుధు నా యజమానుం డిట్లనియె.

కుసుమాకరా! నీయాకార తేజోవిశేషంబు లుపలక్షింప నీయందుఁ బ్రభుత్వ చిహ్నంబులు బొడకట్టుచున్నవి. నీవు తప్పక రాజపుత్రిక యిచ్చిన ప్రశ్నములకు సమాధానము చెప్పఁగలవు. అరాచపట్టం జేపట్టఁగలవు! రాజ్యాధిపత్యము వహింతువుగాక యని యాశీర్వచన పురస్సరముగా సంభాషించెను. తదీయ రాజ్యప్రాప్తివలన దనకు గూడఁ గొంతలాభము గలవను సంతసముతో నాయజమానుండా కుసుమాకరుని మార్గగమన శ్రమము వాయ నాలుగుదినములు దనయింటనుండుమని ప్రార్థించెను. శంబరుఁడను తన కుమారు నాతని కుపచారములు చేయ శిష్యునిగా నియమించెను.

కుసుమాకరుండు నాలుగు దినములా యగ్రహారమున వసించి యాయాసముఁ

దీసుకొని శుభముహూర్తమున బయలుదేరి శంబరుఁడు శిష్యుండై తోఁడలఁ గొన్ని పయనంబులకుఁ బురందరపురము ప్రవేశించెను. సరస్వతీ పరిణయలాలసులగు విద్వత్ప్రభు కుమారులచే నా నగరము నిండియున్నది. ఎక్కడ వినినను నామె విద్యాశయము గురించి జరుగు సంవాదములే. ఏ వీథికిఁ బోయినను రాజపుత్రు లామెకు సమాధానము చెప్పలేకపోయిరను వార్తలే. అట్టి విశేషము లాలించుచు నాపట్టణపు వీధులఁ దిరిగి తిరిగి కుచుమారుండు ప్రకటనలఁ జదివి చదివి తిన్నగాఁ బ్రధానపురుషుల యొద్దకుఁ బోయి, అయ్యా! వినుండు.

చ. ప్రచురము సేసినట్టి నృపపట్టి సరస్వతివార్త నాలకిం
పుచు నిట కేగుదెంచితిని భూసురుఁడం గుచుమారుఁడం గళా
నిచయములెల్ల నాగసవ నృత్యము సేయుచునున్న వాకుళ్ళ
త్కుచ యొసరించు ప్రశ్నములకుం దగు నుత్తర మిత్తు నిత్తరిన్.

క. వాదింతు నే సరస్వతి
తోఁ దులగా నాదు సర్వతోముఖ విద్యా
వైదుష్యము గనుపింప ని
వేదింపుఁడు నామాట వెలఁదుక కనిసన్

అమాత్యులు నవ్వుచు,

గీ. వలదు, పోవయ్య! మాసరస్వతిని గెలువఁ
దరమె నీ కిది యడియాస తగదు తగదు
ఇటుల వాక్రుచ్చి యెంతెంతలేసి వార
లిటఁ బరాజితు లైరో నీవెఱుఁగ వకట!

సీ. నేపాళ దేశావనీ పాలనందను
బహుకళాన్వితు సిగ్గుపఱచి పంపె
సకల శాస్త్రజ్ఞ దర్పక తుల్య మగధభూ:
పతిపుత్రు ద్రుతిఁ బరాజితు నొనర్చె
సంగీతశాస్త్ర ప్రసంగదక్షుని బాండ్య
జననాథసుతుఁ బదార్పకునిఁ జేసె
నరువది నాల్గు విద్యల నెఱింగిన ప్రౌఢ
గౌడభూపాత్మజు నోడఁబుచ్చె

గీ. మరియు నెందఱనో కళాసహితులైన
నృపకుమారుల మారసన్నిభులఁ బెదవి
గదపకుండగఁ జేసె వాక్కలనఁ గలన
సలిపి సామాన్యయే సరస్వతి కుమార!

సరిపెట్టి యేలపుట్టినది? మఱియొక చోటంగూడఁ బరిపతి లేకుండఁ జేసికొను చున్నావు వైదికుఁడా! రాజ్యకాంక్షం జేసి యాసపడి వచ్చితివి. ఇది గెలపుసిరికాసి గంపసిరిరాదు. నీయభిలాష సరియైనది కాదు. వచ్చినదారిం బొమ్ము. మఱియొక దేశాపతికిఁద నీపాండిత్యప్రకర్షము చూపుమని పేళనముగాఁ బలికిన నగుచుఁ గుచు మాచం డిట్లనియె.

అయ్యా! నేను మీ రాజపుత్రిక చారిత్రము తెలయక వచ్చిన వాఁడను గాను. ఈ ప్రపంచకములో నామెను మించిన పండితుఁడు లేడని మా మీయాశయము. లాడి తన్ను వానితలవన్నువాఁడు మఱియొకఁ డుండఁడని తెలిసికొనుఁడు.

అహా! బహు సంవత్సరములు గురుకులవాసముచేసి కాశీపురంబున విద్యాభ్యాసంబుగావించి మహాపండితులమని పేరుపొంది దిగ్విజయముసేయ బయలు వెడలిన మాబోఁటి వారంతఃపురమునుండి యేరికవనో నాలుగు మాటలు నేర్చికొన్న బోఁటులతోఁ బ్రసంగింప లేకపోయినచో నిఁక విద్యాపరిశ్రమమునకు ఫలమేమి? సరస్వతినైనఁ బ్రతిఘటింపఁగాలు నాఁడనా? ఈ పెనమాటలకు నేనించుకయు వెరవను. నేనా తెలివ యిచ్చిన ప్రశ్నలకుఁ సమాధానము చెప్పలేక పోయితినేని మీరు నియమించిన శిక్షకుఁ బాత్రుండ నగుదునని శపథము చేసెను.

అయ్యా! మీరు గెలువుఁడు, ఓడుఁడు మా కింతయేల ? మాట వరుస కంటిమి. మీరట్టివారు కావచ్చునని హెచ్చరించుచు నతండు వసింపఁదగిన నెల పేరుపరిచి తదీయకులశీల విద్యావిశేషంబులు వ్రాసి సరస్వతి యంతఃపురమున కనిపిరి.

సరస్వతియు మంత్రులంపిన పత్రికం జదివికొని చిరునగవుతో నౌరా ఈ పాచండెవ్వఁడో వీరములు పెక్కులు పలికెనే? చెప్పినంత చేయువారుందరు. బ్రాహ్మణుల నవమానించుట నా యభిమతముకాదు. నా రేటికి కొంత చదివియే యుండును. కాని మదీయ విద్యావాద ప్రకార మెరుంగక యప్పనిఁ బూనుకొనుచున్నాఁడు. కానిమ్ము. బ్రాహ్మణ సత్కారం మిహపరసాధనము గదా? యనిరంభి వేయిన్నూట పదారు లిచ్చి యాపండితు సంపవలయునని మం వంద్ర డిమగా బ్రాయించి యంపినది.

సచివు లాకానుకలు ప్రత్యుత్తరముతోఁ గూడఁ గురుమాచు నొద్ద కనిపిరి. ఆమె వ్రాసిన పత్రిక యందిట్లున్నది. బ్రాహ్మణులు వందనీయులు వారినోడించుట నాకిష్టములేదు నాచరిత మెరుంగక సాహసించి ప్రసంగింప వచ్చినందులకు సంతోషించి యీ కానుకల నంపితి వీనిం గైకొని నన్నాశీర్వదింప వేఁడుచున్నదాన.

సరస్వతి.

ఆపత్రికం జదివికొని కురుమాచుండు స్మరాంకురవిభాసియనసుంత్ర మఱియు నిట్లు వ్రాసెను.

సఁ స్తను వాదంబున నోడఁబుచ్చినపు డానందంబుతోఁ బిల్చి పే
వసగా పీరము లింతమాత్రమున నేలా ? విప్ర : మేల్ తల్లప

యెట్లను పాండిత్యము బ్రాహ్మణుండవగుటన్ హీనంబుగాఁ బంపరా
దని యిన్నాళ్ల్ దయచేసినన్ గౌరవ గాదా ? మీఁద నేఁ దేటికన్.

మ. ప్రకటింపంబడ లేదు మాటలు దర్పంబొప్ప నాయిచ్చ స
ర్వశాస్త్రప్రశ్నల కుత్తరం బిడిన విద్వాంసుండె మర్త్యాణనా
యకుఁ డంచున్ బ్రియలయ్యె నాపలుకు లాహా ! యిప్డు హీరిచ్చ్వా
నుకలం గైకొని నే జితోస్మి యనినన్ బోదుం జలేజాననా !

అని వ్రాసి యాపత్రికతోఁ గూడఁ గానుకలఁ బ్రధానుల కడ కంపివేసెను. వారా వార్త సరస్వతికిఁ దెలియఁజేసిరి. సరస్వతి మిక్కిలి యాసుబూని ఏమీ ! కుల గౌరవము మన్నించి యందులకు నతం డిట్లన మానవలెనా ? కానిమ్ము. ఆ పాఱుఁడు వ్రాసినట్లు పిమ్మటనే యెత్తి పొడిచెదం గాక యని యాలోచించి కొన్ని పుష్పంబులఁ గుసుమారు నొద్ద కనిపినది.

మాల్యగ్రథన శిల్పం అను 14-వ విద్యలోఁ బ్రశ్నమడిగినదని నిశ్చ యించి కుసుమారుం డాపూవులనెల్ల విచిత్రములైన మాలికలగాను బంతులగాను మండనములుగాను సన్నివేశసందుఁ దనపేరు వింతరంగుల పూవులతోఁ గనంబడునట్లు కట్టి వానిని బ్రధానిముఖముగా రాజపుత్రికయొద్ద కనిపెను.

ఆ పుష్పదామంబులం బరిశీలించి యమ్మించు బోఁడి వెఱఁగుపాటుతో నోహో ! ఈ మహీసురుండు నాయభిప్రాయము గ్రహించెను. చతుష్షష్టి కళాపాండిత్య మున్నట్లు తోఁచుచున్నది. పెరవారీ వింతమాలికలఁ గట్టఁజాలరు. అని సంతసించుచుఁ గొన్ని రత్నములను గృత్రిమరత్నములను బంపి వెలగట్టుఁడని నియమించినది.

కుసుమారుండు మణులకు వెలగట్టి యందలి దోషంబులఁ దెలియఁజేయుచు గాజురత్నములఁ జిదియఁగొట్టి తచ్ఛకలముతో రాజపుత్రికనొద్ద కలిపి [illegible] రత్నపరీక్షా అను విద్యయందుఁ దనకుఁ గల పాండిత్యము దెలియఁజేసెను. అప్పు డా చిన్నది [illegible] సఖ్యాకే ! [illegible] పారుం [illegible] పవి [illegible] తోఁచుచున్నది. [illegible] బుద్ధిమంతుఁడు వచ్చియుండలేదు. [illegible] భూపతిఁ [illegible] వశగాఁజేయ [illegible] ? అయ్యో ! [illegible] తెలిసి కొనలే [illegible] ఘటనాసమర్థుడు [illegible] సంకల్ప మెట్లున్నదియో తెలియదు [illegible] దన యుద్దనున్న ముద్దు చిలుక నొకదాదిచేత నతనియొద్ద కలిపి దానికి [illegible] మని నియోగించినది.

"48 [illegible] ప్రలాపనం" అను విద్యయందుఁ [illegible] దని తెలిసికొని కుసుమారుఁడా చిలుక నందుకొని ముద్దు పెట్టుకొనుచుఁ [illegible] పుంగవా ! [illegible] ? [illegible] నేర్పినది ? ఏమీ ? [illegible] పుత్రిక సందేశము [illegible]. [illegible]. అని యెంతచెప్పినను మాటాడినదికాదు.

అప్పుడు దాది అమ్మా ! దీని మా గాజపుత్రిక విదేశమునుండి తెప్పించినది. ఎంత ప్రయత్నించినను దీని కొకమాటయు వచ్చినదికాదు. మంచిమాటలు నేర్పుఁడని మిమ్ముఁ గోరుచున్నదని చెప్పుటయు నతండు ఇప్పుడు నీ వింటికిం బొమ్ము మాటలునేర్పి రేపు మీ భర్తృదారికయొద్ద కనిపెదనని పలికి యా పరిచారిక నంపెను.

పిమ్మట నతండు తనకు సిద్ధునివలన బ్రాప్తించిన విద్యామహిమచే దాని నొంటరిగాఁ దన మెడనున్న యసిమాల దానిమెడకుఁ దగిలించి యుపదేశించినంత నా సుకప్రవరం బాపకత్వముతోఁ జెప్పిన విద్యనెల్ల సర్వగ్రాహిణి యంత్రమువలె నాకర్షించుచు నుచ్చరించుచుండెను.

చతుష్షష్టి కళలు దానికిఁ బ్రసాదించి కుచుమారుండు మరునాఁడా చిలుక నాకలికి యంతఃపురమున కనిపెను.

ఇంపులగు పలుకులు పలుకుచుఁ దనచెంత కరుదెంచిన రామచిలుకఁజూచి యబ్బురపాటుతోఁ దన చేతిపై కెక్కించుకొని యమ్ముద్దుగుమ్మ ముద్దు చిలుకా ! ముద్దులేమైన నేర్చుకొంటివా ? అని యడిగిన నాశుకవరంబమ్మా! నేను ముద్దుచిలుకనో ముద్దు చిలుకనో యిటుమీద దెలిసికొనఁగలవు. నేనుగుచుమారుని శిష్యుండనైతిని. అమ్మ హాత్మునిచే శిక్షింపఁబడితిని. నన్నే విద్యలలో నడిగెదవో యడుగుము. వాదమునకురమ్ము. అతండే నేను అనిపలికిన విని యక్కలికి యులికిపడి ఔరా! పక్షికనేరని యీతెర మున్న మాటలాడినది ? అతండు మిగుల ప్రౌఢుండగును. దీనిం బ్రశ్నించి చూచెదం గాక యని తలంచి యిట్లనియె.

కీరమా ! నీవు కుచుమారుని ఛాత్రుండనగుట మాకుఁ బ్రతివాదివైతివి. ఏదీ! చతుష్షష్టికళల పేరులు సెప్పుము చూతము నీ పాండిత్యము. అనుటయు నా చిలుక యౌరా ! కుచుమారుని శిష్యుండనగు. అరువది నాలుగు విద్యల పేరుల సెప్పవలయు నట! ఇది యెంత తేలిక ప్రశ్నము. అమ్మా! పేరులేకావు ప్రతివిద్యయందును బ్రసంగించి జయమందెద జూడుము అని ధిక్కరించి పలుకుచు నాపేరులు 1 గీతం, 2 వాద్యం, 3 నృత్యం, 4 ఆలేఖ్యం, 5 విశేషకచ్ఛేద్యం మొదలగు 64ను వైనయికీన వ్యాయామికీనాది విద్యాగ్రహణం అని యేకరువు పెట్టినది.

ఆ యుపన్యాసమువిని యక్కలికి చిలుకా ! యెంత వక్తవైతివి ? బాపురే ! ఎంత పండితురాలవైతివి ? అని మెచ్చుకొనుచు ముద్దు వెట్టుకొని మరియు [illegible] శాస్త్రములయందును బ్రహేళికలయందును బరీక్షించి తదీయనిరాఘాట [illegible] మన్నను దెలిసికొనిచేతులుజోడించి [illegible]రాజమా ? [illegible] ప్రతిభను [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ఆతండే నా హృదయేశ్వరుండు. అయనతోఁ బ్రతికూలముగాఁ బలికి తిరస్కరించి నందులకు క్షమింపవందనకతంబు లర్పించుచున్నదాన ఇదిగో ఈహారమునుదీసికొని పోయి నీవు నాకుమారుగా వారిమెడలో వైచిరమ్ము. పొమ్ము. నాయెడ విశ్వాస ముంచుము. అని ముత్యాలహార మొకటిదానినోటికందిచ్చినది.

హంస తామరతూడుంబోలె నాపేరుముక్కునం గైకొని గ్రక్కున నెగిరి యాఖగవరంబు రయంబునఁ గుచుమారునొద్ద కరిగి యా తొడవతని మెడలోవైచి యందు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించినది.

అబుధుం డాకథవిని యాపత్త్రరథమును ముద్దుపెట్టుకొనుచుఁ బతగేంద్రమా! తొల్లి నలదమయంతులకు హంసయుంబోలె నీవుమాకు దూతికాకృత్యము నెరవేర్చు చుంటివి. వెండియు సరస్వతి యొద్దకుం బొమ్ము. ఆమె పేరు నురంబునఁ దాల్చితినని చెప్పుము. విశేషములఁ దెలిసికొనిరమ్ము అనిపలుకుచు నాచిలుక నాసకవాజినొద్ద కనిపెను.

కుచుమారుండు శంబరునియం దత్యంత వాత్సల్యము జూపుచు నెప్పటికథ నప్పుడు వానికిఁ జెప్పుచు నొకనాఁ డిక రాజ్యలక్ష్మితో గూడ సరస్వతి దనకుఁగలదని నివేదించెను. అప్పుడు శంబరుడు అయ్యా! మాతండ్రియుపదేశంబునంగదా పిలిపించి వచ్చితిరి. రాజ్యము పిమ్మట నావిశ్వాసము మీకుండునో యుండదో తరువాత నాతో మాటాడుదురో మాటాడరో యని యడిగినఁ గుచుమారుండు నవ్వుచు శంబరా! యీ రాజ్యము శాశ్వతమా? రాజ్యపదము నన్నంటదని యెరుంగుము. అదియునుంగాక దీనికి భాగస్వాములు నామిత్రులుగాఁ గలరు. వారితో నాలోచించి నీకును దగిన [illegible] శ్రయముగలుగునట్లు చేయించెద సందియపడకుము. అని పలికెను.

ఆ మాటవిని శంబరుఁ డాత్మగతంబున నౌరా! వీడెంత గర్వముగా మాటాడెను? వీని కీ యుపాయము మా తండ్రి చెప్పకున్న నీ యైశ్వర్యము [illegible] చునా? ఆ విశ్వాస [illegible] లేక యీ రాజ్య [illegible] బంచి పెట్టునంట. [illegible] నా [illegible] చప్పలేదు. వీని [illegible] లు నా [illegible] వి. వీనిం [illegible] రుండనని ప్రకటించెద. సరస్వతి [illegible] రాజ్యము నాకే దక్క [illegible] విద్యా ప్రశంస చేయుడు. పెండ్లి [illegible] తరువాతఁ దెలిసి [illegible]? ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు ప్రతిహా [illegible] నాకు లేదు. వ్రాసిన వ్రాత యం [illegible] నుండ బ్రహ్మ హత్యకు వెరవ [illegible] గావించెను. అని [illegible] సన్నాహము గావింపుచుండెను.

నాఁటిరాత్రి భుజించిన తరువాత మంచముపై బండికొని తాంబూలము నమలుచు గచుమారుండు శంబరుం జీరి వత్సా ! నేడు నీ మొగము జూడ వేరొక రీతిగా నున్నది. ఆనందించు సమయంబున విన్నఁబాటేమిటికి ? ఈ పెండ్లికి బెత్తన మంతయు నీదేకదా. నీ తలిదండ్రులు నీ బంధువులు పెండ్లివారు. నీ యానందమే నా యానందము. నా మిత్రుల దూరమందున్నారు. ఇందులకు ముఖ్యుఁడవు నీవే అని పలికిన విని శంబరు డాత్మగతంబున అయ్యో ! అప్పుడే యీ రండా పుత్రుడు రాజ్యము సరస్వతియు దనకు దక్కినవని యుబ్బుచున్నాఁడు. ఎక్కడనోయున్న మిత్రులకు రాజ్యము పంచునట. నాకును నా తలిదండ్రులకును భోజనము సేయుటకై పెండ్లి పెత్తనమిచ్చునట. వీనింబరిభవించిన తప్పులేదు. అని తలంచుచు ప్రకాశముగా నార్యా! నేడు నాకు దేహములో నస్వస్థతగానున్నది. అందుల కిట్లుంటినని సమాధానము చెప్పెను.

అట్లయిన బెందలకడ బండుకొనుము. అని వానితో ముచ్చటించి కుచమారుండు గాఢముగా నిద్రబోయెను. ఆయన గుఱ్ఱు వినంబడినతోడనే లేచి శంబరుం డంతకుముందు సంగ్రహించి యుంచిన పాషాణము మెల్లగ నెత్తి గుభాలున యతని నెత్తిపై వైచి చేతనమును బాయఁజేసి అప్పుడే యాశవము నెత్తికొనిపోయి యా కోట కందకములో బారవైచి తానే కుచుమారుండునని ప్రకటింపుచుండెను.

శ్లో॥ వాంఛాసజ్జనసంగతౌ పరగుణే ప్రీతిర్గురౌ నమ్రతా
విద్యాయాం వ్యసనం స్వయోషితి రతిర్లోకాపవాదాద్భయం
భక్తిశ్శూలిని శక్తిరాత్మదమనే సంసర్గముక్తిః ఖలై
రేతేయేషువసంతినిర్మలగుణాస్తేభ్యో మహద్భ్యోనమః

దుర్జనుల సంసర్గ గలిగినంత నెప్పటికైన ముప్పు వాటిల్లు నని శాస్త్రములు చాటింపుచున్నవి గదా ?

అని చెప్పనప్పటికిఁ గా[illegible]యు నంతటితో విరమిం[illegible] యవ్వలి కథ పైమజిలీ యందిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

15[illegible] వ మజిలీ

శంబరుని కథ

గీ. ప్రాణమర్పించుటకు నొ[illegible]గాని
బలిమి యజమానుని రహస్య [illegible]ంబు
నెఱుఁగఁ జెప్పఁడు పరులకు నెంతయైన
నాత్మ వి[illegible]పాత్రుఁ డైనట్టి సూత.

రాజపుత్రిక చిలుకచే బంపిన కుచుమారుని సందేశము విని ప్రహర్ష పులకితగాత్రియై దాని నత్యంత ప్రీతిపూర్వకముగా నాదరించుచు మరికొన్ని మాటలం జెప్పి మరునాడుదయంబున గుచుమారు నొద్ద కనిపినది. ఆ రామచిలుకయు దివ్వస నెగిరి కుచుమారునిబస కరిగియందున్న శంబరుం జూచి విస్పుటాక్షరములతో అయ్యా! మా గురువులు కుచుమారు లెందున్నవారు. ఎరింగింపుడని యడిగిన నతండు నేనే కుచుమారుండ మఱచిపోయితివా? చిలుకా! నీ కొఱకై నేరేడు పండ్లు తెచ్చి యుంచితిని. తినుము. నీ రాక వేచియున్నాను. అని పలికిన విని చిలుక యిట్లనియె.

అయ్యా! మీ దయయుండిన నేరేడుపండ్లకు గొదవలేదు. పరిహాసము విడిచి వారెందుంటిరో చెప్పుడు.

మిమ్ము నే నెఱుంగనిదానను గాను. మీ రాయన మిత్రులు మొదటి నుండియు మిమ్ము నే నిందు జూచుచుంటి. రాజపుత్రిక సందేశ మొండు జెప్పవలసి యున్నది. వేగమాయన యెందుండిరో చెప్పుడని యడిగిన వాడు మది దిగులుపడ శుకమా! రాజపుత్రికా సందేశ మేదియో నాకు జెప్పుము. నీకు మంచిపండ్లు పెట్టెదనన నది అయ్యో! భార్యాభర్తల నడుమ నొడువు లొరుల కెఱింగింపవచ్చునా? మీ యెఱుంగని ధర్మము లున్నవియా? అది తప్పుపనియని పలుకుచుండ దటాలున దానిం బట్టుకొని ఓసీ! పులుగా! నీ రాజపుత్రిక చెప్పినమాట లేవియో చెప్పుము. లేకున్న నీ గొంతుక పిసికి చంపెద జూడుమని కాళ్ళచేత గంత మొక చేతం బట్టికొని చెప్పెదవా? చంపనా? చెప్పెదవా? చంపనా? అని యెన్నిసారులడిగినను గిలగిల గొట్టికొనినది కాని నిజము చెప్పినదికాదు.

ఆ చిలుక యుండిన దనగుట్టు బయలగునని తలచి య[illegible] [illegible] యా శుకము కంఠము నులిమి చంపి పారవేసెను. పిట్ట పోయిన నేమి యగు. అహహా! గుడి మ్రింగిన వానికి గుడిలోని లింగ మేమూలకు లెక్క. [illegible] కుచుమారు బంపిన క్రూరునకు చిలుకను జంపు టొకయబ్బురమా?

నాడు రామచిలుక తిరుగా దెసయొద్దకు [illegible]ంజేసి పరితపించుచు సరస్వతి సారసికయను సఖురాలిం జీరి యోసీ! యాశుకము నా సందేశము తీసికొనిపోయి మఱల వచ్చినదిగాదు. కారణము తెలియదు. ఆ పండితపుంగవుడు తన యొద్దనే యుంచుకొనెనా? ఏది యెట్లైనను నీ వొకసారి వారి యొద్దకు బోయి చిలుకమాట తెలిసికొని తదాకారంబు చిత్రఫలకమున వ్రాసికొనిరమ్ము. ఇదివఱకు వారి రూపమెట్లున్నదియో విచారింపలేము. చిలుక నడుగవలయుననుకొని మఱచి పోయితిని. నీవు పోయివచ్చిన నన్నియుం దెలియగలదని నియోగించుటయు నది యతడున్న నెలవునకు గురుతులడిగి తెలిసికొని తిన్నగా బోయి వాకిట నిలువంబడి కుచుమారుం డున్న నెలవిదియేనా. అని యెవ్వరినో యడుగుచుండ విని శంబరుడు తలుపు తీసి కొనివచ్చి

అవును. ఇదియే యాతడున్న నెలవు. నేనే కుచుమారుండ నీ వెవ్వతెవని యడిగెను.

సారసిక నమస్కరించినది. లోపలికిం దీసికొనిపోయి కూర్చుండు మని నియమించి దానిం బెద్దగా గౌరవించి నీవు వచ్చిన పని యేమని మరల నడిగెను. అయ్యా! నేను సరస్వతి సఖురాలను సారసిక యను దాన. మీ రామెతో నిన్నటి కుత్తర ప్రత్యుత్తరములను జరుపుచున్న కుచుమారులు మీరేనా? వారు లోపలనున్నారా! అని యడిగిన నతండు నవ్వుచు జవ్వనీ! నీతో నేను బరిహాసమాడుదునా? మీ రాజపుత్రికను విద్యలలో జయించి పెండ్లియాడం దలచికొన్న వాడ నేనే యని మరల నుత్తరము చెప్పెను.

సారసిక స్వామీ! మా రాజపుత్రిక మీ యొద్దకు నిన్న రామచిలుక నంపినది. అది తిరుగవచ్చినది కాదేమి? మీ యొద్దనే యుంచు కొనిరా? అని యడిగిన నతండు పాప మా చిలుక నిన్న వచ్చి మచ్చికతో నాతో ముచ్చటించుచుండెను నేను పెరొక పనిమీద లోపలికి పోయి వచ్చునంతలో పొంచియున్న యొకపిల్లి తటాలున దాని గొంతువు పట్టుకొని యీడ్చుకొనిపోయి చంపినది. అందులకే విచారించుచున్న వాడ దానికి విద్యలన్నియు నుపదేశించితిని. మాకు దుఃఖకరమైన వార్తలం దెలుపుచున్నది. దాని కాయువు సరిపడిన మన మేమి చేయగలము. అని చెప్పెను.

అమ్మయ్యో! యెట్టిమాట వింటిని? పలుకులు కళలు తెలిసికొని పిసప మా భర్తృదారికకు దానియందెంతయో ప్రేమ కుదిరినది. ఈ మాట వినిన విస్కృలి పరితపింపగలదు మహోత్సవ సమయమున నీ విచార మామెను బాధింపకమానదు. అని పలుకుచుండ నా మాట మరుగుపడునట్లు మరియొక ప్రస్తావము దెచ్చుచు సారసికా! ఇదిగో మీ రాజపుత్రిక పంపిన ముత్యాలహారము చూచితివా? కుసుమారులు మీరేనా? మీరేనా? అని పలుమారడిగితివి. ఈ హార మడిగానితో నేను మరియొకట నగుదును. అని పలికెను.

అప్పుడది యతడు కుచుమారుండు కాడని నిశ్చయించుకొని యంగంబున విన్నదనంబుదోప సరస్వతియొద్ద కరిగెను.

ఆ చిన్నది కొన్నియడుగు లెదురువచ్చి మచ్చెకంటీ! అచ్చటి విశేషము లేమి? ఆ విద్యల్చిఖామణిం గంటివా? మాట్లాడితివా? రూపము వ్రాసికొని వచ్చితివా? ఎట్లున్నది? చిలుక యేది? అని యడిగిన గన్నులం నీరు గ్రమ్మ తొలుత చిలుకవార్త దెలిపినది. అందులకై పెద్దకడ నమ్ముద్దుగుమ్మ విచారించినది

వారించుచు సారసిక సఖీ! నీ వాతడు గొప్ప విద్వాంసుడని మరియు వంచివి కాని నామది కంత నచ్చలేదు. అదియేమియో కాని వానిరూపము చిత్రఫల [illegible] ప్రాయ దృష్టిపుట్టినది కాదు. ఊరక తిరిగి వచ్చితిని. అనుటయు సరస్వతి

ఏమీ! వానిరూప మసహ్యముగా నున్నదియా? అని యడిగిన సారసిక వాని మొగం బున నా కేమియు తేజము గనంబడలేదు. దరిద్రదేవత నాట్య మాడుచున్నది. అని చెప్పిన సరస్వతి యిట్లనియె. "విద్వత్త్వం దారిద్ర్యతా" అని యనలేదా? ఎట్లయినను జదివి కొనినవాని మొగము తేజోవంతముగా నుండవలయు నదినీవు గనిపెట్టలేకపోయి తివి పోనిమ్ము. "విద్యారూపం కురూపాణాం" రూపహీనులకు విద్యయేరూపము. వెండియు నీవీ చిలుక నాయన యొద్దకు దీసికొనిపోయి దానికివలెనే దీనికిగూడ విద్యోప దేశము గావింపుమని కోరుము. అని యొక చిలుకను బత్రికతో గూడ సారసిక చేతికిచ్చి యంపినది.

సారసిక యాతని యొద్దకరిగి నమస్కరించిన ముసిముసి నగవులు వెల యింపుచు శంబరుడు యోషామణీ! విశేషములేమి? ఈ చిలుక యెక్కడిది? అని యడిగిన నది రాజపుత్రిక యిచ్చిన పత్రిక యతనికిచ్చి ఆర్యా! ఈ చిలుకను సకల కళాభూషితం జేయుమని యామె కోరుచున్నది. వెనుకటి చిలుకను గురించి చాల విచారించినది దీనిం బ్రజ్ఞాన్వితం గావించినచో నా విచార మామెను బాయగలదు. అంతయు నీ పత్రికలో నున్నది. చదివికొనుడు అని పలికిన విని యతండు మరి దిగులుదోప నా పత్రిక నట్టిట్టు త్రిప్పి విదేశలిపితో నుండుటచే జదువలేక పోయెను.

47 వ దేశభాషాలిపిజ్ఞానము.

అది వానికేమి తెలియును? చదివినట్లు నిపుణుండునని పత్రికమునిచి [illegible]గంభీర గోప మభినయించుచు [illegible] సారసికా! ఇదియా? గమనింపుము. [illegible] మాకిదియే పనియా? మా విద్యలు వ్యర్థాగా వినియోగింపుట [illegible] ఇట్టి మాటు పరీక్షించినది తగు [illegible] చిప్పితివి పలుమారు [illegible] యున్నదేమో? మాకు [illegible] ఈ చిలుకకు నేను విద్యలేమియు చెప్పను. ఇదిగో యామె ముత్యాలపంజరము తీసికొనిపొమ్ము. [illegible] గాన బ్రసంగించితిని. [illegible] పుణ్యగోష్ఠి సంతియచాలు. [illegible] లేకున్న మానివేయుమనుము. జయింపబడితి నని పత్రిక [illegible] పొమ్ము అని పలుకుచు నాహారము దాని ముందర బారవైచెను.

సారసిక రసికాగ్రేసరా! కోపపడియెద రేమిటికి? పత్రికలో శ్రీతప్తములైన విషయములు వ్రాసినదిగదా? చిలుకకు విద్యలు చెప్పక పోవుదురుగాక. ఆమెకు బ్రత్యుత్తర మేమిటి కియ్యరు? ఆమె మిమ్ముల బరీక్షించుటకాదు. అఖిలాంధ్ర దెలుపుట నాకాలిపి తెలియదు ఏమని వ్రాసినదో చదువుడు అని యడిగిన వాడు ఓహో! నేనా పత్రము తెలియనివాడనుగాను. నాకు దేశభాషాలిపిజ్ఞాన మున్నదో లేదో యని విదేశ లిపితో వ్రాసినది. ఇంతకన్న బరీక్షయేమున్నది? అని పలికెను,

పోనిండు మీకరువదినాలుగు విద్యలు వచ్చుంగదా? మీరు మరియొక లిపితో మరియొక భాషతో ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యీమెనే పరీక్షింపుడు. అందులకు గోపమేమిటికి? అదియునుంగాక మీ రహస్యము లితరులకు దెలియకుండ నీలిపితో వ్రాసినదని కొనరాదా? అని సమాధానము జెప్పిన నమ్మూఢు డిట్లనియె.

సారసికా! ఆమాటలేమియు నాకడ జెప్పకుము. పరీక్షకే యడిగినది. అందులకే నాకు గోపమువచ్చినది. వేయిజెప్పుము. నేను ప్రత్యుత్తరమియను. హారము దీసికొనిపొమ్ము ఆవి మొండివాదము సేయబూనెను. సారసిక యాలిపి వానికి దెలియ లేదని గ్రహించినది. వానిమాటల సందర్భములుగాన ండుట కచుమారుం డత డగనో కాడోయని సందియము హృదయమున బొడమినది.

సంశయడోలాయితహృదయసారసయై సారసిక యిపుడే వత్తునని చెప్పి యపుడే సరస్వతియొద్దకు బోయి మోమున చిన్నవోవను దోప నిట్లనియె.

సఖీ! ఆతండు నీవు వ్రాసిన లిపి యెరిగినవాడుగా దోపలేదు. పైపెచ్చు మాటడిగినందులకు బెద్దకోపము జెందెను. నీవు పెద్దలతో నాలోచింపకుండ తొందరపడి నీవే భర్తవతి హారము నంపుదువా? అతండు వట్టి మూర్ఖునివలె గనబడుచుండెను. మాటాడుటయే తెలియదు. శాస్త్రపరిశ్రమ చేసినట్లేతోచదు అని యచ్చట జరిగిన సంవాదమంతయు నెరిగించినది.

సరస్వతి ఛీ! అసహ్యపుమాటలాడకుము. ముగముననే గళలేదనియు వక్తృత్వమే యెరుగడనియు మూర్ఖుడనియు బలుకుట నీయుపజ్ఞకలోపముగాక మరియొకటి కాదు. సర్వదేశభాషా లిపిజ్ఞానునకు నా లిపి తెలియదనుట సమంజసము గాదు. పలుమారడిగితినని కోపము వచ్చి యట్లనిరి. పోనిమ్ము మరేమియు ననవగవలదు. ఈ శ్లోకము చూచి ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యిమ్మనుము. స్వదేశలిపితోనే వ్రాయుచుంటినని పలికి యొకశ్లోకము వ్రాసియిచ్చి యంపినది.

శ్లో॥ భో! రూపనిర్జిత మహేంద్రకుమార [illegible]
శ్రీనాట్యకుమార కుసుమారః దురు [illegible]
యత్త్వమనాంయిశథిలో త్తరయుక్తవేసం
తత [illegible]స్యంతు మన్దసి జితాస్మి భవత్ [illegible]॥

ఆ శ్లోకము తీసికొనిపోయి సారసిక శంబరున కిచ్చినది అతండు శ్లోకము జదివియు పదార్థావబోధనము చేసికొనలేక తలయూచుచు ప్రత్యుత్తర మిమ్మని [illegible] సారసిక [illegible] దీని కిప్పుడు ప్రత్యుత్తర [illegible] [illegible] [illegible] పొమ్ము. అని [illegible]యుగా బలికి [illegible]

సారసికయు [illegible] సరస్వతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

మందుండు బాగుగా నాలోచించుకొనుమని పలికినది, అదియే మందమతి యని సరస్వతి తలంచినది.

సారసిక యరగిన వెనుక శంబరుండు అయ్యో ! నేను దెలివితక్కువ పని గావించితిని. తిరుగా బరీక్షింపరనియు సరస్వతిని బెండ్లి యాడవచ్చుననియు దలంచితిని. నా ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమైనది. వీరికి దెలియకుండ బారిపోవుటయే లెస్స. ఇందుండిన నా గుట్టు బయలుకాక మానదు. అని యాలోచించు చుండ మంగళవాద్యములు వినంబడినవి. ఆ ధ్వని విని శంబరుండు నాకిటకు వచ్చెను.

మంత్రి సామంత పురోహితాదులు ముందు నడువ మనోహరాలంకార భూషితమగు భద్రగజం బొండు వచ్చుచుండెను. అది యెవ్వరి నిమిత్త మోయని యాలోచించుచుండ నందు నిలువంబెట్టి కుచుమారు డిందే యున్నవాడు. వారిబస యిదియే యని కొందరు పలికిరి. కుచుమారుం డెందుండెనని యడిగిన నేనే కుచుమారుండనని శబరుడు తెలియజేసెను.

అప్పుడు మంత్రు లతని సకలాలంకార భూషితుం జేసి యా యేనుగుపై నెక్కించి యూరేగింపుచుం దీసికొనిపోయి యొక దివ్య సౌధంబునం బ్రవేశ పెట్టిరి. ఆ సంతోషములో శబరుడు పారిపోవుమాటయే మఱచిపోయెను. పరిజను లతనికి రాజోపచారములు సేయుచుండిరి. కాని వానికి సంతోషము మాత్రము లేదు. ఎవరే మన్నను బెదరుతో మాట్లాడు చుండును. అని యింతవరకు చెప్పి వేళ యతిక్ర మించినది.

157 వ మజిలీ

పల్లెవాండ్రకథ

పురందరపురమునకు [illegible] దూరములో నొక పల్లె [illegible] పల్లెవాండ్రు [illegible] వలలువైచి చేపలం బట్టి [illegible] జీవనమే జీవనాధారముగా గాలక్షేపము చేయుచుండిరి. ఆ పల్లెలో [illegible] నొక పురోహితుడు గలడు. [illegible] పురోహితుని [illegible] క్రొత్తయైన సీటిలో [illegible] సీటిలోని [illegible] గాని చేయరు.

ఒకనాడు [illegible] పురోహితు [illegible] సేయుచు [illegible]

స్వామి! పురందరపురము కోటయగడ్డలోనికి గ్రొత్తనీరు వచ్చినదని తెలిసినది. అది మిక్కిలి లోతుగలది. అందు గొప్పగొప్ప చేపలున్నవని చెప్పుచున్నారు. పగలందు వల వేయనీయరు. ఈ రాత్రి మేము పోయి మీరు చెప్పినవేళకు వలవేయుదుము. ముందుగా సందులో బత్తెస్తువు మీదేను. దాన వచ్చినసొమ్ము మీకిత్తుము. అని మ్రొక్కికొని వాండ్రు పురోహితుని సెలవు తీసికొని నాటిరేయి పెందలకడ భోజనములుచేసి వలమోచుకొనిపోయి చుక్కగురుతు చూచుకొని కోటవెనుక మారుమూలగానున్న కందకములో జై పరమేశ్వరా అని పలుకుచు గొత్తవల గుభాలున నా పరిఖలో వైచిరి. నూరు గజముల త్రాడు మునిగినది.

గీ. తల్లి! భాగీరథీ గంగ దండమమ్మ
వరుణదేవరమమ్ముఁ గాపాడవయ్య
నేటి వేలుపులార మన్నింపు డిపుడు
కృపను వలనిండఁ జేప లెక్కింపరయ్య.

అని పాడుచు త్రాడు లాగుట ప్రారంభించిరి. బరువుగా టోచి సంత గంతులు వైచుచు.

ఒకడు—శా. గంగానమ్మకు బప్పు పానకములీగా దెప్పు గట్టింప నాదిం గావింప వలెన్ సరాసరిగ

మరియొకఁడు—సంతేకాదురా ఇంటికేగం గొట్టింపఁగ నౌ గణేశునకు టెంకాయల్.

ఇంకొకఁడు—బలే బాపనయ్యం గాదందువురా ?

వేరొకఁడు—సెబా సదియే ముఖ్యం బాదితీర్పంగఁ.

అందరు—జెప్పంగా నేటికి వారిదే ముదుపు ప్రాప్తం బిందు ముమ్మాటికిన్.

శా. గంగానమ్మకుఁ బప్పుపానకము లీగాఁ దెప్పఁ గట్టింప నా
దిం గావింపవలెన్ సరాసరిగ సంతేకాదురా యింటికే
గం గొట్టింపంగ నౌ గణేశునకు టెంకాయల్ బలే బాపన
య్యం గాదందువురా సెబా సదియ ముఖ్యం బాది దీర్పంగఁ జె
ప్పంగా నేటికి వారిదే ముదుపు ప్రాప్తం బిందు ముమ్మాటికిన్.

అని యీ రీతి వాండ్రు మాటలాడికొనుచు సంతసముతో [illegible] [illegible] చుచున్న మలిసిరి.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

తుంట వెలిగించి మెల్లగా దాపునకుఁ బోయి యా శవమును బరీక్షించి చూచిరి. దాని మెడకు రాయిగట్టబడియున్నది.

అందొకఁడు ఒరే పాపము వీని నెవ్వరో తల నలియఁగొట్టి మెడకు రాయి గట్టివచ్చెనని తలంచి యింతకుముందే యీ కందకములోఁ బారవేసియుందురు వీని యాయువు గట్టిది. యూపిరి యాడుచున్నది. వీనిం బ్రతికించిన మనకు మంచి పున్నెము రాగలదు. వీని మెడలో దండెములున్నవి. భేమ్మఁడు కాఁబోలునని మరియొకండు నవ్వుచు మన కిందు మొదట దొరికినవస్తువును మన భేమ్మడికిత్తుమని చెప్పి వచ్చితిమి గదా. ఈభేమ్మడి నాభేమ్మడికిత్తము అనుటయు వేరొకఁడు సరిసరి వీని నిచ్చిన నాయన యేమిచేసికొనును ? పెపెచ్చు తెగులు కుదురువరకు తిండిపెట్ట వలయును. అనిన నింకొకఁడు వీనిమెడలో నేదియో మాలికయున్నది చూడుఁడు అని పరీక్షించి ఇసిరో యెముకలు ఎముకలు. వీఁడెవడో దరిద్రుఁడు. చిన్న మెత్తుబంగారమైన మేనలేదే అని పరిహసించెను.

ఎట్లయినను భేమ్మడిని రక్షించుట పున్నెముగదా మనమీ వలవైవనిచో నీ పాటికి వీఁడు కడతేరిపోయుండును. మనము వీనిం దీసికొని మనభేమ్మడికి కప్పకేంతము. చస్తితపడువరకు నాయనచే నుపచారములు సేయింతము. అందులకైన సొమ్ము మనమేయిత్తము. కుదిరిన పిదప నాతని సంతయు వీనియొద్దఁ బుచ్చుకొందము అని నిశ్చయించుకొని యానలువురు వల మడతబెట్టి యందు వానిఁ బరుండఁబెట్టి యుయ్యాలవలెఁ గొయ్యకుఁదగిల్చి నలువురు మోసికొనిపోయి పురోహితునింటికిం జని గికపెట్టిరి.

ఆయన వచ్చి తలుపుతీసి యిదియేమియని యడిగెను. వాండ్రు నవ్వుచు మీకు ముడుపు తీసికొనివచ్చితిమి కైకొనుఁడు అని పలికిన నప్పాఱుండు దీపముదెచ్చి చూచి యితఁ డెవ్వడు ? అని యడిగిన వాండ్రు జరిగినకథయంతయుం జెప్పిరి. అయ్యో ! వాని నాకేమిటికి ? [illegible] బ్రదుకఁడో ఈగోదవ నాకేల ? తీసికొని పొండు అని పలికినఁ బెద్దవాఁడు [illegible] మీకింత దయలేదేమి ? [illegible] మాటాడు బెట్టిన నొప్పుకొందురా ? ఉపచారములు సేయుము. అందులకైన సొమ్ము మేమిచ్చుచుందుము. బాగుపడినప్పుడు గూలిపనిచేసి మన ఋణము తీర్చుకుండునా? పోయిందు తీర్చనిచో మనదాసుండని పిలువఁబడుచుండును. అని యుపదేశించి యావిప్రు నంగీకరింపజేసెను.

[illegible] దీసికొనిపోయి మంచముపై [illegible] పెట్టిరి. [illegible] [illegible] యున్నది. [illegible] "[illegible]

నాశసః" అని భగవంతుని బొగడియున్నారు. వారి యుపచారమువలన నా రోగి మరునా డుదయమునకు బాగుగా నూపిరి విడుచుచుండెను. బెస్తలు సంతసించుచు నా మంచము విడువక మరియు ననేకములగు చికిత్సలు సేయుచుండిరి. మూడు దినముల వరకు గన్నులు తెరవలేదు. నాలుగవనాడు కనులదెరచి దాహ మిమ్మని సూచించెను. పాలు దాహమిచ్చిరి. పిలిచిన బలుకలేదు.

ఆవుపా లాహారముగా నిచ్చుచుండ మరి నాలుగు దివసముల కతనికి స్మృతి గలిగినది. అప్పుడు పల్లెవాండ్రు: అయ్యా! మీ దేదేశము? కండకములో బడి యుంటి రేల? మిమ్మెవ్వరిట్లు చేసిరి? మీ వృత్తాంతము సెప్పుదని అడిగిన నతండు మందస్వరముతో నా కిప్పు డేమియు జ్ఞాపకము లేదు. మీరు నన్ను బ్రదికించితిరి. మీకు నేను దాసుండనై యుండెదనని మాత్రము సెప్పెను.

పల్లెవాండ్రు సొమ్మిచ్చుచున్నవారు కావునఁ బురోహితుడు వానికి నుప చారములు చక్కగా జేయుచుండెను. క్రమంబున మెదడు పూడికొనుటచే నతకిఁ బూర్వపు వ్యక్తిగలుగఁ బ్రారంభించెను. తన్ను శంబరుండు నిద్రించుచుండఁ దల నలియగొట్టి కండకములో బారవైచెనని తెలిసికొనియెను. పల్లెవాండ్రు చేసిన యుప చారముల గురించి యూరక స్తుతియించుచుండెను.

తెలిసిన తరువాతనైనఁ దన భంగపాటు వాండ్రకు జెప్పలేదు. కూర్చుండు టకు శక్తి గలిగినప్పుడు పల్లెవాండ్రక కేమి యుపకారము చేయుదునని యాలోచించు చుండును. పల్లెవాండ్రు అయననిమిత్తమై చెక్కలకును వేరులకును బసరులకు దిరుగు చుండుటచే దమవృత్తి చేసికొనుట కవకాశము గలిగినది కాదు.

ఆ రోగి నిమిత్తమైన ఋణము సలుగురు సమముగాఁ బంచుకొనవలసి యున్నది. ఒకనాడు నలువురు నా ఋణ విభేద మేర్పరుచుకొనుటలో నొకడు స్వకు టుంబము నిమిత్తము తెచ్చిన పంచదార నా రోగికైన వ్యయపట్టికలో వ్రాయుటచే వారిలో వారికి జగవు వచ్చినది. చాలా విషయమై కలహించుచు నిజము తెలిసికొను టకై పురోహితు నింటికి వచ్చి యా మర్మ మాయనతో జెప్పికొనిరి.

ఆ కలహప్రకారమంతయును విని యారోగి వారి నెల్లర బిలిచి బాబులారా! మీరు నా కొరకు గాం శమపడుటయే గాక సొమ్ముకూడ సెలవు చేసిరి. అందుకు గృతజ్ఞుడనగుటయే కాక మీకైన ఋణమున కిప్పుడే యిచ్చివేయుదును. ప్రస్తుత మంత కన్న జెప్పజాలను. బ్రతికియుండిన మిమ్ముఁ సమానులలో సత్యవికుల జేయుదు నని చెప్పుట ముఖప్రీతిమాట అగును. లేచి తిరుగుటకుఁ గొంచెము శక్తి వచ్చుచున్నది. కొలది దినములలో మీ ఋణము తీర్తును. మీరు నా నిమిత్తము తగవు లాడవలదని గడ్డములు పట్టుకొని బ్రతిమాలుకొనియెను. నా రంగికటంచి పెనుకటి రీతిగా మైత్రితో మెలగుచుండిరి.

ఒకనాడు కొందరు వర్తకు లా పల్లెకు వచ్చి తమకు నోడ నడుపుటకై చదివికొన్న పల్లెవాడు కావలయును. వానికి దగినవేతన మిత్తుము మే మొకయేటి రేవు గుత్తకొంటిమి. అందు దాటు మార్గస్థులకడఁ బుచ్చికొనిన సొమ్ము సక్రమముగా బద్దులు వ్రాసి అప్పగించవలయును. అందలి అధికారమంతయు వాని కిచ్చి వేయుదుము. నదియొడ్డుననే కాపుర ముండవలయునని యా నిబంధనను లన్నియు దెలియజేసిరి.

అట్టి పనికి దగినవా డొక్కడు నందు లేడు. పురోహితునింట నున్న బ్రాహ్మణుడా వార్త విని నేనప్పనులన్నియు నమ్మకముగా జేయుదును. నాకు మెత్తముగా గొంతవిత్త మీయవలయును. నెలనెలకు వేతనములో గొంత దీసి కొనుచుండవలయునని తన సామర్థ్యమంతయు నక్కజమందునట్లు వారికి దెలియఁ జేసెను.

ఆ బేహారు లతడు కోరిన సొమ్మిచ్చుట కొప్పుకొనిరి. అతండు పల్లె వాండ్రం జీరి తన నిమిత్తమై వాండ్రు వాదిన దత్తపు పట్టికం దీసికొని దాని కిబ్బడిగా వర్తకులచేత వారి కిప్పించెను. వాండ్రు మిగుల సంతసించుచుండ నోరీ! మీరు నాకు బ్రాణదానము గావించితిరి. నే నేమిచ్చినను మీ యుపకృతికి సరిపడదు. ఇప్పుడు చెప్పరాదు. కాని నే నొకప్పు డీ దేశమునకు రాజును గావచ్చును. అప్పు డేమైన నుపకారము సేయఁజాలుదు నేమోయని పెద్దగా వాండ్రం దంటొగడి పురోహితుని గిట్టించి వారివలన నామంత్రణంబు వడసి వర్తకులవెంట నేటియొడ్డునకు బోయెను.

అది గొప్పరేవు. నాటసాములు వేలకొలది నిత్యమా రేవు దాటిపోవుచుం దురు. ఆయికారాదారు బాటసారులవల్ల సొమ్ము సేకరించుటకును పద్దులు వ్రాయుట కును నావికుల కెల్లఁదగినపనులు సెప్పుటకును నా బ్రాహ్మణునకు సర్వాధికార మిచ్చి యందు గాపుర ముండునట్లు చేసెను.

అతండు మార్గస్థులవలన గానెన సొమ్మునంతయు గుత్తకొనువు బాటసారుల కాటంకము లేకుండ వెంట వెంటనే యోడల నడిపించును సత్యముగ లెక్కలు వ్రాసి యా నెలలో దనయజమానుని కెక్కుడు లాభము చూపించెను. అతని సత్యపవర్తనము దెలిసికొని గుత్తదారుడు వేతన మభివృద్ధిచేసి అన్నిపనులు నతనిమీదనే వదలి వైచెను.

మరికొన్ని దినములు గడచినంత గొందరు విద్వాంసు లారేవు దాటుటకై అక్కడికి వచ్చి సొమ్ము పుచ్చుకొనుచున్న యా విప్రుం జూచి అయ్యా! మేము పండితులము. పురందరపురమున వసించుచుంటిమి తన్నగరాధీశ్వరునిపుత్రికయగు సరస్వతి కుసుమాయుధను సూరిసత్తముని వివాహమాడుచున్నది. ఆమహోత్సవమునకు బండితుల నెల్ల రమ్మని శుభలేఖలు వ్రాసిరి. మేము దూరమునుండి వచ్చుచుంటిమి.

మమ్మూరకయే రేవు దాటింపవలయునని కోరుచు నాశీర్వచన ప్రతియొకటి చదివి అర్థము చెప్పిరి.

అందు స్వరభేదము అర్థస్ఖాలిత్య మ్ముండుట నవ్వుచు నా బ్రాహ్మణుఁడు ఆ విపరీతము వారికి దెలియజేసి గంభీరోపన్యాస పూర్వకముగ సత్యార్థము చెప్పి అప్పండితులనెల్ల విస్మయసముద్రములో ముంచివైచెను.

అప్పుడు వారు అయ్యారే! నీ యుపన్యాసము విన చతుశ్శాస్త్ర పాండిత్యము గలవాఁడవుగా దోచుచున్నావు. ఈ అల్పాధికార మేల వహించితివి? మాతో బురందరపురమునకు రమ్ము. అందు బెక్కు విద్వత్సభలు జరుగును. జయమందిన వానికి గొప్పకానుక లిత్తురట. మఱియు గోవర్ధియుఁడను విద్య త్ప్రభువుగూడ నా నగరమునకు వచ్చుచున్నాడు. అనేక విశేషములు జరగగలవు. ఈ హైన్యజీవన మేమిటికి? రమ్మని పలికిన విని యతండు కుచుమారుడు బ్రాహ్మణుడుగదా? రాజపుత్రిక నెట్లు వివాహమాడుచున్నాడు? వానికిగూడ రాజ్యము గలదాయేమి? అని యడిగిన నా భూసురు లిట్లనిరి.

అయ్యా! అది పెద్దగాథయున్నది. సరస్వతి మహా పండితురాలు తన్ను విద్యలలో నోడించినవానిం బెండ్లి యాడెదనని శపథము చేసినదట. కచుమారుం డోడించెను. తక్కిన విషయములన్నియు మనకేల? అని సంక్షేపముగాఁ దెలియజేసిరి.

అట్లు వారు మాట్లాడుకొనుచుండగనే గుత్తదారుఁ డొకచీటి నా బ్రాహ్మణు నొద్ద కనిపెను. జయపురాధీశ్వరుఁడగు గోవర్ధి గుణుఁను మహారాజు మనరేవు దాటి పురందరపురమున కరుగునట. పెక్కుపరిజనంబుతో వచ్చును కావున దగినవాసల నియమించి కడు మర్యాదగా వారిం దాటించి మాట దక్కింతురని నమ్ముచున్నాను. రేవు సూర్యోదయసమయమునకే వత్తురు కావున సర్వము సిద్ధము చేయింపవలయును.

అని యున్న చీటిం జదివికొని యా బ్రాహ్మణుఁడు చెంతనున్న పండితులతో నార్యులారా! ఆ గోవర్ధియుడు క్షత్రియుడా? అని అడిగినవారు నవ్వుచు క్షత్రియుఁడు కాడు. బ్రాహ్మణుడే మహా విద్వాంసుడు. మంత్రశాస్త్రములో నాయనకు సాటియైనవాఁడు లేడు? జయపు రాధీశ్వరునిపుత్రికను బట్టినభూతమును వదల్చి యామెం బెండ్లి యాడి యా దేశమునకు రాజయ్యెను. అని సంక్షేపముగా నాతని వృత్తాంతము చెప్పిరి. అతని కంతకంటె నప్పుడు తెలిసికొనుట కవకాశము గలిగినది కాదు

ఆ విద్వాంసుల నూరకయే రేవు దాటించి యేనుగులు గుర్రములు లోనగు జంతువులు దాటుటకు దగిన యోడం బెక్కు నియమించి నావికుల నెల్ల నాయత్తంగా నుండుమని యా నృపతిరాక కెదురు చూచుచుండె. అమ్మరునాడు యక్షు

కాలమునకే గోవర్ధీయుడు సపరివారముగా వచ్చి అందు విడిసెను. రాజభటులు కొందరు తొందరగా నేటి యొద్దకువచ్చి గర్తదా రెవ్వడు ? నా వంసిద్ధపరచెనా ? అని యడిగిరి.

బ్రాహ్మణుడు లేచి అన్నియు సిద్ధముగా నున్నవి. అవి యేనుగులు దాటునవి, అవి గుర్రములకు, నవి మనుష్యులకు. నది రాజుగారి కని వేరువేరు నిరూపించి చూపించెను. రాజభటులు సంతసించుచు అయ్యా ! మీ రొకసారి మా రాజుగారి యొద్దకు రండు కర్తవ్య మెరింగింతురని పలికిన పల్లె అని యావిప్రుండు వారి వెంట గోసర్ధీయు చెంత కనుగుచుండెను. అప్పుడే యేనుగును దిగి నదీతీరమునకు విహారార్థమై గోసర్ధీయుడు వచ్చుచుండెను. ఇరువురు దారిలో దారసిల్లిరి.

రాజభటులు వంగి నలాము సేయుచు మహారాజా ! యితడే నావికాధిపతి. మంచినావల పెక్కు సిద్ధపరచి యుంచెను. దేవరదర్శనార్థమై తీసికొనివచ్చితిమని పలికిరి. ఆప్పు డతం డాపాపు నెగాదిగా చూచి విస్మయముతో నీ పేరేమి ? మీ కాపుర మెందు ? జన్మభూమియేది ? అని అడిగిన నా విప్రుండు సవ్వుచు నా పేరు కుచుమారుడందురు అని చెప్పుచుండగనే యా రాజు ఓహోహో ! మిత్రుడా ! నన్ను గురుతుపట్టలేదా ? గోసర్ధీయుడనని దిగ్గరగా కౌగిలించుకొని యా సంద్రాశువులచే నతనిం దడుపుచు అయ్యో ! నీ విట్లు చిక్కిపోయితివేమి ? రూపము చాలా మారి యున్నది. ఈ నావికాధిపత్య మెక్కడ సంపాదించితివి ? నీవు పురంధరపురాధిపతి కూతురు సరస్వతి విద్యలలో నోడించి యామెం బెండ్లియాడుచుందువని ప్రతికలలో జూచి అక్కడికే పోవచుంటిని. మరియు యా కపటమారు డెవ్వడు ? ఇది వింతగా నున్నదే ! నీ వృత్తాంతమంతయు నెరింగింపుమని అడిగెను.

అందున్న వారెల్ల రాజుగారా విప్రునితో జనువుగా మాటాడు చుండుట చూచి విస్మయము జెందుచుండిరి. కుచుమారుండు గోసర్ధీయునికై సంతగొని యొక విజనసైకత స్థలమునకు దీసికొనిపోయి యందు గూర్చుండబెట్టి వానికి తన కథ యిట్లు చెప్పెను.

వయస్యా ! భగవత్సంకల్పము కడు చిత్రమైనది. మనతలంపొక్కటి యును సాగదు. ఉత్తర దేశారణ్యములు చూడవలయునని సుపర్ణనాథునితో గొంత దూరము పోయితిని. ఆ బాధ కోర్వలేక మరలి దైవవశంబున సిద్ధాగమ విశేషముల దెలిసికొని నూతనవిద్యల సంపాదించి సరస్వతిని వాదములో నోడించి వరింపబడితిని. శంబరుండు దుష్టుండని యెరుంగక గట్టు చెప్పితిని. వాడు సూడుపట్టి నన్ను దలబదియ గొట్టి కందకములో దారవైచెను. "ఆయుర్కర్మాణి క్షతి" అను శాస్త్రమువలన బల్లెవాండ్రవలననేను రక్షింపబడితిని. వాండ్రు నాకు గావించిన

యుపకారములు జన్మములో మరువదగినవి కావు. ఆ యార్ద్రహృదయము లన్నికాలములలో నుందురుగదా? పాపము వారు నా నిమిత్తము కొంత ఋణము జేసిరి. ఆ ఋణము కొంత తీర్చి యుండి యుద్యోగములోఁ బ్రవేశించితినని తనయుదంత మాద్యంతమెఱింగించెను.

అప్పుడు గోసర్డీయుఁ డతనిని గౌఁగిలించుకొని వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు నమ్మయ్యో! యెంతయాపద దాటినది? క్షణము దప్పిన నిన్ని జన్మమునకు జూచుట తటస్థింపక పోవును గదా? ఆహా! మహానుభావులు పల్లెవాండ్రు. వారినెల్ల నిటు రప్పింపుము. వారి గేహములెల్ల బంగారుమయము గావించెదను. నిన్ను గాంభీర్యమ్ము నుండి పైకిలాగిన జాలము నొకసారి నా కన్నులం బెట్టింపుము. దానిపై బంగారు తీగెలతో నల్లించి కులదేవతలవలె బూజించుచుందును. అని మఱియు నల్లకటోప నిన్ను జంపబూనిన యా దుష్టుం డా కృతఘ్నుడు ఆ పాపాత్ముఁడిందే యున్నవాఁడా? వాని నిప్పుడేపోయి శిరచ్ఛేదము గావించెద నాని తీయుము అని దుఃఖోన్మాదంబునం బలుకుచున్న గోసర్డీయు నూఱడించుచు గుచుమారుండు తన యుత్తరీయమున నతని కన్నీరు దుడుచుచు వయస్యా! నేను బ్రతికితినికాదా? విచారించెద వేమిటికి? ఊరడిల్లుము. శంబరుని కాలమె శిక్షింపగలదు. వాని తండ్రి గావించిన సహాయమునకై విశ్వాసము హృదయంబున బాధించుచున్నది. అందులకై వాని నేమి చేయుటకు మనసు రాకున్నది. అది యట్లుండె. నీ వీ రాజ్య మెట్లు సంపాదించితివి? నీ వృత్తాంతము జెప్పుమని యడిగిన నతండు కన్నులం దుడిచికొనుచు నిట్లనియె.

మిత్రమా! నీపాటు విసిన దుఃఖమాగినదికాదు. దుర్జనుల జేసి[illegible]న విపత్తు గలుగకమానదు. నిన్నట్లు పరాభవించి తానే కుచుమారుండనని ప్రకటించుచున్నవాడు గాలోలు, అయ్యో! తొందరపడి తెలియక సరస్వతి వానిం బెండ్లి యాడదుగదా? నీవు చెప్పిన మాటలు విన నా రమణి యసామాన్య ప్రజ్ఞ గలదిగాఁ దోచుచున్నది. మఱల బరీక్షింపక యంగీకరింపదు. కానిమ్ము దైవసంకల్పము మార్ప మనతరమా? ఇక నా వృత్తాంతము జెప్పెద నాలింపుమని యిట్లు చెప్పు చుండెను.

అని యమ్మణిసిద్ధుండంత గాలాతీతమైనది. తరువాతి వృత్తాంతము పై మజిలీయం దెఱింగించెద.

158 వ మజిలీ

గోసర్డీయుని కథ

[illegible]

బుగ వజ్రంబు దృణంబుగాగను హిమంబు న్నగ్నిగా వహ్నిమం
చుగ గావించెడు నద్భుతాచరణదక్షు డీశ్వరు డెప్పుడున్.

మిత్రమా : అఘటితఘటనా సమర్థుండగు భగవంతుని విలాసములు మిగుల చిత్రములు. వినుము మన మందఱ మొకసారియే కాశీపురంబు విడిచితిమి. నేను బశ్చిమదిక్కుగా పోయిపోయి యనేక పురనదీ వనకాంతారణ్యములు సూచుచు సందర్భముగల వింతలఁ బరికించుచు రెండు నెలలు గడపితిని. ఆలోపల జెప్పదగిన విశేషమేదియు నాకుఁ గనంబడలేదు.

ఇక ధారానగరంబుమార్గంబుపట్టి పోదగునని నిశ్చయించుకొని యొక గ్రామములో నా మార్గ మడిగి తెలిసికొని దక్షిణాభిముఖుండనై పోవుచుంటిని. పుడమి తెరపికన్న నడవిగల దేశమే యెక్కువగా నున్నదని తలంచెదను. నేను త్రోవదారి నరమృగపక్షి శూన్యంబగు నొక మహారణ్యములో దింపితిని. ఎన్ని దినములు నడచినను నా యడవికి దుది మొదలు గనంబడలేదు. ఎన్నిదినములు నడచితినో యే దిక్కునకు బోవుచుంటినో తెలియక దిగ్భ్రమజెంది తిరిగినచోటే మరల తిరుగుచుంటిని.

కందమూల ఫలాదులచే నాకలి యణంచుకొనుచుంటిని. గాని క్రమంబున మేనిలో బలము తగ్గుచుండెను. ఇక నా యరణ్యముదాటి పోవజాలనని యధైర్యము కలిగినది. మిత్రదర్శనము లభింపదని విచారించుచుంటిని. అక్కాంతారములో మరణము నాకు విధి విధించెనని నిశ్చయించుకొంటిని. నాకు మొదటినుండియు నడవులనిన భయము. అందులకే మీతో నుత్తర దేశారణ్యములకు రమ్మనిన రానైతిని. నీవును గొంత యరణ్య సంచారశ్రమ ననుభవించితివి. కావున విస్తరించి చెప్ప నవసరములేదు.

ఒకనాడు చీకటిపడుచున్నప్పుడొక రావిచెట్టు క్రింద జేరితిని. అది [illegible] తలపుగుట నా తరుమూలము పవిత్రమని తలంచి యందు పవళింపఁదలంచి,

శ్లో॥ మూలతో బ్రహ్మరూపాయ మధ్యతో విష్ణురూపిణే।
అగ్రత శ్శివరూపాయ వృక్ష రాజాయతే నమః॥

అని నమస్కరించుచు నా తరు మూలమున బండుకొని [illegible] సర్వత్థవృక్షమైతినని చెప్పిన భగవద్గీతా వాక్యమును స్మరించుకొనుచు [illegible] రాజమునే భగవంతునిగా దలంచుచు దచ్ఛాళల యందు జోటుకలిగి ధ్యానించుచుంటిని. అప్పటి యథార్థస్థితిఁ దలంప మేను గంపము నొందుచున్నది [illegible] [illegible] కొంతసేపు మన్ను [illegible] పట్టినది. మహాంధకారము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

జెవులు పీటలు వాయుచుండెను. నిద్రపట్టక యొంటిప్రాణముతో నా చెట్టుక్రింద బండుకొని యుంటిని. అర్ధరాత్ర మైనప్పుడు

గీ॥ భైరవాట్టహాస భంగి భీకరముగ
బొబ్బవెట్టికొనుచు భూత మొకటి
భూరివాత ఘాతమునబోలె గొమ్మలు
బొదల నాద్రుమాగ్రమునకు నురికె.

మేను ఝల్లుమన నా భూతంబు నాపైఁబడి ప్రాణంబు పీల్చుచున్నట్లుగాఁ దలంచి మేను వివశమునొంది నందు పడియుంటి యంతలో దెలిసికొని యోహో! తెలిసినది. రావిచెట్టుపై బ్రహ్మరాక్షసు లుండునని చెప్పుదురు. తద్భయంక రధ్వన్యంతరమున వేదఘోషము వినంబడుచున్నది. తప్పక యిది బ్రహ్మరాక్షసియే ఇక నా యాయుర్దాయము గడియలలో నున్నది. అంత్యకాలమున వేదోచ్చారణ గావించుట ముక్తిప్రదంబని ధైర్యము దెచ్చుకొని నే నధికోత్సాహంబునఁ జెట్టుక్రింద గూర్చుండి నడుము గట్టుకొని పదస్వరాను స్వారభేదములు లేకుండ దత్స్వరాను సారముగా,

సీ. సంహిత నున్నత స్వరమునఁ బఠియింప
స్వస్తి జెప్పితి సమస్వరముగదుర
వరపదాయితము నేరుపు పెట్ట నతండు
కలిపి చెప్పితిని సక్రమముగాఁ గ్ర
బదము వల్లింపఁ దప్పక నేను గవు లందు
కొని సమంబుగఁ జెప్పితిని పదంబు
క్రమము జెప్పిన నేను గ్రమము చెప్పితి జట
నుచ్చరింపఁగ జట నుచ్చరించి.

గీ. తిని ఘనం బఠింపఁ జదివితి ఘనను దులగ
నుపనిషత్తులఁ జదువంగ నుపనిషత్తు
లనె పఠించితి శ్రుతులెల్ల నసువదింప
ననువదించితి సమముగా నతనిలోడ.

అట్లు కవులు తప్పకుండ నుంపరినాక్యము లందిచ్చుచు సమముగా స్వస్తి చెప్పుచుంటిని. నా కంఠధ్వని విని యా భూతంబు క్రిందికి చూచి ఎవఁడవురా [illegible] నాతో సమముగా వేద ముచ్చరించుచుంటివి? అని [illegible]

[illegible]

అందు నాకుఁ గ్రొత్తవిద్యఁ గఱపు నుపాధ్యాయుండు దొరకమి నూత్నవిద్యాభ్యాస లాలసత్వంబుతో నా పట్టణంబు విడిచి పెక్కుదేశములు దిరిగితిని. ఎందుఁబోయిన నెవ్వనిఁ గనంబడలేదు.

ఇక్కడి కు త్తరముగా ఐదియోజనములలో నొకయగ్రహారము గలదు. నేనక్కడికిఁబోయి నాకువచ్చిన విద్యలఁ జేర్కొని క్రొత్తవిద్య గఱుపువా రెవ్వరైన నీయూరనుండిరా? అని అడిగితిని. ఒక బ్రాహ్మణుడు నన్నుజూచి యోయీ! నీవు చిరుతవాడవైనను ననేకవిద్యలయందు పాండిత్యము సంపాదించితివి. నీకంటె జదివి కొన్నవారీయగ్రహారమున లేరు. ఇక్కడికి దక్షిణముగా ఐదియోజనముందూరములో మహారణ్యము గలదు. అందొక రావిచెట్టు నాశ్రయించి యొక బ్రహ్మరాక్షసు డున్న వాడు అతనికి రానివిద్యలు లేవు నీ వక్కడికి బొమ్ము క్రొత్తవిద్య నుపదేశింపగలడని యెరింగించిన సంతసించుచు నక్కడికి బోవుమార్గ మెట్లని అడిగితిని.

అప్పుడు మరియొకవిప్రుడు నామాటవిని అయ్యో! వెఱ్ఱిపారుడా! అక్కడికి బోయెదవుజుమీ! ఇతడు పరిహాసమునకుఁ బల్కెను. మనుష్యగాత్రముల గాలిసోకినఁ [illegible] వలె విరుచుకుతినియెడు బ్రహ్మరాక్షసుడు నీకు విద్యోపదేశము చేయునా? వలదు. వలదు. మరియొకదేశమున కరుగుమని యుపదేశించెను.

ఆహా! సర్వవిద్యాపారంగతుడైన యాయన నన్నేమిచేయఁ గలడు? శిష్యరికము గావింప విద్యోపదేశ మేల చేయకుండెడిని? వచ్చిన జత్తుగాక నందుబోవక మాననని సంకల్పించుకొని వారికెవ్వరికిం జెప్పక గురుతులుజూచుకొనుచు వెదకి వెదకి తిరిగి తిరిగి యతికష్టమున నేటిసాయంకాలమున నీయింటికతిథిగా వచ్చితిని. మత్పూర్వకృతసుకృత విశేషంబున మిమ్ము [illegible]గంటి. ఇకక్రతకృత్యుండ నగుటకు సందియము లేదు. ఏమిచేసినను నొప్పయే. క్రొత్తవిద్య నుపదేశించిన [illegible] నాకు [illegible] భక్షించి నీయాకలి యడంచుకొనుము [illegible] నాకోర్కె [illegible] దానమునట్లుపన్యసించితిని.

నా యుపన్యాసము [illegible] భూతం [illegible] విద్యాభ్యాసముసేయ [illegible] యింపవచ్చిన నిన్ను [illegible] బ్రహ్మరాక్షసుండనైనను బ్రహ్మహత్యాపాపమెట్టిదో తెలియదా? [illegible] యేమాత్ర మడంగగలదు? అటిపోనసుంగాక,

శ్లో॥ బాలోవాయదివావృద్ధోయు [illegible]
వస్యపూజావిధానస్య [illegible]
[illegible] తమస్యాపివిర్తస్య [illegible] [illegible]
పూజనీయః యత్ర యోగ్య [illegible] [illegible]॥

బాలుండైనను వృద్ధుండైనను తనయింటి కతిథిగా వచ్చినచో దప్పక వాని బూజింపవలయును. ఎల్లరకు నభ్యాగతుండు గురువువంటివాడు. మఱియు నీచకులుండైన దనయింటి కతిథిగావచ్చిన వానింగూడ యథాయోగ్యముగా బూజింపవలయును. అతిథి సర్వదేవమయుండై యుండును అని శాస్త్రములు ఘోషించుచుండ నిన్ను బంపుటకు నాకునోరెట్లు వచ్చును? శరణాగతుండవైన నీయభీష్టము దీర్చకున్న నాపాపమెట్లు పోగలదు? నన్ను దరింపజేయుటకే నీ విక్కడికి వచ్చితివి. నీతో సంభాషించుటచే నాపూర్వోదంతమంతయు నంతఃకరణ గోచరమగుచున్నది నాయొసగిన యుపకారము గావించి నేనీజన్మమునుండి విముక్తి నొందెదనని పలికిన విని నేనాత్మగతంబున దిరుగా జన్మించినట్లు తలంచుచు మహాత్మా! నీపూర్వజన్మ వృత్తాంతమెట్టిది? ఏమికారణంబున నిట్టిరూపము వహించితివి? వినుటకు నాతురుడనైతిని నీ వృత్తాంత మెఱింగించి నన్ను గృతార్థుని గావింపుమని మిక్కిలి వినయముతో బ్రార్థించితిని. అతండు చెట్టుపై కూర్చుండియే తనవృత్తాంత మిట్లు చెప్పదొడంగెను.

దేవభూతి కథ

కుమారనగరంబున విష్ణుభూతియను బ్రాహ్మణుడు గలడు. అతడు వేదవేదాంగములు నెఱింగిన శ్రోత్రియుడు. అగ్నిష్టోమాదిక్రతువులు సేసిన యాహితాగ్ని; అభ్యాగతుల నర్చించిన యన్నదాత. అనూచానసంపత్తి గలిగి యథాన్యాయంబుగ గార్హస్థ్య ధర్మంబులు నడుపుచుండ గొంతకాలమునకు నప్పుణ్యాత్మునకు గులపాంసనుండనై కుమారుండనై నే నుదయించితిని నాకు దేవభూతి అను పేరుపెట్టెను. నేను మిక్కిలి చక్కనివాడనని చెప్పికొనుట సిగ్గగుచున్నది నాకైదేండ్లు వచ్చినది మొదలు మాతండ్రి నాకు విద్యగఱపించుటకు బెద్దప్రయత్నము గావించెను. పదుగురు గురువుల నియమించి అన్ని విద్యలు పాఠములు చెప్పించుచుండెను. నాబుద్ధి మిగుల సూక్ష్మమైనది. నాగ్రహణధారణశక్తికి నుపాధ్యాయులు అబ్బురపడజొచ్చిరి. నాలుగవేదములు, నారుశాస్త్రములు, పాఠములు చెప్పుకొంటిని. స్వల్పకాలములో దండ్రికంటె గొప్పపండితుడనైతినని వాడుకవొందితిని. మాతండ్రి కొండికాలములో స్వర్గస్థుడయ్యెను. పిమ్మట జెప్పున దేమున్నది?

శ్లో॥ యౌవనం ధనసంపత్తిః ప్రభుత్వ మవివేకితా।
ఏకైకమప్యనర్థాయ కిము యత్ర చతుష్టయం॥

యౌవనము, ధనము, ప్రభుత్వము, అవివేకత్వము, ఈ నాలుగు గుణములలో నేదిగలిగినను ననర్థమునకు గారణమగుచున్నది. నాలుగు నాయందే యుండినచో జెప్పదగినదేమి? యౌవనమదము, విద్యామదము, రూపమదము, ధనమదము నన్నాశ్రయించినవి. నావంటివాడు పుడమిలో లేడని గర్వపడుచుంటిని. పండితులు వచ్చిన వారిని తృణప్రాయముగా దలంచి యవమానించి పంపుచుంటిని అభ్యాగతుల

విద్యాగంధరహితులని పరిహసించి పూజింపనైతిని. మాతండ్రిగారి వాడుకక్రమంబున సంతరించి పోవుచుండెను. దుర్వ్యసనములపాలై విద్యార్థులకు విద్యలు గఱపలేదు. సంతతము క్రీడాసక్తుండనై తిరుగుచుంటిని.

నాకు మా తండ్రి యున్నప్పుడే శుద్ధశ్రోత్రియుని పుత్రిక నొకదానిం గట్టిపెట్టిరి. అది కాపురమునకు వచ్చినది కాని దానికి శృంగారమునం దభినివేశ మేమి యును లేదు.

క॥ మడికచ్చ పెద్దబొట్టును
నడికొప్పును బెట్టికొనుచు నవ్వ విభూషల్
దొడగకఁ పూర్వాచారపు
నడవడి వర్తించుఁ బెద్దనాఁతియవోలెన్.

నామదికిదాని వేషభాషావిశేషములేమియు సంతోషము గలుగజేయకున్నవి. నేనును కామసూత్రము, కందర్పచూడామణి, అనంగరంగము, రతిరహస్యము, నాగరపల్లవము, నాగరసర్వస్వము, కామరత్నము, మన్మథసంహిత, మనసిజ సూత్రము, కాదంబరీస్వీకరణసూత్రము, కాదంబరీస్వీకరణకారిక, నర్మకేళీకౌతుక సంవాదము, రతిమంజరి, కామతంత్రము, రతికల్లోలిని పంచసాయకవిజయము, స్మర దీపిక, లోనగుకామశాస్త్రముల నెన్నియో చదివితిని. కొన్నిటికి వ్యాఖ్యానములు రచించి తిని. నాభార్యకీ విలాసము లేవియు నవగతములేదు. నాచక్కదనమునకు నావిద్యకు సార్థక మేమి? అని సర్వదా విచారించుచుందును.

నా మిత్రులు కొందరు వేశ్యాసంపర్కము కమ్మని నాకు బోధించిరి. వేశ్యల వలపులు సహజములు కామింపఁజేసి అందులకు నాబుద్ధి యొడంబడినదికాదు. సమానానురాగము గలిగి దివ్యరూపకళావతియగు లావణ్యవతితో గూడియుండిన నెంత ధన్యమా? అని సర్వదా తలంచుచుందును. నాలోపమునకు నేను వగచుచు సంకల్ప శతములచే సుందర స్త్రీసంభోగ మనుభవించుచు గొన్నిదినములు గడిపితిని.

మాప్రక్క నొక్క శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణుడు కాపురము సేయుచుండెను. ఆయన కుమారుడు వేదమంతయు గట్టిగా వల్లించినాడు ఇతరవిద్య లేవియు రావు. అతనికి చంద్రముఖియను భార్య క్రొత్తగా గాపురమునకు వచ్చినది.

చంద్రముఖి మిక్కిలి చక్కనిది నాసంకల్పానుగుణ్యములైన లక్షణము లన్నియు నాపొన్నికొమ్మయం దున్నవి. చంద్రబింబమువంటి మొగము, తెలిసోగ కన్నులు, బారెడేసి నల్లవెంట్రుకలు, ముత్యాలకోవవంటి పలువరుస, అద్దమువంటి చెక్కులు, సన్నని నడుము, పలుచని దేహము, బంగారమువంటి దేహచ్ఛాయయు గలిగి లావణ్యపూర్ణమైన యంగముతో నొప్పుచున్న యా యొప్పులకుప్పం జూచి నే నువ్విళ్ళూరుచుంటిని.

భగవంతు డెపుడు నపద్యశ సంఘటనమే చేయుచుండును. [illegible]నకు నొక్కసికార్యం గూర్చి నాకు వట్టి యెత్తిదానిం గట్టిపెట్టెను. ఆ చంద్రముఖియే నా భార్యయైనచో సంవత్సర మొకగడియవలె వెళ్ళించుచు సంతసింపకపోవుదునా? అని దానిం జూచినప్పుడెల్ల తలంచుచుండును.

చంద్రముఖి క్రొత్తగా గాపురమునకు వచ్చినది. అత్తమామలదాటున నాడుబిడ్డలసందున మెలగవలయును. ఇల్లు కదలుటకు నవకాశములేదు. అట్టియుపతి నాకెట్లు లభ్యమగునని తలంచినను నాయుత్సుకత్వము వదలినదికాదు. నా చదివిన గ్రంథములన్నియు విమర్శించి దానిగురించి యనేకతంత్రము లుపయోగించితిని.

కొన్నిదినములకు జంద్రముఖి మామగారు కాలముచేసిరి. అత్తగారు మూలబడినది. ఆడుబిడ్డ లత్తవారింటి కరిగిరి. చివరకు జంద్రముఖియే యింటికి యజమానురాలయ్యెను. కాలమెంతలో మారినదో చూడుము. స్వతంత్రము వచ్చిన తరువాత నేదోవసమీద మాయింటికి బ[illegible]మాచు వచ్చుచుండును. కొన్నిదినములు నన్ను జూచి తొలగుచుండినది. క్రమక్రమముగా జనువుగనుగజేసి నేనే పల్కరించుటకు బ్రారంభించితిని.

ఒకనాడు మాయింటికెందుకో వచ్చి నా భార్యతో మాటాడుచుండ నోసీ! చంద్రముఖిం జూడుము, దానిముఖము కళకళలాడుచుండ లక్ష్మి తాండవమాడు చున్నది దా[illegible]ప్పు, దాని వొయ్యారములో నీ కొకటియైన లేదుగదా? ఆహా దాని మగని యదృష్టము? అని పొగడుచుండ మునిముసినగవు నవ్వుచు వెళ్ళిపోయినది.

చంద్రముఖి మగ డధ్యయనసంపన్నుడగుట నేను వాని యింటి కప్పు డప్పుడుపోయి వేదములో దెలియని విషయము లడుగువాడుంబోలె జనమో క్రమమో అనుగుచుండును ఆ సమయమున జంద్రముఖి యేదియో పనికల్పించుకొని పది సారులు నాకంటబడునది.

ఓయీ! మనమిద్దర మొక్క[illegible]నాడువారము. ఇరువురకు సంతానము లేక పోయినది. అందులకు గొన్ని తంత్రములున్నవి యాచరింతమా? అని పలికిన జంద్రముఖి భర్త నావిలాసము లెరింగియున్నవాడగుట నా[illegible]సవ్వ ప్రకటించి నా కవసరము లేదు. నీవే కావించుకొనుమని యుత్తర మిచ్చువాడు.

మరియొకనాడు చంద్రముఖి భర్తకు సౌమ్యవసరమువచ్చి తొట్రుపడు చుండ జూచి చంద్రముఖి మీరు దేవభూతికి మిత్రులుగదా! పోయి యప్పడుగుడు. ఈమాత్రము సహాయము చేయడా? అని ప్రోత్సాహపరచుటయు నతం[illegible]ష్టము లేకున్నను గార్యావసరమునుబట్టి నావద్దకు వచ్చి తనయవసర మెరిగించెను.

అప్పుడు నేను మిగుల సంతసించుచు రెండు గడియలలో నొసగెద. కొంత [illegible] సిసికొనాగడు. నాకొకచోటికి బోవలసిన యగత్యమున్నది. నా భార్యతో

చెప్పి పోయెదను. నీ భార్యను గడియతాళి పంపుమని చెప్పితిని. అతం డింటికిపోయి రెండుగడియ లైనతరువాత భార్యను మాయింటికి బంపెను, నేనింటిలోనే దాగి యుంటిని. నా భార్య పెరటిలో నూతిలో నీరు చేదుచున్నది.

చంద్రముఖి వచ్చి మెల్లగా అక్కా! అక్కా! అని నాభార్యం బిలిచి నది. నేను దలుపు దీసితిని. లోపలకు వచ్చినది. మాయక్క యెందున్నదని నన్ను డిగినది. దొడ్డిలో నున్నదని, ఆపని యేదియో నాకుఁజెప్పరాదా? అని యడిగితిని. మీ రెఱుంగనిదికాదు మీ తమ్మునికి సొమ్మిత్తుమని చెప్పి నను బంపమంటిరఁట కాదా? ఎఱుంగన ట్లడుగుచు టిరేల? అని యెత్తి పొడిచినది.

నాకు మోహ మగ్గలమగుచుండెను. మేను సాత్త్విక వికారమందినది. కంపముతో నేను చంద్రముఖీ! నీకు బదులేల? కావలసినంత ద్రవ్యము తీసికొని వెళ్ళుము అని రూపాయలసంచి ముంగలపెట్టితిని. నేనంతయాశగలదానను గాను మీ రిత్తుమన్న విత్తమే కొనిపోయెద లెక్కబెట్టి యుండు. అని చిరునగవుతో గ్రేగంటి చూపులు నాపై వ్యాపింపఁ జేసినది ఆ చూపులే మరునితూపులై నాయెదఁ గీలెసని. అప్పుడు తమినిలుపలేక నేను గాఢముగా నయ్యంగనను బరిష్వంగము జేసికొంటిని.

అదియే నాజన్మావధిలో ననుభవించిన మొదటి సుఖము. చంద్రముఖి లజ్జావిశేషంబునం జేసి యంగీకారసూచకమైన యంతరాయము కొంత గలుగఁజేసినది అదియు నాకుఁ జాల యింపుగా నుండెను

నాభర్త వాకిటఁ గాచియున్నాఁడు వెగఁబోవలె నాలస్యమైన ననుమానము జెందును సొమ్మిచ్చి పంపుఁడు అని బ్రతిమాలికొనినది. సొవెంటనే ఇచ్చి యంపి తిని. మాకది స్వల్పకాలముగాఁ దోచినదికాని చంద్రముఖికై వేచియున్న మగని కది దీర్ఘకాలమైనది. అతండు భార్యపై నలుగుచు నింతయాలసించితివేల? అని యడిగిన నామె బాగు బాగు; ఒకరి [illegible]తిలోనుండి సొమ్ము సులభముగా వచ్చునా? మనసున్న తొందర వారికుండునా? [illegible]యన భార్య మెడిగట్టికొని నీరులోడుచున్నది. [illegible] కొనువఱకు నుపేక్షించి[illegible] కొంకినది.

శ్లో॥ అనుచిత కార్యారంభ స్స్వజనవిరోధో [illegible] స్త్రీ
ప్రమదాజన విశ్వాసో మృత్యోర్ద్వారాణి చత్వారి॥

తగనికార్యము [illegible] నారంభించుట, బంధుజనవిరోధము, [illegible]తో స్పర్ధ, [illegible] నమ్ముట [illegible] మృత్యువు [illegible] చెప్పుదురు [illegible] పై చర్యల జెప్పనేం? [illegible] మనసులుగలసినవి. [illegible] ఏర్పడినవి. నిత్యము గలసికొనుచుం[illegible]

అపారస్మా[illegible] లతో నౌక [illegible] [illegible] నైపుణ్యముమీఱ మమ్ము[illegible] [illegible] మనోరథ [illegible] [illegible]చుంటిమి.

అహో! ఆ మోహనాంగి శృంగారలీలాచాతుర్యము లేమని చెప్పుదును. కామసూత్రము లన్నియుం జదివినప్రౌఢ క్రీడలెల్లం డనో మీకుఁ దెలియదా? క్రమంబున భయమువిడచితిమి. సిగ్గువదలితిమి. మర్యాద పిడిబుచ్చితిమి. చంద్రముఖి మాయింటికో నేను దానియింటికో పోయి చూచినంగాని యేపని చేయుటకుం బూనము. లోకాపవాదమునకు జంకక తెగించి మెలఁగ జొచ్చితిమి.

జనులు మాచేష్టల గొన్నిదినములు చాటుగా జెప్పికొనుచుండిరి. కొన్నిదినములు రచ్చల నిందింపుచుండిరి. చివరకు మాయెదుటనే నిందింప మొదలు పెట్టిరి. ఎవ్వరిహితులు మామదికెక్కినవికావు చంద్రముఖి మగడు కొన్నిదినము లనుమానముజెంది మాయింటికి బోవలదని నిర్బంధించెను. కాని మాటినక ధిక్కరించి వచ్చుచునే యుండునది. నన్ను దనయింటికి రావలదని ఒకనాడు నాతోబలికిన వెక్కిరించి వచ్చితిని. అతనిమాట లక్ష్యపెట్టక మేము స్వేచ్ఛావిహారంబుల మెలగుచుండ గ్రామమంతయు హల్లకల్లోలముగా జెప్పికొనుచుండిరి.

ఒకనాడు చంద్రముఖి రాత్రి మాయింటికివచ్చి తిరుగా నింటికి పోయినది కాదు. పోకుంటివేమని యడిగిన మనోహరా! నామగడు వేదజడుడు. అతనిమాట యటుండనిండు. నాయత్తగారును బంధువులును బెట్టురట్టునకు మేజలేదు వచ్చినరట్టు రానేవచ్చినది ఇక రహస్యమేమియును లేదు. ప్రితము చెడినను సుఖము దక్కవలయును. పగలు మాత్రము మిమ్ము విడిచియుండనిలేనా? ఇక నే నింటికి బోవను. ఇందే యుండెదనని చెప్పిన నే నంగీకరించితిని.

మరునాడు వాడుక ప్రకారము వాయింటికి బోలేదు. జాముప్రొద్దెక్కినది. వంటవేళ మిగిలినది. దానియత్తగారు మాయింటికి వచ్చి నా భార్యతో చంద్రముఖి మీయింటనున్నదా? అని యడిగిన లోపల గదిలో నున్నదని సంజ్ఞ చేసినది. లోపలికివచ్చి కూరుచున్న చంద్రముఖిం జూచి ఓసీ! నీ వింత సిగ్గువిడిచి సంచరింపుచుంటివి? కాపురము వదలుకొంటివా? అని యేమేమో దుర్భాషలాడినది.

చంద్రముఖి నాకు గాపురముక్కరలేదు. ఇక మీయింటికి రాను. మీ యింటి కోడలిని జేసికొమ్ము. అని మూడేమాటలు చెప్పి యూరకొన్నది. అప్పుడు [illegible] పోయి కాపును గరణమును వెంటబెట్టికొని వచ్చి యిది నీకు నీతికాదని నాకు చెప్పించినది. పదుగు రేకమై వచ్చిన నే నేమి సేయుదును? అధికారులమాట [illegible] చంద్రముఖికి చెప్పి బలవంతమున వారింటి కనిపితిని. చెప్పి పెట్టిన బుద్ధియెంత [illegible]? మరియొకనాడు చంద్రముఖి [illegible]వచ్చి మనోహరా! ఈ [illegible] [illegible] [illegible] సుఖింపవచ్చును.

ఏరట్టును గలుగదని బోధించిన సందులకు నేనంగీకరించితిని. అప్పుడు చంద్రముఖి మరియొకమాట జెప్పినది.

నాథ! భర్త మేల్కొనియున్నచో గ్రామస్థుల వెంటబెట్టుకొని మనవెంట దరిమికొని వచ్చి మనలం బట్టించి రట్టు జేయగలడు. కావున వానిం గడతేర్చిపోవుటయే లెస్స. మనకే యాటంకము నుండదని చెప్పిన నే నొప్పికొని యప్పని యెట్లు సేయవలయునని యడిగితిని నే జెప్పెదనుకాదా? అని యొకనాటి రాత్రి భర్తను నిద్రబుచ్చి నా వద్దకువచ్చి మనోహరా! ఇదే సమయము; గాఢనిద్ర బోవుచున్నాడు. తల్లి దూరముగా నున్నది. కత్తి తీసికొనిరమ్మని యుపదేశించినది. అహా! మోహావేశ మెట్టిదో విచారింపుము.

గీ. తల్లిఁ దండ్రి నన్నఁ దమ్మునిఁ బుత్రుని
ప్రాణనాథు నెట్టిబంధునైన
జారవాంఛఁజేసి చంపుదు రంగనల్
వృజినమునకు నింత వెఱవ రెపుడు.

సకలవిద్యలు జదివిన నేనైన నించుక వివేకించితినా? ఎల్లకాలమట్లే యుండునని యనుకొంటిని. ఛీ! కామాంధులకు యుక్తాయుక్త వివేకమించుకయు నుండదు. చంద్రముఖి యట్లు చెప్పినంతనే నూరియుంచిన కత్తి దీసికొని దానివెంట వారింటికింబోయి నిద్రావ్యామోహంబున నొడలెరుంగక గుఱ్ఱుపెట్టుచున్న యాశ్రోత్రియ బ్రాహ్మణుని కంఠముపై నొక్కవ్రేటువ్రేసి గతాసుం జేసితిని. ఛీ! ఛీ! నావంటి పాపాత్ము డెందైనంగలడా? అట్లు వానిం జంపి చంద్రముఖి గ్రుచ్చియెత్తి ముద్దాడుచు ప్రేయసీ! మనకంటకము వదలినది. మన మింక బోవచ్చును. లెమ్ము. [illegible] వస్తువులు సవరించియుంచితివిగదా! అని పలికితిని.

అది యంతకుముందే ప్రయాణమైయున్నది. అప్పుడు మేమిద్దరము [illegible] లకు దెలియకుండ నగలు మూటగట్టికొని యాచీకటిలో [illegible] వాసిముఖముగా బోవదొడంగితిమి. ఉత్తమ బ్రాహ్మణుని [illegible] పోవుదురా? మా వెంట దరిమికొనివచ్చినది. కొంతదూరముపోయినంత [illegible] రులవంటి తస్కరులు కొందఱెదురై మమ్ము వదలించిరి. [illegible] నెదిరించితిని. వారిలో నొకడు దుడ్డుకఱ్ఱతో నాపై [illegible] చంపి చంద్రముఖిని చేరదీసుకొనిపోయెను.

అప్పుడు నాకు బ్రహ్మహత్యాపాతకము [illegible]

శక్యములుకావు. మహావిద్వాంసుడవగు నీదర్శనము చేయుటచే నాకీపూర్వోదంత మంతయు నేడు జ్ఞాపకమువచ్చినది. ఇదియే నావృత్తాంతమని యెఱింగించుటయు నేను విస్మయమునొందుచు భూతేంద్రా! పారిదాంక్షికియ యందట్టి శక్తియున్నది. నీవుకాదు ఎవ్వరైన నాసమయమందట్లు కాపింపనీయుదురు అని యుత్తరము చెప్పితిని.

అప్పుడా భూపతి ఆర్యా! నీవు నావలన విద్యలు గ్రహింప వలయుననిగదా వచ్చితివి? నీ కేవిద్యరాదో చెప్పికొనదగినవిద్య యేదియో పేర్కొనుము. అని యడిగిన నేను మహాత్మా! అది మీరే చెప్పవలయును. నేను చదివిన విద్యలివియని వానినెల్ల బేర్కొంటిని. అప్పుడతం డురముపై జేయివైచికొని ఔరా! నీ వెంతవాడవు! నయమే నిన్నుగూడ భక్షించితినికాను. ఇంతకన్న పెద్దపాప మనుభవింపవలసివచ్చును. ఆహా! నీ పాండిత్యము! నీకు వచ్చిన విద్యలలో నాకు సగమైనరావే? నేను నీ కేవిద్య జెప్పగలను అని నన్ను మెచ్చికొనుచు గోవర్ధనా! నీకొక మహోపకారముచేసి నేను గృతకృత్యుండ గాదలచికొంటిని. నీ దర్శనమువలన నీ యరణ్యము దాటి దేశసంచారముసేయు సామర్థ్యము గలిగినది. నీకుపకారము సేసితినేని పాపవిముక్తుండ నగుదునని తలంచుచుంటినని నా చెవిలో నేదియో రహస్యముచెప్పి యీ రూపముగా నీకు రాజ్యవైభవముగలుగునట్లు చేసెదనని యుపాయము చెప్పెను.

రాజ్యముమాట పిమ్మట జూచికొనవచ్చును, నేటికి బ్రతికితినిగదా? అని సంతసించుచు నా బ్రహ్మరాక్షసు ననేకస్తోత్రములు చేసితిని. అంతలో దెల్లవారుసమయమైనది. అప్పుడా బ్రహ్మరాక్షసు డా రావిచెట్టుకొమ్మలు గలగలలాడ జప్పుడుసేయుచు నెగిరియెక్కడికో పోయెను. నేనును బ్రతుకుజీవుడా! యని యటగదలి దక్షిణాభిముఖముగా బోయిపోయి కొన్నిదినములు నీయడవి నడచితిని. అని యెఱింగించి యవ్వలికథ తరువాత మజిలీ యందు జెప్పుచుండెను.

159 వ మజిలీ

మదయంతి కథ

శ్లో॥ నాకాలే మ్రియతే జంతు ర్విద్ధశ్శరశతైరపి
కుశాగ్రేణైవ సంస్పృష్టః ప్రాప్తకాలో నజీవతి॥

నూరుబాణములచే గొట్టినను కాలముమూడనిదే చావడు, కాలము వచ్చిన నాడు దర్భగ్రుచ్చికొనినను చచ్చును.

అనునట్లు అయ్యడవినుండియు [illegible] నుండబట్టె [illegible]

శ్లో॥ ధనాని [illegible]

ప్రాణధారులకు జీవితాశయు, ధనాశయు, సన్నిటిలో గొప్పదికదా? నేనంత టితో విడువక బ్రహ్మరాక్షసుం డెరిగి చిన విషయంబు పరిశీలించుటకై కొన్నిదిన ములా ప్రాంత ప్రదేశములు దిరిగితిని. నివలెనే నేనును నొకనాడొక యగ్రహారములో నొకవిప్రునింటి కతిథినై భుజించుచున్న సమయంబున మరియొక్క బ్రాహ్మణుండరు దెంచి నాతో భుజించుచున్న గృహమేధింజూచి ఓయీ! నీ తండ్రిగారు జయపురమునుండి వచ్చిరా? ఏమిజరిగినది? భూతోచ్చాటనము గావించిరా? కానుక లందివచ్చిరా? అని యడిగిన నతండు కానుకలవలెనేయున్నది. దాపుదప్పించుకొని వచ్చి మా కన్నులం బడియెను అదియే పదివేలు. ఆయన నేటికి మూడులం ఘనములు. ఆ గదిలోబండికొని యున్నారు. చూడుము అని చెప్పెను.

ఆ మాటలు విని నేను అయ్యా! భూతోచ్చాటన మనుచున్నారదేమి? ఎంచలి వారు? అనియడిగిన నాగృహమేధి యిట్లనియె ఈదేశమునకు రాజధాని జయపురము. అప్పురాధిపతికి మదయంతి అనుకూతు రొక్కతయే చిరకాలమునకుఁ గలిగినది. ఆ చిన్నది రూపంబునను విద్యలను శీలమునను మిక్కిలి పేరుపొందియున్నది. సము రూఢయౌవనయై సానబట్టినరత్నమువలె మెరయుచున్న యాతరుణీరత్నమునకు వివా హము చేయవలయునని తండ్రి ప్రయత్నించి నానాదేశరాజ కుమారుల చిత్రఫలకముల దెప్పించుచుండెను.

అది యట్లుండ రెండునెలల క్రిందట నయ్యిందువదన నిద్రబోవుచుండ భూతమో బ్రహ్మరాక్షసుడో తెలియదు. ఆమె మీదబడి యావేశించెనట. అదిమొద లమ్మదవతి నిద్రబోవదు. ఆహారము తినదు. ఊరక కేకలు పెట్టుచు గనంబడినవారి నెల్ల వెఱ్ఱికుక్కవోలె గఱచుచు గిఱుచు బాధింపదొడంగినదట.

కొన్నిదినములు గడచునంత నదిమిపట్టుకొనుచుండిరట. మఱికొన్నదినములం పట్టుకొనలేక కట్టిపెట్టిరి. అందులకును వశముగాకున్న నొకగదిలోబెట్టి [illegible] కాచుచుండిరట. ఆ భూతమంతగట్టిదో తెలియదు ఆ రాజు [illegible] కులనెల్ల రప్పించెను. మా తండ్రిగారు భూతవైద్యములో [illegible] అయనకుగూడ వర్తమానమురాగా నచ్చటికి వెళ్ళిరి. మాంత్రికులం [illegible] చించి నలువదిదినములు [illegible] దగ్గర [illegible] మొదలైన మంత్రములు జపించుచు పద్మములు మ్రుగ్గులు పెట్టి హోమములం జేసిరట. తరువాత నొకదినమున భూతోచ్చాటనము చేయుటకు [illegible] కుంతలకు జడవేయ టకై వచ్చినదు [illegible] సాహసించి [illegible] కొని [illegible] వటుస్వాహా మారయ, మారయ [illegible] గదిలోనికి బోయిరట. వారిలో [illegible]

బాబూ, ఇప్పు [illegible] లావము రాదము [illegible] ఏంటి ఏంటి హింపడుచు [illegible] కొంచెరం

గీరినది, కొండరం జీరినది. అప్పుడు మాంత్రికులు మెట్టో అని అరచుచు గాయము నెల్ల గాయములు పడి రక్తముగార దలుపులువెచి యీవలబడువరకు బహ్వంత మైనది. వారిలో మాతండ్రిగారితొడ కఱచినది.కండ లూడివచ్చి పెద్దగాయముపడిరక్తము కారుచుండెను. జ్వరము వచ్చినది. మూడుదినము లొడలెరుంగక మంచముపై బడి యుండిరట.ఇతర మాంత్రికులును మంచము పట్టిరట. వారి అవస్థ జూచి యెల్లవారు నవ్వజొచ్చిరట. మా తండ్రిగారికి బాధ యెక్కువైనందువలన సవారిపై నెక్కించి మాయింటికి బంపివెచిరి. నేటికి మూడులంఘనములు.

ఆయుశ్శేషముండుటచే బ్రతికిరికాని యది చావవలసినగాయమే. పెద్దపులి అయిన నంతలోతుగా గఱవలేదు. ఆకుందరదన కాశక్తి యెట్లు వచ్చినదో తెలియదు అని యాభూతవృత్తాంతమంతయు జెప్పెను.

నేనాకథ విని మిక్కిలి వేడుకచెందుచు భుజించినవెనుక గదిలోనికిం బోయి యాభూతవైద్యుం జూచితిని, ఊరక మూల్గుచుండెను. గాయము మానుపట్టినదికాని చాలలోతుగా దిగియున్నది. తిరుగానే నాయనతో నచ్చటి విశేషము లేమని యడిగితిని.

అతండు అయ్యో! నా జన్మావధిలో నిట్టి భూతమును జూచి యెరుంగను. నూర్వరము మండలము దినములు మహామంత్రములు జపించి తంత్రములు తీర్చి తిమి. వాని నించుకయు గణించినది కాదు. నాగాయ మొక లెక్కా? ఒకమాంత్రి కుని శిరముపై గ్రుద్దినది. తలంచికొనిన నిప్పుబాధలో గూడ నవ్వు వచ్చుచున్నది. ఆ మాంత్రికుడు దెబ్బదినిన కుక్కవలె నఱచుచు ముక్కునుండి రక్తముగార నీవలకుఁ బారిపోయి వచ్చెను. ఒకని గుండెకాయ కంపించి పీకినది. వారిద్దరు చావుబ్రదుకుల మీద నున్నారు. ఇఁక భూతవైద్యులమని పేరు పెట్టుకొనిననాఁ డెవ్వఁడు నందుఁ బోవఁడు. పాప మా రాజరాజు మా పరాభవమునకుఁ జాల వగచుచున్నారు. ఆ చిన్న దాని ప్రాణములు దీయక యా భూతము వదలదు.

ఆ భూతమును వదల్చి యా చిన్నదానిని నిరామయం జేసినవానికే రాజ్య ముతో గూడ నా బేడియ నిచ్చి వివాహము గావింతునని తిరుగాఁ బ్రకటించినారఁట. ఆ భూతమును బ్రహ్మదేవుడు వదల్పలేడు. రాజ్యముకాదు మూడు లోకము లిచ్చి నను నసాధ్యమైనపని యెవ్వరు సేయగలరు? అని యా భూతవైద్యు డచ్చటి వృత్తాం తము క్రమ్మర నెరింగించెను.

అయ్యుదంతము విని నిరంతర సంతోషభూషిత స్వాంతుండనై యటఁ గదలి కతిపయప్రయాణంబుల జయపురంబున కరిగితిని. మిత్రమా! అప్పు డా పట్టణ మంగయు బాడుపడినట్లున్నది. ఎవ్వరును గడపుకుండ గుడుచుటలేదు. గృహము లంగాగరిష్టసదృశ్యము యున్నవి. ఎవరికివారె యావంపక లేమని వచ్చినట్లుగా విచా రించుచుండిరి. ఏ... తోననే పౌరులెల్ల గోటలోనికిబోయి రాజుగారితో బాటు విచా

రించుచు సాయంకాలమున కింటికి వచ్చుచుండిరి. నృపతియు రాచకార్యము లేమియు విచారింపక సంతతము పుత్రికారోగనివారణోపాయమే యాలోచించు చుండెను. నేను గ్రామమంతయు దిరిగి తిరిగి కోటసింహద్వారము నొద్దకు బోయితిని. అందొకచో నీ ప్రకటన పత్రిక వ్రాయబడి యున్నది.

సీ. బగళాముఖీమంత్ర పారాయణుని పండ్లు
డులియఁగొట్టెను మోము దొప్పవడఁగ
స్వగ్రభైరవుని మంత్రోపాసకునిమేని
యెముకలు విరుగంగ నెగిరి తన్నె
నారసింహోపాసనావత్తు నూరువు
కరచి రక్తముగారఁ గాయపరచె
జ్వాలానృసింహమంత్రాలాప నిరతుని
తలగ్రద్దె బ్రహ్మరంధ్రంబు పగుల

గీ॥ నాంజనేయరతున్ గుండె లవియఁ బొడిచె
గణపతిప్రియు పొట్ట వ్రక్కలుగఁ జేల్చె
చండికారాధకునిఁ గాలఁ బదిమి యడఁచె
భూపసుత నాశ్రయించినభూత మకట!

శా॥ ఏతద్భీకరదారుణక్రియలచే హింసారతిం బొల్చు నా
భూతంబు న్వదలించి మత్సుత యథాపూర్వంబుగా సంచిత
శ్రీతో నొప్పఁగఁ జేసినట్టిద్విజు ధాత్రీరాజ్యసంయుక్తజా
మాతృస్థాన మలంకరింపఁగను సన్మానింతు సత్యంబుగన్.

ఆ ప్రకటన పత్రికం జదివికొని నేను మందహాసము గావించుచు నందున్న రాజపురుషులతో నే నా భూతోచ్చాటనము గావింపఁగలనని చెప్పితినో లేదో వేగురు నా చుట్టును బ్రోగుపడి అయ్యా! తమరెవ్వరు? ఏ దేశము? ఏమిచదువుకొంటిరి! అని యూరక అడుగుచుండ నంవరకు దగిన సమాధానము చెప్పుచు భూతమును వద లింతునని గట్టిగా శపథము జేసితిని.

అప్పుడు రాజపురుషులు నన్ను నగరిలోనికి దీసికొనిపోయి రాజుగారి యెదుట బెట్టి మదీయప్రతిజ్ఞాప్రకారం బెరింగించిరి.

రాజు—(నమస్కరించుచు) మీ దేశమూరు?

నేను-కాశీనగరము.

రాజు-బ్రాహ్మణులా?

నేను-అవును.

రాజు-ఏమి జదివికొంటిరి?

నేను-నాలుగువేదములు, నారుశాస్త్రములు, నరువదినాల్గు విద్యలుం జదివి కొంటిని.

రాజు-(విస్మయ మభినయించుచు) మీరా కోటముంగలి ప్రకటన పత్రికం జదివికొంటిరా ?

నేను-చదివికొనియే యిక్కడికి వచ్చితిని.

రాజు-ఇదివఱ కిట్టి భూతము నెందైన నెదిరించితిరా ?

నేను-లేదు. ఇదియె మొదటి ప్రయత్నము.

రాజు-(పెదవి విరచుచు, ఈ భూతము విద్యలకు సాధ్యము కాదు.

నేను-ఆ మాట నే నెఱుంగుదును.

రాజు-మీకు భూతవైద్యమునందు ప్రవీణత గలదా ?

నేను-లేకున్న నిందేలవత్తును ?

రాజు-మీరు చిన్నవారలు, తెలియక వచ్చితిరని నే నభిప్రాయము పడుచుంటిని.

నేను-అట్టి అభిప్రాయ పడనవసరములేదు.

రాజు-మీ ప్రాణహానికి నేను బాటకాపును కానుసుడీ బాగుగా నాలోచించుకొని దిగుడు. ఊరక కాలసర్పమునోటఁ జేయినిడకుడు.

నేను-వెరపులేదు. ఆలోచించుకొనియే వచ్చితిని.

రాజు—ఎన్ని దినములకుఁ గుదుర్తురు ? ఏ తంత్రము నుపయోగింతురు !

నేను — ఎన్నో దినములా ? అయిదు నిమిషములు; తప్పిన రెండు గడియలు.

రాజు-ఏమీ ! మీ కింత సామర్థ్యము గలదా ? మహాత్మా ! నేటి సాయంకాలము లోపున నా బిడ్డను నాతో మాటాడ జేయుదువా ?

నేను-సాయంకాలమువరకు నేల ? రెండు గడియలలో మాటాడింతును.

రాజు-అందుల కేమి సన్నాహము కావలయును తండ్రీ !

నేను-ఏమియు నక్కఱలేదు. ఆ చిన్నది యెందున్నదో చూపుడు. నే నక్కడికిఁ బోయెదను.

రాజు-అయ్యో ! లోపలికే పోయెదరా ! అమాంతముగా మీఁదబడి చంపును సుఁడీ ? నాకు భయమగుచున్నది.

నేను-నాకు లేనిభయము మీ కేలా ? ఆ చిన్నదియున్న గది చూపుఁడు. చూపుఁడు. అని అడిగితిని.

నా మాటలు విని యా భూపాలుం డపార సంతోషముతో నార్యా ! రెండు గడియలలో నా పుత్రికతో సంభాషింప జేసితి వేని నిన్నిప్పుడే రాజ్యపట్టభద్రుం జేసి

అల్లునిగా జేసికొనుచున్నాను. అని పలుకుచు నా పాదములకు సాష్టాంగ నమస్కారములు గావించెను.

భూపా! లెమ్ము లెమ్ము. నాకీ రాజ్య మాపుత్రికొరకే ఈ భూతంబు నీకూతుం బట్టినది. ఆలస్య మేల చేసెదవు. గది చూపుమని యడిగితిని.

అమ్మహారాజు దండహస్తులై రక్షకభటుల నా ప్రాంతమందు గాచి యుండు నట్లు నియమించి నన్నాగది యొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి గడియ తీయించి జడియుచు దూరముగా బోయి తొంగి చూచుచుండెను. అప్పుడు నేను గొంత యట్టహాసము గావించితిని. స్నానముచేసి విభూతి రుద్రాక్షమాలికాలంకృత సర్వప్రతీకుండనై చేత బెత్తము బూని హుంకార పూర్వకముగ గొళ్ళెము దీసి తలుపులు త్రోసి లోపలకుఁ బోయితిని.

ఆ చిన్నది తల విరియఁబోసికొని శల్యావశిష్టయై మంచముపైబడియున్నది. నన్ను జూచినతోడనే గాండ్రుమని పెద్దపులివలె నరచినది. నాకు మేనఁ గంపము జనించినది. కాని అంతలో ధైర్యము దెచ్చికొని యామె దెస జూచుచు గోడకు జేరబడి చూచుచుంటిని.

అప్పు డా రాచపట్టి అట్టిలేచి పిడికిలిపట్టి రావణునిమీఁదికి హనుమంతుడు వోలె నా మీఁదికి వచ్చుచుండెను. అప్పుడు నేను జేతులు జోడించి నమస్కరించుచు నీ శ్లోకము జదివితిని.

శ్లో॥ భూతేంద్ర తవశిష్యోహం గోవర్ధి యాభిధానకః
పూర్వోదిత వరందేహి దేవభూతే నమోనమః॥

దేవభూతే! అని సంబోధించి నేను బలికినంత నాకాంత నన్నెగా దిగఁ జూచి నిలువంబడి నమస్కరించుచు మహాత్మా! నేఁటికి వచ్చితివా? ఇంత యాలసించితివేల? నీ కొఱకే ఇంత అట్టహాసము గావించుచుంటిని. ఇంక నీవీ రాజ్యముతో గూడ నీ రాజపుత్రికం బెండ్లియాడి సుఖింపుము నీకు గావించిన యుపకార విశేషంబునం జేసి నేనుగూడ బాపముక్తుండ నయ్యెదనని పలుకుచు నా ప్రక్కనున్న సుడా యంబుజాక్షిని విడిచి యింటి పైకప్పు విడఁదన్ని పెంకులు జల జల రాల నాకసమువంక బోయెను.

అప్పుడు రాజపు త్రిక యొడ లెరుంగక నేలంబడి పోయినది. నేను దలుపులు దీసికొని యావలకు వచ్చినంత నా ప్రాంతమందు గాచి చూచుచున్న రాజు నా కడకు వచ్చి మహాత్మా! ఏమి జరిగినది? అని అడిగిన భూతము పఱచినది నీ పుత్రికం జూచికొమ్మని పలికితిని.

అందు బడియున్న యా యన్నుమిన్నం జూచి దుఃఖముతో దాపునకుఁ

బోయి అమ్మా! మదయంతీ! అని పిలిచెను. ఆ పలికి కన్నులం దెరచి దాహ మిమ్మని సంజ్ఞ చేసినది.

అప్పు డారాజు నన్ను గౌగలించుకొని మహాత్మా! నీవు మనుష్యమాత్రుఁడవు కావు. నన్నుఁ దరింపఁజేయ నరుదెంచిన భగవంతుఁడవు. కానిచో దారుణక్రియాచరణదక్షుండగు నీ బ్రహ్మరాక్షసుని వదలింప శక్యమా? నేను గృతకృత్యుండ ధన్యుండ. ఇప్పు డీబాల దాహమడుగుచున్నది ఇయ్యవచ్చునా? అని అడిగిన నేను వేడినీళ్ళ జలకమాడింపుడు. పథ్యపానాదులు యథాయోగ్యముగా నడిపింపుడు అని చెప్పితిని. అంతలో నా శుభవార్త తల్లియు బంధువులు విని గుంపులుగా నచ్చటికి వచ్చి యచ్చిగురాకుఁబోడిం జూచి మీఁదఁబడి విలపింప మొదలు పెట్టిరి.

అవ్వరారోహ చిరాకుపడి రొదసేయవలదని సూచించినది. అప్పుడందరు నన్ను దైవము బూజించునట్లు పూవులచే బూజించిరి. పిమ్మట నా కొమ్మను జలకమాడించి నూత్నాంబర భూషణాదులచే నలంకరించి లఘ్వాహార మొసంగిరి. ఇంచుక స్మృతిగలిగి మాట్లాడుట ప్రారంభించిన తరువాత మెల్లగా దలచిక్కు దీర్చుచు అమ్మా! నీవు జేసిన క్రియలు దారుణములు. నీ కిట్టి బుద్ధి యెక్కడనుండి వచ్చినదో తెలియదు. ఆ విషయములు నీ కేమైన జ్ఞాపకమున్నవియా! అని అడిగినదట.

ఆ చిన్నది అయ్యో! నా కేమియుం దెలియదు. నాటిరేయి మంచము మీఁద బరుండి నిద్రించుచుండ గుబ్బలున నెవ్వఁడో వచ్చి మీఁద బడినట్లయినది. నా శరీరము బ్రహ్మాండమంత లావైనట్లు తోచినది. అంతవరకు జ్ఞాపకమున్నది. తరువాత నేమి జరిగినదో యెఱుఁగను ఏమేమి చేసితిని? అని సిగ్గుతో నడిగిన దల్లి యా చేష్టలన్నియుం జెప్పినది. గోనర్దీయుఁడను మహానుభావునివలన విముక్తి నొందితివి. అతఁడే నీకు భర్త అని చెప్పినదట. అయ్యయ్యో! నేను నిష్కారణము మాంత్రికులైన బ్రాహ్మణోత్తముల సంతాపపరచితినా? కటకటా వారు మిక్కిలి బాధపడుచున్నారు కాఁబోలు! తల్లీ! పాపము వారికి మా తండ్రిగారు తగిన చికిత్సలు చేయింపరా! నా పడినబన్నము కన్నవారి యిడుమలు విన్న నా కెక్కుడు పరితాపముగా నున్నది. అని వగచుచుండ దల్లి వారించుచు పట్టీ! నీ వెఱుంగక చేసినదాని కెవ్వరికి గోపముండును? మీ తండ్రి వారికిం దగిన సహాయము చేయించిరి. నీ వందులకు విచారింప బనిలేదు. అని యోదార్చినది. కొలఁది దినములకే [illegible] యథాప్రకారము [illegible]పసిమిలికి వచ్చి మెఱయ దొడంగినది.

అప్పుడు [illegible] [illegible] చెప్పఁబూనెను. ప్రజలెల్ల [illegible] భగవంతునిగానే తలంచుచుండిరి. రాజును [illegible] రాజ్యమున [illegible]

యున్న నన్ను బ్రజలు మన్నించుట విధి అయినను సహజానురాగములు గలిగి యుండుట స్తుత్యమైయున్నది.

మరియొకనాఁడు మదయంతి తన సఖురాలిచే నీ క్రింది పద్యము వ్రాసి అంపినది.

చ॥ హరునిశరాసనంబు దునియన్ బొనరించి వసుంధరాసుతం
బరిణయమయ్యె రాఘవుఁడు పార్థుఁడు మున్నలమత్స్యయంత్రమం
బరికొని ద్రోవదం బడసె మామకభూతభయంకరార్తి స
త్కరుణ నడంచి గోరి యొసఁగంబడె నన్నుఁ బరిగ్రహింపుమీ॥

ఉ॥ ప్రీతి మహోపకార మొనరించెఁగదా ! నను నాశ్రయించి యా
భూత మభూతపూర్వ పరిపూర్ణ కళావిభవాభిరాముని
ఖ్యాతయశోధురంధరుఁడవై తగు నిన్నిటఁ దెచ్చి యిచ్చె నా
హా ! తటిదార్భటీభయదమై జల మిచ్చు ఘనంబువైఖరిన్.

తదనుగుణ్యములైన శ్లోకములు వ్రాసి నే నంపితిని. అట్లు మే మొండొరుల మత్యంతప్రేమానుబంధ ప్రకటీకరణ పత్రికాప్రేషణంబుల నానందింపుచుండఁ గొండొక శుభముహూర్తంబున నమ్మహారాజు నాకా మదయంతి నిచ్చి మహావైభవంబున వివాహంబు గావించె. వయస్యా ! మదయంతి సౌందర్యచాతుర్య కళావిశేషంబు లిట్టి వని చెప్పుట కిది సమయముకాదు. మరియొకప్పు డెరింగింతు. తొలుత ననంగ సామ్రాజ్య పట్టాభిషిక్తుండనై యా లావణ్యవతిలో ననన్య జనసామాన్య శృంగారలీలా సౌఖ్యాంభోనిధి నోలలాడితిని. అనంతరము తద్రాజ్య పట్టభద్రుండనైతి. రెండు నెలలు పాలించితిని. ఇంతలోఁ గుసుమాయుధను మహావిద్వాంసుండు స్వకీయనిరవద్య విద్యాసంపత్తి నుంకువగా నిచ్చి పురంధ్రపురాధిపతి కూఁతురు సరస్వతిని [illegible] మాడుచున్నాఁడు అను వార్తఁ బండితులవలన విని అట్టి కళా ప్రవీణుఁడవు నీవని నిశ్చయించికొని సంతసముతో నా యుత్సవముఁ జూడఁ బయలుదేరి యందు వచ్చుచుంటిని. ఇందే నీవు గనంబడితివి. అదియే పదివేలు. అని గోనర్దీయుఁడు తన వృత్తాంతమంతయుఁ గుసుమాయుధుని కెరింగించుచు మిత్రమా ! ఈ రాజ్యము నా యొక్కనిదే కాదు. మన మిద్దరము పంచి కొనవలసినవారము. మన మిత్రులు నేఁటికి ధారానగరము జేరి యుందురేమో ? మన మప్పు డందుఁ బోవుదమా ? కర్తవ్య మేమి ? అని అడిగినఁ గుసుమాయుధుం డిట్లనియె.

వయస్యా ! తొలుతం బురందరపురమున కలిగి యుండలి విశేషము లేమియో తెలిసికొని తదుపరి ధారానగరంబున కరుగుదము. అని చెప్పిన నతం డొప్పుకొని యప్పుడే [illegible] వర్తమాన [illegible] గుసుమాయుధుని కిచ్చిన విత్తమునకుఁ [illegible]

తరువాతఁ గుచుమారుని వెంటబెట్టికొని చతురంగబల పరివృతుండై గోసర్ధియుఁడు ఆ రేవుదాటి తొలుత బెస్తలున్న పల్లెకరిగి బలములనెల్ల దూరముగా నుండ నియమించి కుచుమారుని కైదండఁ గొనియా పల్లెవాండ్ర వెంబడి సంచరించుచు వారినెల్ల రప్పించి యాయా గురుతులు చూచుచు,

సీ॥ నెత్తిపైఁ గట్టిన నెత్తుట బొత్తిల్లు
మరకగుడ్డలఁ జూచి పరితపించె
పరిఘాంబువులనుండి పైకి తీసిన నేటి
జాలంబు గని యస్త్రజలము విడిచె
నొడలెరుంగక యున్నయెడఁ బండుకొనఁ బట్టు
నులకమంచముఁ జూచి కలత జెందె
కట్టుటకై తెచ్చి కరఁబారవైచిన
యౌషధుల్గాంచి నిట్టూర్పు విడిచె
గీ॥ వానినెల్లను గైకొని వాంఛతోడ
జాలరులఁ గౌఁగిలించి యుత్సాహమంద
నుతులఁ గావించె నల పురోహితుని పిలిచి
తెలిసికొని వెండి మిత్రుఁ డొందిన శ్రమంబు.

మిక్కిలి పరితపించుచు గుచుమారుని కుపకారము గావించిన బెస్తసంఘాతంబుల నంత విత్తబహుళంబై యొప్పునట్లు చేసి యతని కన్నప్రదానాదుల నాచరించిన పురోహితుని బురోహితునిగా జేసికొని యనంతరము పరివారసమేతముగా బురందరపురంబున కరిగెనని యెరింగించువఱకు వేళ యతిక్రమించినది. అవ్వలికథ పైమజిలీయందు జెప్పదొడంగెను.

160 వ మజిలీ

భైరప్పని కథ

ధారుణీపయోధరాగ్రహారమై యొప్పారు గిరివ్రజంబను నగరాంతంబున గంగి పుండను బ్రాహ్మణబ్రువుండు గలఁడు. వాఁడు కడు ప్రజ్ఞగల భ్రాంతిసురప్రసంగమున బుట్టియు జనకంటకములగు పనుల గావింపుచుండుటం జేసి యెల్లరు వాని భైరవుండని పిలుచుచుందురు.

సీ॥ ఒకసారి కవినంచుఁ బ్రకటించి బెదరించుఁ
బద్య మల్లుచు రాజసభల
యొకతేపఁ గణితి నని యెంచుఁ గాపుగా
నల నోరుగొట్టు లెక్కలను వ్రాసి

యొకపరి బేరియై యూరూరఁ దిరుగు వే
తొకతేప దున్న పాలికతఁ బూని
యొకమాటు రసవాదయుక్తులఁ బన్ని సం
తల కేగి యందు జూదంబులాడు

గీ॥ మూటలను మోయఁ గూలికి బాటగొట్టు
మృత్యువై పాంథులకు నిట్లు మెలఁగి మెలఁగి
యేదినంబున కాదినంబ యతండు
కళవళము జెందుఁ గూడుగుడ్డలును లేక.

గీ॥ దేవళంబుల లోపలి దీప మార్పి
భారతము నెత్తిబూని యబద్ధమాడుఁ
జేత నొకకాసు పెట్టినఁ జిచ్చుపెట్టుఁ
దలఁపఁ డించుక బ్రహ్మహత్యకును వాఁడు.

ఆ పాపాత్ముం డెట్టి పాపకృత్యములు సేయుచున్నను నిష్పత్పరము వదలినది కాదు. వాఁడు ముచ్చులంగూడుకొని విచ్చలవిడి చౌర్యక్రియాదక్షుండై గ్రుమ్మరుచుండ రాజభటులు వానింబట్టుకొని చెఱసాలం బెట్టిరి.

ఎట్లో తప్పించుకొని పారిపోయి గ్రామములు విడిచి తల పెంచుకొని మహారణ్య సంచారము గావింపుచు నొకనాఁ డొక కాంతారాంతరమునఁ బ్రొద్దు గ్రుంకుచుండ నాటిరాత్రి నివసింపందగిన నెలవేదియని యాలోచింపుచుండ దీర్ఘశాఖలచే దెసలనావరించియున్న యొక వృక్షం బా సమక్షమున దన్ను రక్షింప ప్రత్యక్షంబైన భగవంతుడో యన గన్పట్టినది. విశాలంబగు తదంతిక భూతలంబంతయు తృణ కంటకాదులు లేకుండ బాగుచేయబడియున్నది. అందందు మెత్తని పల్లవములు పుష్పములు దళములు విస్తరములుగా బఱచబడి యున్నవి. ఆ వింతఁగాంచి [illegible] వయ్యారే! ఇది మనుష్యులు సంచరించు ప్రదేశంబని తోచుచున్నది. ఈ చెట్టు క్రిందకు వచ్చి గొప్పవారు రాత్రుల జల్లగాలి సేవింపుచుందురు [illegible]. ఏది యెట్లయిన దీనిక్రింద వసించుట నీతికాదు దీని శాఖాంతరమునందుండిన [illegible] కనుంగొనలేడు. కోటరమున వసించి యిందలి వింతలజూచెదంగాక యని నిశ్చయించి యొకానొక తొర్ర శుభ్రముచేసికొని యందు వసించియుండెను. ఇంతలో బ్రొద్దు గ్రుంకినది. అప్పుడు—

సీ॥ వెల్లురాయనిశోడు వెన్నెలలటే[illegible]
పాలసంద్రంబు పట్టి చూప[illegible]
మేదినీధరకూహ[illegible]
నిజకరావళి దెసల వన్ని[illegible]చు.

తిర్యగ్జంతు మహాసభ

క్రమంబున వెండిపూసినట్లు పండువెన్నెలలు దెసలనిండియుండ సింహ శార్దూల వరాహ శాఖామృగ భల్లూక ప్రముఖములగు నారణ్యక మృగంబులును అగజాశ్వజ మూషక శునక మార్జాలధేనువృషభ ప్రముఖములగు గ్రామ్యజంతువులును సందోహము లుగా నాచెట్టుక్రిందకు రాదొడంగినవి. అందు ముందుగా జంబుకములు వచ్చి రాబోవు మృగంబుల కెదురుబోయి మృగంబుల దీసికొనివచ్చి యుచితస్థానంబుల గూర్చుండ బెట్టుచుండెను. జాము ప్రొద్దుపోవువఱకు నా ప్రదేశమంతయు మృగములచే నిండింప బడియున్నది.

గీ॥ తోఁక యాడించుకొనుచు నస్తోకవేగ
మదరఁ గేసరములు వాయుహతిఁ జలింప
వచ్చె హర్యక్ష మొకటి లేవఁగ మృగంబు
లెల్ల వలదంచు సంజ్ఞ గావించి యటకు.

అట్లువచ్చి యమ్మృగేంద్రంబు దనకై యమరింపబడియున్న పెద్దగద్దియం గూర్చున్నది. అప్పుడు మృగంబులెల్ల సంతోషారావంబులు వెలయించుటయు నభి నందించుచు జంబుకంబులు నిలువంబడి మహాత్మా ! భూమండలంబంతయుం దిరిగి గ్రామ్యమృగంబులకును నారణ్యకమృగంబులకుగూడ దమశాసనం బెరింగించితిమి. ఆయాదేశంబులంగల మృగంబులెల్ల సంతసింపుచు నేడిటకు దమతమ ప్రతినిధుల నంపినవి. కాని సిద్ధాశ్రమమందున్న మృగము లొక్కటియు నిక్కడికి రాలేదు.

మేము బిలువబోయినప్పుడే సిద్ధునియనుమతి లేనిదే మాకు మా అడవిదాటి పో వశముకాదని చెప్పియున్నవి. తక్కిన దేశములనుండి సత్వంబులన్నియు వచ్చి యున్నవని యెరింగించి కూర్చున్నవి.

అప్పుడు మృగరాజు లేచి యిట్లుపన్యసించినది. మిత్రులారా ! మనమంద ఱము నేడిటకు సమావేశ మగుటకు ప్రోత్సాహము గావించిన యీ జంబుకముల నభి నందించుచున్నాను. వినుండు సృష్టికర్త యొక్కడే సర్వాధికుండు. సృష్టింపబడిన జంతువులన్నియు వానివాని బుద్ధిబలంబునంజేసి న్యూనాధిక్యములు వహించుచున్నవి. మనుష్యులవలెనే మనము సృజింపబడితిమి. కాని వారు మనల సృజింపలేదు. వారు మిగుల బుద్ధిబలముగలవారగుట మనల మించి భౌతిక సృష్టిలో వారే ప్రధానుల మని పించుకొనుచు మనలో లొంగనివాని జంపుచు లొంగిన వానిచే బనుల గాంచుకొను చున్నారు.

మనలో సామాన్యజంతువునకు గలశక్తి వారిలో నూర్వురకు లేదు. నూర్వుర గాళ్ళక్రింద బైచి చీమలవలె నలుపు సామర్థ్యముగల యేనుంగులును ఒక్కనికి లొంగి తొత్తువలె బనులు చేయుచున్నవి. ఇంతకన్న జిత్రమేమైయెసం గూఁడా ? ఇక గుర్ర

ములు, నెమ్ములు, మేకలులోనగు జంతువులమాట జెప్పనవసరము లేదు. ఇందుకు గారణము మనబుద్ధిమాంద్యము పరస్పరవైరము. మనుష్యులజూచి మనము నేర్చుకొనవలసిన విషయము పరస్పరమైత్రియే. ఒక మనుష్యుడు మరియొక మనుష్యుని జంపిన గొప్ప యపరాధముకదా? మనలో నెలుకను పిల్లియు పిల్లిని గుక్కయు లేళ్లను బెబ్బులి నావుల బులులును భక్షింప జూచుచుండును. జాతి వైషమ్యము విడిచి యైకమత్యముగా మెలంగినచో నొకరికి లొంగవలసిన పనిలేదు. అరణ్యకములు మనుష్యుల బ్రేమింపవు. గ్రామ్యములు లొంగియుండి వారిం బ్రేమించుచున్నవి. కావున వారిపై గక్షిగట్టి సాధించుటకు గ్రామ్యమృగముల యభిప్రాయము తెలిసికొనవలసియున్నది. మీమీయభిప్రాయము లెరింగింపుడని పలికి సింహము కూర్చున్నది. అప్పుడు బలీవర్దంబులు నిలువంబడి యిట్లు చెప్పినవి.

అక్కటా! మాయిక్కట్లే మెకంబులకును లేవు. వినుండు.

సీ॥ బలము చేయుటకు మంచలగిట్టి పొలములఁ
 బెంట దోలుచు మగ్గి బ్రేలుచుండ
బడుసురా భూమి దున్నుదు మెల్లసస్యములఁ
 ఫలియింపఁ బలుమారు హలముఖమున
వాడిదెక్కల ద్రొక్కి వరిగడ్డి విడిపోవ
 ధాన్యముల్ నూర్తు మాద్దామలీల
నూర్చిన ధాన్య మానోగణంబులను గా
 దులకుఁ దోలికొని పోదుము గదయ్య

గీ॥ ఇన్నిపాటులుపడి ఫలియింపఁజేయ
జేరెడైనను ధాన్యంబు చేతితోడఁ
దినఁగ బెట్టరు పనికిమాలినది గడ్డి
పొల్లు, దూగర, గారయెప్పుడును జనులు
అదియునుంగాక.

ఉ॥ బండికిఁ గట్టి మమ్ముఁగడు భారముపైచి యొకండు ముందుఁ గూ
ర్చుండి వడిన్వడింబడ చో … యనుచుం జనుచున్న పీపుపై
దండకోలాగ్రభాగమున దట్టముగఁ గొట్టుచు జిచ్చి రక్తముం
గండబయల్పడం గరుణ గాంచఁడు సీ! మనుజుండు సేవ్యుఁడే?

గీ॥ ఎట్టి నీరసపదసక్తి యెద్దునైన
గట్టి యొంటెద్దుబండికి … నగుగాఁగ
జనుల నెక్కించి నడకన్నఁ గాపమోదు
నయ్యయో! యేమి లేదు మా కుయ్య వినఁగ.

క॥ ఇలను దనంతటనే పడి
మొలచిన పచ్చిక భుజించి మురువుగ బ్రతుకం
గల యిట్టి మాకు మనుజుల
కొలువేమిటికో యగమ్యగోచర మరయన్ ।

అచ్చువేసి విడిచిన యెద్దు లెట్లు బలియునో చూచితిరా? స్వేచ్ఛగా దిరుగ నిచ్చిన మేమెల్లరము నాఁబోతులవలె బలిసి యుందుము గదా! రాత్రింబగళ్ళు మానే బనులు గొనుచు మమ్ము మిక్కిలి బాధలు పెట్టుచున్న మనుష్యుల దప్పక శిక్షింపవల సినదేయని యెద్దులు పల్కినవి. దున్నలు నామాటలే పలికినవి. ఆవులును గేదెలును నందుల కనుమోదించినవి. పిమ్మట మేకలు నిలువంబడి మృగేంద్రమా! మా కిష్టములిట్టివని చెప్పజాలము పశుమృగపక్షి కీటకాదులలో మావంటి మెత్తని జాతి మరొకటి లేదు మా యునికి గ్రామమందైనను నాహార మారణ్యకము. మునుల వలె నాకలములు దిని యెవ్వరికిని వెఱపు గలుగఁజేయక సాధువృత్తిని మెలంగు చున్నను మమ్మందరు బలవంతముగ జంపుచుందురు. అక్కటా! మనుష్యుల పండుగలు మాకు గండములు. వారి యుత్సవములు మాకాపత్సమయములు. వారల రాక మాకవసానసమయము. వారి మహోదితములు మాకు మరణ సూచకములు. అయ్యయ్యో! మనుష్యులకేకాక మేకాలకు గూడ మేమే లోకువ! అదొకటేకాదు. మాంస మాసింపని వేలుపులుగూడ బలులవలె మాంసము నుపయోగించుచుందురట! ఇక మాకు సుఖమెక్కడిది? రోగములవలన మాకు మరణము లేదు. బలవన్మరణమే మాకు శరణము, పురుషసిద్ధాంతమ్మును సేయింపనటో మేము హాయిగా జీవింతుము. మీ దయవలన మెకములిక మా జోలికి రావుగదా? మనుష్యులఁ బరిశిక్షింప వలయు నని మేకలు చెప్పినవని గొఱ్ఱెలును నట్లు చెప్పినవి. పిమ్మట నేనుగులు లేచి;

మహారాజా! నీరూపము మేము కలలోఁజూచినను ప్రాణములు విడుతుము అట్టి నీవు దాక్షిణ్యముని మమ్మరప్పించి మీపక్ష మేమని అడిగిన మేము ప్రతి పక్షుల జేరుదమా? మేము పెద్దదేహము గలిగియు బుద్ధిమాంద్యమునే మనుష్యులకు లొంగియుంటిమి. మా కాహారము వారివలన యక్కఱలేదు. అడవి రొట్టెలను జీవింపగలము. నల్లమందువైచి మాబుద్ధిని మందపఱచుచున్నారు మనుష్యులు మాకు శత్రువులుగాని మిత్రులుగారు. అవశ్యము వారి బరిశిక్షింపవలసినదే అని యేనుగులు పలికినవి. హర్యక్షంబు;

గీ. ఒడలు తోమ్మి తోమి కడిగి కాళులువంచి
పిసిగి పిసిగి దువ్వి ప్రీతిజనులు
హయుల నాదరింతు రది హేతువుగ నవి
మనలఁ జేరవేమొ యనుఁడు హయులు.

నిలువంబడి సింహంబునకు మ్రొక్కుచు నిట్లుచెప్పినవి. మృగప్రభూ! మనుష్యు లు మాకుఁజేయు నుపకారము లన్నియు వారిపనులం జేయించికొనుటకు గాని మాయందలి అనుగ్రహమువలన గాదు. మనుష్యులు మమ్ము బండ్లకు గట్టియు బరువు మోయించియు కొలముల పన్నింపియు నెద్దుఁ కన్న బెద్దగా బాధించుచున్నారు. మరియు మమ్మాడుగుల్లను మొగము జూడనీయక సర్వదా కట్టిపెట్టి మాదే బ్రహ్మ చర్యవ్రతంబు సేయించుచున్నారు. ఇంతకన్న నపకార మేమియున్నది? సీమదవిలో గడ్డితిని బ్రదుకగలము. మనుష్యులపై మాకు జాలిలేదు. పరిభవించుటయే మాయభి ప్రాయమని అశ్వములు పలికినవి. ఖరములు నుష్ట్రములు నట్లే నరులయెడ ద్వేషము సూచించినవి.

లేళ్ళు పందులు మేకలవలె దమ బలవన్మరణము గురించి దుఃఖింపుచు జెప్పికొనినవి. అప్పుడు హర్యక్షంబు శునకముల జూచి మీ యాశయ మెరింగింపు డనవుడు శ్వానములు నిలువంబడి మ్రొక్కుచు నిట్లు చెప్పినవి.

దేవా! మమ్ము అల్పులమని తలంపక మృగంబులతో గూడ బ్రాతినిధ్య మిప్పించి యీసభకు రప్పించినందులకు వందనశతంబు లర్పించుచున్నాము. మాకు మనుష్యులేమియు నపకారము సేయకున్నను జాతిసాధర్మ్యమున మీతో జేరకతీరదు. కాని యొండు వినుండు. మీకు మొగమాటపడి యెవనొండుబెట్టుకొని వొంటిచెప్పుట సభ్యుని ధర్మముగాదు. మేము మనుష్యులు తిను నాహారము భుజింతుము. వారిని విడిచి మేమడవికివత్తుమేని మాకాహారమేది? క్రొత్తశాసన ప్రకారము ఒకజంతు వొక జంతువును భక్షింపగూడదుగదా? అన్నమైన మాంసమైన మాకు గావలయును. అడ విలో రెండునుం దొరకవు. మనుష్యులపై మేమెట్లు ద్వేషింతుము? ఈ గుఱ్ఱములు నెద్దు గజంబులును నరులపై వెరసుసూచించి పలికినవి కాని వారు పెట్టుకుతింది అడ విలో వానికి దొరకునా? తమ పిల్లలవలె జూచుకొని యాహారము పెట్టుచున్న మను ష్యులవిడిచి అడవికిపోవుట చెడుబుద్ధిగాని మంచిబుద్ధిగాదు. ఇట్లు పలికితిమని దేవర మాయందు వైరము బూనదగదు. క్షమింపవలయునని శునకంబులు పలికినవి.

మార్జాలము లామాటలే అనువదించుచు మహాత్మా! నరుల గృహములలో సంచరించుటకు గుక్కలకు నిషేధమున్నదికాని మాకేమియు నాటంకములేదు. మహా రాజుల అంతఃపురమును సూతికాగృహములుగా జేసికొందుము. మనుజులు భుజించి విడిచినపదార్థములన్నియు మాపాలగును. గృహములలో స్వేచ్ఛగా దిరుగుదుము. వారి పాలు పెరుగు త్రాగుచుందుము. వారిపై గత్తిగట్టి మీతో నడవికివచ్చి మేమేమి చేయుదుము. మీకు నమస్కారము క్షమింపుడు. క్షమింపుడు అని పలుకుచు పిల్లు లోరసిల్లినవి.

అప్పుడు శార్దూలంబులు వాలంబులు త్రిప్పుచు గంభీరస్వరంబున నిట్లు పలికినవి. మహారాజా! కుక్కలు పిల్లులు దక్క తక్కిన గ్రామమృగంబులన్నియు మనుష్యులపై ద్వేషించుట కంగీకరించినవి. తదుచ్ఛిష్టభోక్తలగునని అట్లు పలుకుట వింత గాదు. వానితో మనకంత పనిలేదు. వృషభాశ్వములు వారినివిడిచి మనలో గలియుట కంగీకరించినవిగదా! ఎడ్లు భూమిదున్నకున్న నరుని బలియును. అరణ్యావృతములగు గ్రామముల సమీపముల మన మెగఁచ్చును. అప్పుడు మఱియు మనుష్యుల జయించుట సులభమని పెద్దపులులు పలికిన విని యితర మృగంబులన్నియు నామాట కంగీకరించినవి.

అప్పుడు అగ్రాసనాధిపత్యము వహించియున్న సింహము నిలువంబడి వినుండు. వినుండు. తొందరపడవలదు. మనుష్యులు కడునేర్పరులు. బుద్ధిబలముగల వారు. వారిం బరాజితుల గావించుట సామాన్యము కాదు. మనలో నైకమత్యమింకను గలుగలేదు. అండజములు సరీసృపములు కీటకాదులుకూడ మనలో జేరవలయును. అప్పుడుగాని మన మాపనికి బ్రయత్నింపరాదు. మఱియొక సభకు వానింగూడ రప్పింతుము. ఇందుల కందరు నను మోదింపవలయునని సింహంబుపన్యసించినది. ఏకగ్రీవముగా నామాట కాసత్వంబు లంగీకరించినవి. ఆ తీర్మానమునకు మార్జాల కుక్కురములు పరిహాసము గావించుచు లేచిపోయినవి. అంతలో దెల్లవారుసమయ మగుటయు నా మృగంబులెల్ల దమ తమ నెలవునకు బోయినవి.

భైరవుం డాకోటరమున వసించి మృగసభావిశేషము లన్నియుం జూచుచుండెను. కాని వాని సంభాషణమేమియుం దెలియలేదు. ఏమృగ మెప్పుడువచ్చి మీద బడి చంపునోయని అదలుచు నొంటి ప్రాణముతో నాతొఱ్ఱ నంటుకొని కూర్చుండెను. తెల్లవారిన తరువాత మృగములు దూరముగాబోయెనని నమ్మకము గలిగినపిమ్మట భైరవుడు మెల్లగా నా చెట్టుదిగి యొంటి ప్రాణముతో నొకదారింబడి నడువసాగెను. ఏ చెట్టుపై పిట్ట పురుషమన్నను నేడియొమృగము మీదబడునని వెఱపుగదుర బరుగిడుచుండును. అట్లు నా దమ్మహారణ్యమధ్యంబున నత్యంతసాధ్వసంభ్రమిత స్వాంతుండై తిరుగుచు నొకనాడు సాయంకాలంబునకు దైవికముగా సిద్ధకూటంబునకుబోయి అందొక వృక్షాంతరంబున వసించి యారేయి వేగించెను.

సిద్ధుని కథ

సూర్యోదయసమయంబున నతని కొక ఘంటానాదంబు వినంబడుటయుం [illegible] మనుష్యులుండిరి [illegible]
[illegible]

రవంబు బయలువెడలుచున్నదెసకు జూడ్కులు వ్యాపింపజేసెను. అల్లంత దూరములో శాఖాసమావృతదిక్తటంబగు వట విటపియొండు కన్నులపండువు గావించినది.

దానిపొంత నిరంతర లతాంత మనోహరలతాంతర పరిశోభితంబగు పర్ణశాల విశాలమాలతీవల్లికంబై యొప్పుచుండెను. తదంతికంబున శాఖాంతంబున వ్రేలం గట్టినఘంటిక నొకభల్లూకంబు గొట్టుచుండెను. ఆ వింతజూచి భైరవుండు గడగడ వడంకుచు నయ్యో! మఖల నామృగంబులన్నియు నిందు వచ్చునుగాబోలు. నాడు రాత్రి యగుట జూడక విడిచినవి. నేడు చంపును. అవిగో! మృగములరొద వినంబడుచున్నది. ఈయెలుగుబంటి యీగంట నెందు సంపాదించినదో అని యాలోచించుచు డిల్లనిడి యాదెస చూచుచుండె నప్పుడు,

సీ. సమ్మార్జనము చే జమరీమృగంబులు
  చలితావలప్రభంజనము చేత
గిరిపోతములు గర్భాగమున నీరుగ్రహించి
  కలయంపి వాకిటఁ గలయఁజల్లఁ
గటినయం బలికె వాకిలి వేదికల వల
  పులపచ్చకస్తురి బురదఁ దెచ్చి
కరికంభస కమలాఫలంబుల నేరి
  కలయ సింగములు ముగ్గులు ఘటించ

గీ. గీతములు బాడె శారికాకీర చయము
నెమళు లొప్పగ నాడెఁ బింఛములు విప్పి
యరుణుఁ డుదయింపకయమున్న యటకు వచ్చి
శాంతమతి సిద్ధు సత్తపశ్శ్వర్యమహిమ.

మరికొన్ని మృగంబులు భక్తివిశ్వాసములతో గం[illegible] కుసుమ[illegible] ములం [illegible] ఎప్పటికాలయందు జపము చేసి [illegible] నిష్ఠ [illegible] మూలంబున [illegible] కృపాదృష్టి నాకాంక్షించుచు మోడ్పుగేలులతో [illegible] వసించినవి.

ఆ మృగచేష్టలన్నియుం బరికించి భైరవుండు సంత[illegible] దేవర సందున్న సిద్ధుండు దనపుఁ గనఁబడఁడు. అయ్యో! మృగోపద్రవంబు నన్ను విడువదు కాబోలు. నాఁడెట్లో బయలుపడితిని. నేఁ డిందు నాకుఁజావు మూడినది. తప్పదు. [illegible] మృగంబు లీ యనన్యోన్య వైరంబులు విడచి మైత్రితో మెలగుచున్నవి.

ఏ [illegible] తెలియదు. ఏనుఁగను సింగంబులగంటి [illegible] సంకసే [illegible] ఈ రెండు మృగము లెట్లు చెలగాట మాడుచున్నవో,

అహహ్యారే! కండూతివారణం బులి గంగడోలు నాకు చుండ ధేనువు మెడసాచి చూచుచున్నది. ఇంతకన్న జీవితమేమి? అని తలంచుచు నాతరుశాఖాంతరముల నొదిగి యుండి ప్రాణముతో జూచుచుండెను.

మఱియు సంబరమణి గగనమధ్యమలంకరింప మరల నా ఘంటానాదంబు వినంబడినది. భైరవుం డా దెసం గన్నులెత్తి చూచుచుండెను.

గీ॥ ధూళిరుద్రాక్షమాలికా భూషితాంగు
దురుజటాంచితమస్తకుం డొక్కసిద్ధ
యతివరుండు కమండలూద్యత్కరుండు
జపము చాలించి యప్పర్ణశాలనుండి.

స్నానార్థము బయలు వెడలి తటాకంబున కరుగుచుండ మృగతండంబులెల్ల ముందు నడుచుచుండె. వృక్షశాఖాంతరము నుండి యవ్వింత జూచి భైరవుండు వెఱ పుడిపికొనుచు సాహసముచేసి యా సిద్ధుండు తానున్న చెట్టుక్రిందుగా బోవుచున్న సమయమున దటాలున నేలకురికి పిరికితనంబున నతని పాదంబులంబడి మహాత్మా! రక్షింపుము. రక్షింపుము అని మొరవెట్టి కొనియెను.

దయాహృదయుం డగు నయ్యతీశ్వరుండు వానిం గరుణావలోకనంబుల వీక్షించుచు నీ వెవ్వండవు? ఎందుండి వచ్చితివి? నీ యుదంత మెఱింగింపుమని అడిగిన భైరవుం డల్లనలేచి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నా వృత్తాంత మాలింపుడు. గిరితటంబను నగ్రహారము నా కాపురము. నా పేరు గౌతముడందురు. నా తలిదండ్రులు చిన్ననాడే గతించిరి. దిక్కుమాలినవాడనై నేనక్కడక్కడ సంచరించుచు బ్రాహ్మణునికి విధాయకమైన విద్య నభ్యసించి వైరాగ్య ప్రవృత్తితో దిరుగుచుంటిని. ధనవిహీనుండనగుటచే నా కెవ్వరు పిల్లనిచ్చిరి కారు. అదియే నా వైరాగ్యమునకు బలమైనది. నన్నందరు వైరాగి యని పిలువ మొదలు పెట్టిరి. క్రమంబున నా కా పేరే ఖ్యాతి అయినది. నేను పుట్టి బుద్ధి దెలిసినది యాదిగ బ్రహ్మచర్య వ్రతంబు చేయుచు దీర్ఘ యాత్రల సేవించుచు మహాత్ముల దర్శించుచు దేహయాత్ర నడుపుచుంటిని.

నా చిత్తము విరక్తి జెందియున్నది. ఎప్పుడును మీ వంటి విరాగుల నాశ్రయించి సేవింప నుత్సుకత్వము గలిగియుండును. నే చూడని ప్రదేశములు నే చూడని తీర్థములు నరణ్యములు లేవు. బదరీవనంబున నుండగా నచ్చటి తాపసులు [illegible] సంగసనుల [illegible] సమూహములకు [illegible] ఓరుగంటి [illegible] ధీరుడనైతి [illegible] నా [illegible] బాలించుడు. [illegible] ప్రార్థింపవలయును.

ఆహా ! మీమహానుభావత్వ మీ సత్వంబుల సేవయే ప్రకటించుచున్నది. ఇట్టి వింత యెందును జూచి యెఱుంగనని యా సిద్ధుని బెద్దగా నుతియించుటయు గాపట్య మెఱుంగని యమ్మహాత్ముడు వాని కరయ హస్త మిచ్చుచు నోయీ ! ముముక్షుండ వగు నీ వింద్రుండుట కేమియు నభ్యంతరములేదు. నీ యిష్టము వచ్చువన దపంబు సేసి కొనుచు గాలము గడుపుము. నేను స్నానముసేయ దటాకంబున కరుగుచున్నవాడ. అల్లదే పర్ణశాల యందుఁబోయి కూర్చుండుము. నేను రెండు గడియలలో వచ్చెదనని పలికిన విని, వాడు స్వామీ ! నే నెంత నిగ్రహుండనైనను మృగముల జూచిన నా హృదయము బెదరుచున్నది. ఎంత బోధించినను గుదురుపడకున్నది మీ సాన్నిధ్యంబున నుండఁబట్టి గట్టిగా మాట్లాడ గలిగితిని కాని లేకున్న నోటినుండి మాటయే రాదు. దారిలో మృగసంఘమునుండి తప్పించుకొని వచ్చితిని. ఇందున్న క్రూర మృగములు నన్ను మ్రింగునని వెరపుగలుగుచున్నది. మిమ్ము విడిచి నే నొంటిగా బర్ణశాల కేగజాలనని పలికిన నవ్వుచు యతి యిట్లనియె.

అడవులు పెక్కు తిరిగితినని చెప్పితివే ? ఇంత పిరికివాఁ వెట్లు పోయితివి. ఇందే మృగములు నిన్నేమియు జేయవు. విస్రంభముగా సంచరింపుము. స్నానము చేయుదువుగాక. నాతో దటాకమునకు రమ్ము. వెరపుడిగింతునని పలుకుచు వానిని వెంటబెట్టికొని తటాకంబునకు బోయెను. మృగంబు లాయతి ననుగమించి అరిగి కాసారతీరంబున నిలువంబడినవి. సిద్ధుండు స్నానముచేసి మధ్యాహ్నిక క్రియలు నిర్వర్తింపుచుండ భైరవుండును దీర్ఘమాడి యేదియో జపించుచున్నట్లు ముక్కు బట్టికొని గొణుగుచుండెను.

క్రియావసానంబున సిద్ధుండు కమండలువున జలం [illegible] కొని బయలుదేరెను. భైరవుడును జపము [illegible] నడుచుచుండెను. మృగములు గింకరులవలె [illegible]. యతీశ్వరుడు పర్ణశాలలో [illegible] మృగము [illegible] న్నవి. తరువాత సయోగి తదాసనంబులగు [illegible] యిచ్చి తాను భక్షించి శేషము మృగములకు బంచిపెట్టెను.

[illegible] నా మృగము తొక్కటొక్కటిగా [illegible] నవి. యతితో వాడు భైరవ [illegible] సుఖముగా [illegible]. వాడు భైరవుడు యతీశ్వరుని జూచి స్వామీ ! అ [illegible] తేను. [illegible] భీతి గలుగుచున్నది. ఒరుల మాట [illegible] ? [illegible] నీవు [illegible] కన్ను మూసినంత నీ మృగములు [illegible] వెరపుగలుగుచున్నది. [illegible] నాచనేల ! జప [illegible] టోచుచున్నది. ఇంతకన్న వేరొక ప్రతిరోధ మేదియు

నిందులేదు. ఇందుల కేఱియేని ప్రతిక్రియ దెలియ జెప్పుదని వేడుకొనుటయు నా సిద్ధుండు.

ఓయీ! నీ విందులకు జింతింపకుము. నాకుం బోలె నీకుగూడ మృగము లన్నియు వశములై యుండునట్లు తంత్ర మొకండెరిగించెద బరిగ్రహింపుము. తద్వైభవత్వంబున మనుష్యుల మృగముల జేయవచ్చును. మృగములు తొత్తులవలె స్వాయత్తములై పనులు గావింపగలవని పలుకుచు వాని దుర్వృత్తి దెలిసి కొనలేక యాప్రక్రియ వాని కెరిగించెను.

ఆ విద్య తెలిసికొని వాడు మిగుల సంతోషించుచు మృగములన్నియు వశవర్తులై సంచరించుచుండ నిర్భయముగా నా పర్ణశాలయందు సిద్ధునిప్రక్క వసించి ముక్కు మూసుకొని యేదియో జపించుచున్నట్లు నటించుచు గొన్నిదినములు వెళ్ళించెను.

సిద్ధునకు వానియందు మంచిదయ గలిగినది. చనువు గలిగిన పిమ్మట భైరవుం డొకనాడు సిద్ధునితో నార్యా! మీ వంటి తపశ్శాలులకు గాంచనము చేయు ప్రజ్ఞ గలిగియుండునని చెప్పుదు రది యెంతనిజము? అని అడిగిన నతండు ఆ యోగము నాకు దెలియును. కాని దానితో మా కేమి ప్రయోజనమున్నది? లోష్టము కాంచనము సమముగా జూచువారముకాదా? అని చెప్పినవాడు చేతులు నలుపుచు స్వామీ! దానితో నాకునుం బనిలేదు కాని అది యెట్లగునో చూడవలయునని అభిలాష యున్నది. నూత్న విద్యాభిలాషుడనగు నే నా యోగ ముపదేశము గావింపవలయునని సాహసించి అడుగుచున్నాను. మీకు బుత్రతుల్యుండనగుట నిట్టిమాట కోరితిని. అని అభిప్రాయము సూచించిన నయ్యతి ఓయీ! అహంకార మమకారగ్రస్తు లా విద్య స్వీకరింప నర్హులుకారు. స్వార్థపరుల కవి చెప్పరాదు. నీ బుద్ధి విశేషము గ్రహించి ముందు నీకావిద్య నుపదేశించెదనులే? అని సమాధానము చెప్పెను. వాడును చిత్తము. చిత్తము. అని వినయ మభినయించుచు మఱికొన్ని దినము లరిగిన వెనుక మఱియొక సారి యా ప్రస్తావన దెచ్చెను.

ఆ మాటలో వాని స్వార్థపరత్వము గ్రహించి కొంతకాల మరి గిసంగాని యుపదేశింపనని సూచించెను. అప్పుడప్పు డడుగుచుండ నీ మనసు పరిపక్వము నొందినట్లు లేదు. నిష్కామునకు కాని అది యుపదేశింపరాదు. విరక్తుండవై అడుగుమని పలుకుచుండును.

ఒకనాడు మధ్యాహ్నసమయంబున సిద్ధుండు భైరవ సహితుండై తటాకంబున స్నానము చేయుచున్న సమయంబున నొక బ్రాహ్మణకుమారుగా సరస్సున బరువెంచి సిద్ధేంద్రా పాహి పాహి మృగేభ్యః పాహి అని యుత్క్రోశించెను. మహాత్మా ఏమి ఏమి అని సిద్ధుండు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఆ భాష భైరవున కేమియునుం దెలిసినది

కాద. నీ వెవ్వరవు ? ఏమిటికి వచ్చితివి ? పో, పొమ్ము. ఇది రహస్యస్థలము. పామరు లిందుండరాదని పలికిన విని అతండు బెదరుగదుర నయ్యో ! నేను బ్రాహ్మణుఁడ విద్యాంసుడ ధారానగరమున కరుగుచు దారితప్పి వచ్చితిని. శరణు జొచ్చితిని తపోధనులకు మాత్రము భూతదయ యుండవలదా ? మీ రహస్యమునకు నేనేమి భంగము గలుగఁజేయఁజాలను. మృగములకు వెరచుచున్నాను. రక్షింపుఁడు. అని వేడికొనియెను. అప్పుడు సిద్ధుండు రమ్ము భయములేదు అని హస్తసంజ్ఞ గావించెను. ఆ విప్రకుమారుం డల్లన తటాకముదాపునకు బోయి భైరవునకు సిద్ధునకు నమస్కరించి యోరగా నిలువంబడి వారి జపావసాన మరయుచుండెను.

అనంతర మా యతి కన్నులందెరచి కమండలూదకము పూరించి యా విప్రకుమారునితో గూడ భైరవుండు వెంటరా బర్ణశాల కరిగి ఫలహారములచే వారి దృప్తుంగావించెను. తరువాత వాడుక ప్రకారము మృగములకు బ్రసాదము పంచిపెట్టెను. ఆ వింత అంతయు గన్నులార జూచి బ్రాహ్మణపుత్రుడు తపో మహత్వమునకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడఁజొచ్చెను.

తన ప్రక్క వినమ్రుడై కూర్చున్న యా చిన్నవానిం జూచి సిద్ధుండు వత్సా ! నీ దేయూరు ? ఎందుబోవుచుంటివి ? నీ వృత్తాంత మెరింగింపుమని అడిగిన నతడు మొగంబున భయభక్తి విశ్వాసముల బ్రసరింపఁజేయుచు మహాత్మా ! భవదీయ కటాక్ష వీక్షణంబుల నాపై వ్యాపింపఁజేయుటంజేసి నేను బవిత్రుండ నైతిని. నా వృత్తాంతము చెప్పి నా చరిత్రనుగూడ బవిత్రము చేసికొనెద నాలింపుడు.

చారాయణుని కథ

నే నొక బ్రాహ్మణపుత్రుండ జిన్నతనమునందె తల్లిదండ్రులు స్వర్గస్థులైనంత నిశాంతమున బోషించువారు లేమింజేసి కాశీపురంబున కరిగితిని. అందు నర్తకాది మిత్రులతో గలిసికొని విద్యాభ్యాసము గావించితిని. వేయిమంది సహాధ్యాయులలో మే మేడ్వుర మచిరకాలములో సమస్తవిద్యలలో నధికులమైతిమి. మాతో వాదింపదగిన పండితు లెందున్నారని తలంచి ధారానగరంబున భోజభూభుజుని యాస్థానమున గొప్ప పండితులున్నారని విని వారితో బ్రసంగింప నెంచి యొండొరు తలంపుక దారి నయ్యూరికి బోవుచుంటిమి. దేశవిశేషము లెల్ల దెలిసికొనుచు నొక్క సంవత్సరము నాటికి నా వీటికి జేరుటకు గడువేర్పరచుకొంటిమి.

నే నొక మార్గంబునం బడి పురనదీపర్వతారణ్య విశేషంబులం జూచుచుం బోవుచుంటిని. యౌవనమదము కడు గర్వమును గలిగించును. ఈ మార్గంబు కడు సంకటమైనది. దూరమున గాని గ్రామ మేదియును లేదు. నీవలదని బయలు

దేశపు నొకపల్లెలోని వారెంత చెప్పినను లక్ష్యము సేయక యా దారినే పోవ మొదలు పెట్టితిని. అక్కటా! ఆ పయనంబునం గల యిక్కట్టు చెప్ప[illegible]బది దిన ములు పట్టును. ఎడారియును గాదు, అరణ్యమునుం గాదు, పాషాణ కం[illegible]లచే నా వృతమై యున్నది. ఎంతదూరము పోయినను నీరు దొరకదు. ప[illegible] మృగాదు లేయుం గనంబడవు మధ్యాహ్న సమయంబుల వైతరణీ నదియుంబోలె నెండ మావు లూరక ప్రవహింపుచుండును. దానిం జూచి జలమని పెక్కుసారులు మోస పోయితిని.

నేను దెచ్చికొనిన ద్రవపదార్థములు పిండియు నైపోయినవి. నాలుగు దిన ములు ధైర్యముతో నడిచితిని. మార్గమంతయు నొకరీతిగానే యున్నది. కాళులు పొక్కు లెక్కినవి. జవసత్వము లుడిగినవి. అడుగానుడగా నుండెను. నాలుగవ దివసంబున రాత్రి యెల్ల నొకరాతిపై బండుకొని అయిదవనా డుదయంబున లేవలేక లేచి నలుమూలలు చూచితిని. యోజనదూరములో నొకతోపు కన్నులపండువు గావించినది. యోజనము మునుపు నాలుగు గడియలలో నడుచువాడ నప్పుడు సాయంకాలమునకైన నందుఁ జేరఁగలనో లేదో యని అధైర్యము గలిగినది. ఎట్టులో లేచి అడుగులు తడబడ నడువసాగితిని. మహాత్మా! ఆ తోట రెండు క్రోశముల దూరము లోనే యున్నది. జాము ప్రొద్దెక్కునప్పటి కేన్లో దేహముందుఁ జేర్చితిని. అది భగవంతుని మహిమగాని నా శక్తిగాదు. తృణకాష్ఠజల సమృద్ధంబైన యా ప్రదేశ మొక చిన్నపల్లెగా నున్నది. అందు బ్రాహ్మణగృహ మొక్కటియే యున్నది. నే నప్పు డేది యుండెఁదెలిసికొనజాలక నారికేళవృక్షచ్ఛాయలచే నావరింపబడి మెత్తని యాస్తరణలచే నొప్పుచున్న వొక అరగుపై బండుకొంటి. మేను వివశమైనది.

కొంతసేపటికి నాకు దెలివి వచ్చి కన్నులం దెఱచి చూచితిని. నా మొగం బున నీళ్ళు చల్లబడియున్నవి. పది రెండేడుల ప్రాయముగల వొక బాలిక నా ప్రాంతమున నిలువంబడి తాళవృంతముతో విసరుచుండెను. నేను రెప్పలు విప్పుట జూచి యా బాలిక ఆర్యా! దూరము నడుచుటచే నలయిక జెందినట్లుంటిరి. వంట అయినది. లేచి వచ్చి స్నానముచేసి భుజింపుడు. మా తండ్రిగారు వైశ్వదేవముచేసి మీ నిమిత్తము వేచియున్నారని పలికినది.

ఆ పలుకు లమృతమువలె నా చెవులకు సోకినవి. మాటాడనే[illegible] గొట్టి నది. లేవఁజాలను. దాహమిమ్మని సూచించితిని. అప్పుడా చిన్నది వడిగా లోపలికి బోయి అరనిముషములో దలిదండ్రుల దీసికొని వచ్చినది. ఆ యజమానుడు నన్ను గాంచి పడుకకున్న వెరపు జెందుచు నన్ను బట్టుకొని లేవనెత్తి తన మేనిపై జేరవైచు కొని నాలుగు బిందెల చల్లని నీటిచే నన్ను స్నానము చేయించెను. అహా! పోయిన ప్రాణములు మరల నా దేహములోఁ బ్రవేశించినవి. చల్లని చేట మజ్జిగ నా నోటఁ

బట్టించెను. అప్పుడు నాకు స్మృతి వచ్చినది. ఆ బాలిక నాకు విసరుచుండెను అప్పుడు నే నాయనకు నమస్కరించుచు నన్ను బ్రతికించి నందులకుఁ గృతజ్ఞత సూచించితిని.

ఆ యజమానుఁ డడుగ పిల్లగ నా వృత్తాంతమంతయుం జెప్పితిని. అతడు మిగుల సంతసించుచు నన్ను లోపలికిం దీసికొనిపోయి మృష్టాన్నములచే సంతృప్తుం గావించెను. పది దినములందు నాకు రాజోపచారములు గావించిరి. దేహమున బలము కలిగి యథాప్రకారము నొప్పుచుంటిని.

ఆ బ్రాహ్మణుని పేరు బ్రహ్మదత్తుడు. చతుశ్శాస్త్ర పారంగతుండై వొక మహారాజువలన నా గ్రామ మగ్రహారముగా గైకొని అందు వసించి భూమి ఫలవతి అగుట సకలసస్యములు ఫలింప జేయుచుండెను. తోటలునాటి కేదారములు గట్టి కాలువలు త్రవ్వించి యా భూమి అంతయు బాగుచేయించెను. ఆ బాలిక యా బ్రహ్మదత్తు కూతురు. దానిపేరు మల్లిక ఆ పారునకు వేరొకపని లేమింజేసి యా కన్నియకు సంతతము విద్యలు గరపుచుండెను. అప్పటికి, తర్కవ్యాకరణములందు బాండిత్యము గలిగినది. కవిత్వము చెప్పగలదు. సంగీతము పాడగలదు.

ఒకనాడు బ్రహ్మదత్తు డా చిన్నదానిచే శాస్త్రములలో నన్ను గొన్ని ప్రశ్నల నడిగించెను. నా పాండిత్యము దెలిసికొనవలయునని యడిగినట్లు గ్రహించి యా ప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పుచు నాకు గల విద్యాపాటవమంతయు దేటపరచితిని. బ్రహ్మదత్తుడు నా పాండిత్యమున కక్కజమందుచు నన్ను బెద్దగా స్తుతించి నన్నా మల్లికను బెండ్లిచేసి కొమ్మని ప్రార్థించెను. సిరిరా వలదను వాడుండునా ? నేను సంతోషముతో నంగీకరించితిని. ఒక శుభముహూర్తంబున బ్రహ్మదత్తుండు మల్లికను నా కిచ్చి మహా వైభవముతో వివాహము గావించెను. కొన్నిదినము లందుండి మిత్రుల వృత్తాంతము చెప్పి ధారానగరంబునకు బయనమైతిని. నన్ను బోవలదని బ్రహ్మదత్తుండు బ్రతిమాలి కొనియెను మిత్రులవెంట బెట్టికొని సత్వరముగ రాగలనని చెప్పి యెట్టకేల నాప్రియ నొప్పించి బయలుదేరితిని. సుఖము దుఃఖమునకును దుఃఖము సుఖమునకు గారణమగు చుండునుగదా! పదిదినములు శ్రమపడి నడిచితిని. దైవికముగా మీ యాశ్రమము గనంబడినది. మార్గగమన శ్రమయంతయుఁ బాపంచబడినది. ఇందలి సత్త్వంబు లన్యోన్య వైరంబును విడిచి తిరుగుచుండుట బట్టి యిది తపోధనాశ్రమంబని తలంచితిగాని స్వభావజన్మునకు భయము వదిలినదికాదు.

జన్మపావనంబైన మీ దర్శనంబైనది. కృతార్థుండనైతిని నా కింక కావలసిన దేమియును లేదని స్తుతియించుచు దన వృత్తాంతమంతయు నెరింగించెను. సిద్ధుండు నారాయణవిద్యా వైదుష్యమును గురించి మిక్కిలి సంతసించుచుఁ బ్రస్థాన

ప్రియమునందు నతనితో ముచ్చటించి తదీయాత్మవైశ్వర్యమును ప్రశంసింపుచు సంతతము వానితోనే గోష్ఠి సేయుచుండును. తపము సేసికొనుచున్నపుడు కూడ నప కాశము చేసికొని జ్ఞానమును గురించి అతనితో మాటలాడుచుండును.

కొన్ని దినములు గడచిన తరువాత సిద్ధునకు దనవిద్య నతని కుపదేశము సేయవలయునని అభిలాష గలిగినది. భైరవునితో నారాయణుడు వచ్చినది మొదలు యతి తిన్నగా మాట్లాడుటలేదు. వాడు కపటాత్ముడని గ్రహించుటచే ప్రీతి మునుపే తగ్గినది. భైరవుడు నారాయణునం దీసుకొని పీడ యిక్కడనుండి యెట్లు పోగలడు? ఉపాయమేమి? యీ సిద్ధుండు వీనికతంబున నాతో మాటాడుటయే మానివేసెను. కాంచనయోగ ముపదేశింపమని నే నడుగ నిదిగో అదిగో అని జరపుచుండెను. నిన్న రాత్రి నీ కాయోగ ముపదేశించెదనని యా రండాపుతునితో జెప్పుచున్నాడు. అందులకు సరిపడిన నియమములు నా కిక లేవట. నే నుపదేశార్హుండ గానని టక్కు సేయుచున్నాడు. ఎట్లాయినను రెండు మూడు దినములలో వాని కావిద్య యుపదేశింపక మానడు. నా పడిన శ్రమమంతయు వ్యర్థమైనది. గడ్డపార వచ్చి పీడా విద్దె తన్నుకొని పోవుచున్నాడు. ఇందుల కంతరాయ మెట్లు కల్పించుదును అని ధ్యానించుచుండెను.

సిద్ధునకు నారాయణునందు ప్రేమానుబంధము క్షణక్షణము వృద్ధి బొందుచుండెను. భైరవునకు వారిదరి యందును గ్రోధ మభివృద్ధి నొందుచుండెను. ఎల్లి శుభముహూర్తమున విద్య నుపదేశించెద గైకొనుమని సిద్ధుండు నారాయణునితో రహస్యముగాఁ జెప్పుచుండ భైరవుండు చాటున నుండి యాలించెను. వానికి మనంబున సంతాపము జనించినది. అనేకోహలు పుట్టినవి. కొన్ని నశించినవి. కొన్ని పూర్వపక్షము లైనవి. తలఁచితలఁచి తుద కొకవిధానము నిశ్చయము చేసి కొనియెను. ఆ రాత్రి నిద్రబోలేదు.

ప్రతిదినము సిద్ధుండు మూ మూ పరస్పరము త్రియామను లేచి తటాకమున కరిగి స్నానముచేసి సర్వాలతో వచ్చి జపము సేసికొనుచుండును. నారాయణుడు సూర్యోదయమువరకు దటాకము నొద్దనే నిత్యకృత్యముల నిర్వర్తించి పిమ్మట సిద్ధునొద్దకు వచ్చి కూర్చుండును.

నాడు సిద్ధుండు వాడుకప్రకారము స్నానము చేసివచ్చి ప్రాణాయామసంయమపరుడై జపము గావింపుచుండెను. నారాయణుడు తటాకంబున కరిగెను. ఆ అవకాశము గ్రహించి భైరవుండు పెద్ద పాషాణ మొకటిదెచ్చి సిద్ధునకు సూక్ష్మముగా నిల్చి భూమి వ్రాలిబడ ప్రమాదమున్న సమయంబున పాషాణము సిద్ధుని శిరంబు పగులగొట్టెను. హా! పరమేశ్వరా! అని పలుకుచు గిలగిల దన్నుకొని ప్రాణములు విడిచెను.

పరమేష్ఠి వాని హృదయము ఇనుముతోనో చిట్టముతోనో చేసెను కానిచో
పరమశాంతుండై తన కెంతయో యుపకారము చేసి యాదరించిన మహానుభావుని
జంపుటకా క్రూరాత్ముని కెట్లు చేతులు వచ్చెనో తెలియదు. సీ, సీ, అట్టివాని పేరు
దలంచుటయు మహాపాతకమే. కథా సందర్భంబున జెప్పవలసి వచ్చె గోపా ! వినుము.
ఆ సిద్ధుని పాటుజూచి యందున్న మృగములన్నియు గన్నీరు గార్చుచు వైరమ్మునకు
వెరచి దూర దూరముగా మూగికొనుచు గొన్ని చాయాయణుడున్న తటాకమునకు
గుంపులుగా బోయి యేదియో మొరవెట్టుకొనుచున్న ట్లాక్రోశించినవి. ఆ క్రొత్త వింత
జూచి చాయాయణుని మదిం దిగులుదోప మృగముల యార్పుల కేదియో కారణ
మున్నదని నిశ్చయించి నిత్యకృత్యములు శాంతముగా దీర్చుకొనుటకు మనసు రాక
తటాలున లేచి పర్ణశాలకు బోయి మోడ్పుచేతులతో నేలం జాగిలబడి బ్రహ్మరంధ్రము
పగిలి రక్తప్రవాహము గారుచుండ దీర్ఘనిద్రాముద్రితనయనుండై యున్న యాయతి
సత్తముం జూచి గుండె గుభాలుమన జేతనున్న కమండలువు జారవిడిచి హా ! గురు
వరా ! హా ! కారుణికోత్తమా ! హా తపోనిధానా అని పలుకుచు నేలం బడిపోయి
మూర్ఛిల్లెను. పెద్ద తడవునకు దెలిసి యతని మేనిపయింబడి మహాత్మా !
నిన్నిటు చంపినవా డెవ్వడు ? తండ్రీ ! నీ వజాతశత్రుండవే నీ వెవ్వరి కపకారము
చేసితివి ? నీ ప్రభావంబున మృగములు అన్యోన్య వైరంబులు విడిచి యూడిగంబులు
సేయుచుండ నీ ప్రాణం దీసుకొనిన పాపాత్ముం డెవ్వడు ? బాబూ ! నీ యుపన్యాసము
వినిన నచ్చట మసహ్యమగుచుండునుగదా ! అయ్యో ! నీ చావు గన్నులార చూచి
తిని. నే నెంత పాపాత్ముండనో ? చిరకాలము బ్రతికి చివర కిట్లు బలవన్మరణము
నొందితివేమి స్వామీ ! మొన్న నేదియో ప్రస్తావములో నేనిక నెంతకాలమో బ్రదుక
నను నీకు వచ్చిన విద్యల నుపదేశించెదనని చెప్పితి ఇంతలో జావుమూడునని యనుకొన
లేదు తండ్రీ ! హా ! సిద్ధపురుషా ! కారుణ్యనిధీ ! తపస్వివరా ! ఒకసారి నాతో
మాటాడవు నా దెసం జూడవు. అవసానోపదేశము సేయవా ? ఆహా ! మహా
భావుల పొందగల్గుట స్వల్పభాగ్యమునకు దీర్ఘకాలప్రీతి గలుగజేయునుగదా ! [illegible]
నాదారిని నేనుబోయెద. నీకెవరు వేలయాద్భుతిని ? ఆ తెలిసినది. నా [illegible]
ణము సంభవించినది. నాతో నిన్న చనువుగా మాటలాడుచున్నా [illegible]
గలిగినది. శైవుడా యెందుబోయితివి ? నీకితం డేమియపకారము చేసెను ? [illegible]
కాక యితరు లెవ్వరున్నారు ? శిష్యగణము గురుద్రోహి వైతివి ? [illegible]
మూటగట్టుకొంటివి ? సందియములేదు నీవే చంపితివి. అని [illegible]
చుండ నారాయణ వాగినున్న వైరవుం బశ్యంత వైరవుండై యెందువచ్చి యేమిరా
నారాయణా ! పేలుచుంటివి ? శాస్త్రులను నేను జంపితినా ? నీవు జూచితివా ? [illegible] చంపి
నాపైన బెట్టుచుంటివి. లోగుట్టు తెలిసి మాట్లాడుము. ముందువచ్చిన చపులకన్న

పెనుకవచ్చిన కొమ్ములు వాడిగలవను సామెతవలెను నీవువచ్చి నన్ను శపించుచుంటివా? నాకంటె నీకతండు దగ్గిర చుట్టమా? పో. పొమ్ము నీవే చంపితివని గద్దించెను.

అప్పుడు దారాయణుడు కన్నీరుగార్చుచు నీ మహానుభావుని జంపుటచే నాకేమియుపకారము గావించెను? మనముగాక యితరులు లేరు. మృగములు రాయినెత్తి మీదవైచి చంపనేరవు. నిన్న నీ వారాయిని తెచ్చుచుండ నేను జూచితిని. తప్పక నీవే చంపితివి. నీచా! నీ మొగము చూడగూడదు. నీకు యముఁడెట్టిశిక్ష విధించునో తెలియదు. మహాసాధువును నిష్కారణముగా జంపితివని క్రమక్రమ ప్రవర్ధమానంబగు కోపంబున నిందించుచుండ యువాడు ఆః ఏమి నీ క్రొవ్వు! ఏమి నీ గరువము! నన్ను నీచా! అని సంబోధింతువా! యతిబావుమాట యటుండనిమ్ము. నీ బ్రదుకుమాట చూచు కొమ్ము. అని పలుకుచు నంతకు పూర్వమే తనచేతిలో దాచియుంచిన యోషధింబీసి దారాయణుని శిరంబున రుద్ది యేదియో లాయెత్తు గట్టెను. అతం డప్పుడే యొక గాడిద యైపోయెను. విధివిధాన మతిక్రమింప విధికే శక్యము గాదనినచో నితరులమాట జెప్పనేల.

క. చిరకాలజీవియగు న
ప్పరమ తపోధనుని గురుని బలవంతముగా
శిరమున రాయిడి చంపిన
దురితాత్ముని కరుడె యవిహితుం బంధింపన్.

అని యెరింగించి కాలాతీతమైనంత నసంతరవృత్తాంత మవ్వలి మజిలీయం దిట్లు చెప్పెను.

161 వ మజిలీ

దారాయణుం డరిగిన కొన్ని నెలలకు మల్లిక పుష్పవతియై మనో[illegible] [illegible]సం బ్రకాశించుచుండెను. అల్లుడు పత్రమున చెప్పిన మితి దాటిన తరువాత [illegible] దత్తుని భార్య మిక్కిలి పరితపించుచు గాశికిపోయిన దారాయణుడు వచ్చునా అని [illegible] పడుగును. పరదేశ లమరెంచిన నతని [illegible] [illegible]. సంతత [illegible] గురించియే చింతించుచు నొకనాడు భర్తతో నాథా! కులశీలాదులం దెలిసి[illegible] దారాయణునికి పిల్లనిచ్చితిమి. అతండు పుస్తిగట్టి లేచిపోయెను. [illegible] బంధువు లెందున్నారో మనకు నిన్నగా దెలియదు. కేవలము పిమ్మట నన్ను [illegible] [illegible]. మల్లిక సిగ్గుపెంపున జెప్పదు కాని మాయని గూర్చియని యేదియో [illegible] [illegible]. [illegible] పిల్లను [illegible] ఇప్పుడేమిచేయ దగును అని [illegible] [illegible]ం డిట్లనియె.

[illegible]

రంబున కరిగి అతని వృత్తాంతము దెలిసికొని వచ్చెద మీరిందుండగలరా? అనిచెప్పిన నామె అంగీకరించినది. మల్లిక యామాటవిని తండ్రీ! మేముమాత్ర మొకసారి దేశ విశేషముల జూడగూడదా? కూపస్థకూర్మమువలె నెల్లకాల మీ అడవి నడుమ వసింప వలయునా? మమ్ముగూడ దీసికొనిపొండు అని ప్రతిమాలికొన్నది అతండంగీకరించి శుభముహూర్తంబున కుటుంబముతో బయలుదేరి ధారానగరము మాళవదేశమందున్న దని తెలిసికొని యాదిక్కుగా బోవుచు గొన్నిదినంబుల కష్టాపథసత్రము జేరంబో యెను.

అష్టాపథసత్రము కథ

ఒక మహారణ్యమధ్యంబున నెనిమిది దిక్కులనుండి వచ్చిన మార్గములు గలిసికొనినవి. అందొక పుణ్యాత్ముండు గొప్పసత్రమును గట్టించెను దాని కష్టాపథ సత్రమని పేరువచ్చినది అందలి భూమి తృణకాష్ఠజల సమృద్ధిగలిగి మధురరసఫల కుసుమదళబహుళములగు తరులతాగుల్మాదులచే నొప్పుచున్న యారామములచే మనోహరమై యున్నది. ఆ సత్రమునకు మూడుయోజనముల దూరములో గ్రామ మేదియునులేదు. పాషాణకంటకదుర్గంబగు మార్గములచే వెలయుచున్నది. బాటసారులు మిక్కిలి దూరమునడిచివచ్చి అందు గొన్నిదినములుండి విశ్రాంతి వహింతురు. అందు నాలుగువర్ణములవారికి భోజనసదుపాయములు చేయుదురు. ఏబదియారుదేశములవారు నాసత్రమున గూడియుందురు. అన్నిభాషలు నన్నిదేశవిశేషములు నందు వినంబడు చుండును.

బ్రహ్మదత్తుం డాసత్రములో గుటుంబముతో నొక గదిలో బ్రవేశించెను. సత్రాధికారులు వారికి దగిన సదుపాయములు చేయుచుండిరి. సత్రాధిపతిం [illegible] దుచు ధర్మకర్తల నగ్గించుచు సద్గోష్ఠుల స్తుతియించుచు బ్రహ్మదత్తుండు కుటుంబ ముతో గొన్నిదినము లందుండి దేశవిశేషములం దెలిసికొనెను.

ఒకనాడు రాత్రి పండువెన్నెలలు గాయుచుండగా బ్రహ్మదత్తుండు భుజించి సత్రముముందరి శిలావితర్దికలపై గూర్చుండి [illegible] చుండిరి. బ్రహ్మదత్తుండు వారిమాట లాలించుచు నోరగా నున్నప్పుడు [illegible] కనికి నిట్టి సంవాదము జరిగినది.

కార్పటికుడు — కవీంద్రా! నీవు ధారానగరమునుండి వచ్చితినని చెప్పితివి. [illegible] భోజుండు గవితాప్రభావము [illegible] మహాసభ [illegible] గలవారా? కవీంద్రులనేకులు [illegible] సత్కరించునా?

కవి — అయ్యది చెప్ప నా వశముకాదు. కుపితుండై యడిగిన కాళిదాసకవిం

తీసికొనివచ్చుటకై విదేశమున కరిగెనని చెప్పిరి. ఆయన కుమారుండు విద్వాంసుల నాదరించుచున్నాడు కాని పరీక్షలు లేవు. మీరేమైన గవిత్వము చెప్పగలరా?

తార్కికుడు—ప్రౌఢముగా జెప్పలేను. అలవాటు చేయుచున్నాను. అయ్యా! అది సహజముగా నుండవలయునుగాని బలవంతముచేసిన నీరసముగా నుండును. ఒక చరణము మాత్రిగా రెండవది కుదరదు నేనొక శ్లోకము రచించితిని వింటిరా?

కవి—ఇప్పుడు నిద్రవచ్చుచున్నది. రేపు వినియెదనులెండి. మరి యేమేని విశేషములు చెప్పుడురు.

తార్కి—శ్లోకము వినుటకు నిద్రవచ్చుచున్నదా? విశేషములకు నిద్ర రాదా? పొసింతకై చెప్పెదవినుండు. పురందరపుర విశేషములు వింటిరా?

కవి—ఆ రాజకూతురు సరస్వతి మాటయేనా! ఆమెకడ మీ తార్కికములు నా కవిత్వము నిలువవు. ప్రతిపండితుడు నామెకు మ్రొక్కవలసినదే. ఆ విశేషము చెప్పనక్కరలేదు.

తార్కి—అయినది. వినుండు. కుమారుండను పండితుడామె నన్ని విద్యలలో నోడించి పెండ్లిచేయమనుచున్నాడు.

కవి—అందులకు ప్రార్థనయేటికి? ఆమె యట్టి ప్రకటనమే చేసి యున్నదే.

తార్కి—అక్కడనే సందిగ్ధముగానున్నది. బ్రాహ్మణుని బెండ్లియాడుట కిష్టము లేకకాబోలు నేవియో ప్రతికూలములుచెప్పి యాటంకము గలుగ జేయుచున్నది.

కవి—మీ రందు బోయితిరా?

తార్కి—గొప్పవివాహము జరుగును సంభావన దొరకునని పోయితిని. ఏదియు లేకపోయినది.

ఆ సంవాదము విని బ్రహ్మదత్తుడు ముందరికివచ్చి కవీశ్వరునితో నార్యా! మీరు ధారానగరమునుండి వచ్చుచున్నామని చెప్పితిరి. అందు నారాయణుడను పండితుండు గనంబడలేదుగద. అతని మిత్రులు దత్తకాదులు మహావిద్వాంసు లున్నవారుండ వలె. వారివాడుక పురమంతయు వ్యాపించియే యుండును. వింటిరా? అని అడిగిన నేను మూడుదినములుమాత్రమే యందుంటిని. వారిపేరు వినలేదని చెప్పెను.

అప్పుడు వేరొకప్రక్కం గూర్చున్న యొక బ్రాహ్మణకుమారుడు ప్రాంతమునకువచ్చి బ్రహ్మదత్తుని మొగము పరీక్షించి చూచి మీ రెవ్వరు? నారాయణుని దత్తకాదుల నడుగుచున్నారు. వారి నెరుగుదురా యేమి? అని అడిగిన బ్రహ్మదత్తుం డిట్లనియె.

అయ్యా! నారాయణుడు మార్గవశంబున మాయింటి కతిథిగా నతనికి నా కూతును నిచ్చి వివాహము గావించితిని. దత్తకాదులు నతనిమిత్రులనియు ధారా

పురంబున దనమిత్రము వేచియుండురనియు వారింగలిసికొని వేగముగా వత్తునని చెప్పి యరిగెను. చెప్పినమితి దాటినది. అతనిజాడ యేమియుం దెలియలేదు. అతని వెదకుచు గుటుంబముతో బయలుదేరితినని తన వృత్తాంత మంతయు జెప్పెను.

ఆ కథవిని యావిప్రకుమారుండు సంతసించుచు నోహో! మీరు మా దారాయణునికి గల్గిచ్చితిరా? అట్లయిన మాకునుంబాట్యులే. నే నామిత్రులలో నొక్క రుడను. నాపేరు ఘోటకముఖుడండురు నామిత్రులందరు నిపాటికి ధారానగరము చేరి యుందురు. నాకు దారిలో గొన్ని విఘ్నములు తటస్థించినవి. అందులకై క్రుమ్మరు చుంటిని. ఒక మహనీయునిభార్యను భైరవుండనువాడు హరించెను. వానిసమిత్రము తిరుగుచుంటిని. వాడిప్పుడు పురందరపురమున నున్నట్లు వార్తలు దెలిసినవి. మేమందు బోగలము. మీరు తిన్నగా ధారానగరమున కరుగుడు. అందరు నందు గనంబడుదు రని తనకథ నెరింగించెను.

బ్రహ్మదత్తుడు ఘోటకముఖుని గౌగలించుకొని ఆర్యా! నీమాట దారా యణు దెలింగించియుండెను. నీవు గనంబడుటచే సగము విచారము పోయినది. నీ మిత్రునిభార్యను జూతువుగానిరమ్ము. సర్వదా అతని నిమిత్తము విచారించుచుండునని పలుకుచు నతనిచేయి పట్టుకొని తనగదియొద్దకు దీసికొనిపోయి పుత్రికతో నాతని చారిత్ర మెరింగించెను. మల్లిక ప్రీతిసూచకములగు చూపులచే నతనిం జూచుచు సిగ్గు పెంపున నేమియు మాటాడినదికాదు.

తదాకారలక్షణంబులు పరీక్షించి సంతసించుచు నామె యేమైనం జదివి కొన్నదా? అని యడిగిన నామితుడు చదువు పరీక్షించియే దీసికొనెనని యతండు త రముజెప్పెను. పిమ్మట ఘోటకముఖుండు బ్రహ్మదత్తుని దనగదియొద్దకు దీసికొని పోయి భోజుంజూపుచు నీయుదారుని దార నరయుటకై తిరుగుచుంటిమని చెప్పుచు భోజునితో బ్రహ్మదత్తుని వృత్తాంత మెరింగించెను.

అతండు భోజుండని ఘోటకముఖునికే తెలియనప్పు డితరుల కెట్లుతెలి యును. బ్రహ్మదత్తుండు గొప్పపండితుడు. కవియని విని భోజుండు లేచి నమస్క రించెను. అతని రూపలక్షణంబులు పరీక్షించి యెవ్వడో యొక దేశాధికారియని నిశ్చ యించి తగినట్లాశీర్వదించెను. ఆరాత్రి వారు చాలసేపు విద్యావిషయంబుల ముచ్చ టించిరి. ఘోటకముఖుండు భోజునితో భైరవుండను తాంత్రికుడు పురందరపురములో నున్నట్లు వర్తమానము తెలిసినది. మన మందు బోవలయునని సూచించెను. ఆయన యందుల కంగీకరించెను.

మరునాడు భోజుండును ఘోటకముఖుండును పురందరపురమున కరుగుచు బ్రహ్మదత్తుడున్న గదియొద్దకువచ్చి అతనితో ముచ్చటించుచు మల్లిక ప్రౌఢముగా గవిత్వము చెప్పగలదని విని భోజుండు మిగుల నానందించుచు మిత్రా! నేను నీకు దండ్రి

వంటివాడ. నాకడ సిగ్గుపడనవసరములేదు. నాకు గవులయందు జాల ప్రేమగలదు. ఏదీ! యొక్క శ్లోకము రచించి శ్రోత్రానందము గావింపుమని సాదరముగా బలికెను.

అప్పుడాచిన్నది యించుక తలవాల్చి మహాత్మా! శ్రీవిద్య యల్పమైనను గొప్పగా జెప్పుకొందురు. మీవంటి మహావిద్వాంసులకడ నేనొక పండితురాలననియు గవిననియు జెప్పికొనగలనా! అయినను మీరు సన్మానించి యడిగినప్పు డుపేక్షించుట న్యాయము గాదు దేనిగురించి వర్ణింపవలయునో మీరే నిరూపింపుడు. నాశక్తికొలది శ్లోకము గావింతునని మృదుమధుర వాక్యములతో బలికిన సంతసించుచు భోజుండు ముందుగా నీసమస్యనిచ్చి పూర్తిచేయుమనెను.

శ్లో॥ క్రియాసిద్ధిస్సత్వే భవతి మహతాంనోపకరణే॥

ఆ సమస్యను బ్రహ్మదత్తుండును భార్యయు ఘోటకముఖుండును మల్లికయు బూర్తి జేసిరి.

బ్రహ్మదత్తుడు—

శ్లో. ఘటోజన్మస్థానమ్మృగపరిజనో భూర్జవసనో
వనేవాసః కందాదికమశనమేవంవిధగుణః॥
అగస్త్యః పాథోధిం యదకృతకరాంభోజకుహరే
క్రియాసిద్ధిస్సత్వేభవతి మహతాంనోపకరణే॥

బ్రహ్మదత్తునిభార్య—

శ్లో. రథస్యైకంచక్రం భుజగయమితాస్సప్తతురగా
నిరాలంబోమార్గశ్చరణ వికలస్సారథిరపి।
రవిర్యాత్యేవాంతం ప్రతిదిన మపారస్యనభసః
క్రియాసిద్ధిస్సత్వేభవతి మహతాంనోపకరణే॥

ఘోటకముఖుడు—

శ్లో. విజేతవ్యాలంకా చరణతరణీయో జలనిధిః
విపక్షః పౌలస్త్యో రణభువి సహాయాశ్చ కపయః॥
పదాతిర్మర్త్యోసౌ సకలమవధీద్రాక్షసకులం
క్రియాసిద్ధిస్సత్వేభవతి మహతాంనోపకరణే॥

మల్లిక—

శ్లో. ధనుఃపౌష్పం మౌర్వీమధుకరమయీ చంచలదృశాం
దృశాంకోణో బాణస్సుహృదపి జడాత్మా హిమకరః॥
స్వయంచైకోనంగ స్సకలభువనం వ్యాకులయతి
క్రియాసిద్ధిస్సత్వేభవతి మహతాంనోపకరణే॥

మహాత్ములకు గార్యసిద్ధి ప్రభావముచేతనే యగును. ఉపకరణములతో బని లేదు అని సమస్తార్థము. కుంభసంభవుండు బుట్టి మృగములతోగూడి యడవివసించెడు నగస్త్యుఁడు సముద్రమును గ్రోలెను. తాను మనుజుండై శ్రీరాముడు కోతులతోగూడి సముద్రమున రాళ్ళు తేలించి లంకను ముట్టడించి రావణుని సంహరించెను. ఒకచక్రము గల బండినెక్కి నిరాలంబమగు నాకాశమున కాళ్ళులేనిసారథితో సూర్యుడు తిరుగుచున్నాడు. కావున మహాత్ములకు సాధనము లవసరములేవని బ్రహ్మదత్తుడు, భార్య ఘోటకముఖుడు చెప్పిరి. మల్లిక పుష్పధనస్సు తుమ్మెదలనారియుం గలిగి స్త్రీల చంచలదృక్కులయొక్క వారచూపులు బాణములుగా జేసికొని మన్మథుడు దేహము లేనివాడైనను మూడులోకముల వ్యాకులపెట్టుచున్నాడు అని మల్లిక చెప్పినది.

ఆ నాలుగు శ్లోకములలో మల్లిక చేసిన శ్లోకమే చాల రసవంతముగా నున్నదని తలంచి భోజుండు దాని కక్షరలక్ష లిచ్చుటకు మనంబున నిశ్చయించి యెల్లరు విన మల్లికను బెద్దగాఁ బొగడి మేము కొలది దినములలో ధారానగరము వత్తుమనియు నప్పుడు తిరుగా దర్శనము చేయుదుమని చెప్పి బ్రహ్మదత్తుని యనుజ్ఞ పుచ్చుకొని భోజుండు ఘోటకముఖునితోగూడ బురందరపురమున కరిగెను.

బ్రహ్మదత్తుండు కుటుంబముతో ధారానగరంబునకుఁ బోయెను. అని యెరిగించి యవ్వలికథ మరల నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

162 వ మజిలీ

పురందరపురము

పురందర నగరాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుండు ధర్మసందేహమొండు తీర్ప దలంచికొని సుప్రసిద్ధులగు పండితులను బండిత ప్రభువులను రమ్మని యాహ్వాన పత్రికలు వ్రాయించెను. సభాదివసంబునకు నానాదేశములనుండి రాజులు విద్వాంసులు తమతమ బిరుదములతో వచ్చి పురము నిండించిరి. దానంజేసి యాపట్టణ మప్పుడు బహుజనాకీర్ణమై రథహస్తి పత్తిసంకులంబై భేరీపటహవేణువీణాదిమంగళధ్వనిభరితంబై యొప్పుచుండెను

భోజుండును ఘోటకముఖుండును దైవికముగా నాఁటికే యప్పట్టణంబు బోయిరి. వీధులలో జనులు గుంపులు గుంపులుగా మూగికొని సరస్వతి మాటలం జెప్పుకొనుచుండిరి. కొందరు కుచుమారుని గురించి ముచ్చటింపుచుండిరి ఒకచోటఁ గొందరు శృంగార పురుషులు సరస్వతీ వివాహమును గురించి యిట్లు సంభాషించిరి.

ఒకఁడు — నేఁటితో నేదో యొకటి తేలఁగలదు. అతండు జామాతయో ప్రేతయో కాఁగలఁడు.

వేరొకఁడు — అతండు కుచుమారుఁడు కాడని యెవ్వరు నిర్ధారణ చేయఁ గలరు ?

ఒకఁడు—నిర్వాణకొరకు కాదే యీసభ జరుగుచున్నది.

ఇంకొకఁడు—గొప్ప గొప్ప మహారాజులు విద్వాంసులు చాలమంది వచ్చిరి. తిరిగి పరీక్షించుట కొడంబడి జయమందినచో జామాతయే. లేదా ప్రేతయే యగును.

ఒకఁడు—అరువదినాలుగు విద్యలయందుఁ బరిచయము గలిగిన భోజ మహారాజు సరస్వతి యవతారమైన కాళిదాసకవితో వచ్చి యీ సభాధిపత్యము వహించునఁట. నిజము తెలకుండునా ?

మరియొకఁడు—ఏమీ ? భోజమహారాజే అగ్రాసనాధిపతి ? కాళిదాసకవియుఁ వచ్చునా ? ఆహా ! ఆ మహాసభ చూడవలసినదే. చోటు దొరకదేమో ముందుగాఁ బోవలయును.

ఇంకొకఁడు—చోటా? భూమండలమందలి జనులందరు వచ్చినను సరిపడును. మహారాజుగారు మంచి యేర్పాటు చేయించిరి. ఆ సభాభవనము మన పట్టణమంత యున్నది. ఎందు గూర్చుండినను సమముగాఁ గనంబడును.

మరియొకఁడు—భోజుఁడును గాళిదాసకవియు వచ్చినచో నీపాటికిఁ దద్వార్త పట్టణమంతయు వ్యాపింపకుండునా ? ఆ మాట యెవ్వరును జెప్పుకొనుటలేదేమి ?

ఒకఁడు—వారు సభాసమయమునాఁటికిఁ దిన్నగా సభకే వత్తురు. ముందుగా వచ్చి కూర్చుందురా యేమి ?

మరియొకఁడు—ఎట్లయినను ముందుగాఁబోయి యామహానీయుల దర్శనము చేసి కృతార్థుల మగుదుముగాక.

ఒకఁడు—ఇందలి నిజ మేమనియెదరు ? ఈ రాజపుత్రిక విభూతిరాయనిఁ బతిగాఁ బడయ నిష్టములేక యట్లనుచున్నదేమో ? స్త్రీచేష్టితముల నెవ్వఁడు గ్రహింపఁ గలఁడు ?

మరియొకఁడు—నిజముగాఁ గాళిదాసే వచ్చునేని నిజము బయల్పడకపోవునా ? ఆ మహాకవిని గురించి యనేక కథలు చెప్పుకొనుచుందురు. ఈ కుసుమాయుధ నిభుల నిట్టి పుణ్యాత్మ పురుషుల దర్శనము గలుగుచున్నదిగదా !

అని మాటలాడుకొనుచు నా పురుషులు నిష్క్రమించిరి. వారి మాటలు విని భోజుండు ఆహా ! మహానుభావుండగు కాళిదాసుని మూలమున నాపేరుగూడ వాడుక పడినది. అట్టి యుత్తముని నవమానపరచిన నా పాపమునకు నిష్కృతిగలదా ? ఇందులకే యిట్టి డుములం గుడుచుచున్నాను. ఇక గాళిదాసకవి యుండు నెలవు వెదకవలయునని యాలోచించుకొనుచు పాటకముఖం బాఁ ఆహా ! నీనాపురుషులతో మాటలాడుచుంటిని. విశేషము లేమైనం దెలిసినవియా ? అని యడిగిన వారు చెప్పిరి.

కచుమారుండు నా మిత్రుఁడని మీ కెఱింగించితిని కదా ? అతండరువదినాలుగు విద్యలు వచ్చిన ప్రోఢ సరస్వతి నతఁడే జయించెను. చిలుకచేత వాదము చేయించె నఁట. ఆ విద్య మాకుఁగాక యొరులకు రాదు. అతం డేమయ్యెనో తెలియదు. మఱియొకఁడు వచ్చి నేనే కుచుమారుండనని చెప్పుచున్నాఁడఁట. అరువది నాలుగు విద్యలు భోజునకు వచ్చునని కాళిదాసకవితోఁ గూడ రమ్మని వార్తల నంపిరఁట. వారు వత్తురఁట. ఆ వింత మనముగూడఁ జూడవలసినదే. ఆ మాటలే వారు నాతోఁ జెప్పుచున్నారని పలికెను.

భోజుండు. విషాదమేదురహృదయుండై వా రెక్కడ వత్తురు ? వీరికంటె వారు గొప్పవారా ఏమి ? అది యట్లుండె మీరుకూడ పండితులే కదా ? ధర్మ నిర్ణయము సేయునప్పుడు మీరును గొంత భారము వహింపవలసినదే. పోవుదము పదుఁడు అని ప్రబోధించెను.

అని వారిద్దరు ముచ్చటించుకొనుచుఁ బట్టణ విశేషములఁ జూచి కొనుచు సభ జేయుసమయము దెలిసికొని సభాకార్యదర్శి వద్దకుఁబోయి పండితులమనిచెప్పి యనుమతి పత్రికలం దీసికొని (టిక్కెట్టు) ముందుగనే సభకుఁ బోయి యొకచోటఁ గూర్చుండిరి.

ఆ సభాభవనము సుధర్మవలెఁ గమనీయ రత్నవితాన కల్పిత సోపానములచే విరాజిల్లుచున్నది. క్రమోన్నతమగు పీఠశ్రేణులచే (గేలరీలు) నొప్పుచు వేలకొలఁది జనులు గూర్చుండుటకుఁ దావుగలిగి యున్నది. క్రమంబున విద్వాంసులు విద్వత్ప్రభువులు పౌరులు ప్రేక్షకులు వేనవేలువచ్చి సభ నలంకరించిరి. సభాభవన మంతయు జనులచే నిండింపఁబడి చిత్రపటంబో యన నిశ్శబ్దంబై యుండెను.

అప్పుడు సరస్వతి తండ్రియగు హిరణ్యగర్భుండు సమున్నత విశాలంబగు నగ్రవేదికపై నిలువంబడి యెల్లరు విన నుచ్చస్వరంబున నిట్లుపన్యసించెను. సభ్యులారా ! నాకొక ధర్మ సందేహంబు గలిగి దానిం దీర్చుకొనుటకై మిమ్ముల [illegible] తిని. నాయందు దయనుం[illegible] విచ్చేసినందులకు [illegible] నమస్కరించుచున్నాను. మఱియుఁ జతుష్షష్టి కళావిశారదుండగు భోజ[illegible] [illegible] సిగ్గుఁ జేయఁదలంచి వారికి [illegible] సేసితిని. [illegible] వార్త వచ్చినది. కాళిదాస మహాకవి నిప్పు డాభోజు[illegible] నల్లాణభూపతియొద్ద నున్నాఁడని తెలియ వచ్చుటచే నక్కవికి [illegible] ఆ మహాకవి రాఁజాలనని తెలియపఱచెను. ఇప్పుడీ [illegible] యున్నది. అందులకు [illegible] తెలియదు. [illegible] నిరూపింపవలయును. అటంచి [illegible] [illegible] పీఠం [illegible] గూర్చుండెను.

అప్పుడు కొందఱు విద్వాంసు[illegible] [illegible] గొప్ప విద్వాంసుఁడు. [illegible] భోజునకన్న

నధికుండు ఆ క్షితిపతిని సభాధ్యక్షునిగాఁ జేయుఁడని చెప్పిరి. మరికొందరు మరి యొకనిఁ పేర్కొనిరి. అప్పుడు భోజుఁడు లేచి దక్షిణహస్త మెత్తి మహారాజా! ధర్మసందేహమును గురించి వితర్కము వచ్చినప్పు డెరిఁగినమాట చెప్పక తీఱదు గదా? ఘోటకముఖుండను మహాపండితుండు వచ్చియున్నవాఁడు. చతుష్షష్టికళా పాండిత్యము గలిగియున్నవాఁ డాతఁడే సభాపతిత్వమున కర్హుండని పెద్దకేక పెట్టెను.

హిరణ్యగర్భుండు వారివారి మాటలువిని సభ్యులచే నెన్నఁబడిన వారి నందఱను ముందరకు రప్పించి వారిలో నధిక విద్వాంసు డెవ్వఁడో వారినే యేరికొను మని నియమించెను. అందు రత్నకిరీటకటకాదిభూషణ భూషితుండగు గోనర్దీయుం జూచియు ఘోటకముఖుండు గురుతుపట్టలేదు. గోనర్దీయుడు ఘోటకముఖుని గురుతు పట్టి ప్రక్కనున్న కుచుమారుని గోకుచు, అదిగో ఘోటకముఖుండు నన్నుఁ దెలిసి కొనలేదు. వానికే సభాధిపత్య మిప్పింతము. ఎట్లుచెప్పునో చూతుముగాక అని మెల్లగా బలికెను. ఎవ్వరు నెవ్వరిని నేరుకొనలేదు. అప్పుడు సరస్వతి తండ్రి పూజ్యరాజా! మీ మహిమ మీకకాక యితరులకుఁ దెలియదు. అరువదినాలుగు విద్యలు నెఱింగిన ప్రోఢగాని యీ సభాధిపత్యము వహింప సమర్థుడు కాడు. కావున నట్టివా రెందరుండిరో చేతులెత్తవలయునని పలికిన గోనర్దీయుఁడు ఘోటకముఖుడు మాత్రమే చేతులెత్తిరి.

వారిద్దరిలో నెవ్వని సభ్యునిగా జేయవలయునోయని యాలోచింపుచుండ గోనర్దీయుఁడు ఘోటకముఖుండే సమర్థుండని చేయెత్తి చెప్పెను. ఎల్లరు కరతాళ ములు వాయించిరి. రాజు లేచివచ్చి ఘోటక ముఖుని మెడలోఁ బుష్పమాలికవైచి యగ్రపీఠంబునఁ గూర్చుండ బెట్టెను.

అప్పుడు హిరణ్యగర్భుండు అయ్యా! ఈయఁడు సరస్వతి నా హేతువు విద్యలలో నామెను జయించినవానికి వివాహము చేయుదునని ప్రకటించితిని. కుచుమా రుం డను బ్రాహ్మణ కుమారుండు వచ్చి [illegible] నా [illegible] నోడించెను. ఆమె వాని విద్యాపాటవమునకు [illegible] నా భర్త వాని తెలియజేసినదట. [illegible] చెప్పి యా కథ నేను కుచుమారుఁడనని ప్రకటించెను. [illegible] ఉండి తిరుగా మరికొన్ని ప్రశ్నములిచ్చి సమాధానము చెప్పుమని యడిగిన [illegible] కం దొప్పుకన్నాడు. చిలుకచేత నడిచిన [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నాడు. [illegible] సందియము [illegible] [illegible] పలికి రాజు తన పీఠంబున గూర్చుండెను.

[illegible]

రూపలక్షణములు మనోహరములుగానున్నవి. ఈతడే యాతడైనచో దీరుగా బ్రశ్నం సడుగనేమిటికి జెప్పకుండెదవు? మేమిచ్చిన ప్రశ్నములకు సమాధానము చెప్పించిన పిలప మన్నింతుము. లేకున్న శిక్షింపజేయుదు మిదియే మా రాజపుత్రిక యభిప్రాయమని చెప్పినది.

తరువాత సభాపతి నీ వేమి చెప్పెదవని కపట కుచుమారు నడిగెను. వాడు లేచి నిలువంబడి గద్గద స్వరముతో నిట్లనియె. నేను జిలుకకు నా విద్యలన్నియు నుపదేశించితిని. తన్మూలమున సరస్వతి నోడించితిని. దైవికముగా నా చిలుక పిల్లిచే జంపబడినది. ఆమె నీవే నా భర్తవని యీ హారము నాకు బంపినది. గడియ గడియకు బరీక్షింపుచుండ నుత్తరము చెప్పుటకు నా కవసరములేదు. వాదమున జయమో యపజయమో యొకసారిగాక పలుమారు గలుగునా? ఇక పరీక్షింపబడిగ జెప్ప నవసరములేదు. వారు ప్రకటించిన రీతిగా నా సరస్వతి నోడించితిని. ఇష్టమున్నచో పెండ్లిచేయుమనుడు లేకుండిన నా కనుమతి నిప్పింపుడు నా దారిని నేను బోయెద. తిరుగా బ్రసంగించుట కొంతంబడను. ఇదియే నేను జెప్పునది. అని పలికి యూరకుండెను.

సభాపతి—(నవ్వుచు) కుచుమారునిచే నోడింపబడితివి. ఈత డాతడు కాదని రాజపుత్రిక చెప్పుచున్నది. ఇందుల కేమందువు?

కుచు—అది యిష్టములేనిమాట. కానిచో యామె యట్లు నిదర్శనము చూపగలదు?

సభాపతి—నీవు తిరుగా బ్రసంగించుట కొంతంబడనని యనుటచేత—

కుచు—అది నా కవమానకరమని మానివేసితిని.

సభ—ఆ మాట యేమియు సమంజసముగా లేదు. ప్రసంగించినకొలది విద్యలకు మెరుగువచ్చునుగాని తుప్పుపట్టనేరదు. పోనీ యామెగారు నిన్నడిగినదాని సమాధానము చెప్పెదవా?

కుచు—నే నెవ్వరికిని జెప్పదలచుకొనలేదు. (సభాసదులందరు పకపక నవ్వుచున్నారు.)

సభాపతి—నీవు చదివిన విద్యలన్నియు జిలుక కుపదేశించుటచే మా[illegible]ంచితివేమో యాలోచించుకొని చెప్పుము.

కుచు—ఆ మాటయు వాస్తవమే.

సభ—పోనీ, నీకు కుచుమారుండని పేరున్నట్లు మీ గ్రామస్థులచే జెప్పించెదవా?

కుచు—చిత్తము. చెప్పింపగలను.

సభా—ఆ గ్రామ మేదియో చెప్పు మిప్పుడే వా నిందు రప్పింతును.

అనుటయు వాడేమియు జెప్పలేక తబ్బిబ్బుపడ జొచ్చెను. అప్పుడు సభాపతి లేచి యిట్లుపన్యసించెను.

శ్లో॥ అబద్ధకృత్రిమ సటాజటి లాసంభిత్తి
రారోపితో యదిపదం మృగవైరిణ శ్వా
మత్తేభకుంభతట పాటన లంపటస్య
నాదం కరిష్యతి కథం హరియూథపస్య॥

కుక్కకు కృత్రిమ కేసరములుగట్టి సింహవేషమువైచి సింహంబు గూర్చుండు స్థానమునఁ గూర్చుండ బెట్టినంత మదపుటేనుగుల గండస్థలముల వ్రక్కలుచేయు సామర్థ్యముఁగల సింహము గర్జించునట్లు గర్జింపఁగలదా? వినుండు. ఈతడు కుచుమారుఁడు కాడు. కుక్కకును సింహమునకు నెంత తారతమ్యముగలదో వీనికిఁ గుచుమారునికి నంత తారతమ్యము గలదు. కుచుమారుఁడు మహాపండితుడు. నే నెఱుంగుదు అతండు నా మిత్రుడు. వానిపేరు వినియే నే నిందు వచ్చితిని. మే మిద్దరము సహాధ్యాయులము. కాశిలో నొక్క గురువునొద్ద జదివికొంటిమి. (శుకసారికా ప్రలాపనం) అను విద్య మాకుగాక యితరులకు దెలియదు నా మిత్రుడే రాజపుత్రిక నోడించినమాట వాస్తవము. వీనికి యౌన్నత్యంబు గలుగ జేయు తలంపుతో నాతడు మరుగుపడి వీని సిట్లు చెప్పుటకు బ్రోత్సహించెనని తలంచెదను. వానికీ యైశ్వర్య మొక లెక్కలోనిదికాదు. వీఁడు వట్టిసంత. వీనికత నేమియు సంస్కారము లేనియట్లు వీనిమాటలే చెప్పుచున్నవి. రాజపుత్రిక బుద్ధిమంతురాలు కావున నిజము గ్రహించి యొడంబడకున్నది. ఆ విద్వాంసురాలి మూఢునిం బెండ్లియాడుట సమంజసము కానేరదు. కుచుమారుఁడే తగినవాడు. వాని వెదకి తెప్పించుట యుక్తము. వీడు కుచుమారుడు కాడు కాడు అని ముమ్మారు పలికి కూర్చుండెను. అప్పుడు సభ్యులెల్లరు నతని వక్తృత్వ మగ్గించుచు గరతాళములు గొట్టిరి.

తరువాత గోనర్దీయుఁడు లేచి సభ్యులారా! సభాధ్యక్షుఁడు నిజము దెలిసికొనియెను. సత్యము చెప్పెను. వీడు గుచుమారుఁడు కాడు మిత్రద్రోహి. కృతఘ్నుండు. మహాపాపాత్ముఁడు యథార్థము చెప్పెద వినుండు వీడు కుచుమారునితో వంటఁజేయుటకై వచ్చిన బానిసవాడు వీని పేరు శంబరుడు. ఈ దుర్మార్గుఁడు సరస్వతి తన్ను బెండ్లియాడునని యాసజెంది నిద్రించుచుండ గుచుమారుని తల బెద్దశిలనే నలియగొట్టి కందకములో బారవైచెను. అని పలికి కన్నుల నశ్రువులు గ్రమ్మ గంతము డగ్గుతికపడ సవరించుకొనుచున్నంత ఘోటకముఖుండు అః! ఏమి! నా మిత్రుఁడు కుచుమారుఁడు మృత్యువశయ్యెనా? హా మిత్రమా! హా మనస్వీ! అని పెద్దయెలుంగున దుఃఖింపుచుండెను. రాజులు సభ్యులు శోకా

రావములు వెలయింపుచుండ గోనర్ధీయుఁడుహస్త సంజ్ఞచే వారించుచు గొంతువు సవ రించుకొని వెండియుడు. వెండియుడు. కుచుమారుండు బ్రతికియే యున్నవాడు వినుండు. దైవికముగా నాడు పల్లెవాండ్రు వలవైచి వానిం జెకిసి తమ పల్లెకు దీసికొనిపోయి కాపాడిరి.

తరువాత గొన్ని నెలలు కతండు చక్కబడి యొకరేవులో నావికాధిపతియై యుండ గూచుమారుని వివాహవార్త బ్రాహ్మణులు చెప్పినవిని పరివారముతో నేనిందు వచ్చుచు దారిలో నతనిం గలిసికొని యథార్థము దెలిసికొని పరితపించుచు నాతనితో గూడ నిందు వచ్చితిని. ఆ పురుషసింహ మీసభలోనే యున్నవాడు. అతడు తన ప్రక్కనున్న కుచుమారుం జూపుచు,

మ॥ ఇతఁడే నిర్మల శేముషీవిజితవాగీశుండు నానాకళా
దృతపాండిత్యవిశేష సంభృతయశస్స్తోమావృతాశాంతు డూ
ర్జితవిద్వజ్జనవందితాంఘ్రియుగు దుర్వ్యదేవు డాకారని
ర్జితమారుం డగు కుచుమారుడు గుమారీదత్తహారుం డిలన్॥

సీ॥ అరువదినాల్గు విద్యలు నారుశాస్త్రంబు
లును శాంతముగ బఠించిన ఘనుండు
సిద్ధాన్తిలబ్ధపతివ్రమహాత్మ్యప్తి
తనవిద్య మెరుగు వెట్టిన తపస్వి
వరకళాజితసరస్వతి సరస్వతివార్త
విని ప్రసంగింపవచ్చిన సుబుద్ధి
చిలుకచేతనె కళల్ పలికించి నెరిమించు
కలికి మెప్పించిన లలితమూర్తి

గీ॥ శంబరుని ద్రోహమున జచ్చి శబరకరుణ
మరల బ్రదికిన విప్రకుమారు డంగ
జితసుమారుడు కుచుమారు డితడెసుండి
అరి గురుద్రోహి శంబరు డతడుసుండి.

అని చదివినంత సభ్యులెల్లరు లేచి నిలువంబడి ఆ మహానుభావుడేడీ కుచు మారుడెడీ అని కలకలము చేయ మొదలుపెట్టిరి. కొందరతనిపై బుష్పములు జల్లిరి. హిరణ్యగర్భు డా సంభ్రమము వారింపుచు గోనర్దీయుం గౌగలించుకొని మహాత్మా! మీ రెవ్వరో నే నెరుంగను. మీకు వర్తమానమున జేయలేదు. ఆపద్బంధువులై వచ్చి నా యిక్కట్టు బాపితిరి. సిగ్గు దెలియజేసితిరి. మీకు గృతజ్ఞుండనై యుండెదను. మీ కులశీల నామంబు లెరింగించి నాకు శ్రోత్రపర్వము గావింపుమని వేడుకొని యెను. గోనర్దీయు డిట్లనియె.

రాజా! మేమేడ్వురము సహాధ్యాయులము. కాశిలో నన్నివిద్యలం జదివితి
మని చెప్పితినిగదా? దిగ్విజయము కొరకు ఒలయొకదారింబోయి దేశాటనము సేయు
చుంటిమి. ఇందు మువ్వురము వచ్చితిమి. ఈ సహాధ్యాయుండు ఘోటకముఖు
డొకడు నేనొకండ నీతడు కుసుమాయుధు నీయల్లుడని చూపుచు దనవృత్తాంతము
కొంతవివరించెను.

హిరణ్యగర్భుండు మారసన్నిభుండగు కుసుమాయుధు జూచి సంతోషపారా
వార నిమగ్నుండై యతని పాదంబులబడి మహాపురుషా! రాహుగ్రస్తుడైన సూర్యుండు
వోలె మరుంగుపడి మా పురాకృత విశేషంబునంజేసి యిప్పుడు మాకాలోకోత్సవము
గావించితివి. మేము కృతకృత్యులమైతిమి. నా పుత్రిక మిమ్ము మునుపే వరించినది.
రాజ్యలక్ష్మితోకూడ సరస్వతిం బరిగ్రహింపుడు అని పలుకుచు నొక పుష్పమాల
యతని మెడలో వైచెను. అప్పు డగ్రాసనాధిపతిగానున్న ఘోటకముఖుడు సంతోషము
పట్టజాలక గద్దియ దిగనురికి మిత్రులారా! వచ్చితిరా! అని పలుకుచు గోసర్గీయుని గుసు
మాయుని కౌగలించుకొని యానంద బాష్పములచే వారి తడిపెను. వారును సంతోష
ముతో ప్రత్యాశ్లేషము గావించిరి. అప్పుడు గోసర్గీయుడు వయస్యా! నిన్ను మేము
గురుతుపట్టితిమి నీవు మమ్మానవాలు పట్టలేకపోయితివి. ఈ సందేహము గురించి
నీవెట్లు చెప్పెదవో యని మేము నీతో మాట్లాడుటలేదు. నిజము గ్రహించి చెప్పితివి.
మన కుసుమాయుడు పునర్జన్మమెత్తెనని యా వృత్తాంతము మరల వానితో జెప్పెను.
తాను రాజైన తెరంగును సంక్షేపముగా జెప్పి మేము వోలె నీవుగూడ నింకను
ధారానగర మరుగ లేదా? దత్తకాదిమిత్రులు మన నిమిత్తమై వేచియుందురు.
నేను సింహాసన మెక్కి యందు బోవలయునని ప్రయత్నము చేయుచుంత సంతలో
గుసుమాయుండు సరస్వతిని వివాహమాడుచున్నాడను వార్తవిని యిందువచ్చితిని. కుసు
మాయుని వివాహమైనతరువాత మనమందు బోవుదము. ఈ రాజ్యములు మనమేడ్వు
రము సమముగా బంచుకొనవలయును. అని పలికిన విని సంతసించుచు ఘోటక
ముఖుండు సుఖదుఃఖసములమగు మన కీభేద మేలకల్గెడిని? మన ధారాయణు డొక
పండిత పుత్రికం బెండ్లియాడి ధారానగరమున కరిగెను. నేనిపాటికి ధారానగర మరుగ
వలసిన వాడనే. ఒక స్నేహితుని భార్య నొకతాంత్రికుడు హరించెను. వాని మూల
మున దేశాటనము చేయుచుంటిని. ఆ మహాసాధ్వి కులశీలనామములు నాకు దెలి
యవు. అతడు చెప్పలేదు. నేనడుగలేదు. ఆ కూర్చున్నవాడే యతడని నిరూపించి
చెప్పెను. అంతలో భోజుండు వారికడకువచ్చి నమస్కరించుచు [illegible]
గురించి మిక్కిలి యగ్గించెను.

వారు నలువురు జనాంతికముగా మాట్లాడికొను చుండగా కొంతసేపునకు
[illegible] హిరణ్యగర్భుండు వారితో నార్యులారా! కాలాతీతమైనది చెప్పవలసిన[illegible]లం
[illegible]. చేయవలసిన విధానము తేలినది. నిజము బయలుపడతి[illegible]. [illegible] నీకంబు

రుని కేమిశిక్ష విధింప వలయునో సభాధ్యక్షుడు చెప్పవలసియున్నది. ఆ మాట వినుటకు సభ్యులు తొందరపడుచున్నారని పలికినవిని ఘోటకముఖుడు వెండియు పీఠమెక్కి యెల్లరు విన వీడు మిత్రద్రోహి, పాపమునకు వెరచు వాడుకాడు. ఇట్టివాడుండిన లోకమున కపకారమగును. వీని కురిశిక్ష విధించుట యుచితము. వీడు తన కేమి యుపకారము సేయుదునని కుచుమారు నడిగెనట. అతడు నామిత్రులతో నాలోచించి నీకు దగిన యుపకారము సేసెదనని చెప్పెనట. అట్లుచెప్పినను విశ్వాసములేక పరమ శాంతమూర్తి విద్యాస్వరూపుని జంప యత్నించిన యీకృతఘ్నుని కరుణింపరాదని పలికెను. సామాజికులెల్ల నది యుచితముచితమని యేకగ్రీవముగా గేకలుపెట్టిరి.

కుచుమారుం డందుల కియకొనక వీని తలిదండ్రులు చాల మంచివారు. నాకు భోజనముపెట్టి సరస్వతీ వృత్తాంతము చెప్పుచు సహాయముగా నావెంట వీని నంపిరి. జాగ్రతగా గాపాడుమని చెప్పిరి. వీడు దుర్మార్గుడైనను వారింజూచి వీనిని బ్రేరే మన్నింపుమని వేడుకొనుచున్నాను. వారింట గుడిచిన విశ్వాసము నన్నిట్లు చెప్పుటకు పించుచున్నది. ఏమి చేయుటకును మనము కర్తలముకాము. భగవంతు డొకనివలన భయము గలుగజేసి మరియొకని వలన నాభయము పోగొట్టుచుండును. అని యుక్తియుక్తముగా నుపన్యసించి వాని శిక్షింపకుండ గాపాడె... అతని కృపాళుత్వ మెల్లరు స్తుతియించిరి. అంతటితో సభ ముగించి హిరణ్యగర్భుండు కుచుమార గోనర్దీయ ఘోటకముఖ భోజులకు బ్రత్యేకము దన కోటలో విడిదల నియమించి యందు బ్రవేశపెట్టి గౌరవింపుచుండెను.

ఆ వృత్తాంతమంతయు సఖురాలివలన విని సరస్వతి మిగుల నానందించుచు మరియొక చిలుకను విద్యలు గరపుమని చెలికత్తెచేతి కిచ్చి కుచుమారునొద్ద కనిపినది. కుచుమారుం డాకీరమును దువ్వుచు నస్త్రమాల దగిలించి నవ్వుమాటలుగా దానికి విద్యల నుపదేశించి పంపెను.

ఆ చిలుక వెనుకటి చిలుకకన్న బ్రౌఢముగా సరస్వతితో బ్రసంగించి యోటుపఱచినది. అప్పుడప్పటి ప్రహర్ష సాగరమున మునుగుచు దన సంతోషము బత్రికాముఖముగా నతనికి దెలియజేసెను.

హిరణ్యగర్భుండు శుభముహూర్తమున సరస్వతిని, గుచుమారునకిచ్చి వివాహము గావించెను. భోజుండు ఘోటకముఖుండును గోనర్దీయుడు పెండ్లి పెద్దలై మహోత్సవముల శెక్కులు గావింప జేసిరి. వేడుకలతో గొన్నిదినములు గడిపి ఘోటకముఖుం డొకనాడు కుచుమార గోనర్దీయులతో మిత్రులారా! మీరియవ్వరు మహారాజులైరి. మీ కతంబున మేము నట్టివారమే యగుదుము. మన మిత్రులు మన నిమిత్తమై ధారానగరంబున వేచియుందురు. మీరందుబోవుడు. భైరవుం డేకశిలా నగరంబుదెస కరుగుచున్నాడని వింటిమి. ఈతండును నేను నందుబోయి వానివార్త

తెలిసికొని ధారానగరంబున కరుదెంతుము. తాతకు మనసు నెమ్మదిపనిమ్ము తుడు. తానుగూడ నన్నగరమువచ్చి మన మిత్రులం జూతునని చెప్పుచున్నాడు మన వేడుకలు చూచి చూచి రమ్మనలేక మొగమాట పడుచున్నాడు. మీమందు బోవు టకు సమ్మతింపుడని కోరిన వారెట్టకేల యంగీకరించి రాళోలుండును ఘోటక ముఖుంచు నటగదలి యల్లాఖక్షోణిపాలుని పట్టణంబునకు బోయిరి

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు మిగిలిన కథ తరువాతి మజిలీ యందు జెప్పదొడంగెను.

1౬3 వ మజిలీ

అల్లాఖురాజు కథ

శా. అల్లాఖుండను భూమిపాలుడు వదాన్యత్వ ప్రభావంబునన్
ముల్లోకంబుల పేరుహొంది సతతంబున్ శంభుభక్తార్చనా
సల్లాపంబుల ప్రొద్దుపుచ్చుచును సంస్థానంబునం దార్యవి
ద్వల్లోకంబులు సత్కవుల్ వెలయ నింద్రప్రాభవం బొప్పగాన్.

తక్షశిలానగరంబు రాజధానిగా జేసికొని ధర్మంబున బ్రజలబాలింపు చుండెను. అతనికే భళ్ళాణుండను నామాంతరముగలదు. అతడు సంతతము మహేశ్వరార్చన సేయుచుండును. సర్వవిద్యాలోలసుండై కవీంద్రుల బండితుల బెద్దగా నాదరించును. శిబికర్ణదధీచుల మించిన వదాన్యుడు. నిత్యము పదుగురు మహేశ్వరుల నర్చించి యిష్టాపూర్తములచే దృప్తిబొందింపుచుండును ఏ మహేశ్వరు డేదికోరినను నిచ్చుట వ్రతముగా నియమము సేసికొనియెను.

ఆ క్షితిపతి యర్ధాంగలక్ష్మి సువ్రత. అపతివ్రత యరుంధతికి దప్పులు పట్టగలదు. రూపంబున రతియు విద్యల భారతియు నామెం బోలజాలరు. ఆమె సుగుణంబులు వర్ణింప సామాన్యునకు శక్యముగాదు. ఆ పుణ్యవతి పతికి బ్రాణములో బ్రాణమై నియమములకు సహకారిణియై వర్తింపుచుండెను.

ఒకనాడు పశుపతియను మహేశ్వరుం డతనియింటి కతిథిగా వచ్చెను. అతనిప్రాయము ముప్పది యేండ్లకు లోపుగా నుండును. రూపము సామాన్యమైనను తేజము విద్యావంతుడని సూచించుచుండెను విభూతిరుద్రాక్ష మండిత శరీరుండై రెండవ మహేశ్వరునివలె నొప్పుచుండెను. భళ్ళాణుం డాపశుపతిని బశుపతిగా దలంచి యథావిధిగా నర్చించి సుఫలము గోరునప్పుడు వాడుక ప్రకారము నమస్కరించి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నీవపరశివుండవలె మాయింటికి వచ్చి మమ్ముగృతార్థుల గావించితివి. సింహాసనరేణువు సోకి నేను గులజులతోగూడ బవిత్రుండనైతిని. ఏకత్యంత

ప్రియంబైన కామ్యంబు వక్కాణింపుడు. అక్కార్యముదీర్చి నంత సుఫలంబు పడసెదనని ప్రార్థించిన విని మా మహేశ్వరుం డించుక ధ్యానించి యిట్లనియె.

నరేంద్రా! కామితంబన మనంబునంబుట్టిన కోరికగదా? హృదయంబున ననేకసంకల్పములు గలుగుచుండును. వానినన్నియు బయలుపరచిన వెఱ్ఱివాఁడం దురు. ఆ సంకల్పములలో గొన్ని పుట్టినతోడనే నశించుచుండును. ఇప్పుడుమీరు నీ కామితమేమని నన్నడిగితిరి. మనంబునబుట్టిన యభిలాష మఱుగుపరచి వేరొకటి చెప్పుట న్యాయముకాదు అట్టిదానిం దీర్చినగాని, మీ వ్రతము సఫలము కానేరదు. ఇప్పుడు నాచిత్తమునంబుట్టిన యభిలాష యొరులతో జెప్ప దగినదికాదు. కావున మీకు సుఫలమిచ్చెద నా కనుజ్ఞయిందు, పోయివచ్చెద గామ్యముమాట యడుగవలదని పలికిన విని యాన్నపతలకుండిట్లనియె.

మహేశ్వరా! నే నొక దేశమునకు కధిపతిని మీ కామితమే తీర్పజాలనా, మీరు కోరిన వస్తువు నా దేశము లెందున్నను దెచ్చియీయగలను. సందియమంది కోరుకొనుడు. అని యడిగిన నతండు నిట్టూర్పు నిగుడించుచు అయ్యో! నే నేదియే కోరిక మీతో నేను నిజమేమిటికి జెప్పితిని. నా కోరిక కడునీచమైనది. నా ప్రారబ్ధమువలన నేడు నా బుద్ధి యభిలాషగలిగినది. చెప్పుటకు వాక్కురాకున్నది. మీ రూరక నన్ను నిర్బంధించుచున్నారు. నా కోరిక విని సీ, సీ, అని నా మీద నసహ్యపడుదురేమో: అసహ్య మసహ్య మపకీర్తి నే జెప్పజాల నని చెవులు మూసికొనియెను.

అప్పుడు రాజు మహాత్మా! నీవు పరమోత్తముడవు మనంబున నొక్కటి వాక్కున నొకటి పెట్టికొని చెప్పుచున్నాడవు కావు. నీ హృదయము కడుపవిత్రమైనది. నీ కోరిక యెట్టిదైన నేను దుఃఖించువాడనుకాను. ఇప్పుడు పొద్దుపోయినది. నా యింట నభీష్టమేగింపుము ఎంత నీచమైనను నింపింపక మాననని ప్రతిజ్ఞచేసెనయెను.

అప్పుడా మహాయోగీంద్రుడు మహారాజా! నన్ను [illegible] నిర్బంధించుచున్నారు. [illegible] వినుండు. ఆహారవ్యవహారములయందు [illegible] పులను గెలిచినవాడనా? నేను బ్రహ్మచారిని. భార్యలేదు. [illegible] భుజించితిని. [illegible] పునశ్చరణము నన్ను గట్టిగా బాధించుచున్నది. [illegible] దేహమునందు [illegible] యువతి [illegible] సంభోగాపేక్షమైనది. [illegible] గలదా? అది సాధ్యముకాదా? నాకు గప్పిపుచ్చి మఱియొకటి కోరుట [illegible] న్నది. ఈ కోరిక నీ వెట్లుదీర్పగలవు? నా దాని నన్ను బోనిమ్ము. సిగ్గు సిగ్గు మహాను భావులు [illegible] కోరి [illegible] నా తప్పు మన్నింపుడు [illegible] విని నరేంద్రుడు [illegible] యిట్లనియె.

మహేశ్వరా! నీవు యథార్థవాదివి. నీ మాటలు నాకు సంతోషమును గలుగజేసినవి. నీ వేమియు సంశయింపకుము. నీ కోరిక తప్పక తీర్చెంచెద. పరాశర ప్రభృతి మహర్షులు కామమునకు దాసులైరనుచో నితరులమాట చెప్పనేల? ఇందు దప్పేమియు లేదు. వేశ్యాకాంతలు వివాహమానక స్వతంత్రయుండుట యెవండి వారి సమిత్తమే? మయూరు జక్కచసంబున పేరుపొందిన వారసుందరుల పెక్కండు గలరు. వారిలో జక్కనిదాని నొక్కతె రప్పించి నీ యభీష్టము దీర్పించెద నంగీకారమేనా? అని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

మహారాజా! నేను వేశ్యకాంతంగాక కులకాంతం గోరుదునా? మరియొక మాట జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును. నీవు శాసనకర్తవు. నీయాజ్ఞ నెల్లరు శిరసావహింతురు. నేటి రాత్రి యొక విటుని యధీనములో నున్న వారాంగనం దీసికొని రాగూడదు. కామము సర్వసాధారణము. ఇప్పుడు నే నెట్లు పరితపించుచుంటినో యా విటుడు తద్వియోగమున నట్లు పరితపింపగలడు. ఒరుల బాధపెట్టి యనుభవించిన సుఖము సుఖముకాదు. విమర్శించి రప్పింపుమని చెప్పెను.

ఆ మహేశ్వరుని యుపన్యాసమునకు మిగుల సంతసించుచు భల్లాణుండు నీవు కోరినరీతినే కావించెద. సంశయింపకుమని పలుకుచు దన గృహంబున నొకగది యలంకరింపజేసి యనల్పశిల్పికల్పితంబగు హంసతూలికా తల్పంబున నతనింగూర్చుండబెట్టి యుత్తమలక్షణోపేతయై యొకరి యాధీనములో లేని వారకాంతం దీసికొనివచ్చి యప్పగింపవలయునని మంత్రులకు నియోగించి తాను దేవతాగృహంబునకు బోయెను.

మంత్రులు శృంగారపురుషుల గొందఱ వెంటనిడుకొని యాపురివేశ్యవాటికకు బోయి యందొకచో నిలువంబడి యిందు రూపయౌవన విద్యావిశేషములచే పేరు పొందిన వారసుందరు లెందరు గలరు? వివరింపుమని యడిగిన నందొక విట ప్రముఖుం డిట్లనియె. ప్రభువులారా! వినుడు మనపురంబునం గల వారాంగనల నెవ్వరు దాస్యము సేయ జాలరు. చంద్రలేఖ, తారావళి, పద్మగంధి, మణిమంజరి, మధుధర, విద్రుమోష్ఠి, శరచ్చంద్రిక, హేమలత, నవమల్లిక, కాంతిమతి, లోనగు మగువలు ప్రముఖులు. కావలసిన వారిం దీసికొనివచ్చెదము. సందియముదని యడిగిన మంత్రు లిట్లనిరి.

మా కెందఱితో నక్కఱలేదు. మంచి చక్కని చక్కదనముగల దానను ఆ కనంబడు పెద్దమేడ యెవ్వరిదని యడిగిన విటుండు, అయ్యా! అది చంద్రలేఖయిల్లు అది రూపమునందు నాటపాటల యందును మేటి. తీసికొనిరండా? అని వారి యనుమతి వడసి చంద్రలేఖ నక్కడకు దీసికొనివచ్చెను. మంత్రులది సమస్కరించినది, దానిం జూచి సరిన [illegible] సిన్పి [illegible] నేటి రాత్రి నొక మహేశ్వరుని [illegible] [illegible] మంచమని విటుసుఖముగా నడగించిన సమ్మేళనము [illegible]

లమే. నా విటుండు మంచముపై నున్నవాడు. వానితో జెప్పి యంగీకరింపజేసిపత్తు సంతవఱకు నవకాశ మీయుడని కోరికొనినది.

మంత్రులు పో, పొమ్ము. నీవు పనికిరావు. విటుని యధీనములో లేని భోగము దాన కావలయునని పలికిన బాబూ ! తారావళి కాశీగా నున్నది. దానిం దీసి కొనిపొండు అని చెప్పి చంద్రలేఖ సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్ళిపోయినది. విటుడు తారా వళియింటి కరిగి, మంత్రుల సందేశ మునెంగించి యక్కడకు దీసికొనివచ్చెను. దాని జూచి మంత్రులు నేటిరాత్రి నీవు విడిగానుంటివేని కానుక లిప్పింతుము మాతో రమ్ము పనియున్నదని యడిగించిరి, అది స్వామీ ! నే నింతదనుక విడిగానే యుంటిని. ఇప్పుడే యొక పల్లవుడు తాంబూల మిచ్చిపోయెను. ఈ రేయి తీరికలేదని చెప్పినది. మంత్రులు విటునిపై నలుగుచు నీవు విటముత్తలం దీసికొని రావలదు వారివారి యిండ్లకు బోయి విడిగానున్న పడతిం దీసికొనిరమ్ము. వలసినంత ద్రవ్య మిప్పింతము. అని నియోగించి మంత్రులందే వసించిరి.

పిమ్మట నావిటుడు నీలవేణియింటికి బోయిచూచిన నా వెలది భుజంగుడు తనతొడ శిరంబిడికొని యాలింప హాయిగా సంగీతము పాడుచుండెను. ఆ వింత జూచి యతండు గిరుక్కున మరలి యాచక్కినున్న పద్మగంధియింటికిబోయి తలుపు గొట్టెను. దానిం గళత్రముగా స్వీకరించిన రంగాచార్యులు వచ్చి తలుపుతీసి యేమి పనియని యడిగిన నేమియు లేదని యవ్వలికి బోయెను. ఆచార్యు లనుమానము జెంది లోపలికి బోయి పద్మగంధింజూచి యౌరా ! నీ వెంతదానవు ? ఎవ్వరు నా యింటికి వచ్చుటలేదని ప్రమాణికము చేసితివే ? ఇప్పుడా తుంటరి నీ యింటికింత ప్రొద్దుపోయి యేమిటికి రావలయును ? పాపము వాడు నేను లేనను కొనెనుకాబోలు. నన్నుజూచి యేమియు మాటాడక యవ్వలికి బోయెను. వాను వచ్చిన కారణము [illegible] చెప్పుమని నిర్బంధించెను.

పద్మగంధి — స్వామీ. [illegible] వాడెవ్వడు ?

ఆచార్యులు — వాడా ? పాకీపలనముగా [illegible] బాటలో తిరుగుచుండెడి పారుటోతు. కనకాచలము [illegible] మాయాపురము [illegible] మల్లియుద్ధము జరిగినది. వాడాయ బాడిందేల [illegible] !

పద్మగంధి — ఎందులకువచ్చెనో తెలియదు [illegible] నేనే [illegible] చేయుదును ?

ఆచార్యులు — [illegible] కదా ! నా వలన నిబ్బడిగా ధనము పసికొంటివి ? ఆ తొత్తుకొడుకు నా యింటి కేమిటికి రావలయునో చెప్పుము.

ఈ రాత్రికి నేను రానునని రమ్మంటివి. ఏ సంగతి యెరిగియే వెళ్ళవపని కా కున్నను సత్వరముగా వచ్చితిని నేడు రాకున్న నెంతమోసము జరుగును?

పద్మగంధి—అబ్బా! నీవు మాటిట్టవు. నా యపరాధము గను పెట్టితివి. నీ విచ్చు లత్తెముతో నేజీవించుచుంటిని. ఇష్టముండిన నుండుము లేకున్న పొమ్ము. మా యింటికి స్నేహితులు పరిచితులు వచ్చుచుందురు. మాటిమాటికి శంకలు చేసిన నుత్తరము సెప్పువారు లేరు.

అని కసరిపలికినది. ఉదామ్యలు త్రాగి యుండుటచే నొడలెరుంగక కోప ముతో నోసిరండా! ఎంత క్రొవ్వి పలుకుచుంటివి? పుట్టెడుమాన్యమమ్మి తెచ్చియిచ్చిన సొమ్ము నీ యబ్బగడించినదను కొంటివా? అని పలుకుచు వీపుపై నొక గ్రుద్దు గ్రుద్దెను. అది మెత్తోయని యఱచినది. రాకసి వంటి దానితల్లి యాకలహము వినివచ్చి ఓరి సిగ్గుమాలిన కుక్కా! నాకూతుం గొట్టుచుంటివిరా? నీ చేతులు మాడిపోను. దున్నపోతువలె నున్నావు. ఆ వచ్చినవాడెవ్వడో చూపుము. వాని జుట్టో నీ జుట్టో గొరిగించెదనని పలుకుచు నాయాచార్యుని జుట్టుపట్టుకొని వీధిలోని కీడ్చుకొని పోయి యేడీ! చూపుము. చూపు మని పెద్దకేకలు పెట్టుచుండెను. బాటో! చచ్చితి జచ్చి తినని యాచార్యు లఱచుచుండెను.

ఆ ప్రాంతమందున్న మంత్రు లాకోలాహలము విని దాపునకు బోయి వాని నటు కొట్టుచుంటి వేమని వేశ్యమాత నడిగిరి. అది బాబూ ఎవ్వడో వచ్చి మా యింటి వీధి తలుపు గొట్టెనంట. వాడెందులకు గొట్టెనని వీడు నా కూతుం జావ మోదెం జూడుడు. అని యా వృత్తాంతము చెప్పినది. మంత్రులు నవ్వుచు, ఆ తలుపు గొట్టినవాడు మేము పంపినవాడు మరియొకడు కాడుపొండు పొండు తగవులాడ కుడుఅని మందలించి వారినంపివేసిరి.

ఆ విటశిఖామణి యటనుండి మణిమంజరి యింటి కరిగి యది సరసునితో సొగటాలపాళి యాడుచున్నదని దాదివలన విని యందుండి మంజువాణి యింటి కరి గెను. మంజువాణి తలుపుతీసి యోహో భావగారా! దారితప్పి వచ్చితిరేల? మధు రాధర జూచిన మోసము వచ్చెంజుడీ! అని పరిహసించిన నవ్వుచు నతడు ఓసీ! నీ వలన బనిగలిగియే వచ్చితిని. ప్రభుకార్యము సద్యోఫలము. అనవుకాదు. ఈ రాత్రి గాళీ చేసికొనిరా గలవా? అని యడిగిన నప్పడతి భావా! యింత పొద్దుపోయి వచ్చి యీ మాట చెప్పెదవా? నేడు శివరాత్రియే యనుకొంటిని. రాజుగారి చేత నర్చి తుండగు నొక లింగధారి యిప్పుడేవచ్చి తాంబూలమిచ్చి లోపలికిం బోయెను గదియ బాటినది. లేకున్న మ టడక్కుంగదా! పోసీ! యాయన నడిగి ఏ సంగతేమి? అసటయు నతడు అట్టియున బెక్కంత్రల దీసికొనపోవుదును. రాజశాసన మట్టు లేదు ...గ...న్న వారాంగన రాపలయునని పలుకచు నటనుండి శరవృంద

యింటికి బోయెను. అది వయసుకానితో ముచ్చటలాడుచుండెను. పెక్కండ్ర నా భుజంగు డాయూరనున్న వారకాంతల గృహములన్నియు ద్రొక్కిచూచెను. ఒట్టు పెట్టిన ట్లొక్కరిత నను విడిగా గనంబడలేదు. అతడా వార్త మంత్రులకు దెలియ జేసెను.

మంత్రులు ఔరా! ఇది వింతగానున్నది వేయిగదపల వేశ్యనాటకలో భుజంగ సంగరహితయగు గణిక దొరకలేదే. మన మెవ్వతెనో తీసికొని వత్తుమని రాజు గం పెద్దాసతో నుండును. మనము పోవు వఱకు భుజింపడు. ఇప్పుడేమి సేయుదుము. అని విచారించుచు మఱల మఱల నా విటునంపి వారుగూడ బరీక్షించిచూచిరి. విడివెలయాలు దొరకలేదు. కపటము చేసి తీసికొనిపోయినచో రాజునకు దెలిసిన శిక్షించును. యథార్థము సెప్పుటయే మంచిదని తలంచి మంత్రులు రాజునొద్ద కరిగి యా తెరింగించిరి.

భార్యతో గూడ దేవగృహంబున శివపూజ జేయుచున్న భుజంగుం డావార్త విని హాహాకారము సేయుచు బుడమింబడి మూర్ఛిల్లెను. సువ్రత పతిపాటుజూచి వెఱపుతో లేవనెత్తి శైత్యోపచారములు సేయుచు దెప్పరిల్లి తనవంకజూచుచున్న భర్తతో మహాత్మా! ఇట్లు కారణముగా బడిపోయితి రేల? మంత్రుల పంపిన పత్రికలో నేమి యున్నది? నిజము చెప్పుడని యడిగిన నయ్యోగదయం డిట్లనియె.

తరుణీ! నీతో నేమిచెప్పుదును? మహేశ్వరుని కోరిక దీర్పలేక యపరాధి నైతిని. వారకాంత నర్పింతునని యతని శయ్యపై గూర్చుండ బెట్టితిని. దేహధర్మములు దుర్భరములు. నేటితో నా వ్రత విఘ్నమైనది. ఇక నేను గుడుసను. ప్రాయోపవిష్టుండ నయ్యెదనని భార్యకా వృత్తాంత మంతయు జెప్పెను.

ఆమె యించుక ధ్యానించి ప్రాణేశ్వరా! నీ యర్ధాంగ లక్ష్మిని [illegible]; నేనుండ మీకు జింతయేమిటి? మహేశ్వరుని కామితము దీర్చుట కితరాంగనల బంపుటకు మీకేమి యధికారమున్నది? వ్రతవిఘ్నమగునని విచారింపనేల? నన్ను నియోగింపుడు. నే నతని యభీష్టము తీర్చెద తొల్లి యిక్ష్వాకుని భార్య భర్తయనుమతి నతిథిని సత్కరింపలేదా? అట్లే నేనును గావించి కృతకృత్యురాల నయ్యెద. నా జన్మము సాద్గుణ్యము నొందగలదని ప్రార్థించినది.

ఆ కోటి మాటలు విని యా క్షితిపతి యపరిమితానందము జెందుచు నత్తలోదరిం గ్రుచ్చియెత్తి మత్తకాశినీ! నీ పలుకులు మునిపలుకుల ననుకూలించియున్నవి. ప్రియురాల నిన్నే చెప్పవలయును. పూర్ణముగ సంతోషించితిని. వెలయాండ్రు విడిగా లభించిరికారు మఱియొక పరసతిని వ్యభిచారమునకు నియోగించుట యధర్మము. వ్రతము విడువ వలసిన సమయములో మంచి యుపాయము చెప్పితివి. నీవుపోయి మహేశ్వరుని కామ్యమును దీర్పుము. నీ కేమియు దోషములేదు. పొమ్ము. మరియు

రాజభార్యనని చెప్పగూడదు. వారాంగననని యే చెప్పుము. లేకున్న నతం డంగీక రింపడుసుమీ! అని యుపదేశించి యంపెను.

సుప్రత పాతివ్రత్య భంగంబు కాదను దృఢనమ్మకముతో సూత్న భూషాంబరములు ధరించి కస్తూరి చందన చర్చితాంగయై మేనివాసనలు దెసల వ్యాపింప నా మహేశ్వరుఁడు పండుకొనియున్న గదిలోనికిం బోయి యతనికి సమస్క రించి మహాత్మా! నే నొక వారకాంతను. భల్లాణ భూపాలుని పంపున మీ కడకు వచ్చితిని. నా వలన మీ యభీష్టము దీర్చుకొనుమని పలుకుచు నెదుర నిలువంబడినది.

అతం డామె నెగాదిగఁజూచి మంచిమునిగ్గ నురికి యామె పాదంబులం బడి సమస్కరించుచు దేవీ! నీవు వారకాంతవని చెప్పుచుంటివేల? పార్వతివై కాన్పించుచుంటివే? అదిగో ఫాలనేత్రము. తెఱవకుమీ? నేను భస్మమై పోయెదను. అయ్యో! నీ వెక్కిన సింహంబు నాపై తీక్ష్ణదృష్టులు వ్యాపింపజేయుచున్నది. తల్లీ! అదరింపవా? నీ చేతనున్న త్రిశూలముఁజూచ వెఱపు గలుగుచున్నది. తుచ్ఛపు కోరిక కోరినందులకు నన్ను శిక్షింప వచ్చితివా? లోకమాతా? నీకు నమస్కారము. నా తప్పు మన్నింపుము. ఎరుగక కట్టిమాట పలికితినని ప్రార్థించుచుండెను.

ఆ మహేశ్వరుని పిచ్చిమాటలు విని రాజపత్ని వెఱగుపడుచు సౌమ్యా! నేను పార్వతినికాను లక్ష్మిని కాను సరస్వతినికాను. ఒక వేశ్యాకాంతను. రాజుగారిని నీవు కోరితి వట. నాకు సొమ్మిచ్చి యీ రాత్రి మీ యొద్ద కనిపిరి. ఇదియు నిజము. మీరు బ్రాహ్మణులు నేను సానిదానను. నాకు సమస్కరింపరాదు వేగము మీ యభీష్టము దీర్చుకొండని క్రమ్మఱ పలికినది. అతండు బాబో! నీ మాటలు మెత్తగా నున్నవి. నీ రూపము జూడ మహాశక్తివలె గనంబడుచున్నవి. అమ్మో! నీ వదన బిలము పాతాళమువలెనున్నది. నాలుక జ్వాలికవలె వ్రేలాడుచున్నది. నీ చూపులు శూలములవలె నన్నుఁ బొడుచుచున్నవి. అంబా! నీ భయంకర మూర్తి నుపసంహ రింపుమని ప్రార్థించుచు కన్నులు మూసికొని పాదంబులం బడియెను.

అప్పుడామె అయ్యో! మహేశ్వరా! నీవు మహేశ్వరుండవగుట పార్వతి రూపమున వచ్చితిని. నీ కామ్యము దీర్చుకొనుము. లేకున్న గపటము చేసితినని రాజుగారు నన్ను నిందింపగలరుఁ అని ప్రబోధించుటయు నతడు మెల్లగ కన్నులం దెఱచి మెఱపుతీగెబోలె దతనుకాంతి మిరుమిట్లుగొలుప జూపజాలక అమ్మో తల్లీ! నీ వేడి యుపసంహరింపుము. కాంతురాలవు కిమ్మని ప్రార్థించెను. సుప్రత యతని మాటలువిని "అయ్యో! ఇదియేమి కర్మము. నన్నుజూచి యుత భూరక మనుచున్నాడు. నాకు లేనిపోని రూపుల గల్పించుచున్నాడు. నా కేమియుం దెలియదు నేనేమి చేయుదును? ప్రాణనాథుండు నన్ను గన [illegible] ? [illegible] నేను వికృత రూపముగా గనంబడు చున్నాను [illegible]. ఈశ్వర

మాయ దెలియ నెవ్వరి తరము" అని ధ్యానించుచు నతని మరియు మరియుం బ్రోత్సాహ పఱచినది.

ఆమె మాటాడిన భాంవమువలె వానికి గ్రుచ్చుకొను చుండెను. అతడు కన్నులు మూసికొని తల్లీ! తల్లీ! రంక్షింపుము. రక్షింపుమని వేడుటతప్ప వెరొకమాటలేదు. ఈ రీతిని వారిరువురు సంవాదము సేయుచుండ నింతలో గోడి కూసినది అప్పు డా రాజు వారేమి చేయుచున్నారో చూడవలయునని యా గది దాపునకు వచ్చి లోపలివాక్యము లాలించెను. దేవీ! నన్ను మన్నింపవా? నీ వేడికి నా యొడలు మండిపోవుచున్నది. శాంతింపుము. అయ్యో! మహారాజా! నా కామితము దీర్చునని చెప్పి యిట్టి దారుణము సేసితివేల? మహాశక్తిని బ్రయోగింతువా? ఇదియా నీ వ్రత పరాయణత్వము. నా కామితము దీర్చుటకంటె పెద్దగా సంతసింతును. ఈ యాపద దాటింపుము. అని పెద్దయెలుంగున మొఱ వెట్టు చుండెను.

ఆ మాటలు విని రాజు వెఱవకుము వెఱవకుము. ఇదిగో నేను వచ్చు చున్నాను. అని గుభాలున దలుపు దెఱచుకొని లోనికిం బోయెను. సువ్రత మంచము దాపున నిలువంబడియున్నది. కన్నులు మూసికొని మహేశ్వరుం డామె పాదంబుల దాపున బడియుండెను. ఆ! ఆ! ఏమీ? ప్రేయసీ? అతిథిని భయ పెట్టుచుంటివా? అట్లు వేడు చున్నాడేమి? అని యడిగిన విని యా మహేశ్వరుండు తటాలునవచ్చి యా రాజుం గౌగిలించుకొని మహారాజా! నన్ను రక్షింపుము. ఈమె తేజము నా మేను మండజేయుచున్నది. నీ దరి జేరుటచే గొంతెము చల్లబడినది. నా కేమియు నక్కఱలేదు. నా దారిని నన్ను బోనీయ డు అని పలికెను.

రాజు వానివీపు గొట్టుచు మహేశ్వరా! ఊరక వెఱచెదవేల? మహాశక్తి యెక్కడ? దివ్య మంగళ విగ్రహమగు నా యువతిం జూడుము. అభీష్ట మేమిటికి దీర్చుకొంటివి కావు? ఇది గణికాత్మజ కన్నులం దెఱచి చూడుము. అని పలికిన నతం డిట్లనియె.

అమ్మయ్యో! రెప్పలు బరువెక్కినవి ఆమె తేజము కన్నుల దావ నీయకున్నది. అదిగో త్రిశూలము కదల్చు చున్నది. బాబూ! మహాశక్తిని బ్రయోగించితి వెట్లు తాళగలను? రాజా! రక్షింపుము. మేను భగ్గున మండిపోవు చున్నది. అని పలుకుచు గంగిరెద్దులెత్తిన వానుం బోలె నిటు నటు గంతులు వేయు చుండెను.

రాజు వానిం బట్టుకొని అయ్యో! ఇదియేమి కర్మము? ఏమియు లేనిదే భ్రమపడుచుంటివేల! నిలునిలు కన్నులెత్తి చూడుమని యొదార్చెను. అతడు కన్నులెత్తి చూచి బాబో! కన్నులు పోయినవి గ్రుడ్డివాడనైపోయితిని. చెడుకోరిక

గోరినందులకు నా కిట్టిశిక్ష విధించితివి. బుద్ధివచ్చినది. ఇక నెన్నడు నిట్టి యభిలాష పడను. అని లెంపలు వాయించుకొను చుండెను.

మహేశ్వరా! ఇది గణిక. నేను రాజును. మేము గాక యింకెవ్వరును లేరు. ఆదిశక్తి యెక్కడ నున్నదియో చూపుమని యడిగిన నతండు దేవా! వేశ్య యని నా మంచము దాపునకువచ్చి నిలువబడిన యామెయే ఆదిశక్తి. పార్వతి భవాని దుర్గ త్రిశూలధారిణి అదిగో యెదురనుండ నేదియని యడిగెద వేమిటికి? వేగ యామె పాదరజంబుదీసి నా మేనికి రాయుము. నా మేను జల్లబడగలదు లేకున్న గడియ తాళలేనని ప్రతిమాలికొనిన నాయెకిమీఁదేమియు దోచక యట్లు కావించెను.

అప్పుడా మహేశ్వరుని మేను వెన్నబూసినట్లు చల్లబడినది. అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి బ్రతికితిని. తాపము తగ్గినది. చూపులు కనంబడుచున్నవి. అహా! దేవీ! నీ మహాత్మ్యము మగ్గింప బ్రహ్మాదులకు శక్యముకాదు. నే నీ మహారాజును దుష్కార్యము గోరినందులకు శిక్షింప వచ్చితివి. బుద్ధివచ్చినదని పలుకుచు దత్పాద ప్రాంత ధూరజంబు మరికొంత దీసికొని శిరమునకు నొదలికి రాచుకొని సంతసముతో మహారాజా! నే నిప్పటికి బ్రతుకుంటినైతిని. నా కనుజ్ఞ యిమ్ము పోయి వచ్చెదను. శివపూజా ధురంధరుండవగు నిన్నట్టి కోరిక కోరవచ్చునా? తలంచు కొలఁద నాకే తప్పుగా దోచుచున్నది. దైవము వలననే నా కిట్టి సంకల్పము పుట్టినది. నీవు ధన్యుండవైతివి. అని స్తుతియించుచు నా మహేశ్వరుం డట నిలువక రాజు నాటికుండుమని ప్రతిమాలికొనిన వినక యెందేనిం బోయెను.

రాజు సువ్రత పాతివ్రత్య ప్రభావమున కచ్చెరు వందుచు బెద్దగా స్తుతించి యాదరించెను.

సీ. సకలదేవ మయంబు సాధ్వీలలామంబు
దేహంబు పావనతీర్థమట్లు
ప్రళయాగ్ని కల్పంబు పతిదేవ దీప్తి
దహియించు ఖలుల దుర్మార్గ జనుల
సాధుల కొదవించు సకలార్థములు పతి
వ్రత దివ్యసురభికై వడసి వసుధ
శమనునిప్పు సుభయ వంశముల బూతము సేయు
సుదతీ వతంస జహ్నుసుతవోలె

తే. సమద ప్రతికృతి పిడుగులకైన వజ్ర
మునకు నైనను గా కోలమునకునైన
లేదు సతికిన్ప్రతాటంక మేదియైన
విలసిన త్రిమూర్తులనుఁ గడగడలు కావె?

గీ. ఒకతె భాస్కరు నుదయింపకుండఁ జేసె
నొకతె చల్లార్చె దావాగ్ని హోత్రు నొకతె
బ్రాహ్మణుని తేజమడఁచె దర్పం బడంగ
నేమి గావింపనోప నీ భూమి సాధ్వి.

అల్లాణునిఁ బరీక్షింప నీశ్వర ప్రేరితుండై యా మహేశ్వరుఁ డట్లు కోరెనని కొందరును, సహజ కామాతి రేకంబున మహాపుణ్యాత్మునిఁ దుచ్ఛభోగంబు కోరుటచే ధూర్త విప్రుండు పరాభవింపబడెనని కొందరును పలుక జొచ్చిరి.

అట్టి సాధ్వీమణిం గూడికొని యల్లాణ భూపాలుండు ధర్మంబున బ్రజలం బాలింపుచు గవుల నాదరింపుచు దిగంత వ్యాప్త కీర్తియై యొప్పుచుండెను. భోజునిచే నవమానింపబడి కాళిదాసకవి నానా దేశములు దిరుగుచు నొక నాఁ డమ్మహారాజుగారి గారి యోలగంబున కరిగి యాత్మీయ తేజంబు కచ్చెరు వందుచు సభ్యులు సూచుచుండఁ గుడిహస్త మెత్తి

శ్లో॥ అల్లాణ క్షోణిపాల త్వదహిత నగరే సంచరంతీ కిరాతీ
కీర్ణాన్యాదాయ రత్నాన్యురుతర ఖదిరాంగారశంకా కులాంగీ।
క్షిప్త్వా శ్రీఖండ ఖండం తదుపరి ముకుళీభూతనేత్రా ధమంతీ
శ్వాసామోదానుయాతై ర్మధుకరనికరై ర్ధూమశంకాం బిభర్తి॥

ఓ మహారాజా! నేఁడే నోడింపంబడి పారిపోయిన శత్రురాజుల పట్టణమందు సంచరించుచున్న కిరాతకాంతలు అక్కడక్కడ దొరకిన రత్నములను జంత్రపునిప్పు లనుకొని ప్రోగుచేసి వానిపై మంచిగంధపు సమిధలవైచి కన్నుల మూసికొని యూదుచుండగా తదీయశ్వాసా పరిమళమున కావరించుచున్న తుమ్మెదగుంపులను జూచి పొగగా రాదుచున్న పొగయని భ్రాంతిపడుచుందురు. లోకోత్తరమైన యా శ్లోకమును విని యల్లాణుండు విస్మయమును జెందుచు నక్కవిం గౌఁగిలించుకొని మహాత్మా! నీ పేరేమి? నన్నుఁ గృతార్థుండుగా నొనరించి నీ కులశీల నామాదు లెరింగింపుమని ప్రార్థించిన దనపేరు కాళిదాసనియు భోజుని యాస్థానమున నుండువాఁడననియు దేశములు చూడ బయలు వెడలితిననియుం జెప్పెను. అల్లాణుండు నిటలతట ఘటితాంజలిపుటుండై కవీంద్రా! మహేశ్వరపదాంభోజ ప్రియుండవగు నీ ప్రఖ్యాతి యిదివఱకే మాకు శ్రోత్రాతిథియై యున్నది. మదీయపురాకృతసుకృత విశేషంబునంజేసి నీవు నా కడ కరుదెంచితివి. నేను కృతార్థుండనైతి. నా సింహాసన మలంకరించి యీ రాజ్యము పాలించుకొనుము. నీకు దాసుండనై పరిచర్య గావింతునని ప్రార్థించినఁ గాళిదాసు బ్రాహ్మణులకు రాజ్యములా? ఓయీ! భార్యాపుత్రహీనుండనే నేను యేలికొందును? ఉదరగ వసించెద నన్న వస్త్రము లిచ్చినం జాలునని పలుకుటయు నతండు సంత

సించుచు నతని కొక దివ్యభవనము గట్టి యిప్పించి తనతో సమానమగు గౌరవముతో జూచుచు విద్యావినోదములతో గాలక్షేపము సేయుచుండెను.

సర్కసు కథ

అశ్వాణభూపతికి సకలవిద్యాపరీక్షకుడను వాడుక యున్నది. ఒకనా డమ్మహారాజు పేరోలగమున్న సమయంబున సింహ శార్దూలాది క్రూరమృగంబులు కుక్కలవలె వెంటనంటి రా భైరవుండను తాంత్రికు డరుదెంచి నృపతికి మ్రొక్కుచు దేవా! నేను మృగములచే బరిజనుల చేతంబోలె నద్భుత వినోద కార్యంబుల జేయించెద. గొప్ప గొప్ప సంస్థానముల కరిగి నా యాట జూపి పెక్కువిరుదముల నంది యుంటిని. ఆటకు సెలవీయుడు. మీ వలనగూడ సత్కారపారితోషికము లందగల నని ధైర్యముగా బలికిన సమ్మోదయు డంగీకరించి నాటి రాత్రియే కాళిదాసాది మహా కవులతో గూడికొని పురబాహ్యోద్యానవనంబున సవరింపబడియున్న దేరాలోనికిం జని యా వినోదము చూచుచుండెను.

సీ॥ గొప్పసీపున మేటిగుదెగాఁగ రెండుదూ
          లములు వైచి తదంతరమున నొక్క
యేనుఁగ నెక్కించి దానిపై రెండుసిం
          గముల నిల్పి తదగ్రకాయములను
జేర దూలమువైచి శ్రేణిగా దానిపైఁ
          బులుల నావులను దుప్పులను నిల్పి
తచ్ఛిరంబులఁ బెద్దదామువు ఘటియించి
          యున్నత్రితయంబు బందు నొకనిఁగనిల్పి

గీ॥ వానిచరమాంగముల వలమైనరుండు
దూలములువైచి యందుఁ గోతులను మహిష
ములను భల్లూకములను వరుసముగాఁగ
నిలిపి నాట్యము సేయించె నలిసభయని.

ఆ వ్యూహ చమత్కారము చూచి విస్మయము నందుచు సభ్యులందు ప్రక్కనున్న కాళిదాసకవిం జూచి,

శ్లో॥ కవీంద్ర! పశ్యమేషోయ మల్పాహారోపి ధైర్యయుక్ ।
వహత్యేకో జంతనానాం భారంమనసివాఛితం॥

కవీంద్రా! ఈ గొఱ్ఱె స్వల్పబలము గలదైనను [illegible] ఘటించినట్లు ఈ మృగములను బలపఱిచినట్లు [illegible] చూచితివి. [illegible] కాళిదాసకవి యీ క్రింది శ్లోకమును జదివెను.

శ్లో॥ కిమేషో మేషోయత్సకలమృగభారంవహతితత
ద్విచిత్రం త్రైలోక్య స్థిగతర ధురంధారణ పటోస।
మహారాజశ్రీమన్మకుటతట భాస్వద్వరమణీ
ప్రభారాజత్పాదాంబుజయుగళ ధారాపురపతేః ॥

త్రిభువనభారవాహకుండైన భోజునకు నీ మృగముల భారము వహించుట యొక చిత్రమా? అని చెప్పుటయు నమ్మానుండు వెఱగుపాటుతో గవీంద్రా! ఈ మేషము ధారానగరాధీశ్వరుండని పలికితివేల? అమ్మహారాజు శప్తుండయ్యెనా యేమి? నిజము చెప్పుము. అనుటయు సత్కవిశేఖరుం డది నాకును దెలియదు. దైవికముగా మీ రడిగిన ప్రశ్నమున కట్టి సమాధానము నా నోటినుండి అప్రయత్నముగా వచ్చినది. అని చెప్పుటయు నాజనవల్లభుం డంతటితో నా యాట జాలింపుమని యాజ్ఞాపించి యేకాంతముగా వాని దనయంతఃపురమునకు రప్పించుకొని యీ మృగము లన్నియు నెక్కడ సంపాదించితివి? ఈ సాధనము లెట్లు నేర్చితివి? అని అడిగిన భైరవుండు వీని నెల్ల పిల్లలుగా నున్నప్పుడు సంపాదించి యాట నేర్పుచుందునని యేమేమో బొంకెను.

వలసినంత ద్రవ్య మిప్పించెద నా గొర్రెను మా కిత్తువా? అని అడిగిన నా బ్రతుకంతయు దానితో నున్నది. ఇయ్యజాలనని వా డుత్తరము చెప్పెను. ఆ విషయమై వారివురకు పెద్ద సంవాదము జరిగినది. భైరవుడు రాజును వంచించు తలంపుతో నల్లే యిత్తునని చెప్పి కొన్ని కానుకలంది యా రేయి వేకువజామున నౌరులెఱుంగకుండ ప్రయాణమగుచుండ రాజకింకరుల వోయి యాటంకపరచి బలవంతమున నా గొర్రెను లాగికొనివచ్చి రాజున కర్పించిరి.

కాళిదాసకవి యా గొర్రెయొద్దకు బోయి దువ్వుచు మహారాజా! సత్కవికల్పభూజా! నీ విట్లు మేషమవై పోయితివేమి? నిన్నెవ్వ రిట్లు కావించిరి? భూభారం బెవ్వరిపై బెట్టివచ్చితివి? అట గవుల నాధార మెవ్వరు? ఏడో యనినంత మున్నీనను నే యందు నిలువక నిశ్వాసము లేక చిరకాలస్నేహము గణింపక లేచివచ్చితి? ఈ కపట మిత్రుని జూడ వచ్చితివా? తండ్రీ! నీ వజాతశత్రుండవే నిన్నెవ్వరిట్లు వంచించిరి? వదాన్యా! నన్నుం జూడక రెండు గడియలు నిలువలేకుండువాడ విప్పు డిట్లు పలంగుచుంటివి బాబూ! అని దాని పైబడి యూరక దుఃఖించుచుండెను.

మఱియు మెడం దడుముచు మోము మూర్కొనుచు వెన్నుల దువ్వుచు మెడ గోకుచు నిమిరినిమిరి దాని మెడలో గట్టిన తాడు త్రుంచి చూచి లాగి పారవైచెను. అప్పు డామేష మదృశ్యమై భోజుండై నిలు నిలు మఱ్ఱా! యెందు బోయెదవు? నీ పీచ మడంచెద చూడుమని పలుకుచు [illegible] కాళిదాసకవిం గాంచి పులకాంకిత శరీరుండై ఓహోహో? యీతడు నా ప్రాణమిత్రుడు కాళిదాస

కవియే! అహా! నే నెంతభాగ్యము? నే నిక్కడి కెట్లు వచ్చితిని? ఘోటకముఖుఁ డేడీ? మహాత్మా! రక్షింపుము. నా యపరాధము సైరింపుము అని యాతని పాదంబుల బడియెను.

అప్పుడు కాళిదాసకవి అతని లేవనెత్తి కౌఁగిలించుకొనుచు నరేంద్రా! అని కన్నీరు గార్చుచు డగ్గుత్తికతో,

శ్లో॥ స్నేహోహి వర మఘటితో నవరం సంజాత విఘటిత స్నేహః
హృతనయనోహి విషాదీ సవిషాదీ భవతి జాత్యంధః॥

స్నేహము కలిసి విడుపడుటకంటె గలియకుండుటయే శ్రేష్ఠము. నడుమ గన్నులుపోయినవాఁడు చాల విచారించును. జాత్యంధున కే చింతయు నుండదు. మహారాజా! నీవి తాంత్రికుని చేతిలో జిక్కితివేమి? నీ వృత్తాంత మెరింగింపుమని అడిగిన భోజుండు నాకిది దిగ్భ్రమముగా నున్నది. ఇది యే దేశము? ఇది యేకశిలా నగరము కాదా? అల్లాణభూపతియే కాఁడా దీనిం బాలించువాడు? మహాత్మా! నీ విందుంటివని విని పురందరపురమునుండి వచ్చుచుండ దారిలో మృగ సమూహంబు సేవింప నెందేనింబోవుచున్న భైరవుండను తాంత్రికుండు మాకు గనంబడియెను వాడు స్త్రీల నెరవెట్టుచున్నాడని విని వాని శిక్షింపదలంచి తిరుగుచుంటిమి. కావున వాడు గనంబడిన తోడనే కోప మాగినదికాదు. పాపాత్మా! నిలు నిలు, నీ పీచ మడంచెద; లీలావతి నెందుదాచితివో చెప్పుమని యదలించుచు సద్ధముగా నిలువంబడితిని. ఘోటకముఖుండు నడుము గట్టుకొని నాతో నిలువంబడి వాని మందలింపుచుండెను. దండధరుండనై యున్న నన్నుచూచి మృగములు పారిపోవ చూచెను. అంతలో వాని పరిజనులు మూగికొని మాతో గలియబడుటకు నా యత్నపడిరి. చేత నాయుధము లేకున్నను వెరవక మే మిరువురము వెనుదీయు మరలక చేతనున్న కర్రలతో వారి నాపితిమి.

ఆ తాంత్రికు డెఱ్ఱని కన్నులతో నన్ను చూచుచు నేదియో పసరు నా మీఁద జల్లి నాకు స్మృతిలేకుండ జేసెను. అంతవఱకు జ్ఞాపక మున్నది. తరువాత నేమి జరిగినదియో నాకు దెలియదు. నా మిత్రుడు నా పాటు చూచి చేయునదిలేక పారిపోయి యుండును. ఇదియే నా వృత్తాంతమని చెప్పిన విని కాళిదాసు కన్నీరు గ్రమ్మ వాడు గొర్రెగాఁజేసి యచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చి యాడించిన విధము మొదలుగు వృత్తాంత మంతయు నెఱిగించెను.

అప్పు డల్లాణుం డుల్లమున సంతోష విస్మయములు వెల్లివిరియ భోజునిఁ గౌఁగిలించుకొని మహానుభావా! కవిజనాసేవితంబులగు భవదీయ యశోవిశేషంబులు సంతతము మదీయ కర్ణపర్వములు గావింపుచునే యుండెను. నీ దర్శన లాభం బెన్నం

డను గలుగనేదు, తాంత్రికుండై రూపమున నాకు మహోపకార మొనరించెను. మీ దర్శనము సేసి నేను గృతార్థుండ నైతిని. కింకరుండ ననుటకు నియోగింపుము. పట్టభద్రుండవై యీ కవిసార్వభౌమునితో గూడ నీ రాజ్యము పాలింపుమని యత్యంత వినయముతో బ్రార్థించిన భోజుం డిట్లనియె.

సదానోత్తమా ! ఇట్లగుటకు నీకకాక యొరులకు శక్యమా ? ఇట్టి వారవగుట నే యీ మహాకవి మీ కరంబు జేరెను. మిమ్ము రాజ్యముకన్న నధికమైన వస్తువొండు యాచించుచున్నాను. అది నాకు దయచేయుడు, పరమానందభరితుండ నగుదనని యడిగిన నతడు చిరునగవుతో నీ రాజ్యమే మీ యధీనమైన నన్నొండు యాచింపవలసిన వస్తువేమున్నది ? అనుటయు భోజుండు దేవా ! మఱేమియునులేదు. ఈ మహాకవి చంద్రుడు నాకు బ్రాణము. ఈతని నాకు దయచేయ బ్రార్థించుచున్నాను. మీకు బ్రాణదానఫలంబు రాగలదని పలికిన నవ్వుచు సర్వజ్ఞుండు,

ఓహో ! ఇదియా మీ యాశయము. ఇందులకు నా సెలవేమిటికి ? మీకు నేను బ్రేష్యుండగానే ? మీ యభీష్టమెట్లో యట్లే కావించెదనని వినయవినమితోత్తమాంగుండై పలికెను.

తరువాత భోజుం డంజలిపట్టుకొని కాళిదాసకవితో.

శ్లో॥ గచ్ఛతస్తిష్ఠతోవాపి జాగ్రతస్స్వప్నతోపివా
మా భూన్మనః కదాచిన్మే త్వయావిరహితం కవే॥

ఆర్యా ! నడచుచున్నప్పుడును గూర్చున్నప్పుడును మేల్కొనునప్పుడును నిద్రబోవునప్పుడును నా మనస్సు నీ వియోగమును సహింపదు. నా తప్పులన్నియు మన్నించి ధారానగరంబునకు రావలయు. నీవులేని నగరంబు నేను సేరనొల్లనని వేడుకొనియెను. అతండుమి ప్రేమాను బంధబంధురములగు నృపతిమాటల నంగీకరించెను.

అల్లాణుండు భోజునకు గొప్ప విందు గావించెను. భోజుండు సభ ముహూర్తమున గాళిదాసు నొకపల్లకిపై నెక్కించి తాను పాదచారియై దండి పట్టుకొని నడుచుచు నా పురంబు బయలు వెడలెను.

అని యెరింగించి పిమ్మట నిట్టు చెప్పుచుండె.

164 వ మజిలి

యక్షుని కథ

దత్తునివలన దన యక్కయగు రత్నపటికయున్న యిక్క యెఱిగినది మొదలు సువర్ణపటికి యామెం చూచువేడుక పెచ్చు పెరుగ భర్తతో మనోహరా !

మఱి మిప్పు డా యక్షశైలమునకుం బోవలయును మీ మిత్రు డా కథ యెఱింగించి మరల గనంబడలేదేమి ? మనతో వచ్చి యా పర్వతమును చూపించునేమో యని యడిగిన సువర్ణనాభుం డు ప్రాణేశ్వరీ ! అతం డామాట చెప్పిన తరువాత నిదిగో వత్తునని యెందో పోయెను. తిరుగా గనంబడలేదు. వాని నిమిత్తము పట్టణమంతయు వెదకితిని. తక్కిన మిత్రులం జేరలేదు గోణికాపుత్రుడు రాజపుత్రుని మిత్రుడై యున్నవాడని యాతడే చెప్పెను. వానిం జూడ నేడు పోయితినికాని యతఁ పురములో నుండుటచే నా వార్త వానికి దెలియజేయువారే లేకపోయిరి. మరల రేపు పోయి చూచెద. నా మిత్రులం దరు వచ్చువరకు నిందుండవలయును. తరువాత మీ యక్కం చూడ బోవుదము. గురుతులు వ్రాసికొంటినని చెప్పిన విని యమ్మగువ డిగులుబోవ నిట్లనియె.

బుధ్యపవరా ! మే మిద్దఱము మేక గర్భజాతలము. చిరకాలము క్రిందట విడిపోతిమి. దైవికముగ దాని సేమము దెలిసినది ? కాలవ్యవధి సహింపఁ గలనా ! మీరే చెప్పుడు. నన్నక్కడ జేర్చి మీరు వెంటనే రావచ్చును. మీ మిత్రు లందరును గలిసిన వెనుక నందు దీసికొనిరండు. బయలుదేరుఁడు అని ధైర్యము దోపఁ బ్రార్థించినది. అతం డంగీకరించెను.

వారిద్దరు శుభముహూర్తమున నుత్తమతురగా రూఢులై దతు డెఱింగించిన మార్గము ననుసరించి పోవుచు గురుతుల చూచుచు సత్వరముగా బోయిబోయి నేడవనాఁ విమర్శించి మెట్టలదాటి వృక్షలతాదుల బరిశీలించుచుఁ దిరిగి తిరిగి పది దినముల కా శైలము గనుంగొనిరి. రాత్రి దత్తునికి గనంబడినట్లె విద్యుత్ప్రభ వారికిఁ గనంబడినది కాని యప్పుడు పోలేక యారేయి నందు వసించిరి.

రాత్రియెల్ల సువర్ణపదిక నిద్రబోవక రత్నపదిక నెప్పుడు జూతును, ఎప్పుడు కౌగలించుకొందు నెప్పుడు మాటాడుదునని తలంచుచు జాగరము జేసినది. సూర్యోదయమైనది. చీకటు లంతరించినవి. బాలాతపముచే దిక్కులెర్రబడినవి. పక్షులు కులాయముల విడిచి నలుదెసలకు బారుచుండెను అప్పుడు సువర్ణపదిక సువర్ణ నాభుని చెట్టఁ బట్టికొని యా మెట్ట నెక్కుటకుఁ బ్రారంభించినది. దారిలేదు విషమ పాషాణ కంటకాదులచే దుర్గమమైయున్నను జేతులతో నాసి కొమ్మలఁబట్టికొనుచుఁ గొండెల దుముకుచు మెట్టల నెక్కుచు బొదల దూరుచు జాము ప్రొద్దెక్కువరకు నెగ బ్రాకి యతికష్టమున మీదఁ యక్షాలయ ప్రాంగణవేదికకు జేరిరి.

ఒడలు చీరికొనిపోయినది మోమున రక్తము స్రవించుచున్నది కట్టిన కలువలు పీలికలైనవి. అంతలో సువర్ణపదిక కాలుజారి పడినది మోకాలునను గాయ [illegible] గాచుచుండెను. సోదరీదర్శనలాలసయగు నా నతి [illegible] [illegible] గట్టిదనము స్ఫటికమణి శిలచేఁ గట్టబడి సూర్యకాంతులు [illegible] మెరు

మిట్లు గొల్పుచున్నవి. అలకాపురంబునంగల పుష్పజాతులన్నియు నందు నాటబడి యున్నవి. షడృతువుల నందుగట్టిపెట్టినట్లన్ని కాలముల పూవులు వికసించి వాసనల వెదజల్లుచున్నవి. ప్రహరార్థకాలమందు విశ్రమించినంత వారి యాయాసమంతయు నంతరించినది.

యక్షాలయమున ద్వారశాఖలుగా నమర్పఁబడిన రత్నపు లయందు లోపలి దివ్యదీపములు ప్రతిఫలించి రాత్రుల విశేష తేజము వ్యాపింపఁజేయుటచే నా గిరిక్రింద నొక చక్కి వసించుట గనంబడును. ఆ తేజమే లేనిచో నా యక్షాలయ మందున్నదని బ్రహ్మ తెలిసికొనఁజాలఁడు. అందున్న రత్నకాంతులు పుష్పవాసనలు సువర్ణనాభుని హృదయమునకు మిక్కిలి యక్కజము గలుగఁజేయ దాపునకుఁ బోయి పరీక్షించు చుండెను.

అప్పుడు సువర్ణపదిక మెల్లగా గుహాముఖద్వారంబున నిలువంబడి అక్కా! రత్నపదికా! అక్కా! రత్నపదికా! అని పెద్దయెలుంగున యక్షభాషతో బిలిచినది. ఆ ధ్వనివిని రత్నపదిక తటాలున లేచివచ్చి తలుపుతీసి యెదురనున్న సువర్ణపదికం జూచి! నీ వెవ్వతె వనటోయి అంతలో అమ్మ! నీచెల్లెలి! నాముద్దుచెల్లెలు సువర్ణపదికయే. తల్లీ! యెట్లు వచ్చితివేయని గాఢాలింగనము సేసికొనియెను. సువర్ణపదిక నానందబాష్పములతో బ్రత్యాశ్లేషము గావించి సంతోషముచే గంతమురాక డగ్గుత్తికతో అక్కా! సేమముగా నుంటివా? బావ యేడీ? నిన్ను జూచి మూడుసంవత్సరములైనది. ఇక జూపు వోరక దేయనుకొంటిని. దైవికముగా వచ్చితినని చెప్పినమాటయే చెప్పుచు నడిగిన మాటయే యడుగుచుండ రత్నపదిక యానందబాష్పములచే జెల్లెలిశిరము దడుపుచు నిట్లనియె.

సహోదరీ! అక్కటా! నీకొఱ కెంత పరితపించుచుంటిననుకొంటివి! మీ బావయు నీమాట దలపెట్టినప్పుడెల్ల కన్నుల నీరు నింతురు. మే మిందుంటిమని యెవ్వరు చెప్పిరి? ఎందుండి వచ్చితివి? అలకాపురంబున మన బంధువులు స్నేహితులందరు కుశలముగానున్నారా? కుబేరధూర్త దేమిచేయుచున్నాడు? ఎప్పుడైన మమ్ము దలపెట్టునా? మే మిందుచేరి హాయిగా సుఖించుచున్నాము. ఈ గహ్వరాంతరము లోపల పెద్దపట్టణమంత యున్నది. అలకాపురంబునంగల వింతవస్తువులు రత్నంబులు మీ బావ తీసికొనివచ్చి యుంచెను. నీవు దాపునలేని కొదవ తప్ప నేలోపము లేదు. నీ వప్పుడు మాతో రమ్మనిన సంగీతలాలసవై వచ్చితివికావు. మేము వచ్చిన తరువాత జరిగిన కథయంతయు జెప్పుమని అడిగిన సువర్ణపదిక యిట్లనియె.

మీరులేని నగరములో నేనుమాత్రము వసింతునా? సంగీతాభ్యాసవ్యసనంబున నంజేసి మీతో రాననంటి. రాజరాజు మనకుటుంబముపై నీసుబూని యపరాధముల విమర్శింపదయ్యె. వాని బానిసవాడు నన్ను నిర్బంధింప నిష్టపడక వాని యపరాధము

లేనికి దెలియజేయ వినిపించుకొనలేదు. మీ రెండుంటిరో యెరుగను. అప్పటొక సిద్ధుని యుపదేశంబున నొకశైలమున కరిగి శంకరు నారాధించితిని. దైవవశమున నందు వచ్చిన సువర్ణనాభుడను మహాపండితుం బెండ్లియాడితిని. వానితో దేశములు దిరుగుచు ధారానగరంబునకు వచ్చితిమి. అందు వీరి మిత్రుడు దత్తకుండనువాడు మీవల వృత్తాంతమంతయు నెరింగించిన వచ్చితిమని పలుకుచు అక్కా! వారన్నట్లే చేసితిని. మీయక్క జూచిన తోడనే నామాట మఱచిపోవదునని యాక్షేపించిరి. నాథ రత్నారిట బున్నగారి విశేషముల జూచుచున్నారు. వచ్చి యాతిథ్య మిమ్మని చెప్పిన సంతసించుచు నాకాంత లేచి యర్ఘ్యపాద్యాదులుగొని ద్వారదేశంబునకుబోయి సువర్ణనాభు నాదరించుచు లోపలికి రమ్మని చెల్లెలిచే జెప్పించినది.

సువర్ణనాభుండు మందిరాంతరమ్మున కరిగి రత్నపదిక జూప భార్యతో గూడ నందలి విశేషములన్నియు జూచుచు విభ్రాంతినొందుచు నయ్యవస్థ స్వప్నగతం బని తలంచుచుండెను. రత్నపదిక వారియుభర మృష్టాన్నములచే సంతృప్తులం గావించినది. ఇష్టాలాపములచే వారు నాటి దివసము ద్రుతగా వెళ్ళించిరి. దివసకరుం డపరగిరి పరిసరము సేరునంత యక్షుం డాకాశమార్గంబున నొక మయూరమును జేతంబూని యాత్మీయనివాసమున కరుదెంచెను.

రత్నపదిక సువర్ణపదికతోకూడ భర్తయొద్దకుబోయి పాద్యమిచ్చి ముసిముసి నగవులు వెలయింపుచున్న సువర్ణపదికం జూపుచు నది యెవ్వతయో యెరుగుదురా? అని యడిగిన నతం డామెం జూచి యోహోహో! సువర్ణపదికయా! యెప్పుడు వచ్చినది? ఎట్లు వచ్చినది? మగని సంపాదించినదా? యేమి! పలుకుచు దగ్గిరకు జేరదీసికొని గారవించెను.

సువర్ణపదికయు నతనికి నమస్కరించుచు దనవృత్తాంతమంతయు నెరింగించినది. యక్షుండు మందహాసము గావించుచు నాపండితుండేడీ? ఇందున్నవాడా? అని అడిగిన రత్నపదిక పుష్పవాటికలో నున్నవాడని చెప్పినది. సువర్ణపదికపోయి తీసికొనవచ్చినది. అతండు యక్షునకు నమస్కారము గావించెను. యక్షుడు వారిం జుచు మీరు భూసురులు పండితశ్రేష్ఠులు మీరు మాకు వందనీయులు మే మాశీర్వచన పాత్రులమని పలికిన సువర్ణనాభుండు భూసురులకన్న దివిజులు లెక్కువవారుకారా? మనుష్యులకు దేవతలు వంద్యులని యుక్తియుక్తముగా ననువదించెను.

ఆ విషయమై యిరువురకు గొంతసేపు ప్రసంగము జరిగినది. అందు సువర్ణనాభుని విద్యాపాటవము తేటపడుటయు యక్షుడుమిగుల సంతసించుచు నతని [illegible]గా గౌరవించి యర్చించెను. సువర్ణపదిక యక్షునితో బావా! నీవు నిత్యము నెందు [illegible]సందువు? నీవు తీసికొనివచ్చిన మయూర మెక్కడిది? వింతలేమైన అడిగిన నతం డిట్లనియె.

ఈసందడిలో నామాట చెప్పుట మఱచిపోయితిని. నేను భూమియంతయు దిరిగి వచ్చుచుందును. ఒకనాఁడు నే నొక యరణ్యమార్గంబున వచ్చుచుండ నొకచోట మృగముల నాడించువాఁడొకఁడీ నెమలి కాలి తాడు జారిపోయిన నిదియెగిరి వృక్షాగ్రముల వసించినది. దానిం బట్టికొనలేక విసిగి చంపుటకు రాళ్ళు విసరుచుండ జూచి దీని నెత్తుకొని తీసికొని వచ్చితిని. ఇదియే దీనికథ. పెంపుడిదో యడవిదో నాకు దెలియదు దీనిం దెచ్చినవేళ మంచిది మిమ్ము జూడగంటిమి నీకు గానుక నిచ్చెద గైకొనియెదవా! అని అడిగిన సంతసించుచు సువర్ణపదిక దానిం దీసికొనివచ్చి విమర్శించుచు నీలకంఠమా! నీ వభిఖ్యచే శంకరుం బోలితివి. ఒక్కమాఱిప్పు తాండవము సేయుము. అని పలుకుచు నాహా! భగవంతుఁడను చిత్రకారుఁడు దీని కెన్నిరంగులు వైచెనో! అని వింతగా జూచుచు నది బెదరకున్న మెడ దువ్వి దువ్వి మెడకు గట్టబడియున్న తాయెత్తును సడలించినది.

అప్పు డామయూర మొకసుందరియై నిలువంబడినది. అయ్యువతీ వతంసమును జూచి రత్నపదికము సువర్ణపదికయు వెఱగుపడుచు సమీపించి యిట్లనిరి. తల్లీ! నీ వెవ్వని యిల్లాలవు? నీపేరేమి? ఇట్టి నిగూఢపురూపు ధరించి యుంటివేల? నీ యుదంత మెఱింగింపుమని యడిగిన నాప్రోయాలు నలుమూలలు సూచుచు విస్మితితో గాంతలారా! మీ రెవ్వరో నే నెఱుంగ నకారణవాత్సల్యముతో నన్ను బ్రతికించితిరి. మీకడ నిజము దాచరాదు. వినుండు. నేను ధారానగరాధీశ్వరుండైన భోజమహారాజు భార్యను. నాపేరు లీలావతి యందురు. నే నభాగ్యవశంబున భర్తకెడమై యడవిలో గ్రుమ్మరుచు ఘోటకముఖుండను విద్వాంసుని యాశ్రమమున నరుగుచుండ నొక తంత్రజ్ఞుని మాయా మహిమచే మయూరమునైతినని తనకథ యంతయు నెఱింగించెను.

ఆ వృత్తాంతము వి[illegible] య[illegible]ండు గుంటపై [illegible] అమ్మా! [illegible] పుత! [illegible] మృగములన్నియు [illegible] వెదకి పట్టికొ[illegible] చూచుచు.

తల్లీ! లీలావతీ! మహానుభావుండైన కాళిదాసుం [illegible] యిల్లాలవా? అయ్యారే! మేమెంత ధన్యులము. [illegible] పవిత్రమైనవి. అమ్మా! నీకు వచ్చిన భయములేదు. నిన్ను [illegible] దీసికొనిపోయి నిన్ను నీ భర్తతో గూర్తుము అని యూఱడించెను.

సువర్ణనాభుం డా మాట విని అమ్మా! నీకు సహాయము చేసినవాఁడు ఘోటకముఖుండనువాఁడా? అతఁడు నామిత్రుఁడు. తరువాత నతఁ డేమయ్యెనో యెఱుంగుదువా? అని అడిగిన [illegible] నాకేమియు దెలియదు. [illegible] [illegible]. [illegible]. నిమ్మట నేనొకవలుతెలియక నెమలినైపోవుటచే బూర్వస్మృతి తప్పిన

దని చెప్పి మీరెవ్వరు? కాళిదాసు నెరింగినట్లు మాట్లాడుచున్నారు. వారితో మీకు పరిచయ మెక్కడ కలిగినది? మీవృత్తాంతము చెప్పి యానందింపఁజేయుఁడని వేడిన సువర్ణపదిక తమ వృత్తాంతమంతయు నెరింగించినది.

ఆ కథవిని లీలావతి హరిపుత్రం గౌగలించుకొని సుదతులారా! మీరు దేవతలు. మీదర్శనముచేసి మనుష్యులు కృతార్థులగుదురు. నేను ధన్యురాలనని పొగడుచు భోజునివృత్తాంతము మీకేమైన దెలిసినదియా? అని అడిగిన యప్పండు రేపు పోయి తెలిసికొనివచ్చెద నీవు విచారింపవలదని యూరడించెను.

రత్నపదిక యారాజభార్యను గుహాంతరమునకు దీసికొనిపోయి యందలి వింతలన్నియుం జూపెను. మనుష్యలోకములో నట్టి యలంకారములుండవు. కావున వానిం జూచిన విభ్రమము గలుగకమానదు వారారాత్రి విందులారగించి గుహాప్రాంగణమందున్న స్ఫటికశిలావేదికపై గూర్చుండి యిష్టాలాపము లాడికొనుచున్న సమయంబున రత్నపదిక భర్తకిట్లనియె.

మనోహరా! ఇక్కందరమందిరము మనుష్యులు తెలిసికొనజాలరనియు నేకాంతప్రదేశమనియుం జెప్పితిరే! ధారానగరంబున మీరిమిత్రు డెవ్వడో చెప్పెనట! వాని కెట్లు తెలిసినది? మీరు నాతో నన్నమాట యసత్యమా? అని అడిగిన యప్పుడు తరుణీ! మఱచితివా? నాతోక బ్రాహ్మణుడు దారితప్పి రాత్రివేళ మనయింటికి రాలేదా? వానింజూచి నీవుసిగ్గున లోపలికిఁబోయితివి జ్ఞాపకములేదా? తరువాత వాని నాకుదాసుగా శపించితిమి. ప్రార్థింప సంవత్సరమే యాదుతన నుండునట్లు కరుణించితిని. అతండే వారికివార్త చెప్పియుండును అనిపలుకుచు సువర్ణనాభునితో నార్యా! మీతోమాయున్న యిక్కడ యెఱింగించినవాడు ఏమయ్యెను? అతఁడిట రాలేదా? అని అడిగిన నతండు హాహాకారము గావించుచు నిట్లనియె

అయ్యో! నామిత్రుడు సంతోషాతిశయంబునఁ గావ్యప్రవృత్తి మఱచి మి తరంగెఱింగించెనది మనసుపకారమైనది. అతండు స్త్రీయై పోయినది యెవరు [illegible] రనవు వెదకితిని ఎందునుం గనంబడలేదు అహా! [illegible] గాను అం[illegible] పురంధరుండగు నామిత్రుడు పత్తుం దివ్యం మ[illegible] స్త్రీయై పూర్వస్మృతిలే మున్నాడా? కట్టా! అయిక్కట్లు [illegible] మహాత్మా! అతని [illegible] కిదా మనమందరము గలిసికొంటిమి [illegible] [illegible] పుంస్త్వప విముక్తి గావింపవలయునని వేడుకొ[illegible].

రత్నపదిక [illegible]! అయ్యో! పాపము స్త్రీయైపోయెనా? [illegible] [illegible] మనకు లేదు. [illegible] [illegible] [illegible]. సుపర్ణపదికయు [illegible] [illegible] [illegible] అతఁడు సుఖముగా వెళ్ళించిరి.

మరునాడు యక్షుండు వాడుక ప్రకారము బయలుదేరి యాతంత్రజ్ఞుడు చేయు కపటంబులం దెలిసికొనుటకై యాతడున్న యరణ్యమునకుంబోయి ప్రచ్ఛన్నముగా మృగములను బక్షులను పరామర్శింపుచు గావలివారలు చూడకుండ నొకచిలుకనెట్లో పట్టుకొని చేతిపై నెక్కించుకొని నాడు పెందలకడ నింటికివచ్చి సువర్ణపదికం జేరి బాలా! యీవేళ నీకీకీరమును దెచ్చితిని. దీనింకూడ స్త్రీని గావింతువా? యని పరిహాస మాడుటయు సువర్ణపదిక యాచిలుక నందికొని ముద్దాడుచు గీరమా! నీవుకూడ మయూరమువలె మనుష్యకాంతవు కావుగదా! అవును. సందియమేలా? ఇదిగో మచకు దాయెత్తు గట్టబడియున్నది. అని పలుకుచు నాతాయెత్తు లాగిపారవైచినది

దివ్యమంగళ విగ్రహము సర్వావయసుందరము గలిగి యక్షకాంతల సిగ్గుపరచుచు నొకసుందరి వారిముందర నిలువంబడినది. పదనాలుగేడుల ప్రాయము చక్కనిమొగము సంపూర్ణలావణ్యము గలిగి మెరయుచున్న యా బాలికారత్నమును జూచి వెరగుపాటుతో లీలావతిపుత్రీ! నావలె నీవుకూడ నాకపటాత్మునిచేతిలో బడితివా? అయ్యో! చిన్నదానవు. తల్లిదండ్రుల చాటుదానవు. నీ పేరేమి! ఎవ్వని భార్యవు? నీ వృత్తాంతము చెప్పుము. వీనిచే నెట్లుచిక్కితివి? అని యడిగిన నాచిన్నది తెంతల్లవోయి చూచుచు నిట్లనియె.

దేవీ! ఇప్పుడు నామది భ్రమచెందుచున్నది. ఇది స్వప్నమా? నిజమా? ఇది యే దేశము నేనిక్కడ కెట్లువచ్చితిని? మా తలిదండ్రులేరీ! అవఏలో క్రూరాత్ము డెవ్వడో మమ్ము వెరపించెనే. అమ్మా! నా పేరుమల్లిక. బ్రహ్మదత్తుండను విప్రునికూతురను. ధారాధీశుడను పండితునిభార్యను. నా భర్త నన్ను వివాహమాడి తనమిత్రుల నత్తవారలంచూడ ధారానగరంబున కరిగి వెండియు రాడయ్యె. నా యనుమతి మా తలిదండ్రులు నన్ను వెంటబెట్టుకొని ధారానగరంబున కరుగుచుండ దారిలో నొక క్రూరుడు మాకడ్డమై యదలించెను. అంతవరకు జ్ఞాపకమున్నది. తరువాత నేమి చేసెనో యేమైతిమో తెలియదని తన కథ యంతయుం జెప్పినది.

సువర్ణనాభుం డావార్త విని యేమేమీ! నీవు ధారాధ[illegible] మిత్రుడు. అన్నన్నా! యెట్టియాపదం జెందితివి! నీ తల్లిదం[illegible] వీని కట్టులో బడియుందురు నీవు చింతింపకుము. మేము ధారానగరంబునకు బోవుచుంటిమి. నా మిత్రునితో గూర్తుము అని యూరడించి యక్షేంద్రా! ఆ దురాత్ముడు పట్టియున్న మృగములన్నియు నిట్టివేసుడే! మీరుపోయి మరికొన్ని మృగములం బట్టుకొని తెచ్చియు నిట్టిప్రకారము సేయవలయు వాని శిక్షించుటకు మరియవలయునని ప్రార్థించెను.

సువర్ణపదిక [illegible] మల్లికను [illegible]
ఒడిలో జేర్చి యాదరించి యూరడించెను.

ఆ మరునాడుదయంబున యక్షుండు వెండియు బయలుదేరి యా భైరవుడున్న యడవికిబోయి తిరోహితుండై వాడు సేయుపనుల బరీక్షించి చూచుచుండెను. ధారానగరంబున గాళిదాసుం గౌరవింప నిమిత్తము గొప్పసభ జరుగుననియు నప్పటికి మృగములతో కూడ నీవువచ్చి వినోదముల చూపించి గొప్పకానుకలంది పొమ్మని భోజనృపాలునిమంత్రు లాభైరవున కాహ్వానపత్రిక నంపిరి.

ఆ భైరవు డందుల కామోదించి నాటి మధ్యాహ్నము బరువుమోసెడుగాడిద నొకదానినిమెడలో వేరొక తాయెత్తును గట్టి మేకను గావించి దీనింగోసి నేడు కూరగా వండుమని వంటవాని కర్పించెను. వాడు దానింగోయుటకు చెట్లమాటునకు దీసికొని పోయెను. ఆ మార్పులన్నియుం జూచుచున్న యక్షుండావంటవానింజేరి యోరీ! నీకి రత్నకంకణ మిచ్చెద నీమేకం జంపక నాకిత్తువేయని యడిగిన వాడు కనుసన్న సేయుటయు రహస్యముగా నాకడియము వానికిచ్చి యా మేక నెత్తికొని గగనమార్గంబున దనయింటికిం బోయెను.

వంటవాడు వేరొక మేకను స్వల్పవిత్తమునకుగొని కోసివండి భైరవున కాహారముగా నిడియెను. యక్షుండా మేకతో నెలవునకరిగినంత నందరు మూగికొని వీడెవ్వడో యని యాలోచించుచు మెడలోని యోషధి లాగిపారవైచిరి. ఆమేష మొక్క చక్కని పురుషుండై నిలువంబడి నలుమూలలు చూచి హా! పాపాత్మా, ఎంతపనిచేసితిరా? ఛీ, ఛీ, నీవేనరకమునకు బోవుదువో గురుద్రోహీ! దయాసింధువగు నమ్మహాత్ము శిరంబు పగుల నెట్టి పాషాణము వైచితిరిరా? కృతఘ్నా! కనంబడవేమి? యెందు బోయితివి? అయ్యో! నా గురువు నాదైవము బలవన్మరణము నొందె నతనికళేబర మేమిసేసితివిరా? అని యూరక దుఃఖించుచుండెను. సువర్ణనాథుండు విమర్శించి చూచి యోహో! వీడు నా మిత్రుడు నారాయణుడు. వానిచేతిలో బడెనా? అయ్యో! పాపం మల్లిక వీడు ధారానగరమున కరిగెనని చెప్పినది. ఈ యంతరాయమెరుగదు. నారాయణా! నాదెసచూడుము. నేనెవ్వడనో యెరుగుదువా? ఎవ్వనినో నిందించుచుంటివి? వాడెవ్వడు? నేను నీ మిత్రుడ సువర్ణనాథుడనని పలికినతోడనే యతండు కన్నులెత్తిచూచి యౌరా! ఏమిమిత్రమ! నీ వెక్కడనుండి వచ్చితివి? తక్కినమిత్రు లిందుండిరా? అని పలుకుచు సువర్ణనాథుని గౌగలించుకొని హృదయంబున గల ప్రీతిని వెల్లడించెను.

పిమ్మట సువర్ణనాథుండు మిత్రమా నీ వృత్తాంతము కొంత నేను నీ భార్యవలన వింటిని. ఆ వాల్గంటి యిందున్నది మీ యిద్దరు నొక్కనిచేతిలోనే చిక్కి యొక్కచోటనే యుంటిరి. అని యక్షునివలన రక్షింప బడినవిధ మెరింగించెను. తన భార్యవృత్తాంతము విని నారాయణుండామెంజూచుటకు మిక్కిలి తొందరపడియెను. ఇంతలో నా వార్తవిని మల్లిక గృహములంబునకువచ్చి భర్తంజూచి సిగ్గుచే దాపునను బోలేక కన్నీరు గార్చుచు నిలుచుండినది

చారాయణుండు తటాలున నారమణిం గౌగిలించుకొని యక్కునం జేర్చికొని కన్నీరు దుడుచుచు సాధ్వీ! నీ తెరంగువింటిని. నన్ను వాడు గాడిదం జేసి బరువు మోయించుచుండెను. చంపుటకై మేకం జేసెను. క్షణము దాటిన కాలఘటంబుగం జనువాడనే యప్పుడు రక్షించి నీకును నాకునుకూడ నాయన చేతం డి దుఃఖింపకుము. మీ తలిదండ్రులకూడ దీసికొని రాగలందని యోదార్చుచు యక్షకాంతల బంధుత్వము దెలిసికొని లీలావతి వృత్తాంతమాకర్ణించి పరమానందభరితుండై యా భైరవునికథ యంతయుం జెప్పి వాని సంహరించుటకు తోడురమ్మని యక్షుం బ్రార్థించెను.

యక్షుండు చారాయణునిమాట విని బాబూ! వాడు మంత్రతంత్రముల నేరిం గినవాడు. వానిచేత జిక్కినేని నాపనికూడ పట్టగలడు. వానిని బరిభవించు తెరగు మరియొకటి గలదు వినుము వాడు పదిదినము లలో ధారానగర మరుగగలడు. కాశి దాసుం గౌరవించుటనిమిత్తమై పెద్దసభ జరుగునట. ఆ సభకు వీడు బోవుచున్నాడు. మనము కూడ నాటి కచ్చటికిబోయి వీని దుర్నయమంతయు నా రాజున కెరింగించి యా నృపతిచే వాని శిక్షింపజేయుద మిదియే నాకు దోచిన యూహ. మీరుకూడ నాలోచింపు డని పలికెను. అందరు నందుల కొప్పుకొని ధారానగరమ్మునకు బోవ ముహూర్తము నిశ్చయించు కొనిరి.

ఈలోపల నాభైరవుం డెందున్నాడో? యా వీటి కరుగుచున్నాడో లేదో చూచివచ్చెదనని పలికి యమ్మరునాడు యక్షుండు మరల నాతడున్నయెడ పరికింబోయెను. వాని పరివారమంతయు ధారానగరంబునకు బోవుచుండెను నడుమనడుమ నివసించు చుండిరి.

మేకనమ్మిరక్షన్న కందణము సంపాదించి పసి యొక మేకమాంసము పెట్టెనని పరోక్షపరిచారకుడు భైరవునితో జెప్పి యాశప్పుపట్టి యప్పగించెను. భైరవుడు క్రోధ భైరవుండై బాసిన వానిని శిక్షించి అక్కటా! ఎవ్వడో మామృగముల రహస్యము తెలిసికొని వెనువెంట దిరిగి మృగముల బలము దీసికొనిపోవుచున్నాడు. తెలిసికొనలేక పోయితిని. అక్కటా! ఆ బాలభాగ్యమృగముల మాంసము తిని దీసిదీర్చికొంటి ననుకొంటి. తప్పినది. అనివానింబట్టి కొనుటను రహస్యముగా వెక్కండ్రపగూఢచారుల నియోగించి పట్టియిచ్చినవానికి గొప్ప పారితోషిక మిత్తునని దెలియ జేసెను.

ఆ రహస్యము యక్షుం డెరుగడు. తిరోహితుండుగాక మెల్లగా మృగ ములతో నడచుచున్న సమయంబున వాని వెంట నడచుచుండెను. గూఢచారుం డొక డతనిబట్టికొని భైరవుని కర్పించి వీడే మేవబోయుడు వెంట వెంట దిరుగుచున్నాడని తెలియజేసెను. అప్పుడు భైరవుడు కోపముతో దొత్తుకొడుకా! మృగముల నెత్తికొని పోవుచున్నావా? నీ పని యిక జూచుకొమ్ము అని పలుకుచు గట్టిగ బట్టికొని నెత్తిపై మందుపద్ది లాయెత్తుగట్టి పెద్దగాడిదం గావించెను.

యక్షుండైన నేమి ? యింద్రుండైన నేమి? ప్రారబ్ధమనుభవింప వలసినదే గదా! భైరవుం డట్లు పెక్కండ్ర మృగముల జేసి తనకు బెద్ద కానుక దొరకినదని యసతో నా మృగసమూహముతో గూడ ధారానగరమున కరిగెను.

యక్షుండానాడును రాలేదు మరునాడును రాలేదు. మూడవనాడును రాలేదు. యక్షపత్ని మిక్కిలి దుఃఖించుచు సువర్ణనాభునితో నార్యా ! నా భర్త యెంతపనియున్నను వరుసగా రెండు రాత్రుల కన్న నెందును నిలువడు ? ఏదో యాపద కలిగినది. ఆ పాపాత్ముడు వారిం బట్టుకొని బంధించెను కాబోలు అయ్యో ! దైవమా ! నే నేమి చేయుదును. మహాత్మా ! యుపాయ మాలోచింపవా ? అని శోకించుచు బలికిన నూఱడింపుచు సువర్ణనాభుం డిట్లనియె.

తల్లీ ! నీవు విచారింపకుము. యక్షుం డెందున్నను వెదకికొని రాగలము. మఱియు వాఁడు మృగములతో గూడ సభాదివసంబునకు ధారానగరంబున కరుగునని నీ భర్త చెప్పియున్నాడు. మన మందఱము నాటి కందుఁ బోవుదము. అన్ని కార్యములు దీరగలవని చెప్పెను. ఆ మాట కందరు నేకగ్రీవముగా నంగీకరించిరి. మంచి ముహూర్తమున బయలుదేరి యందరును కొన్ని నాళ్ళకు ధారానగరంబు చేరిరి.

అని యెఱింగించునవుడు వేళ యతిక్రమించినది. తదనంతరో దంతంబవ్వలి మజిలీ యందు చెప్పదొడంగెను.

185 వ మజిలీ

భోజరాజపుత్రుండు చిత్రసేనుఁ డొకనాడు గోణికాపుత్రునితో నేకాంతప్రదేశమున గూర్చుండి యిట్లు సంభాషించెను. మిత్రమా ! పూర్వజన్మ కర్మ ఫలంబులు కడు విచిత్రములు సుమా ! సుఖమిశ్రితమైన దుఃఖము దుఃఖమిశ్రితమైన సుఖము గలుగుచుండును. కాని కేవల మేదియో యొకటి స్థిరముగానుండదు. చారుమతి సంయోగంబు సంతోషదాయకంబు. దాన నానందింపు చుండ నిపుడొక దుర్వార్త వినంబడినది అది పరమరహస్యమైనను నీ వాప్తుండవుగావున జెప్పుచుంటి వినుము. నా చెల్లెలు రుక్మిణి చరిత్రము శంకాస్పదమై యున్నది. అది గర్భవతియైనట్లు తెలియవచ్చినది. వెనుక దాని గుఱ్ఱమెక్కి యొక పురుషుఁ డుద్యానవనములోనికి వచ్చెను. ఆ పరీక్షకై నేను బోయిన చారుమతిం జూపుచు నిదియే వచ్చినదని బొంకినది. స్త్రీ లెఱింగిన మాయలు బృహస్పతికిని శుక్రాచార్యునికి గూడ దెలియవని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. మా తండ్రి దాపున లేక పోవుటచేత నీ భారము నా మీద బడినది. చారుమతి మోహములో బడి నే నొండు విచారించితినికాదు. ఇప్పుడేమి చేయవలసినది ? యుపాయ మేమి ? ఈ యుల్లంఘలు వినిన దండ్రిగారు చాల కోపింతురు. ఏమనెదవు ? కర్తవ్య మూహింపుమని యడిగిన గోణికాపుత్రుం డిట్లనియె.

రాజపుత్రా! సోదరీగర్భకారణ మెవ్వడో తెలిసికొని వ్రాసితే మా మానవతి నిచ్చి వివాహము గావింపవలయు. రుక్మిణి సామాన్యుని వరింపదు. రాజకన్యలకు గాంధర్వ వివాహం ముత్తమముగాదే? మరియు మీ తండ్రిగారి వార్త మరల దెలిసినదా? మొన్నటి జాబులో జాల దాపునకు వచ్చితిమని వ్రాసిరే. కాళిదాస మహాకవి నందలముపై నెక్కించి తాను పల్లకీతో నడచివచ్చుచున్నారట కాదా? తరువాతి వార్త లేమని యడిగిన రాజపుత్రుం డిట్లనియె.

మొన్నటి వార్తకన్న గ్రొత్తవార్త లేమియు దెలియవు. నేడో రేపో రాగలరు. వత్తురనిన నాకు గుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి అని మాటాడుకొనుచున్న సమయంబున ప్రధానామాత్యు డరుదెంచి రాజపుత్రు నాశీర్వదింపుచు భర్తృదారకా! మహారాజుగారు రేపు సూర్యోదయమునకు వత్తుమని యిప్పుడే వార్తనంపిరి. వెనుక వారు వ్రాసిన ప్రకారము పట్టణమంతయు నలంకరింపజేసితిమి. నానా దేశభూపతులకు నాహ్వానపత్రికల నంపితిమి. పండితులు కవీంద్రులు వేనవేలు వచ్చి యుండిరి వచ్చుచున్నారు.

భైరవుండను వేషవినోదకారుని వారే రప్పింపుమని వ్రాసియున్నారు. వాడును వచ్చి తోటలో విడిసియున్నాడు. నాటకులు పాటకులు లక్షోపలక్షలు వచ్చుచున్నారు. వెనుక సంగీతము పాడిన వేడియ సపరివారముగా వచ్చినది. మహాసభాదివసంబున నూరకయే సంగీతము పాడి యాకాళిదాసకవి యాశీర్వచనమునకు బాత్రురాల నగుదునని తెలియజేసినది. మరియు గోనర్దీయుడు కుచుమారుడు లోనగు విద్వత్ప్రభువులు వచ్చియున్నారు. వారందరకు దగిన నెలవు లేర్పరచితిమి. పట్టణమంతయు గ్రొత్తవారిచే నిండింపబడియున్నది. రేపు ప్రొద్దున్న మేళతాళములతో వారికి మన మెదురేగవలయును. మీరుగూడ రావలయునని నివేదించిన సంతోషించుచు రాజపుత్రు డంగీకారము సూచించుచు మంత్రి నభినందించెను.

గోణికాపుత్రుడు గోనర్దీయుని గుచుమారుని రాజులంటివి. వారియుదంత మెరుగుదువా? అని యడిగిన మంత్రి పేరులు మాత్రము వినియుంటిని. వారి యుదంతము నాకేమియుం దెలియదని యుత్తరమిచ్చెను. రాజపుత్రునకు జేయవలసిన కార్యములన్నియు నెరింగించి ప్రధాని యరిగెను. పిమ్మట జిత్రసేనుం డాహ్యాళియెల్ల రుక్మిణీ గర్భధారణము గురించియు జారుమతీ సంబంధము గురించియు రాజు విని యేమనునో యను వెరపుతో నాలోచించుచు నిద్దురబోవడయ్యెను.

మరునా డరుణోదయము కాకమున్న మంత్రి సామంత హిత పురోహిత ప్రముఖులు మంగళవాద్యములతో బట్టభద్రగజంబు నలంకరించి తీసికొని యూరవెలుపల నున్న యుద్యానవనమున కరుగుచున్నారు. దేవర విచ్చేయవలయునని యమాత్యప్రేరితుండగు పరిచరుం డెరింగింప సంభ్రమముతో రాజపుత్రుండు దివ్యాలంకార

భూషితుండై మిత్రులతో గూడ బయలుదేరి సామంతవర్గముం గలసికొని నగరబాహ్యో
ద్యానవనంబునం దదాగమనం బభిలషించుచున్నంత భేరి భాంకారధ్వనులు వినంబడె
నని. అప్పుడు,

సీ॥ బంగారురతనాలపల్లకి యెక్కించి
కాళిదాసుఁ గవీంద్రమౌళికలిత
పాదభాసుర దండిబట్టుచు నొకచేత
నొకచేతఁ జామరం బొగిధరింప
విసరుచు భోజుండు గసవు ముల్లాసమయి
మిట్టపల్లముల రొంపియు గణింప
కోరిమితోఁ బాదచారియై యరుగుచు
వైదికు లిరుగడల్ స్వస్తిచెప్పి

గీ॥ దైవమునుబోలె సద్భక్తిభావ మలరఁ
బూజసేయుచుఁ దన గ్రామమునకు విభుఁడు
దీసికొనివచ్చె నతనిఁ దద్విధము జూచి
జనము లాహా యటంచు సంస్తవముసేయ.

అట్లు కాళిదాసకవితో గూడ నిజనగర బాహ్యోద్యానవనంబు సేరి యందు మహావైభవముతో దమరాక వేచియున్న మంత్రి సామంత పండిత పురోహిత ప్రభృతుల గాంచి ప్రహృష్టాంచిత స్వాంతుడై యందరినెల్ల పేరుపేర నభినందించుచు మిత్రుం గౌగిలించుకొని సేమంబడిగి బ్రాహ్మణులకు నమస్కరించి యాశీర్వచనంబు వడసి మంత్రులతో దనయభిలాష ప్రకారము గావింపవలయునని యానతిచ్చెను.

కాళిదాసకవి యును పల్లకిదిగి కొందరకు నమస్కరించుచు గొందఱ నమస్కారంబులంది దీవించుచు భోజుండు తనకుగావించిన యపూర్వ సపర్యా విశేషములను గూర్చి పెద్దగా నుపన్యసించె దదనంతరంబ.

సీ॥ ఒకవంక దర్శనోత్సుకతఁ బౌరులు మూఁగి
కొనుచుఁ గోలాహలధ్వనులఁ జేయ
నొకవంక మాగధప్రకరము ల్వందిబృం
దమ్ములు విజయనాదములు సేయ
నొకవంక రాగంబు లొలయఁ గానలయగా
గాయకగాయనీగాననినద మమర
నొకచక్కి సామంతసుకవిమంత్రి పురోహి
తహిత ప్రకరమున్ దగ భజింప

గీ॥ భద్రదంతా వళేంద్రంబుపైఁ గవీంద్ర
మంచనునిఁ గాళిదాసుఁ గూర్చుండఁజేసి
మోళ్ల గాణిక్యన్యస్య స్ఫురణగాఁ
సభకుఁ గొనిపోయి రా రేగి సచివు లతని.

సభాభవన ద్వారంబున గజావరోహణంబు గావింపజేసి జయ జయధ్వానము లతో సర్వ రత్నసింహాసనమున గాళిదాసుం గూర్చుండ బెట్టి భోజుండు పుత్రుఁ డొకవంక దా నొకచక్కి నిలువంబడి వింజామరలు విసరుచుండ రట్టియెడ,

సీ॥ చిరివాన గురిపించి చురుభ క్తి సభ్యులు
మొర సెఁ దూర్యధ్వనుల్ ధరఁ జెలింపఁ
గవిశిఖామణులు శ్లోకములు పెక్కు రచించి
వినుతించి రచుఁ కా: భవ మమర
గాంధర్వవిద్యా ప్రగల్భంబు గాన్పింప
గాయనుల్ బాడిరి హాయి మీఱ
వారాంగనాతాండవములు గన్నులపండు
వుగ నొప్పె సభినయస్ఫురణ వెలయ

గీ॥ సోదతుల నిచ్చి రెలమిఁ బుణ్యాంగనలు
వందిబృందమ్ము జేసెఁ గైవారములను
గాళిదాసకవీం ద్రశేఖరుఁడు సభ న
నూనసింహాసనాసీనుఁ డైనయపుడు.

అప్పుడు భోజుండు సభ్యుల దిక్కు మొగంబై [illegible] బంతయు నీదేశ కోశమున కిప్పు డేసితిని ఇది మొదలితండే దేశాధిపతి. ఇంతటి నుండియు నితని యా దేశమునఁ బ్రజలు పరిల్లుదురు గాక యని ప్రకటించిన [illegible] సభ్యులెల్లను [illegible] యన్నపతి వితరణమును [illegible] తించిరి. అప్పుడు కాళిదాసు [illegible]

శ్లో॥ [illegible] నాహం [illegible]
కథితుస్త్వం సమర్థస్త్వం స్వీయరస్యత్వపృచ్ఛనం

[illegible]
బూను [illegible] భూవర : [illegible]
[illegible] గమ్యుఁ [illegible]
గాను [illegible] కరము గైకొను మనఘా!

అని [illegible] గరశాసనముతో [illegible] మాటలు [illegible] ప్రహాసము ననుసరించి భోజభూపతి తిరుగా ప్రజా

హాసమున కంగీకరించెను. అప్పటికిఁ గాలాతీతమగుటయు నంతటితో సభ ముగించుచు ప్రతిదినము నొక్కొక్కవినోదము ప్రదర్శింపుమని సెలవియ్యఁ దమతమ నెలవులకుఁ బోయిరి.

అని యెఱింగించువఱకు వేళ మిగిలినది. అవ్వలికథఁ బైమజిలీయం దిట్లు చెప్ప మొదలుపెట్టెను.

1౮[illegible] వ మజిలీ

సువర్ణనాభుండును నారాయణుఁడును మల్లిక సువర్ణపదిక రత్నపదిక లీలావతి మొదలగుసఖులతో ధారానగరంబున కరుదెంచి యొకచో వసించియుండిరి. పురుషులు మాత్రము సభకుఁబోయి విశేషములు చూచి యింటికి వచ్చినతోడనే మల్లికయు సువర్ణ పదికయు వారిం జేరుకొని లీలావతీరత్నపదికలు మూరమూరముగానుండ వికాస ముఖంబులతోఁ జూచుచుండ నార్యపుత్రా! సభ యెట్లు జరిగినది? కాళిదాసుం గౌర వించిరా? భైరవునివార్త దెలిసినదా? వాని వృత్తాంతము దెలిసికొని వచ్చితిరా? అని యడిగిన నారాయణుం డిట్లనియె.

భోజుండు మిగుల తేజశ్శాలి. శౌర్యవంతుఁడు. మంచివక్త. ఆహా! రూప మాసేచనకమై యున్నది. వదాన్యత యనన్యసామాన్యమే! కాళిదాసకవిఁ దనసింహా సనముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి పట్టభద్రుం గావించి రాజ్యమిచ్చివేసెను. అతం డంగీక రింపక తిరుగా నిచ్చి నీవేపాలింపవలయు నే సర్వతంత్రుండఁగానని యుపన్యసించెను. దాతృ ప్రతిగ్రహీతల యౌదార్యమును సభ్యులు స్తుతియించిరి. గోణికాపుత్రుఁడు రాజపుత్రు నకు మిత్రుఁడై యందుఁ బెద్దయై తిరుగుచున్నాఁడు. గోనర్దీయుఁడు కుచుమారుఁడు ప్రచ్ఛన్నవేషములతో వచ్చి సభనలంకరించిరి. అప్పుడు మేమొకరినొకరు పరామర్శింపఁ గొనుట కవకాశము లేకపోయినది. దినమున కొక వినోదము జూచుట కేర్పాటుచేసిరి. సోమవారము విద్వత్ప్రసంగము, మంగళవారము [illegible], బుధవారము [illegible], గురువారము భైరవుని మృగయుద్ధము జరుగును. [illegible] తిమి. రేపు మా మిత్రులతోఁ గలిసికొని భైరవుని [illegible] శిక్షింపఁజేయుదుము. భైరవుండున్న [illegible] బోయి చూచితిమి [illegible] పక్షుల పలురకములు బాగుగలవు వానిలో మన [illegible]. మీరు [illegible] పలికిన విని సువర్ణపదిక యిట్లనియె.

నాథా! [illegible] యద్భుతము [illegible]
[illegible] ? [illegible]
[illegible]
[illegible]

చుండ నూరక దుఃఖించుచున్నది. ఆ వినోదములలో నీమెగూడఁ జాలఁగొనవలసినదే కదా ? అన్నిటికంటె ముందీమె కుపకారము సేయవలయును. అని చెప్పిన విని యామె కన్నీరు దుడిచికొనుచు నిట్లనియె.

బిడ్డలారా ! నేను వట్టిపాపాత్మురాలను. నాపూర్వకృతము కడుచెడ్డది. నాకు మీ రేమియు నుపకారము సేయఁజాలరు. నాభర్త నాయందేదియో యనుమానముజెంది యడవులకుఁ బ్రోయించెను. నేను మొండికట్టియను కావున జీవించితిని. ఇప్పుడు నా సుగుణ మేమిపరీక్షించి మహారాజు నాకా కంగీకరించును ? మరియుఁ బ్రతికియుంటి నని వినినఁ జెప్పిన వారిపయిఁ గుపితుండగును. నామాట యటుండనిచ్చి యక్ష విముక్తికై ప్రయత్నింపవలయును. అతండు కడు దయావంతుఁడు అని చెప్పిన విని చారాయణుఁ డిట్లనియె.

తల్లీ ! నీవల్లభుఁడు భవద్వియోగమున కెల్లపుడు దుఃఖించుచున్నట్లు ప్రజలు చెప్పుకొనుచున్నారు. అట్టి యుత్సవ సమయమందుఁ గూడ నతని మొగము చిన్నబోయి యున్నట్లే మేము గనిపెట్టితిమి. నీ విషయమై పశ్చాత్తాపము జెంది యున్నవాఁడు. నీకు తప్పక భర్తృ సమావేశముగలుగఁగలదు. అని పలుకుటయు నామె యుల్లము రంజిల్ల నార్యా ! నాకట్టిభాగ్యము పట్టునా ? నేనంతపుణ్యాత్మురాలనా ? యనుచు సంతోషమును సూచించినది.

అప్పుడు చారాయణుండు తల్లీ ! నగరిలో నీకు నమ్మకమైనవారెవరైన నుండిరా ? వారిం జేర్కొనుము. వారితో మైత్రిచేసి తన్ముఖముగా రాజుగారి హృద యాశయము దెలిసికొందము. అనుటయు రాజపత్ని సాపత్ని పుత్రికయగు రుక్మిణి తనకు హృదయస్థానమనియుఁ దన్ను గురించి యా చంచలాక్షియే చింతించుచుండు నవియుఁ దనరాజనాకోకసని కెరింగింపనచ్చునసియుం జెప్పినది. మరియు నాసఖురాలి కాంతరంగిక సఖురాలు రేవతియను యువతిపడకఁ బోయి మాట్లాడి నగరిలోని విశేషము లెరుంగవచ్చును. అని చెప్పిన విని చారాయణుండును సంతసించుచు నగరుకు లరిగి యా రుక్మిణికిం బోయి దానితో నిట్లు సంభాషించెను.

చారా...రేవతీ ! నీతో నా కొకపని గలిగి వెదకికొనుచు వచ్చితిని. నిన్నుఁ జూచినతోడనే నాకార్యమీడేరునని తోచుచున్నది.

రేవ...అయ్యా ! తమ రెవ్వరు ? ఏదేశము ? నావలనఁ దమకుఁ గావలసినపని యేమియున్నది ?

చారా...నేనొక బ్రాహ్మణుఁడ. మంత్రము నేర్చినవాఁడను. రాయూర విప్లవప్రథలు జరుగనని విని ప్రసంగింప వచ్చితిని. మీపని నాకు నెరవేరిన నివేమి యునలేదు. నిన్నొకమాట యడుగుచుంటిని.

రేవ—(లేచి నమస్కరించుచు) పండితోత్తమా! కించిజ్ఞురాలనగు నన్నడుగ వలసినమాట యేమున్నది? అవశ్యము తెలిసినది వక్కాణించి కృతకృత్యురాల నగుదును.

ఆహా! ఏ సుగుణంబులు నే వినిన వానికన్న మిన్నగానున్నవి. బ్రాహ్మణ భక్తి నీయందు మూర్తీభవించియున్నదని చెప్పిరి. అందులకే నీకిట్టి రాజావలంబనము గలిగినది. రాజపుత్రిక నీకు ప్రాణమిత్రమట సత్యమేనే?

రేవ—అవును. ఆమెకు నాయం దనుగ్రహమే. నన్నింత మీరు పొగడుట కర్హురాలనుగాను. కింకరురాలను. కర్తవ్యమునకు నియోగింపుఁడు.

చారా—మఱేమియును లేదు. రాజుగారికి నలుగురు భార్యలని వింటిమి. పెద్దభార్య లీలావతి యెందున్నదో యెఱుఁగుదువా?

రేవ—(నోరుమూసికొని) బాబూ! అది రహస్యము. ఎఱిఁగియున్నను నా మాట జెప్పుకొనఁగూడదు. ఇప్పుడామె ప్రస్తావముతో మీకేమిపనిగలిగినది?

చారా—పనిగలిగియే యడుగుచుంటిని. ఇక్కడ ఇతరులెవ్వరును లేరు. నిజము చెప్పవలయును.

రేవ—(మెల్లగా దిక్కులుచూచుచు) రాజుగారి కేదియో కోపమువచ్చి యామె నడవికిఁబంపి చంపించిరట. ఇది పరమరహస్యము. నే నంటినని యెవ్వరితోఁ జెప్పఁగూడదు.

చారా—అయ్యో! పతివ్రతాశిరోమణియగు నామెయందును దప్పులు గణించెనా? ఆమె సేసిన యపరాధమేమో నీకుఁ దెలియునా?

రేవ—ఏమియును లేదు. వైరియనుమానము. ఆమె పురాకృతము.

చారా—ఆమెను జంపించిన పిమ్మట నమ్మనుజపతి హృదయమెట్లున్నది?

రేవ—చచ్చినతరువాత ననురాగము పెరుఁగును కాదా? ఆయన యే భార్య యొద్దకుం బోక లీలావతి యంతఃపురమందే యెప్పుడామెను గూర్చి దుఃఖించుచున్నాఁడని తెలిసినది.

చారా—ఇప్పుడామె బ్రతికివచ్చిన నతఁడంగీకరించునా?

రేవ—చచ్చినవారు బ్రతుకు టెట్లు? మీ రామెవిషయము గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడుగుచున్నారు. ఆమె బ్రతికి యున్నదా యేమి? బ్రతికి యున్నదో [illegible] చెప్పఁజాలనుగాని మారుక్మిణి ప్రహర్షసాగరంబున మునుఁగఁగలదు.

చారా—నే నామాటయే వింటిని. ఆమెయు నట్లే చెప్పినది. అందులకే నీ దగ్గఱకుఁ జేరితిని. అది చే నీవలనఁ గాఁదగినపని.

అనుటయు రేవతి యుబ్బుచు నేమేమీ! అమెయన్నదే యున్నదంటిరి. ఆమె యెందున్నది? ఎట్లు బ్రతికినది? ఆమె వృత్తాంతము చెప్పిన మీకు పదివేలనమస్కారములాచరింతును. ఈవార్తమారుక్మిణి వినినంతన ఆనందాంబుధిలో నింతసంతోషము పుట్టించినదొకటేమెందనేదు నిజమెఱింగింపుఁడని ప్రార్థించినది. అతడు మెల్లగా నామె బ్రతికేయున్నది. నూరేండ్లు బ్రతుకఁగలదు. ఈపురమునందేయున్నది. ఈ రహస్యము నీకే చెప్పిరమ్మన్నది. తరువాత కృత్యమునకు నీవును నీసఖురాలు రుక్మిణియును బ్రమాణములు అనిచెప్పిన నప్పుడతని బాబూ! మీరిందుండరాదు. రుక్మిణికీశుభవార్త చెప్పివచ్చెద ననిపలికి యత్యంతవేగముగా నంతఃపురమున కరిగి యావృత్తాంతము రుక్మిణి కెఱింగించినది.

ఆఁ! ఆఁ! ఏమీ? ఈమాట సత్యమే! అవి రుక్మిణి విస్మయ సంతోషము సభినయించుచు నావార్త చెప్పినందులకుఁ దనచేతిరత్నకంకణము దాసికిఁ గానుకగా నిచ్చుచు నామె యెందున్నదో నీవుస్వయముగాఁబోయి చూచివచ్చి చెప్పుము. నాకు నమ్మకము కుదురకున్నది. అని తొందరపెట్టుటయు నాకుందరదన యమందగమనంబున నాథరణీ బృందారసిక కరుదెంచి వందనము సేయుచు పదుఁడు. పదుఁడు. నాకయ్యిందువదనం జూపుఁడు అనిపలికినది. అతండు రేవతిని వెంటఁబెట్టుకొని తన యింటికిం దీసికొనిపోయి లీలావతియెదురం బెట్టెను.

రేవతి లీలావతింజూచి పాదములపైవ్రాలి గోలుగోలున నేడువఁ దొడంగినది. ఆమె దానిని లేవనెత్తి కన్నులనీరు గమ్మనమ్మాయి రుక్మిణిసేమముగానున్నదా? రాజభార్యలు సుఖులై యుండిరా? విశేషములేమి? విచారింపకుము. రాజుగారివార్త నెట్టిది యెఱింగింపుమని యడిగినది. కన్నీరు దుడిచికొనుచు నిట్లనియె

అమ్మా! రుక్మిణి సంతతము నిన్నుఁగూర్చియే విచారించుచుండును. రాజభార్యల కానందముగాక యేమి! నిన్నరవి కంపినది మొదలు మేదినీపతి నీసదనము విడిచియుండలేదు తొందరపడి నిన్నుఁ జంపించి పశ్చాత్తాపము చెందుచున్నట్లు చెప్పి కొనిరి. కాళిదాస కవినిఁ దీసికొని వచ్చు నెపంబున రాజుగా రూరువిడిచి దేశములు తిరిగి తిరిగి మొన్ననే యిందు వచ్చిరి. వచ్చినదాదిగా నీయంతఃపురమందే యున్నారని విన్నాను. ఇంతవరకు రాజకార్య లెవ్వరు నాతని యొద్దకుఁబోవలేరు. పోవుటకు వెరచుచున్నారు. అని యెఱింగించినది.

అప్పుడు లీలావతి మెల్లగా రాజు పశ్చాత్తాపము చెందియున్నాడని చెప్పితివి. అదియెంతనిజమో యేకాంతముగా నాభూకాంతునెంత కరిగి తెలిసికొనిరావలయు. నాకులకు నీకంటె నాకాప్తులు లేరు రుక్మిణిం గౌఁగలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొంటినని చెప్పుము. తరువాత కర్తవ్యము తోచింతనుగాక. అని నియోగించుటయు రేవతి లీలావతికి నమస్కరించి దానాయుబు ననుజ్ఞగైకొని తొలుత రుక్మిణి యంతఃపురమునకుఁ బోయి యావార్తనంతయుఁ జెప్పినది.

రుక్మిణి మురిపెంపు పెంపున వివశయై యంతలోఁ దెప్పిరిల్లి ముప్పిరిగొను వేడుకతో నామెపంపు గావింపుమని నియోగింప సముచయమనసి యనసగసినాసన లోజని యంతఃపురముల కరిగి రహస్యముగా నందలి విశేషములన్నియుఁ దెలిసికొని వచ్చి లీలావతి కిట్లు విన్నవించినది.

అమ్మా! నీ క్షేమవార్తవిని రుక్మిణి బ్రహ్మానందము నొందుచు నప్పుడే యిందు రావలయునని తలఁచినది. ఎట్టకేనామె నందాపి భూపాలుని కళ్యాణగృహ సమీపంబున కరిగితిని. అతఁ డందులేడు. నీ పడక గదిలో నీ పర్యంకముపై విశ్రమించి నీ చిత్రఫలకము జూచుచు హా! ప్రేయసీ! హా! లీలావతి హా! సతీలలామ! నన్ను నిరపరాధినిఁ బరిభవించితివి. పాపాత్ముండనే నేనరకమునకు బోవుదునో! అక్కటా! తొలుతనీవు నన్నుఁ బరిణయమగుటకు నడవులలో నెన్నియో యిడుములం గుడిచితివి. నడుమ నేమి సుఖించితివో గడియ లాగెనది. తుదకు నిన్నడవులంపాలు సేసితివి? ఈ శయ్య నీతో నెన్నఁడు సుఖింతునో? ఆహా! మోహనాంగి! నాతో మాటాడవా. కోపమా! ఓసి! భైరవా! నా ప్రియురాలి నేమి చేసితివిరా! మూర్ఖా! నీ పని నిటఁ బట్టించెదఁ జూడుము. ఈ సందడిలో నీ మాట మఱచితిని. నీ యాట కింకను వ్యవధి యున్నది కాబోలును. అంతవఱకు నిలుపనేల నిప్పుడే పోయి వానిం బరిభవింతునా? అని లేచి కత్తిదూసి యంతలో మరల నయ్యసి వరలోఁ జొనిపి వాడు తాం తిరుగుడు ఇంతలో తొందరపడనేల? వెనుకటివలెనే యాలోచింపక చేసితినేని ప్రమాదము రాగలదు. అని పలుకుచు వెండియు శయ్యపై బండుకొనెను.

అమ్మా! భైరవు డెవ్వడు. ఆ కథ నా కేమియు నర్థమైనది కాదు, అని చెప్పిన లీలావతి ముప్పిరిగొను మురిపెముతో నిట్లనియె. ఏమీ! ఆ మూఢుని దుర్నయ మాయనకుఁ దెలిసినదా! ఔను, ఆ బ్రాహ్మణ కుమారుండు చెప్పియుండునేమో! రేవతీ! నీ మాటవలన నా నోములు ఫలించునట్లే యున్నవి. అని దానితోఁ దగురీతి ముచ్చటించెను.

రేవతియు బెద్దతడ వందుండి తదామంత్రణంబు వడసి రుక్మిణి యొద్దకరిగి జరిగిన వృత్తాంతమంతయు జెప్పినది.

రుక్మిణి యామెం జూచుటకు కాలవ్యవధి సహింపక రేవతితో దన్నామె యొద్ద కప్పుడే తీసికొని పొమ్మని చెప్పినది. రేవతియు సద్యానవసంబునకు బోవు సమయంబున మరియొక శకటంబు దెచ్చి యందు గూర్చుండబెట్టి యొరు లెఱుంగకుండ లీలావతి యున్న భవనంబునకు దీసికొనిపోయిరి.

లీలావతియు యక్షకాంతలును మల్లికయును రుక్మిణి రాక విని యామెను జూచుట కత్యంత సంతోషము జెందుచుండ నయ్యంతఃపురయాన వచ్చి [illegible] అనసు [illegible] సుఖించినది. రాజపత్ని పుత్రికం గ్రుచ్చి యొత్తి కన్నీ[illegible] వచ్చినంబు

దడుపుచు అమ్మా ! దుఃఖింపకుము. నా కొంపకు బరితపింపుచుదానవు నీ వొక్క రితవే. దైవ పరిపాలడినములలో మన మేమి చేయగలము. ఎప్పటికైన మంచిదినములు రాక పోవునా ! మీరు యక్షకాంతలు. నాతోఁగూడ నిదుమల గుడచుచున్నారు. ఈ రత్న పరిక భర్తయే నా దైవదుర్వృత్తివలన విడిపించి రక్షించెను. ఉపకారము నకు బోవ నపకారమైనట్లు మా నిమిత్త మతం డెందోఁటక్కు వడెను. మీ కతంబున నే నీయూరు సేరగలిగితిని. అవి తన వృత్తాంతము కొంత కొంత వివరించినది.

యక్షకాంతల సౌందర్యమునకు రుక్మిణియు రుక్మిణి చక్కదనమునకు యక్షకాంతలను నక్కజము నెందుచు నొండొరుల స్నేహము గలుపుకొని ముచ్చ టింప జొచ్చిరి. ఆ సమయంబున లీలావతి రేవతితో జనాంతికముగా నోసీ ! రుక్మిణి మొగము వేరొకలాగున నున్నదేమో ! పెండ్లియైనదా యేమి ? దౌహృద చిహ్నములు గనంబడుచున్నవే ! అని మెల్లగా నడిగిన నది యించుక సిగ్గుతో దల యూచుచుఁ దల్లీ ! నీతో నేమని చెప్పుదును. నాటకములో నిది యొక యంతర్నా టిక. నీ కూఁతురు గంధర్వ ప్రాయుడగు నొక దివ్యపురుషుని గాంధర్వ వివాహ మునఁ బరి గ్రహించినది. ఆ గంధర్వుం డు గంధర్వుండే యై మరలఁ గనంబడలేదు. అని యా వృత్తాంతంబు సంక్షేపంబుగా నెరింగించినది

లీలావతి యాచరితమువిని అయ్యో ! అతం డెవ్వడో తెలిసికొనలేదా ? ఎందు బోవును ? వాని కులశీలనామంబు లడుగలేదా ? ఇది వినినవారు పరిహసింపక మానరు, కాని రుక్మిణియందేమియు దోసములేదు. దైవికముగా సంపర్కము గలిగిన వానినిఁ బరిగ్రహించుట దూష్య మెట్లగును. ఆ దివ్యపురుషుండు పుత్రునైన జూచుటకు రాకుండునా ?

అని సమాధానముగా బలికినది. రేవతి అమ్మా ! అతని కులశీలనామం బులఁ దెలిసికొనలేదుగాని వాని చిత్రపలకము వ్రాసికొంటిమి ఇదిగో చూడుము అని యొక ప్రతిబింబ మామె కందిచ్చినది. లీలావతి తదీయరూప లావణ్యాది విశేషంబుల కచ్చెరువందుచు రుక్మిణి జాణు చదువుకొన్నది. సామాన్యుని వరించునా ? అనుకూల వాల్లభ్యంబే లభించినదని సంతసించినది.

అంతలో ప్రొద్దుపోవుటయు రుక్మిణి వారలెల్లరకు జెప్పి తల్లికి నమస్క రించి యెల్లి మరల వత్తునని చెప్పి గూఢముగా బండియెక్కి యింటికి బోయినది. లీలావతి చేతినుండి యా చిత్రఫలకము ను మల్లిక అందుకొని వింతగా జూచుచు యక్ష కాంతల చెంత నిడినది. వారట దాని సౌరునకు వెఱగందుచుండ సువర్ణనాభుం డది అందుకొని యోహోహో ! వీడు మావతుడు, వతుడుఅని కేక పెట్టెను. దాదాపుజనుండు జూచి బొను. ఇది చతుని రూపమే. దీని నెవరు తెచ్చిరని అడిగిన మల్లిక, రాజపుత్రిక సఖులు రేవతి లీలావతి కిచ్చినదని చెప్పినది. ఆ మాట విని సువర్ణనాభుంకు

ఓహో! ప్రేయసీ! దత్తుడన నెవ్వడో యెఱుంగుదువా? మనకు మీ యక్కయు బావయు నన్ను యిక్క నెఱింగించిన పుణ్యాత్ముడు. నా ప్రాణమిత్రుండు. వాఁడింకెందెందో సుందరియై శాపఫలం బనుభవింపుచున్నాడు. వానిం దెలిసికొనవలయును అని పలికెను.

ఆ మాటలని రత్నపదిక కన్నుల నీరు నింపుచు నయ్యో! పాపమాతఁడా? నాశాపప్రవృత్తి నిమిత్తమై నా భర్త యెంతయో విచారించెను. తనపాటు తనకు తెలియక పెరవారింగురించి చింతించెను. అయ్యో! ఇంక నెన్ని నాళ్లుండుండును. చెల్లీ! సువర్ణపదికా! వారి విముక్తిం గూర్చి నీ భర్త యోచించుచుండెను. అనుటయు సువర్ణపదిక నాలుగుదినములలో నన్నియు జక్కఁబడునని యక్క నోదార్చినది.

వారి సంభాషణములన్నియు విని లీలావతి దత్తుఁడయుదంత మంతయు మున్ను కొంత కొంత వినియున్నదగుట రాజపుత్రిక వరించినవాడు దత్తుడే అని నిశ్చయించి యా వృత్తాంత మప్పుడెవ్వరికిం జెప్పినదికాదు

మరునాఁ డరుణోదయంబున లేచి చారాయణ సువర్ణ నాభులు తత్పుర ప్రధాన దేవాలయ గోపురంబున కరిగి తత్కుడ్యభాగంబులు పరీక్షించి సువర్ణ నాభాదులు వెనుక వ్రాసిన వ్రాతల క్రింద గోనర్దీయుడు గుణమాయుడు ధారాపురంబున కరుదెంచినట్లు వ్రాసిన వ్రాతల జూచిరి. అప్పుడు ప్రకృతిచిహ్నములతో నున్నవారే తనమిత్రులని నిశ్చయించి వెదకి కొనుచుఁ దిన్నగా వారివిడిది కరిగిరి.

వారు నివసించియున్న గృహప్రాంగణంబు భేరీపటహాది మంగళధ్వానములచే ముఖరితం బగుచున్నది. విద్వత్కవులం బూజ్యరాజభటులు పారా యిచ్చుచుండిరి. ఆ వైభవమంతయుం జూచి మిగుల సంతసించుచు వారు తమరాక ప్రభువులకు నివేదింపుమని దౌవారికుల గోరికొనిరి. ప్రతీహారులు లోపలికి వోయి బ్రాహ్మణులిద్దరు విద్వాంసులంట మీ దర్శనమునకై వచ్చిరి ద్వారదేశమున ప్రతీక్షించియున్నారు. సెలవేమని యడిగిన వారు వారి నిటు తీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించుటయు రాజకింకరులు వారిం దీసికొనిపోయి ప్రభువుల యెదుట నిలిపిరి.

ఓహోహో! ప్రాణమిత్రులారా! ఆనందాశ్రువులు నింగిముట్ట పరస్పరాలింగి లాంగనములు చేసి సంతోషసాగర స్తంభితహృదయ కంఠులై యొకింతతడ వేమియు మాటాడనేరక యెట్టకేలకు దెప్పిరిల్లుకొని సుఖ సమాగమ ప్రశ్నములు ప్రకటించిరి. అప్పుడు గుణమాయుండు మిత్రమా సువర్ణ నాభా! నీవు తిరుగని దేశారణ్యముల దిరుగాడి వచ్చితివా? అందు విశేషము లేమైనం గనంబడినవా? ఈ చారాయణునితో నెందు గలిసికొంటివి? ఇంతెప్పుడు వచ్చితివి? యెఱింగింపుమని యడిగిన సంక్షేపముగా! తమ వృత్తాంతము జెప్పుచు మీరీ ప్రభుత్వమెట్లు సంపాదించితిరని యడిగిన వారును తమ కథ యంతయు నెఱింగించిరి.

అప్పుడు సువర్ణ నాభుండు మిత్రులారా! మన స్నేహితులలో దత్తుండును ఘోటక ముఖుండును సుందరక్క తక్కినవారమందరము నిందుఁ జేరితిమి. గౌణికా పుత్రుండు రాజపుత్రునకు మిత్రుండై వర్తించుచున్నట్లు నిన్న సభలో పేరును జూచియేయుందును. మనయందరకన్న ముందే దత్తుఁడీ పత్తనంబుఁ బ్రవేశించినాడు. వెనుక నే నతనితోఁ గలిసికొని మాట్లాడితిని. ఆ క్షణమందే యెందో బోయి తిరుగాఁ గనంబడలేదు. యక్షకాపోషపాతి యువతియై అతంకు పరిభ్రమించుచుండవలెను. వానపురంకాతయే మన మెప్పుంగవలసి యున్నది. మరియు మనకు బరమోప కారి అయిన యక్షుండు భైరవశిష్యుండైనట్లు తలంచుచుంటిమి. మనుష్యుల మృగములు గను పక్షులగను జేయు తంత్రిమా మాంత్రికుఁ డెరిగియున్నవాడు. వాడు పరమ తపోనిధియగు సిద్ధునిం బరిమార్చి మన చారాయణుని గార్దభము గావించిన క్రూరుండు. చారాయణు సత్యపోమలును గనంబడుటలేదు. వీరెల్ల సక్కపటాత్మునిచే జిక్కిరని యెంచి యుందరు దెంటితిమి. మనమందరమును గలసి భోజన్యపపురందరునకు వాని దుర్ణయ మెఱింగించి శిక్షింప జేయవలయును. అని బలికిన విని కుచుమారుం డిట్లనియె.

అయ్యయ్యో! ఆ సిద్ధుని బరిమార్చినవాడు వీడా! అక్కటా! అమ్మ హాను భావుని చర్యకమంతయును నేను జదివితిని. ఈ మాలిక తపస్త్రికాలమి తత్ప్రభావంబుననే వశ్యవిద్యా ప్రౌఢిమ సంపాదించితిని. ఆ భైరవుని బరిభవించుట నాకు గోటిలోనిపని అందుల కెవ్వని న్యాశయింప నవసరములేదు. అది అట్లుండె బురందరపురములో ఘోటకముఖుండు మమ్ములం గలసికొనియెను. ఒక స్నేహితుని పసిమీదఁ దినముమంటినని మాతో నప్పుడు చెప్పెను. ఆ స్నేహితుండు ఫోజుం డైనట్లు వాకిప్పటికి తెల్లమైనది. ఆ మిత్రుండు భోజుండని [illegible] నెరుంగడు. వాని వృత్తాంతము భోజునకుఁ దెలిసి యుండును. అతని [illegible] యం జెప్పగలడు. అని యుపన్యసించెను.

[illegible] మల్లికా పత్త్రిక యువతీమ [illegible] నను [illegible] సమానములతో [illegible] మిత్రుం [illegible] రప్పించి కొం [illegible] వరకు.

137 వ మజిలీ

భోజ[illegible]పతి లీలావతి మందిరమందే వసించి యామిం[illegible] మండెను. [illegible] యాంతరంగిక మిత్రు [illegible] లేదు. కాళిదా[illegible] సమనా[illegible]ము జేసి ముసుపటివలె నాయకతో [illegible]పుగా మా[illegible]

లాడుటకు సిగ్గుపడుచుండును. వేడి నిట్టూర్పుల నిగుడింపుచు శయ్యపై బొర్లుచుండ సతస్రగాతంబు నొకపత్రిక నొత్తుటయు నదియేమియోయని యెత్తి చూచెను. అందిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

రాజా! నీవు విదేశమున కరిగిన వెనుక నీ సంతానము గంతు [illegible] లకు లోనై ప్రవర్తించెను. నీ కుమారుండొకవారకాంతతో సంతత మంతఃపురము విడువక క్రీడాభిరతుండై రాజకార్యముల విమర్శింపఁడయ్యె. నీ కూఁతురు యుక్తవయస్కురాలై [illegible] నెల తప్పెనని చెప్పుకొనుచున్నారు. ఈ రెండు విషయములం బరీక్షించిన నీకే తెలియగలవు. నీ కాప్తులమగుటచేనిట్లు తెలుపుటకుఁ జింతిల్లుచున్నాము.

ఆ పత్రికం జదువుకొని ధాత్రీపతి కల్లుద్రావినకోతివలె జీకాకుపడుచు సక్కటా! నా కింటికివచ్చిన నన్నియు దుఃఖములే కలుగుచున్నవి. అందులకే పెద్దలు సంసార మతిగహనమని చెప్పిరి. నా సంస్థానమందు దుర్మార్గులు పెక్కండ్రుగలరని తోచుచున్నది. వెనుక లీలావతిని గురించియు నిట్లే వ్రాసిరి. ఇదియు నసత్యమేయని తలంచెదను. వీరు లసూయాపరులుగదా? అని తలంచుచున్న సమయంబున [illegible] చనుదెంచి దేవా! ముఖ్యామాత్యుండు వచ్చియున్నాఁడు. ప్రవేశమునకు సెలవా? [illegible] యడిగి తదనుజ్ఞగైకొని యతనిం బ్రవేశపెట్టెను.

ప్రధాని నమస్కరించుచు పర్యంకముదాపుననున్న పీఠముపై గూర్చుండి దేవర వారస్వస్థులై యున్నట్లు కనంబడుచున్నారు. ఇది యంతయు బయనపు [illegible] లిక గావలయును. అని సమయోచితముగా బల్కరింపుటయు నా పుత్ర[illegible] శయ్యపై గూర్చుండి పయనమననేల? జబ్బియే బదలిక. కానిమ్ము, నేను [illegible] చి తనసెనుండ. రాజకార్యముల నేమైన విమర్శించితిరా? పండితుల నాదరం[illegible] ప్రవర్తన మెట్లున్నదో సత్యము జెప్పుము. [illegible] సంశేపాస్పద[illegible] యోగము లేమైనం దెలిసినవా? అని యడిగిన నెందుకు జడుపుబోప నా ప్రధాని [illegible] నియె.

దేవా! దేవర యడిగినవి మొదలు [illegible] శరీరము[illegible] కలిగినది. దానంజేసి సంతతము [illegible]ద్ధాంతమునందె వసించియుంటిని. [illegible] లంతగా విమర్శించుట కాయన వవకాశము గలిగినదికాదు. తగురీతి [illegible] [illegible]ంచుచుంటిమి దేవరవలె పండితసత్కార మెవరు సేయగలరు? అది [illegible] దొక పురుషుండు తురగమెక్కి వచ్చుచు [illegible] [illegible] నుద్యానవనములోనికిం బోయెను. ద్వారపాలకు లాటంకపరచినను నిలు[illegible].
[illegible] నామెతుం దెలియజేయ నా హయంబెక్కివచ్చినది మత్ప[illegible]
[illegible] తమ్ముగద్దించి యాతని చనుబంపిరి [illegible]
[illegible] వాండ్రు మాతో జెప్పిరి. ఆ విషయము [illegible]

రాజుగారిని ప్రార్థించితిమి ఆయన సోదరినికాయంబున కరిగివచ్చి యది యాతుడియే యని నిర్ధారణ చేసిరి. ప్రతీహారులు మరికొందరు రాజభటులు ఘోటకారూఢుడు పురుషుడేగాని స్త్రీగాదని వాదించుచున్నారు. ఇదియే దేవర యెరిగిన వెనుక జరిగిన యభియోగసందేహము. అని చెప్పినవిని రాజ్యపతి తనమతిం బత్రికావిషయము సత్యమేమో అని సందేహమంకురింప గలంకము జెందుచు నొక్కింత తడవు ధ్యానించి కానిమ్ము. ఆ విషయ మానక విమర్శింతముగాక యిప్పుడు నీవు వచ్చినపని యేమో చెప్పుమని అడిగిన నా ప్రగ్గడ యిట్లనియె.

మహారాజా! నేడు విద్వత్సభ జరుగుటకు నియమించితిమి. దూరదేశముల నుండి మహాపండితులును గవీశ్వరులును బెక్కండ్రు వచ్చియున్నారు. కొందరు కాళిదాసకవితో ప్రసంగించుటకు నుత్సాహపడుచున్నారు. కాళిదాసకవి సరస్వతి యవతారమని యెరుంగక అతనికి శాస్త్రములేమియు రావనియు కవిత్వము మాత్రము జెప్ప గలడనియు వాదించుచున్నారు. దేవర నాసభకు విచ్చేసి వాది ప్రతివాదుల నిరూపింపవలయును. మాధ్యస్థుల నేర్పరుపవలయును. అని యెరింగించిన భోజుండు నిమాలి తనయనాంభోజుండై అయ్యో! నేడే తత్ప్రసంగము బెట్టితిరా? నా మనసు దిరముగా లేదు. భైరవునిమాట యేమైనది? అనుటయు నతండు భైరవునియాట ఇక మూడు దినములలో జరుగును. విద్వత్సభకు మీరు రానిచో సమంజసముగా నుండదు. ఎట్లయినను దయచేయక తీరదని బలవంత పెట్టెను. నృపతి అంగీకరించి యా సభాసమయంబునకుపోయి సభ నలంకరించెను.

అంతఃకమూల కుసుమారగోనర్దీయకాత్యాయన సుపర్ణనాభ గోణికాపుత్రులును మరొకవైపున దండి భవభూతి శంకర ప్రభృతి మహాకవులును భోజునకు ప్రక్కనున్న పీఠముపై గాళిదాస మహాకవియును నా ప్రాంతములయందు [illegible] విద్వత్కవులును కూర్చుండిరి. అప్పుడు భోజుండులేచి విద్వత్సభ్యులనెల్ల సమస్కరించుచు మర్యాగ్గ [illegible] నేటి సభకు మహావిద్వాంసులెల్లరు విచ్చేసి నన్ను గృతార్థుం గావించిరి. మీరు ప్రసంగములు విని శ్రోతలానందము [illegible] గాక. మీ రన్యోన్యము మత్సరగ్రస్తులుగాక విద్యావైభవము [illegible] ప్రసంగింపగోరుచున్నాను. ఎవ్వరెవ్వరితో ప్రసంగింప నభిలాష గలిగి [illegible] సభా నందముగ [illegible] మధ్యస్థు నేర్పరచుడు అనిచెప్పి కూర్చుండెను.

అప్పుడు కుచుమారుండు లేచి మహారాజా! మేము [illegible] వింటిమి [illegible] సంస్థానపండితుల ప్రఖ్యాతివిని వారితో ప్రసంగింప వేడుకగలిగి వచ్చి [illegible] మహేశ్వరను సహాధ్యాయులము. మా సన్నివిద్యలయందును బాండిత్యము గలిగియున్నది. ఇందు [illegible] మాలో నెవ్వరితోనైనను సరియే మీ

సంస్థానపండితులలో ప్రముఖుని ప్రసంగించుటకు నియమింపవలయును. ఇదియే మా యభీష్టమని పలికిన విని శంకరకవి లేచి యిట్లనియె.

అయ్యా! నీమాటలుగడు గర్వభూయిష్ఠములై యున్నవి. కాశీపురమునుండి ప్రత్యేకము భోజభూజాని యాస్థానమున గర్వముతో ముచ్చటింప నుత్సుకతజెంది వచ్చితి మని చెప్పితివి. నీ యుత్సాహము మీరు దీరుపగలరు. కాళిదాసకవిప్రవరుని ప్రభావము మీరు వినినచో నింతదూరము రాకుందురుగదా? అతండు విద్యల సృష్టించిన మహాను భావుండు. ఈ సంస్థానపండితులలో నతండే ప్రముఖుండు. అతడే మీకు ప్రతివాదిగా నుండగలడు. మాధ్యస్థుని మీరు గోరుకొనుడు. అని పలికి కూర్చుండెను.

ఆ మాటవిని గోనర్డీయుడు లేచి విద్యాస్వరూపుండగు కాళిదాసకవి సార్వభౌముని మహిమను మే మిదివరకే వినియుంటిమి. భూమండలమంతయు దద్యశోవిసరములు వ్యాపించియున్నవి. ఆయనతో ప్రసంగింప మేముకాదు. వాణీధవుండైన సమర్థుండుగాడని చెప్పగలము. ఆయనకు మా విద్యాపాటవము జూపి మెప్పుబడయ వచ్చితిమి గాని గెలుపుకొనుటకు గాదు. అందుచే యనుజ్ఞనీయ వేడుచున్నాము. అని పలుకుటయు సభాసదు లామాటలువిని కాళిదాసకవి యిందుల కేమని ప్రత్యుత్తర మిచ్చునో యని చూచుచుండిరి.

అప్పుడు భోజుండు లేచి కుచుమారగోనర్డీయాది పండితుల చరిత్రము లోకాతీతమైనది. కాళిదాస మహాకవి త్రిభువనైకవంద్య ప్రభావసంపన్నుడు. వారు ప్రసంగింప మాధ్యస్థము సేయుటకు దగిన విద్వాంసుండుండవలదా? భారతియో భారతీపతియో కావలయు, నట్టి సమర్థుండు దొరకుపర్యంతము నావాదము నిలుపుమని కోరుచున్నాను. తక్కిన పండితులు ప్రసంగింపవచ్చునని యానతిచ్చెను తదానతి శిరసావహించి గోనర్డీయుండు లేమియు మాటాడలేదు.

తరువాత నితరపండితుల ప్రసంగములు చాలజరిగినవి. పెక్కండ్రకు బిరుదములు కానుకలు వేనవేలు పంచిపెట్టిరి. సభముగిసిన తరువాత భోజుండు గోనర్డీయకుచుమారుల ప్రత్యేకముగా ప్రశంసించుచు మిమ్ము నేను బురందరపురములో జూచితిని. జ్ఞాపకమున్నదా? అని యడిగిన గుచుమారుండు మిమ్ముజూచినప్పుడే తెలిసికొంటిమి. అప్పుడు మీ కులగౌరవనామముల మఱుగుపరచిరి. మీతో మా మిత్రుండు ఘోటకముఖుండు వచ్చెంగదా? అత డిందు రాలేదేమి? ఎందైనం బంపితిరా? అతడును దత్తకుడునుదక్క తక్కినవారను గలిసికొంటిమి. వారి వృత్తాంత మెఱింగింపుడని యడిగిన నయ్యోధయుండు స్వాతిశయవికసమగుచు నయ్యా! అప్పుడను వచ్చితు స్నేహపాత్రతు బదార్థపరు నీసభలో స్మరింపక నేను గృతఘ్నుండనైతిం గదా? (జనాంతికముగా) నొక పాపాత్మునిమూలమున నేను స్మరించక యూహాంతరము [illegible] నాతం డెందుబోయెనో తెలిసికొనలేకపోయితిని. అప్పు

దాసీపుత్రుం డెందు జిక్కుపడియెనో తెలియదు. ఈపాటి కీవీటికి రావలసినవాఁడేయని విచారము సూచించెను.

అప్పుడు సువర్ణనాభుండు రహస్యముగా మహారాజా! మృగసమూహము లతో వినోదములఁ జూపుటకై వచ్చి మీతోటలో విడిసిన భైరవుండు కడుదుర్మార్గుఁడు. గురుద్రోహి. మనుష్యుల బట్టి పక్షిమృగాదుల గావించి వంచించుచున్నాఁడు. వానియొద్ద నున్న జంతువులన్నియు నట్టివే. మా కుసుమాయుధుఁడు వానిం బరిభవింపగలఁడు. మీరు వాని మృగవినోదములఁజూచుటకై ప్రత్యేకము రప్పించితిరి. తత్పరిభవము మీకసమ్మత మేమోయని తలంచి చెప్పుచుంటిమి. మాయాస్త్రముల బెక్కండ్ర బక్షులనో మృగము లనోచేసి త్రిప్పుచున్నాఁడు. వానిని శిక్షించి వానియొద్దనున్న పశుపక్షిమృగంబుల వశ పఱచుకొనవలయునని తెలిపిన విని భోజుండు వానిచరిత్రము మీకునుం దెలియునా? అందరకన్న నన్నెక్కుడుగా బరాభవించెను. వానిని శిక్షించుటకే యిందు రప్పించి తిని. వానియాటనాడు మన మందులకు దగిన ప్రతీకారము యోచింతము. ఇప్పుడు వెల్లడింపకుఁడు. పారిపోవగలఁడు అని పలుకుచు నప్పటికి జాల్ప్రొద్దుపోవుటచే వారి నెల్ల సగౌరవముగా విడిదలకనిపి తానంతఃపురమున కరిగెను. అందు గ్రమ్మఱ లీలా వతీవియోగ విషాదంబుహృదయంబున నావేశించినది. ప్రధానుం డెఱింగించిన విష యంబులంబట్టి రుక్మిణీ చిత్రసేనుల చారిత్రములు కళంకపాత్రములైనట్లు నిశ్చయించు కొని చిరాకుపడఁజొచ్చెను. మంచముపై బండుకొని ధ్యానించుచుండ ననేకవిషయములు జ్ఞాపకము వచ్చినవి. అంతలో నిద్రబోయెను.

గోనర్దీయాదిమిత్రులు గోణికాపుత్రునితో గూడికొని తమ విడిదలకుం బోయిరి. గోణికాపుత్రుండు వారివారిచరిత్రముల విని విస్మయసంతోషంబులు వెల్లి విరియ దత్తునిగురించి తానెఱింగిన కథయంతయు జెప్పెను. దత్తుఁడు యక్షశాపంబున స్త్రీరూపమువహించి యున్నవాఁడు. ఇందో యెందో వెదకి వానిం దెలిసికొనవలసి యున్నది యక్షుండు వానిశాపము గ్రమ్మరింపగలఁడని సువర్ణనాభుండు పలికెను.

యక్షుండు భైరవశిక్షితుండైనట్లు చెప్పితివిగదా? ఆ మాటయే నిక్కమైనచో నిప్పుడేపోయి యాభైరవుని బరిభవింతమురండు. రేపటివరకు నిలువనేల? త్రుటిలో వానిం బంధించెదనని కుసుమాయుధుండు పలికిన గోనర్దీయుండు తొందరవలదు. వాని యాటఁజూచి సమయోచితముగా గావింతముగాక. ఘోటకముఖునిమాటయేమి? రాజు తనకేమియు దెలియదనుచున్నాఁడు. వాఁడుకూడ వీనిచేత జిక్కలేదుగదా? అనుటయు నన్నియు రేపు తెలుసుకాదా? తొందరవలదని గోణికాపుత్రుఁడు చెప్పెను.

వారట్లు మాట్లాడుకొనుచుండగా జిత్రసేనుఁడు శకటమెక్కి యక్కడికి వచ్చి దౌవారికునివలన దనరాక గోణికాపుత్రునకు దెలియజేసెను. గోణికాపుత్రుఁడు సంభ్రమముగా ద్వారదేశమున కెదురువోయి రాజపుత్రుం దోడైవచ్చి యుచితాసనాసీనుం

గావింపుచు దమతమ మిత్రుల కథయంతయుం జెప్పి యన్యోన్యసంతుష్టి గలుగ జేసెను.

రాజపుత్రుఁడు వారినెల్ల నగ్గించుచు నేనిదివఱకు దత్తుని సింగోటికాపుత్రు నెఱుంగుదును. మీచరితములు వీలపలన వింటిని. దత్తుఁడు కొన్ని దినములు నాయొద్దనుండి తరువాతఁ గనంబడలేదు. ఎందుఁబోయెనో తెలియదు. గోటికాపుత్రుని దండులకే విచారించుచున్నాఁడు అని యతని గుఱించి ప్రస్తావింపుచు గోటికాపుత్రుండు చిత్రసేనునితో మిత్రమా ! విపులునొద్దనుంచి ప్రత్యుత్తరము వచ్చినదా ? గణికాపుత్రికలవార్త లేమైనం దెలిసినవియా ? విపులుఁడు గావించిన దుర్నయమునకుఁ బ్రతిక్రియఁ జేసితీరవలయు. నా మిత్రులు గోనర్దీయ కుచుమారులు చెరియొక దేశమునకు నధికారులు చతురంగబలములతో బోయి వానిబంధించి రాఁగలరు అనిచెప్పిన రాజపుత్రుం డౌను ప్రత్యుత్తరము వచ్చినది. నీకుఁ జెప్పలేదుకాఁబోలు నీసందడిలో మఱచితిని. వినుము.

మనము వ్రాసిన పత్రికకు జడఁపుజెందుచు నత్యంత వినయముతోఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఆగణికాపుత్రిక లెవ్వరో తానెఱుగఁడఁట. తనదేశమం దెచ్చట నున్నను జూపినచో మనము చేసినశిక్షకు బాధ్యుఁడగునఁట వచ్చి వెదకికొనుమని వ్రాసెను ఆవెంటనే కొందఱుదూతల నందుఁ బంపితినని యావృత్తాంతము చెప్పెను.

గోటికాపుత్రుండు ప్రస్తావముమీఁద మీ తల్లి లీలావతి యిందున్నదని చెప్పుటయు నతండు వెఱఁగుపాటుతో మా తల్లి లీలావతియే యెట్లువచ్చినది ? బ్రతికి యున్నదా ? అని యడుగుచుఁ దనకుఁ జూపుమని కోరికొనియెను. శ్రీ సంఘమధ్యంబున నుండుటచే నప్పుడు పోవుటకు సమయముకాదని సువర్ణనాభుఁడు చెప్పెను. మరునాఁడైనను జూపింపకతప్పదని బ్రతిమాలికొని రాజపుత్రుం డింటికిఁబోయెను. వారట్లు పెద్దతడవు ముచ్చటలాడికొనుచు నాదివసము వెళ్లించిరి.

అని యెరింగించునంతఁ గాలాతీతమైనది. తరువాతికథ పై మజిలీయం దిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

1౬8 వ మజిలీ.

ఘోటకముఖుని కథ

మరునాఁడు ప్రొద్దుట గోనర్దీయ, కుచుమార, గోటికాపుత్ర, సువర్ణనాభ, చారాయణులు మిత్రులేవురును నాయింటి చావడిలోఁ గూర్చుండి దత్తకసూత్రముల రాయను గురించి ముచ్చటించుకొనుచుండగాఁ బ్రతీహారి చనుదెంచి ... ఖుంకును బ్రాహ్మణుం డొకండు బందిమీఁద నిమశ్వస శ్రీంబోవచ్చె ... వలువం

బడియెను. మీ దర్శనము సేయఁగోరుచున్నాఁడు. సెలవేమనవుఁడు నైదుగురును దటా
లునలేచి మా ప్రాణమిత్రుఁ డేఁడీ ? అని పలుకుచు గుమ్మమునొద్దకు బోయిరి.

అతండు వారిం జూచి మోము వికసింప నోహో హో ! నేటికిఁ గృతకృత్యుం
డనైతినని పలుకుచు వారిం గౌఁగిలించుకొనియెను. వారును బ్రత్యాశ్లేషము గావించి
లోనికిఁ దీసికొనిపోయిరి. అప్పుడు గోణికాపుత్రుఁడు బంతిమీఁదనున్న యాఁడువం
త్రెవ్వరని యడిగినవయ్యో ! వారిమాట మఱచితినే ! వారు రతిమంజరీ చిత్రసేన లను
వేశ్యాపుత్రికలు. ఔరా ! నీతోఁ గ్రొత్తగాఁ జెప్పుచున్నానే. అందొకతె దత్తునిభార్య. ఒకతె
నీభార్య. పాపము వారిద్దరు మనమూలమునఁ గాలయిడుములం గుడిచినారని చెప్ప
చుండఁగనే గోణికాపుత్రుండు ఆఁ ! ఏ మేమీ ! రతిమంజరీ చిత్రసేనలే యని పలుకుచుఁ
దటాలున లోనికింబోయి బంతిలోనున్న వారిద్దఱంగాంచి తద్దయుం బ్రీతి నబలలారా !
వచ్చితిరా ! మీనిమిత్తమె భూమి తలక్రిందు సేయఁదలఁచుకొన్నాము. కానిందు లోపలికి
రండు, మనవారందరు నిందున్నారని పలికిన నక్కలుకులు కనుఁగొలుకుల
నశ్రుజలకణికలురాల నతనిం జూచుచుఁ హృద్గతంబగు శోకమును వెలిబుచ్చిరి. వారి
నూఱడింపుచు గోణికాపుత్రుండు లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి సర్వతీ ప్రముఖ యువతీమ
తల్లిలోకలతో వారి తెఱం గెఱింగించి పరిచయము గావించెను.

ఆ యంతఃపురకాంతలు వారిసోయగము వింతగా జూచుచు దమకుగల
బంధుత్వము వారికి తెలిపి వారివృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని తదీయ మనస్సయిర్యమున
కాశ్చర్యపడఁజొచ్చిరి. కుచుమారుండు ఘోటకముఖుంజూచి వయస్యా ! నీవు నాఁ
డా మిత్రునితోఁ గూడికొని పురందర పురమునుండి అరిగితివిగదా ! ఎందెందు సంచ
రించితివి ! ఏమేమి వింతల జూచితివి ? సవిస్తరముగా జెప్పుము. నీతో వచ్చిన
పురుషుఁడెవ్వఁడో తెలిసికొంటివా ? అని అడిగిన ఘోటకముఖుం డిట్లనియె.

మిత్రులారా ! నాతో వచ్చిన పురుషుఁ డెవ్వఁడో నాకిప్పటికిని దెలియదు.
ఏక శిలానగరంబున కరుగుచుండ నొక అరణ్య మధ్యంబున భైరవుఁడను [illegible]
మాకు గనంబడియెను. ఆ పురుషుని భార్యను హరించిన మాయావి వాఁడే యని
తెలిసికొని మేము నిలు నిలుమని పలుకుచు వాని కడ్డమై యాపితిని. వాఁడు నన్ను పని
వారమును గేక పెట్టెను. పదుగురు దుడ్డుకఱ్ఱలు తీసికొని మా పైకి వచ్చిరి. మేము
నిరాయుధులమగుట వారికి వెఱచి పారిపోవఁ బ్రయత్నించుచున్న సమయంబున నా
క్రూరాత్ముఁ డా పురుషునిఁ బట్టికొని నెత్తిపై నేదియో పసపు చల్లెను. అంతవఱకు
చూచితిని. తరువాత నతండు గనంబడలేదు. వాడు నా మీదికి వచ్చుచో అటు
చూడక దొంకలమాటుగా నవ్వలికి బోయితిని. ఒక డుంగము చాటున ఘోటక
మొగడి మేయుచుండెను. అది వాని మృగసంఘమునుండి తప్పించుకొని అందు

మేయుచున్నది. దానిం జూచి వేఱొక యుపాయము దోపక గుఱ్ఱము నెక్కుపాటవము గలదు కావున దటాలున దానిపై కెక్కి కళ్ళెము తీయ లేకుండగనే నడిపింప దొడంగితిని. ఆ హయంబు రయంబున నందుఁ గనంబడిన మార్గంబునంబడి పోవఁ దొడంగినది.

వాడు వెనుకనుండి తరిమికొని వచ్చునను వెఱపుతో మిక్కిలి వేగముగాఁ దోలితిని అది యుఁ బశ్చిమోత్తరముగా బోయిపోయి యా అడవిలో నొక గుడిసెయొద్ద నిలువంబడినది. అప్పటికి జాము ప్రొద్దున్నది. నాకు దాహమగుచున్నది కావున నా కుటీరమునందు మనుష్యు లుందురని తలంచి గుఱ్ఱముదిగి తలుపుదగ్గరకుఁ బోయి లోపల నెవ్వరంటో అని అడిగితిని. ప్రతివచన మేమియు వినబడలేదు. తలుపునకు బీగములేదు. త్రోసినంతనే తెరువఁబడినది. లోపలికి బోయి నలుమూలలు జూచితిని. ఎవ్వరు గనంబడలేదు. స్వల్పముగా సామగ్రి యున్నది. తిన్నగా వెరటిలోనికిం బోయితిని. ఆ ప్రాంతమం దొకనుయ్యి యున్నది తోడికొనుటకుఁ జేదయున్నది. దానితో నీళ్ళు చేదుకొని అమృతో పమానంబులగు తజ్జలంబులు కడుపునిండ ద్రావితిని. తిరుగా లోపలికివచ్చి నలుమూలలు పరికింప నొకగది బీగము వేయబడియున్నది. ఇందలివా రెందు బోయిరో అని యాలోచించుచు వాకిటకు వచ్చితిని. ఆ యశ్వ మందే నిలువంబడి యున్నది నన్నుజూచి సకిలించినది.

అప్పుడు నేను దాని దాపునకు పోయి మోము దువ్వుచు లక్షణములు పరిశీలింపుచుండ దాని మెడలో నేదియో తాయెత్తు గనంబడినది. దానిం ద్రెంపి పారవైచితిని. ఆ గంధర్వం బంతలో నవ్యౌవనమై యొక ముసలమ్మయై నిలువంబడినది. అదియుం జూచి నేను వెరఁగుపడుచు, అవ్వా! నీ వెవ్వతెవు? ఇట్లు గుఱ్ఱమువై యుంటి వేల? నీ వృత్తాంతము చెప్పుమని అడిగిన నా యవ్వ యిట్లనియె.

బాబూ! ఈ కుటీరము నాదే, ఈ ప్రాంతభూమి తృణకాష్ఠజల సమృద్ధి గలిగియున్నది. మేము సారస్వత బ్రాహ్మణులము. నా భర్తలో నేనీ కుటీరమున పెద్దకాలము కాపురము చేసితిని. పసువుల మేపుకొనుచు వ్యవసాయము చేసి జీవించువారము. నా భర్త చనిపోవునప్పటికి నా కొక కూతురుగలదు. దానికి మూఁడేండ్లున్నవి. భర్తృమరణానంతరమునుగూడ నే నీ యిల్లు విడువక యిందే కాలక్షేపము చేయుచుంటిని. నా పేరు రాధయందురు. నా పుత్రిక పేరు మిత్రవింద. నేనా బాలికను ప్రాణమువలె జూచుకొనుచు హృదయంబునం బెట్టుకొని కాపాడుచుంటిని. నా కూతు మిక్కిలి చక్కనిది. దినదిన ప్రవర్ధమాన యగుచుఁ బండ్రెండేడుల ప్రాయము వచ్చునప్పటికి మిక్కిలి లావణ్యముగలిగి ప్రకాశింపజొచ్చినది.

నా పుత్రిక యౌవనాంకురమైనది మొదలు తగినవర్త యవ్వఁడు దొరకునని యాలోచించుచుంటిని. దైవమే అన్నియుం గూర్చును. మాదినవానిం బెదకుచుం

డును. వరాహద్వీపాధిపతి బ్రాహ్మణ ప్రభువు వేటకై యొకనా డీ అడవికి వచ్చెను. గొప్ప గాలివాన పట్టినది. బలమునేయు దలయొకదెసకు జెదరిపోయినవి. ఇంతలో చీకటిపడినది. మెరపులు మెరయుచుండెను. ఆ వెలుగున దడిమి కొనుచు నెట్లో యారేడు మా కుటీరమునకు వచ్చి కడదెంచి యెవరయ్యా! లోపలనని యరచెను. నా కింకను నిద్రపట్టలేదు. నేను బోయి తలుపు తీసితిని. కట్టి గుడ్డలన్నియు తడిసినవి. వజవజ వణకుచుండెను.

నన్ను జూచి యతండు అమ్మా! యీ రాత్రి మీ యింట వసించి చలిబాపు కొనియెద గొంటెము తావిచ్చెదవా? అని అడిగెను. రండు రండు నిశ్శంకము వసింపుడు. అని పలుకుచు నా యొడయని లోనికి దీసికొనిపోయి కట్టుకొనుటకు బొడిగడ్డ లిచ్చి కాచుకొన నిప్పురాజవేచి వేడినీళ్ళు పెట్టి వంటఁజేసి పాలు పెరుగు మీగడతో దృప్తిగా భోజనము పెట్టితిని. పండుకొన మంచ మిచ్చితిని.

అన్నపతి అప్పు డపరిమిత సంతోషము చెందుచు నవ్వా! నేడు నీవు నాకు మంచి యుపకారము గావించితివి. ఆ జన్మాంతము నిన్ను మరువను. నీ వొంటిగా నీ అరణ్యమున నుంట నేమిటికి? నీకు బిడ్డ లెందరు? నీ యుదంత మురింగించి నాకు శ్రోత్రానందము గావింపుమని అడిగిన నే నిట్లంటిని.

అయ్యా! జన్మభూమి యెంత సంకటమైనదైనను విడువ బుద్ధిపుట్టదుకదా? మా కిక్కడ స్వర్గమువలె నున్నది. మాకు జాలపసవులు గలవు వానికి గావలసినంత పచ్చిక యున్నది. మాకు సరిపడిన ధాన్యములు ఫలించును. ఒకరితో మాకు బనిలేదు. నాకు మిత్రవిందయను కూతురు గలదు. దానికి పెండ్లి సేయవలసిన సమయము వచ్చినది. అనుకూలుండగు వరుడు దొరకవలయు నిదియే నాకు గలిగిన చింత. ఇందులకై మీకు శక్యమైన సహాయము చేయుడని పలుకుచు నా వృత్తాంతము చెప్పితిని.

ఏది? నీ కూతురు. ఎన్ని యేండ్లున్నవి? అని అడిగిన [illegible] బోవుచున్న [illegible] నున్నది. చక్కదనమునుగురించి [illegible] లేను. [illegible] తెలియగలదు. అని పలుకుచు అమ్మా [illegible] లేచి [illegible], అని పిలిచితిని. అది అంతకుముందే లేచి [illegible] నా గదిలో గూర్చున్నది. నా మాట విని ఇదిగో వచ్చుచున్నా [illegible] వచ్చి యొక్క ప్రక్క నిలువంబడినది. దీపము వెలుగున [illegible] ఆతం [illegible] నాకు కోపినది.

[illegible] సేయ మంచకొనుము. నేను చూచెదనంతే [illegible] పలుకుచు [illegible] నీ కూతురు మం[illegible] [illegible] తపించునే గదా? [illegible] పెండ్లి యాడగలడు. ఇందుకై నీ [illegible] పలుకుచు నతండు నిద్ర

బోయెను అతని క్షేమ వార్తయు లేమియు నప్పటికి దెలియవు. మరునాడు సూర్యో దయమైన కాక పూర్వమే అతని వెదకికొనుచు చతురంగబలములు నా కుటీరము నొద్దకు వచ్చి చక్రధర భూపాలుం డిందు వచ్చెనా? అని అడిగిరి.

వారి మాటలచే నతండు ప్రభువని తెలిసికొని విస్మయము జెందుచు వా రెవ్వరో నాకు దెలియదు. రాత్రి యొకపురుషుడు జడికొట్టి యిందు వచ్చెను. పండుకొని యున్నవాడు ఇంకను లేవలేదు, అని చెప్పితిని. వాండ్రు తొందరపడుచు మహారాజుగా రిందున్నారా? అని అందరు నందు మూగికొనిరి.

అంతలో నతండు లేచెను. నేను మిత్రవిందచేతనే అతని కుపచారములు సేయించితిని. బాబూ! చెప్పనేల? నా కూతురు చక్రధరునంబున కతండు వలచి మూడుదివసము లందుండి కదలకయుండెను. తదీయ మహానుభావవిలాసాదు లతని హృదయ నాకర్షించినవి. నే నది యెరింగి యప్పురంగమునను సంతత మతని యందే యుండ నియమించితిని మిత్రవిందతో సరస సల్లాపము లాడుచు జీవన కౌతుకము మిత్రవిందను దనకు బెండ్లి చేయుమని నాతో సూచించెను. నేను ప్రహర్ష సాగరమున మునుగుచు పుష్పములతో మిత్రవిందం దీసికొనిపోయి అతని తొడపై గూర్చుండ బెట్టితిని. అతండు గాంధర్వ విధి నా వధూరత్నమును స్వీకరించెను. అప్పుడే అప్ప డతి దన గ్రామమునకు దీసికొనిపోయెను. నేనును దానితోబోయి కొన్ని దినము లందుండి వెండియు నింటికి వచ్చితిని.

నా కూతురు మిత్రవింద మహాపురమున భర్తతో స్వర్గసౌఖ్యము లనుభ వించుచుండెను. దానికి జాంబవతి అను కూతురు మాత్రమే యుదయించినది. అది యట్లుండె. నన్నందు రమ్మని యెంతయో నిర్బంధించుచున్నది కాని నాకి భూమి విడిచిపోవ నిష్టము లేకున్నది. అప్పుడప్పుడు పోయి చూచి వచ్చుచుందును. [illegible] గడ్డము తలయుం బెంచుకొని జటలతో మహర్షివలె నొప్పుచున్న [illegible] పశువులును పక్షులును మృగములును పలురకము లొప్పుచుండ [illegible] జూచి జేసెను. నే నతనియొద్దకుబోయి నమస్కరించుచు మహాత్మా! [illegible] మందయు నాది. నేను గుత్తకు [illegible] కొన్నాను. నాకు [illegible] పచ్చిక యంతయు మీ పశువులు మేయుచున్నవి. [illegible] [illegible] మందను [illegible] [illegible] [illegible] మేపవలదని వినయముతో ప్రార్థించిన గడ్డ [illegible] [illegible] [illegible] నాకి [illegible] [illegible] గలిగియున్నది. నా [illegible] నే

నిందు నా యిష్టమువచ్చినన్ని దినములుందు, వలదనుటకు నీ వెవ్వతె వని గద్దించి పలికెను.

అప్పుడు నేను మెల్లగా స్వామీ! యీ అరణ్యముపై మీ కధికారము గలిగియున్నచో మీ పశువులపై మృగములపై నా కధికారము గలిగియున్నదని చెప్పిన మీకు గోపము వచ్చునేమో? భగవత్సృష్టి యందఱకు సమానముగదా? అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చితిని. అప్పు డాయనకు నాపైఁ బెద్దకోపము వచ్చినది. ఏదియో పనస నా నెత్తిపై రుద్ది నన్నొక గుర్రముగా జేసెను. తరువాత చర్యలన్నియు స్వప్నప్రాయములుగా నున్నవి. ఇంచుకించుక తెలివితో వాని బారి తప్పించుకొని వచ్చి పారిపోవుదమని ప్రయత్నించుచుండగా నింతలో మీరు వచ్చి నన్నిక్కడికిఁ దీసికొని వచ్చితిరి. మీ కరుణావిశేషంబునంజేసి స్వస్వరూపము గైకొంటి, లేనిచో వారువమనై యుండవలసి వచ్చును. కృతార్థురాలనైతి నిదియే నా వృత్తాంతమని యెరింగించిన విని నే నాశ్చర్యమందుచు నవ్వా! వాడు మహా పాపాత్ముడు. స్త్రీలను బాధపెట్టుటకించుకయు నెఱువడు. ఒక పతివ్రత నట్లే కావించెను. వాని నిమిత్తమే తిరుగుచుంటిమి. నా మిత్రునిగూడ నిట్లే కావించెను కాబోలు. నన్నవమానించునని మాటునకు బోయితిని. నీ మూలమున నతనిచేత జిక్కుకుండ నిందు రాగలిగితిని. తెలియదు. పాపము నా మిత్రుడు వాని తాంత్రిక మెరుంగక చిక్కుకొనియెను కారుల కెరింగించి వాని శిక్షింపజేసెద. వాని చేష్టలు తెల్లమైనవని పలుకుచు మరియునిట్లంటిని.

అవ్వా! నీయల్లుడు రాజుగదా? నీవా వరాహపురంబున కరిగి అందు సుఖం పడ [illegible] వెంటగా నుండనేమిటికి? అని అడిగిన నా [illegible] చెప్పలేదా? [illegible] బలము జూతువుగాక రమ్ము, నాయొద్ద [illegible] ప్రాంతమం[illegible] నన్ను వెంటబెట్టికొని యచ్చటి కనతిదూరములోనున్న [illegible].

ఆ మంజూషి యందున్న పెద్దపెద్ద యావులు [illegible] గిత్తలు అంభారవం [illegible] గావింపుచు దాపునకువచ్చి యామెను నాకుచు ముద్దులతో [illegible] వియోగ [illegible] వెలిబుచ్చినవి. ఆమెయు వానినెల్ల గోవుల ముద్దుపెట్టుకొనుచు గొన్నిటి [illegible] పిలుచుచు దాపునకు రప్పించుకొని కొన్నిటి [illegible] పేరులతో జెప్పిన [illegible]ముగా బోయినవి. [illegible] నన్నిచ్చటినుండి కదలనీయకున్నది. [illegible] పిల్లలగా జూచుకొనుచున్నానని చెప్పినది.

అప్పుడు నేను అవ్వా! నీమాటసత్యమే. పశుపత్ని సుతాలయములు ఋణాను బంధరూపములని పెద్దలు చెప్పుదురు. వోసీ నీయల్లుడు భాగ్యవంతుడుగదా? ఇంపీ గుడిసెడీసి మంచియిల్లు గట్టికొనరాదా? అని అడిగిన నామె నాచేయిపట్టికొని తన గుడిసెయొద్దకు దీసికొనిపోయి దానిలో నొకమూల జాటుగా నమరింపబడియున్న చిన్న తలుపుతీసి నేలసొరంగము జూపినది. దానిలోనికి దిగితిని. ఆహా! లోపల మిక్కిలి విశాలముగానున్నది. ఇంద్రభవనమువలె విరాజిల్లుచున్నది. వింతవింత వస్తువులు గలవు.

వానివాని వేరువేరు నిరూపించి చూపుచు నార్యా! ఇది మహారణ్యప్రదేశ మగుటయు నొంటిగా నుండుటంబట్టి వట్టి పేదదానివలె గనంబడుదును. ఈగుడిసె జూచి నాజోలి కెవ్వరునురారు. నాపశుధన మెవ్వరు దీసికొనిపోవజాలరు బలవంతమున గాని దొంగతనమునగాని దేనినేని తోలుకొనిపోయినచో నాపశు వెందున నిలువదు. వెంటనే పారిపోయివచ్చి మందలో గలియును. ఒక యెద్దొకప్పుడు మూడుమాసము లెందోయుండి వచ్చినది. నాయింటనున్న వస్తువులు కుబేరునింట లేవు. నాయల్లుడీ వైభవమంతయు జూచిన తరవాతనే నాపిల్లను సేసికొనియెను. చాల వింతవస్తువు లాతడు తన గ్రామమునకు దీసికొనిపోయెనని చెప్పినది.

ఆపాతాళగేహాలంకారములుచూచి నేను విస్మయముచెందుచు నామెచెప్పిన మాటలువిని ఆహా! అవ్వా! నీవు పైకిజూడ వెర్రిదానివలె గనంబడుచుంటివి. నీవైభవము పెద్దది. నీగుట్టు తెలిసికొని దుర్మార్గులెవ్వరైనా బాధింతురేమో? ఈరహస్యము నాకు జెప్పినం జెప్పితివి కాని యితరుల కెన్నడును జెప్పరాదుసుమీ? అనవుండా యవ్వ నవ్వుచు నిట్లనియె.

సౌమ్యా! నీయింగితాకారచేష్టల బరీక్షించి యీగుట్టు చూపితినిగాని యితరులకు జెప్పుదునా? నాడు మాయల్లుడు చక్రధరునకు జూపితిని నేడు నీకు జూపితిని. నాకూతురుగూడ బాగుగా నెరుగదు. నీవు విద్వాంసుడవు చాలమంచివాడవని తోచినది. నన్ను రక్షించితివి. నీకొక యుపకారము చేయుతలంపుతోనే రహస్యము నివేదించితిని. అనిపలుకుచు నాకవాటముమూసి అంతలో వంటజేసి తృప్తిగా భోజనము పెట్టినది. రెండుమూడుదినము లందుండి నే ధారానగరమునకు బోవలసియున్నది. మఱియు నా తాంత్రికుని శిక్షింపజేయవలసియున్నది. మిత్రులగలిసికొని యుపాయ మాలోచించెద. పోయివచ్చెదననుడయ్యమ్మ నాకేదియో యుపకారము సేసెదనంటివి.

ధనముతో నాకు నిమిత్తములేదు. మామిత్రు లిర్వురు మహారాజ్య[illegible] న్న

గాను. నాధనమంతయు నాయిచ్చవచ్చినట్లు వాడుకొనవచ్చును. నీయుపకారమునకు చాల సంతోషించితిని. కృతజ్ఞతకు మెప్పువచ్చెనని పలికిన నాయవ్వ యిట్లనియె.

మీరు మహావిద్వాంసులు. దేశమే మీధనము. నేను మీకు ధనమిచ్చుదానను గాను. వరాహపుర మిక్కడికి ఐదియోజనముల దూరములోనున్నది. ఆ దీవికి రెండు యోజనములమాత్రమే సముద్రము దాటవలసియున్నది. నిన్నక్కడికి దీసికొనిపోయి నీవు సేసిన యుపకారము మాయల్లునితోజెప్పి వారిచేత మీకును మైత్రిగలుపవలయునని యభిలాషయున్నది. ఇదియే నాతలంపు. నాలుగుదినములలో బోగలమని పలికినవిని నేను గ్రొత్తవింతలంజూచు తలంపుగలవాడనగుట నామెమాట నంగీకరించి నాదేపయనము సాగింపుమని కోరితిని.

అప్పు డామె మంచయొద్దకుబోయి రెండుదున్నపోతుల వెంటబెట్టుకొనివచ్చినది. వానివీపుపై మెత్తనియాకులు జిగట్లను జీనులాగున గట్టినది. ఒకదానిపై దానెక్కి రెండవదానిపై నన్నెక్కుమన్నది. నాకు ఐక్కున నవ్వువచ్చినది. అంతకన్న వేరొకసాధనము లేకపోవుట నట్లుచేయక తప్పినదికాదు. ఆ కొండలలో బాదచారియై పోవుట చాలకష్టమట యమధర్మతటిమహాత్ముడు దాని యానసాధనముగా జేసికొనయె. మనమాట లెక్కయేమని దానిపై నెక్కితిని. మిత్రులారా! నేనేమని చెప్పుదును? గుఱ్ఱములు నేనుగులనెక్కినప్పుడుగూడ సంతసౌఖ్యము గలుగలేదు.

అవ్వ ముందు నడచుచుండ నేను వెనుక బోవుచుంటిని. కదుపు కొంచె మైన లేదు. దాని వేగముగా నడచుచుండెను. ఏమియు నదలింప నవసరములేదు మెట్టి లెక్కినప్పుడు పూర్వకాయము వంచుచు బల్లమునకు దిగునప్పుడు చరమకాయము వంచుచు మాకేమియు నాయాసము లేకుండ నడచుచున్నవి. మూడుదినములట్లు పయనము సాగించి సముద్రతీరముననున్న నొకపల్లె చేరితిమి. ఆమె నొక పల్లెవానింజీరి వరాహ పురంబునకు నోడగట్టుమని నియోగించినది. వాడప్పుడే నొక చిన్న ప్రవహణము సన్నాహము సేసి తీసికొనివచ్చెను. మేము పెందలకడ భోజనముచేసి యోడయెక్కితిమి. ప్రొద్దు కుంకకపూర్వమే యవ్వలివొడ్డు చేరితిమి. వెంటనే నొకబండియెక్కి వరాహపురమున కరిగితిమి. ఆ నగరము మహోన్నతమహాలను సౌధములచేతను సమస్త వస్తుపూర్ణములగు విపణిమార్గములచేతను ప్రకాశింపుచున్నది. రాజమార్గంబున బోయి పోయి రాజుగారికోట చేరితిమి. ఆ యవ్వ నందరు నెరింగినవారగుట దౌవారికు లేమియు నాటంకము సెప్పలేదు. కక్ష్యాంతరములుగడచి తిన్నగా లోపలిభవనమునకుం బోయితిమి. తల్లి వచ్చుచున్నదనువార్తవిని పుత్రిక మిత్రబృంద కొంతదూర మెదురువచ్చినది.

ఆమె నన్నుజూచి యించుక తొలగిన వలదువలదు. ఈయన మన కాంతసంగిసబంధు వుడు. అర్చనీయుడు. పాద్యము దెమ్మని పలుకుచు నాయవ్వ కుమారికచేత నాకుప చారములు చేయించినది.

నాకించుకమాటుగా నిలువంబడి మిత్రవింద అమ్మా! ఇంక చేగిరము వచ్చితివేమి? రెండునెలవఱకు రావనుకొన్నాము. వారెవ్వరు? అని అడిగిన నామె పుత్రికతో భైరవుండు తనయదవికి వచ్చుటయు దన్ను గస్తముగా జేయుటయు నేను విడిపించుటయు లోనగు వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించినది. మిత్రవిందయురముపై జేయివైచుకొనుచు హా! హంత! ఎంతగండము గడిచినది? నే నేమిచేయుదును. నీవు చెప్పినమాట వినవు. నీకా అడవిలోనే చావు మూడినది. ఇట్టియైశ్వర్య మనుభవించు చున్నను నాబుద్ధికి స్థిమితములేదు నీకొరకే చింతించుచుందును. నిన్ను వాడు గృర ముగా జేసెనుగాని, చంపిన నేమిసేయుదుపు? వలదనువారెవ్వరు? ఇప్పుడైన బుద్ధిగలిగి యాకాపుర మెత్తిపెట్టి యిక్కడికి రమ్ము అని యేమేమో మందలించినది.

అవ్వ పుత్రికమాటవిని కానిమ్ము యేదోయొకటి చేయుదము. నీభర్త యూరనున్నాడా? అని అడిగిన పుత్రికలేదు. వారిమిత్రుడు విపులుడు వర్తమానము సేయి మహాపురంబున కరిగిరి. పుణాగలరని చెప్పినది. జాంబవతికి వివాహ మెక్కడ నైన గుదిరినదియా? ఈ యేడు చేయుతలంపు గలదా! అని అడిగిన నామెను యుక్త వయసు వచ్చినది చేయకేమి? తగినవరుడు కనంబడుటలేదు పలుచోటులుచూచిరి విద్యయుండిన రూపములేదు. రూపమున్న విద్యయున్న ధనముతో పనకు బనిలేదు అని యావిషయముగురించి ముచ్చటించుకొనిరి. తరువాత నేదియో గుజగుజలాడుచు నన్నాయవ్వ లోపలికి దీసికొనిపోయినది.

అంతలో భోజనమునకురెమ్మని పరిజనులువచ్చి చెప్పిరి. పలురకముల పిండివంటలతో నేనారాత్రి భోజనము సేసితిని రాజోపచారములు గావించిరి. హంసతూలికాతల్పంబునం బండుకొన నియమించిరి. నా మంచముదాపున గూర్చుండి యాయవ్వ యష్టాలాపముల నాడుచుండ నారాత్రి సుఖముగా వెళ్ళించితిని.

మరునాడు మంగళగీతములచే మేల్కొంటిని. పరిజను లనేకోపచారములు సేయుచుండిరి. అంతలో నవ్వవచ్చి కుశలప్రశ్న చేయుచు మాయల్లుడు నేడుమధ్యా హ్నమునకే వచ్చునట. ఇప్పుడే వార్త వచ్చినది. నా... జాంబవతీ ... అని పలుకుచు నొక చిన్నదానిం నిలిచినది. అప్పడొకబాలిక యచ్చెనమ్మెకంచి

పోలిక నొప్పుచు నాప్రక్కవచ్చి నిలువంబడినది. అతిరూపాతిశయంబు నాకు మోహాతి రేకము కలుగజేసినది. తదవయవంబులన్నియు సాముద్రికశాస్త్రలక్షణలక్షితంబులైనవి. తత్సౌందర్యవిశేషంబు పరిశీలింపుచుండ నాయవ్వ మనమరాలితో జాంబాలీ! ఆయన మంచి పండితుడు నమస్కరించుము అనుటయు నాబాలిక చేతులెత్తి మ్రొక్కినది. అనుకూలభర్తృలాభసిద్ధిరస్తు అని యాశీర్వదించితిని. ముసిముసినగవులునవ్వుచు నాబాలిక యవ్వలికిబోయినది.

ఇంతలో గ్రామాంతరమునుండి వారయం దరుదెంచెను. మిత్రవింద భర్త కెదురువోయి పాదములుగడిగి శిరంబుపై జల్లుకొనుచు స్వాగతమడిగి నిలువలేక తన తల్లినాక యెరింగించినది. ఆ ప్రభువు మందహాసము గావించుచు యేమీ! నీతల్లియే వచ్చినదా! పసువు లేమగునోగదా! అని పరిహాసమాడుచుండ నయ్యో! దానికెట్టి గండము గడచిన దనుకొంటిరి. మోహకముఖుండను పుణ్యాత్మునివలన విముక్తి నొందినది. ఆయనగూడ నిందు వచ్చిరని యాకథ యంతయుం జెప్పినది.

ఆ వార్తవిని అతం డామె కట్లు కావలసినదే! ఈసారియైన నిందుండు నేమో అడిగితివా? ఆ పండితుం డెందున్నవాడు అని అడుగుచుండ నాయవ్వ నన్ను తనివొద్దకు తీసుకొనిపోయి యీ పుణ్యాత్ముడే నన్ను రక్షించినవాడని యెరింగించినది

రాజు నాకు నమస్కరించుచు నతం డడుగ వెండియు నా వృత్తాంతము భైరవునివృత్తాంతమును జెప్పితిని. ఆరేడు నన్ను మిగుల గౌరవించుచు విద్యలలో గొంత ముచ్చటించి నేనిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమున కచ్చెరుపడిజొచ్చెను. తరువాత మేమిరువురము నొకచోట గూర్చుండి భుజించితిమి. భుజించినప్పు డతనిభార్య ప్రక్క నిలువంబడి తాళవృంతమున విసరుచు మనోహరా! విపులుడు మీకంత యపశ్లాఘముగా రమ్మని వార్తనంపె గారణ మే మనవుడు నతం డిట్లనియె.

లోకమంతయు స్త్రీప్రచారముతో కూడుకొన్నది వినుము. విపులుడు నిష్కాముండైనను మతంగయోగిని ప్రోత్సాహమున నిరువుర వారకాంతల పరించి వారిని బలవంతమున రప్పించుకొనుటయు నయ్యంగన లంగీకరింపక యల్లరిచేసి యెట్లో భోజనిపుత్రునకు దెలియజేసిరికాబోలు. భోజపుత్రుండు చిత్రసేనుడనువాడు విపులున కిట్టి సందేశమును బంపెను.

రాజా! రాజు ప్రజల న్యాయాన్యాయంబుల విచారించి దుర్జనుల శిక్షించి సజ్జనుల రక్షించుచుండవలెను. నీవామాట మఱచిపోయి యిరువురు వారవనితల బలవంతమున చెరపట్టితివట. అది యెంత పాపము. సీతను జెరపట్టిన రావణుం డేను

యెన్నో యెఱుంగుదువా? నీవీజాబు చూచిన తక్షణము వేశ్యాపుత్రికల నిరువురను విడిచిపేయుము. అట్లు వెంటనే మాకు దెలియజేయుము. నీసదుత్తరము రానిచో నుత్తరకాలమందే నీపై యుద్ధము ప్రకటించుచున్నాము. నీరాజ్యమన్యాక్రాంతము గావింతుము. అని జాబువ్రాసి విపులునొద్దకంపెను. విపులుడు భోజునికంటె దుర్బలుడగుట నాపత్రికం జదివికొని భయపడుచు ప్రత్యుత్తర మిట్లు వ్రాసి పంపె నట.

మహారాజా! నాశత్రువులెవ్వరో మీకట్టివార్త తెలియపరచి యున్నారు. వేశ్యాపుత్రికల నిరువుర నే నెన్నడును దీసికొనిరాలేదు. వారు నాదేశములో లేరు. మీకు నామాటయందు విశ్వాసములేనిచో మీచారులంబంపి వెదకింపుడు. అట్టి వేశ్యలు నావిషయమం దెందున్నను మీరు చేసిన శిక్షకు పాత్రుండనగుదును అని భోజునకు దెలియం జేసి వెంటనే యంతయు నాకు వర్తమానము సేసెను.

నేనుబోయి పనియేమని యడిగిన జరిగిన కథయంతయు దెలియజేయుచు నేను మతంగయోగిని మూలమున బలవంతముగా నిరువురగణికా పుత్రికల జెరదెచ్చినమాట వాస్తవము. గడిచిన దానికి వగచిన ప్రయోజనము లేదు. ఇప్పుడు వీరిని విడిచితినేని నాయక్రమకార్యము వెల్లడికాక మానదు. వెలయాండ్రు గదా! యని రప్పించితిని. వారిండ్రు కులస్త్రీలకన్న నెక్కుడు పరితాపము జెందుచున్నారు. కావున మీరు వీరిని మీదేశమునకు దీసికొనిపోయి కొన్నిదినములు కాపాడవలయును. ప్రస్తుతోపద్రవము దాటినపిమ్మట గర్తవ్య మాలోచింతముగాక. నీవు నాకు మిత్రుడవు. ఈ సమయంబున నీయుపకారము గావింపుము. నీకడ నుండినచో బరమేశ్వరుడు దెలిసికొనజాలడు అని ప్రార్థించెను.

ఆక్రమమైనను మిత్రునికార్యము సేయదగినదని తలంచియతని మాట కడ్డు సెప్పక యంగీకరించి యావారకాంతల నిరువుర నిక్కడికి దీసికొనివచ్చితిని. వారు దాపటిగదిలో నున్నారు. అని యారాజు వార్తను జెప్పెను.

ఆ మాటలు విని మిత్రవిందుడు ఓహో! నీసాధుత్వము మిక్కిలి కొనియాడదగి యున్నదిగదా? విపులుడు జేసినపనికి మందలింపక అనుమోదించి యాసుందరుల నిందు తీసికొనివచ్చితివా బాలు బాలు. ఈ వార్త విని భోజుండు మిమ్ముగూడ సహాయుగా నెంచి మీపై గత్తికట్టక మానడు. [illegible] అని యనుచుండగా,

శ్లో॥ కర్తా కారయితాచైవ ప్రేరక శ్చానుమోదకః
సుకృతే దుష్కృతేచైవ చత్వారః సమభాగినః॥

పుణ్యపాపములు చేసినవాడును, జేయించినవాడును, ప్రేరకుడు ననుమోదించినవాడును సమముగా దత్ఫలమును బంచుకొందురని పెద్దలు చెప్పుదురు. పూర్వ మొక బ్రాహ్మణుడు వాచాదోషంబుననే యతిహత్యాపాప మనుభవించె నాకథ నాకొక పండితుం డెరింగించెఁ జెప్పెద నాలింపుడు.

కౌశికుని కథ

కౌశికుండను బ్రాహ్మణుఁడు ఒకనాఁ డొకసన్యాసిని భిక్షకై నిమంత్రించెను. తనకు వాడుకగా పెరుగునుం బాలును దెచ్చుచున్న గొల్లదానితో నోసీ! రేపు మా యింట యతిభిక్ష జరుగును. నీకు నిబ్బడిగా సొమ్మిచ్చెదను. నీకుగలుపకుండ గట్టి పెరుగు తోడుపెట్టి తెమ్మని చెప్పి యంపుటంజేసి యాగొల్లది యట్లేమంచి పెరుగు ముంతలోఁదోడుపెట్టి అదిగంపలోఁబెట్టి పైనగుడ్డమూతవైచి తెచ్చుచుండెను. గాలిచే నాగుడ్డ పెరుగుముంతమూతినుండి తొలంగినది. ఆకసమున నాసమయమున నొక గరుడపక్షి తెల్లత్రాచుం బట్టికొని పోవుచుండెను. ఆ పాము గరళము గ్రక్కినది. ఆ విషము దైవికముగావచ్చి గొల్లది తెచ్చుచున్న పెరుగుముంతలో బడినది. ఆ విషయ మించుకయు గొల్లది యెఱుంగదు. ఆ పెరుగుముంత కౌశికుఁడందుకొని చాల సంతోషించుచు దానికెక్కువగా సొమ్మిచ్చి తరువాత యథాశాస్త్రముగా నాసన్యాసి నర్చించి పండిపంటలతో భోజనము పెట్టెను. కడపట నా పెరుగు వడ్డించెను. దాని రుచికి మెచ్చుచు యతీశ్వరుఁడు మరికొంచె మెక్కువగా బుచ్చుకొనియెను. [illegible] నాలుక పూసియుండుటచే [illegible]బడిపోయినది. భుజించిన కొంత[illegible] యతి ప్రాణము [illegible] తొలగి పరమపదించెను.

[illegible] జూచి గృహపతి అపరిమితముగా దుఃఖించుచు [illegible] యతి [illegible] గ్రామస్తుల సహాయమునఁ దగ్గి[illegible] [illegible] కాలచెను. ఆయతిహత్యాపాతకము నెవరనుభవించునట్లు బ్రా[illegible]నో తెలియక సంశయించుచు [illegible] నడిగిరి. [illegible] విషయము [illegible] సంశయించుచు ధర్మకర్తల నడిగెను.

ధర్మకర్తలు [illegible] గురించి వితర్కించి కౌశికుండు [illegible]. శ్రద్ధాభక్తి పూర్వకముగా [illegible]. గొల్లది తెచ్చిన పెరుగులో విషము

గలిసిన దెట్లు తెలిసికొనగలదు ? కావున నతనికిపాపము విధించుట యుచితముగాదు. గొల్లది కులోచితాచార ప్రకారము తోడుపెట్టి మూటవైచి తట్టలోఁబెట్టి పెరుగు తీసి కొనివచ్చినది. గద్ద గాలిచేఁ గదలి యెగురుట యెఱుగుదుగదా ; ఇందు దానిలోప మేమియున్నది ? చెప్పినరీతిగాఁ దెచ్చియిచ్చుటచే నీ పాపము గొల్లదానికి విధించుట యుక్తముగాదు.

ఆచ్ఛాదనవస్త్రమును ముంతమూతిపుండి కదల్చిన వాయు పునకియఘము విధింతమన్న (జలనమతనికి సహజము కావున నటుచేయుట తప్పు. విషము గ్రక్కిన సర్పమునకే యీ దోష మర్పింతమన్న గరుడపక్షిచేత నొక్కబడి అది అట్లు చేసినది. అస్వతంత్రుడు పాపకర్త కానేరడు. ఈదోసము గరుడపక్షి మూలముగ వచ్చుటచే నతనికే విధింతమనిన సర్పముననుడిచుట దానికి దప్పుగాదు. ఈపాప మెవ్వరికి విధింపవలయునో మాకునుఁ దెలియలేదని ధర్మకర్తలు సెప్పిరి.

అప్పుడు యముడు సంశయడోలాయిత హృదయుండై యాపాపమెవ్వరి పేరను వ్రాయవలదని చిత్రగుప్తులకు జెప్పి వైకుంఠమునకుం బోయి శ్రీ మహావిష్ణుని కనివేదించెనట. అమ్మహాత్ముండు గొప్ప సభచేసి యాధర్మసూక్ష్మము చెప్పుడని మహర్షులనడిగెనట. దేవతలు మహర్షులుగూడ నా సందేహము తీర్పలేక పోయిరి. శ్రీమన్నారాయణుఁడు లోకములు తిరిగి పెద్దలనడిగి యీధర్మసూక్ష్మము దెలిసికొనవలసియున్నది ప్రస్తుత మెవ్వరికిని విధింపకుము ... లంగల పెద్దలతో విచారించి తగినవిధి నాచరింపుమనియముని కాజ్ఞ యిచ్చెను. యముండును ధర్మసూక్ష్మము గ్రహించుటకై తన దూతల లోకముల ద్రిప్పుచుండెను.

వైకుంఠములో సభ జరిగినప్పుడు గరుడుఁడంతయువార్తవిని కుఱ్ఱలకెల్ల నీ అపకీర్తి వచ్చినదని పరితపించుచు ... ఘటింపజేయుదురేమో అని మిక్కిలి వెఱచుచుండెను. ఆ వార్త గరుడపక్షి ... దలిసినది. ... లోకములో నొకవృక్షశాఖలపసించి రెండు గరుడపక్షు లామాటలే చెప్పుకొనుచు నిలిపి నిలిపి చివరకీదురితము మనతక్షికే విధింతురేమో అని చింతించుచుండెను.

ఆ సమయమున దైవికముగా నాచెట్టు క్రింద ... యుండి బ్రాహ్మణుడాపక్షి వాక్యము లాలించి ... వద ... గ్రహించి తనతోనున్న రెంపవ బ్రాహ్మణు ... ఇప్పుడీ ... మును దేవతలు మహర్షులు సెప్పలేకపోయిరట. ... ఎప్పుడును

కాదేయని పలికినవిని రెండవ పారుడు నీ నిందుల కేమిచెప్పెదవు ? ఆ పాప మెవరికి విధింతువని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

ఎవ్వరికిని విధింపను. విషము గలిపిన పెరుగును బరిశీలింపకుండ నాసన్యాసికి బోసిన యజమానుఁడే యా పాపము భరింపవలయును. వస్తుశోధనము సేయవలదా? గరుడపక్షి యించుకయు భరింపనర్హముగాదని కచ్చితముగాఁ జెప్పెను. విధివశంబున నా మాట లాకసంబున నాప్రాంతముగాఁ బోవుచున్న యమదూతలు విని యాపాఱుం బట్టుకొని యముని యొద్దకుం దీసికొనిపోయి అతం డాడినమాటల నివేదించిరి.

అప్పుడు యముఁడు తిరుగా నీ వట్లు చెప్పితివా ? అని యడుగుటయుఁ జెప్పితిని. అట్లు చేయుటయే విధియని నిర్ణయముగాఁ బలికెను. అప్పుడా ధర్మరాజు దధిపూర్ణఘటంబుల రెంటిఁ దెప్పించి యొకదానిలో గరళము గలిపించి చూచి వీని తారతమ్యము చెప్పుము. దేనిలో విషము గలిపితిమో యెఱింగింపుమని అడిగిన నా బ్రాహ్మణుఁడు చూచి చూచి తెల్లబోయి సత్యము చెప్పలేకపోయెను.

అప్పుడు యముండు వానిపై నలుగుచు ధర్మసూక్ష్మము గ్రహించుట కష్టము. తెలియనప్పుడు ఇదమిద్ధమని నిరూపింపరాదు. అసత్యముగా దోషారోపణము జేసిన వాఁడు తత్ఫలం బనుభవింప వలసియున్నది. కావున పారుఁడా ! నీవు చెప్పినది అసత్యమైనది. తత్ఫలంబు నీ వనుభవింపుము. నీకు విధించితినని పలుకుచుండఁగనే యమదూతలతని నిరయంబునకుఁ దీసికొనిపోయి యా ఫలము గుడిపించిరట.

ప్రాణేశ్వరా ! ధర్మమింత సూక్ష్మములో నున్నది. నిష్కారణ మాఁడు [illegible] బాధించిన పాతకము నిరుగూడఁ బంచికొందురేమో యని వెఱచుచున్నాను. అని మిత్రవింద చెప్పిన యుపన్యాసము విని రాజు మందహాసము గావించుచు నిట్లనియె.

శ్లో॥ శోకారాతి పరిత్రాణం ప్రీతి విస్రంభభాజనం
కేనరత్న మిదంసృష్టం మిత్రమిత్యక్షరద్వయం

సాధ్వీ ! మిత్రకార్య మెట్టిదైనను దీర్పవలయునని [illegible] నున్నవి. అందులకు నా కేమియుఁ బాతకము లేదు [illegible] న్యాయము ననుసరించి యుపకారము గావించెదనని సమాధానము చెప్పెను. అని [illegible] మాలించుచు నేనేమియు మాటాడక భుజించుచుంటిని.

అప్పుడా అప్ప [illegible] ? [illegible] మనోహరపండితుండు. ఆయన నడిగి యేది న్యాయమో అట్లు కావింపవలయు

నని చెప్పినది. రాజా నా దిక్కుమొగంబై ఆర్యా ? నే జెప్పినమాటలలో నన్యాయ మున్నదా ? అని అడిగిన నే నది సమంజసముగా నున్నది. ఆ గణికల యుదంతము తెలిసికొని వారి యుపస్తులం జేయుట యుచితమని పలికితిని.

భోజనానంతరమున విశ్రమించిన తరువాత రాజు నన్ను వెంటఁబెట్టుకొని యా గణికలున్న గదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. మిత్రనిందయుఁ దల్లియు సంతసముందే అందు వచ్చి యా సుందరులతో ముచ్చటించుచుండిరి. రాజు వారిం జేరి మీదేశము. ఎవ్వరి భార్యలు, విపులుఁ డేమిటికి మిమ్ము బంధించెను. మీ వృత్తాంత మెరిగింపుఁడని అడిగిన నమస్కరించుచుఁ జిత్రసేన యిట్లనియె.

మహాశయా ! మా జన్మభూమి పాటలీపుత్రము. మేము రతినూపుర అను వేశ్యపుత్రికలము. నా పేరు చిత్రసేన; దీనిపేరు రతిమంజరి. నా భర్త దత్తుఁడను విద్వాంసుఁడు; దీని భర్త గోణికాపుత్రుఁడు. మేము తల్లి సంపదల విడిచి గోణికాపుత్రు వెంట ధారానగరమున కరుగుచుండ మతంగయోగిని దుర్బోధముచే విపులుఁడను రాజు మమ్ము బలవంతముగా గోణికాపుత్రునికిఁ దెలియకుండఁ దన నగరమునకు రప్పించుకొని తన్ను వరింపుమని నిర్బంధించెను.

మేము బ్రాహ్మణుల సొత్తులమైతిమి. మగనాలులము. వేశ్యాధర్మముల విసర్జించితిమి. మమ్ము వరించుట నీకుఁ దగదని యెంత చెప్పినను వినక తనతోఁ గలియుమని మమ్ము పెక్కుబాధలం బెట్టెను. వెలయాండ్రకు నీతి యెక్కడదని యాక్షేపించెను. మమ్ముఁ గారాగార ప్రాంతమున నికాయతిబుననుంచి నిర్బంధించెను. మే మొప్పుకొనలేదు. తరువాత నేమిటికో మీ రిక్కడికి దీసికొని వచ్చితిరి. ఇదియే మా కథయని యా జవరాలెరింగించుచుండగనే నేను మేను ఝల్లుమన నోహో ! మీరు నా మిత్రుల కళత్రము లని మీ వృత్తాంతమంతయు నతని కెఱింగించితిని.

నా పేరు ఘోటకముఖుండని విని యా వనితారత్నములు మేనులుప్పొంగ నోహో ! నే డెంత సుదినము. మీ పేరు గోణికాపుత్రుండు చెప్పుచుండ బలుమారు వింటిమి. మహాత్మా ! మీ రిక్కడి కెట్లు వచ్చితిరి ? మీ యుదంత మెఱింగింపు డనవుడు నా కథ వారికి వెండియుం జెప్పితిని. రాజపత్ని వారి వృత్తాంతము విని జాలిపడుచు మిమ్ము మీ భర్తయొద్ద కనిపెద విచారింపవలదని యోదార్చినది. నాఁడు ఇష్టగోష్ఠి వినోదమునతో గాలక్షేపము గావించితిమి.

అని చెప్పెనని చెప్పునంతకు వేళ యతిక్రమించుటయు మణిసిద్ధుం డవ్వలి కథ తదనంతర నివాస ప్రదేశంబున నిట్లు చెప్పుచుండెను.

160 వ మజిలీ

మదాలస కథ

చక్రధర నాయకుని పత్ని మిత్రవింద చాల గుణసంపత్తి గలది. నే నమ్మరునాడే యిందు వచ్చుటకు జయమైతిని. తన తల్లి కుపకారము గావించితినని నన్ను మిక్కిలి పొగడుచు నా రాజపత్ని నన్నటనుండి కదలనిచ్చినదికాదు దినమున కొకరకము పిండివంటలు సేయుచు నా కత్యంత గౌరవము గావించినది.

ఒకనాఁ డవ్వతో నీ కూతురు మదాలసవంటి గుణసంపత్తి గలిగి యున్న దని పలికిన విని యా రాజపత్ని మదాలస వృత్తాంత మెట్టిదో చెప్పుమని కోరుటయు నే నక్కథ వారికిట్లు చెప్పితిని.

వినుఁడు పూర్వకాలంబున శత్రుజిత్తను రాజు పరాక్రమశాలియై పురమిం పాలించుచుండెను. నృపతికి ఋతుధ్వజుండను మహావీరుండు కుమారుఁడుగా నుద యించెను. ఆ రాజపుత్రుఁడు బుద్ధిచే బృహస్పతిని రూపంబున మన్మథుని జ్ఞానంబు నఁగ పిలుని విక్రమంబున శక్రునిం దిరస్కరించుచు సమాన వయోబుద్ధి విక్రమ సారులగు నృపకుమారునితోఁ గూడికొని—

సీ. వితత స్వరంబు లుప్పతిలకంగ వీణగై
కొని పాడు హాయిగాఁ గొంతసేపు
మధుర ప్రబంధ నిర్మాణ క్రియారత
స్వాంతుఁడై యలరారుఁ గొంతసేపు
దర్శనాగత తపోధన జనారాధనా
కుతుకాత్ముఁడై యుండుఁ గొంతసేపు
సకల శాస్త్రార్థ ప్రసంగశక్తి దలిర్పఁ
గోవిదావళిఁ గూడుఁ గొంతసేపు

గీ. నాగరథ సైంధ వారోహణ ప్రచార
గమనవిహారము లొనరించుఁ గొంతసేపు
క్రూరమృగకుల వేటాడుఁ గొంతసేపు
మానినీ భోగవిముఖుఁడై యా సుతుఁడు.

తదీయ క్రీడాభిరతి యెరిఁగి బ్రహ్మరాక్షత్రియ వైశ్యపుత్రులు దూర దేశములనుండి వచ్చి యతని నాశ్రయించి తిరుగుచుందురు. వచ్చినవారెల్ల నాద

రించుచు నా రాజకుమారుండు వారికి క్రీడావిశేషంబులఁ గల్పించి యాడింపుచుండును. అశ్వతరుండను నాగేంద్రుని కుమారు లిరువురు మిక్కిలి చక్కనివారు. తరుణ వయస్కు లతని వాడుకవిని బ్రాహ్మణపుత్ర వేషధారులై యరుదెంచి అతని నాశ్రయించిరి.

ప్రియదర్శనులైన నాగకుమారుల నాదరించుచు రాజకుమారుండు తనకు విస్రంభపాత్రులగు మిత్రులతో జేర్చికొని క్రీడించుచుండెను. ప్రతిదినము నాగకుమారులు రాత్రుల పాతాళలోకమున కేగుచు ప్రొద్దుపొడువగనేవచ్చి యతని నాశ్రయించి యత్సవములలో పాల్గొనుచుందురు. వారికి రాజపుత్రునందు ప్రీతి దినదినాభివృద్ధి వడయుచున్నది.

రాజపుత్రుడు నాగకుమారులులేక భుజింపడు. స్నానముసేయడు. మంచి పుట్టంబులగట్టడు. మాల్యానులేపనాదుల ధరింపడు అట్లు వా రన్యోన్యప్రేమానుబంధపూర్వకముగ సౌహార్ద్రముతో మెలగుచుండిరి.

ఒకనా డశ్వతరుండు మర్త్యలోకమునుండి వచ్చిన కుమారులంగాంచి పుత్రులారా! నిత్యము మీ రెక్కడికి పోవుచుంటిరి? రాత్రులందప్ప పగలు మీరిందు గనంబడరేమి? అని యడిగిన దండ్రికి నమస్కరించుచు నాగకుమారు లిట్లనిరి. జనకా! పృథివి ఋతుధ్వజుండను రాజపుత్రుండు మాకు మిత్రుండయ్యె. అతని సుగుణంబులు శేషుండును వర్ణింపజాలండు. అతండు మామనసు లాకర్షించెను. వినయసంపన్నుండు తద్వియోగంబు సైరింపజాలమని యతని వృత్తాంతము చెప్పిరి.

ఆ కథవిని యశ్వతరుం డాహా! అట్టి సుగుణసంపన్నుని కుమారునిగా బడసినతండ్రి యదృష్టమేమి! పరోక్షమున నెవ్వరి గుణంబులు స్తుతియింతురో యతండే ధన్యుడు. అట్టిసుగుణంబులు కేదేని యుపకారము సేయుతలంపు గలిగినది. మీ నిమిత్తమై తదభీష్టముతీర్తు. మరియు మనయింటనున్న ధనకనక వస్తువాహనాదులలో నేదికోరినను నిత్తునని పలికిన నవ్వుచు గుమారు లిట్లనిరి.

వానికి మనము చేయవలసిన యుపకార మొక్కటియును లేదు సర్గ మర్త్యపాతాళములనున్న రత్నము లతనియింటఁ గలవు. వాని యింటికివచ్చి నిత్యము అర్థులభీష్ట కామంబులవడసి పోవుచుందురు. అతనికి గావలసిన వస్తు వేమియును లేదు. కాని మనఃప్రియంబగు కార్యమొండుగలదు. అది త్రిమూర్తులకుఁదక్క నితరులకు శక్యముగాదు అని చెప్పిన విని నాగేంద్రు డిట్లనియె

పుత్రులారా! అతని కిష్టమైనపని యేదియో చెప్పుడు. అసాధ్యమో సాధ్యమో పిమ్మట విచారించెదంగాక! విద్వాంసులకు సాధ్యముకానిది గలదా? దృఢ వ్యవసాయములు దేవత్వముగూడ సంపాదింపగలరు? చీమైనను నిత్యము నడచినచో శతయోజన దూరమందున్నను గమ్యస్థానమును బొందగలదు. నేనతని యభిలాష దీర్చెద వివరింపుడని పలికిన గుమారు లిట్లనిరి.

తండ్రీ! అతం డొకనాడు మాకు దనకౌమారచరితము జెప్పుచు నీవృత్తాంత మెరింగించె నాకర్ణింపుము. ఋతుధ్వజునితండ్రి శత్రుజిత్తు రాజ్యము సేయుచుండ దనచిన్నతనమునం దొకనాడు గాలవుండను మహర్షియొకతురగముతో వచ్చి నృపతిచే నర్చితుండై యిట్లు వాక్రుచ్చెను. మహారాజా! నేను దపంబు సేసికొనుచుండ నొక రక్కసుడు నాయాశ్రమమునకు వచ్చి మాయాప్రభావంబున ననేక రూపములు వహించి నన్ను భయపెట్టుచున్నాడు. తపంబునకై కన్నులు మూసికొనునప్పటికి యేదో యల్లరిచేసి మనస్సు చలింప జేయును. కోపాగ్నిచే వాని భస్మము సేయగలిగియు దపోవ్యయంబునకు వెరచుచున్నాను. ఒకనా డాకసమువంక చూచుచు వాడుచేయు దుర్నయముల దలంచుచు నెట్టిసిట్టూర్పు నిగుడించితిని. తన్నిశ్వాసమారుతాంతము నుండి యీ తురగము జనించి నేలం బడినది. తోడనే యాకాశవాణి యిట్లు పలికినది. మునీంద్రా! ఈ సైంధవము పాతాళాంబరతో యాదులయందు నిరాటంకముగా బోవ గలదు. భూవలయంబంతయు నిరాయాసముగా దిరుగును కావున దీనికి గువలయమను పేరుగలదు. దీనిం దీసికొనిపోయి శత్రుజిత్తునికుమారుని కర్పింపుము. అతం డా రాక్షసుని సంహరింపగలడని యుపదేశించిన సంతసించుచు దీనిగొని యిటకు వచ్చితిని. దీనిపై నీ కొడుకు నెక్కించి మా యాశ్రమమునకు బనుపుము. శత్రు సంహారము గావించునని పలికిన సంతసించుచు నతం డప్పుడే యందుకు గుమారున కాజ్ఞాపించెను. ఋతుధ్వజుం డా యశ్వమెక్కి గాలవునివెంట నాశ్రమమున కరిగి దనుజురాక వేచియుండెను.

కువలయమను పేరుగల హయంబెక్కి తిరుగుటచే నతనికి గువలయాశ్వుం డను నామాంతరము వచ్చినది. కువలయాశ్వం డందున్నవిధం బెరుంగక యారాక్షసుండు సంధ్యాసమయంబున నగ్ని నారాధించుచున్న గాలవుని వనకు వరాహరూపంబున నరుదెంచి యగ్నిగృహములో జొరబడి భయపెట్టుచుండెను. అప్పుడు మునిబాలకులు పరుగెత్తుకొనిపోయి ఋతుధ్వజుని కా తెఱం గెఱింగించిరి.

రాజపుత్రుఁడు తురగమెక్కి శరాసన మెక్కుపెట్టి యతిరయంబునం
బోయి యవ్వరాహము నర్ధచంద్రమ్రుముతోఁ గొట్టెను. అదెబ్బనిదియొ ! రోయని పొట్ట
పెట్టుచుఁ బారిపోవుటయు విడువక వెన్నంటి కువలయాశ్వుఁడు తరిమికొనిపోయెను.
వాఁ డారూపమున బను గెత్తుకొనిపోయి యొకగర్తమునందుబడి పాతాళమున కేగెను
రాజపుత్రుఁడు నాగోతి వెంబడి గుఱ్ఱమును నడిపించుచు నా దారి అంధ
కారము యుంబైనను భయపడక చనుచుండఁ గొంతసేపటికి యాచీఁకటి అంతయుఁ బోయి
గొప్పతేజముతోఁ బ్రకాశింపుచున్న యొకనగరము గనంబడినది అందుఁ బ్రవేశించెను.
అవరాహము కాని మఱియెవ్వరుగాని కనంబడలేదు. మరి యుం బరిశీలించి తిరుగుచుండ
నొకసౌధము చెంత నొకనెలఁత నిలువంబడి యుండఁ జూచి ఆశ్చర్యముతోఁ దరుణీ ! నీ
వెవ్వతెవు ? ఈపుర మెవ్వరిది ? నీ పేరేమి ? అని అడిగిన నప్పడఁతి యేమియు
మాటాడక యా మేడలోనికిఁ బోయినది

అతం డాగుఱ్ఱముదిగి దాని నొకచోటఁ గట్టిపెట్టి తానుగూడ నా చేడియ
వెంట మేడ యెక్కెను. ఆసౌధాంతరమున రత్న పర్యంకమునఁ బండుకొనియున్న
యొకచిన్నది యతనిఁ గన్నుల బడినది. రసాతల దేవతయోయనఁ బ్రకాశించుచున్న
యాసుందరిం జూచి రాజనందనుఁడు డెందము కందర్పభల్లముల కెల్లయైపొరటిల్లఁ బర
వశుండయ్యెను.

అతివయు మన్మథుం డనందగు నన్నృపనందనుని యందముఁజూచి యట్టెలేచి
యాదిగులుబోఁడి చిత్తవిభ్రమము నొందినది. లజ్జావిస్మయ లోలములగు చూపులచే
నతనిఁజూచుచు, నాహా ! ఈసుకుమారుఁడు మరుఁడా ! పురందర కుమారుఁడా ,
విద్యాధరుఁడా గంధర్వుఁడా ! కిన్నరుఁడా కృత పుణ్యారతియగు నరుఁడా ! అని యాలో
చించుచున్నట్టు నిగుడించుచు కామశరాహతచిత్తయై మూర్ఛపోయినది.

బాలా ! వెఱవకుము వెఱవకుము అని పలుకుచుఁ బొలఁతి నతనిచేఁ జూచి
బడిన పడఁతుక తాళవృంతముబూని విసరుచుండెను. రాజపుత్రుఁడు మీ రెవ్వరు ? ఈ
పురమ్మవ్వరిది ? ఒంటిగా నిందుంటి రేల ? అని అడిగిన సఖురా లిట్లనియె.

మహాభాగ ! ఈ గజయాన విశ్వావసుఁడను గంధర్వరాజు కూతురు.
దీని పేరు మదాలస. ఈ యువగమన యుద్యానవనమునఁ విహరింపు చుండ
పాతాళ కేతుఁడను దానవుఁడీమాసిని నెత్తుకొనివచ్చి యిందుదాచెను. నాఁటిపొ
[illegible] వాఁడు [illegible] దేవతయుం బెండ్లియాడ [illegible] మానసికొనుచు [illegible]. ఆ
[illegible] గావించు [illegible]

సురభి యరుదెంచి యాయుద్యమము వారించుచుఁ గొన్నిరహస్యము లెఱింగించినది. నేనీ మె సఖురాలను. నా పేరు సుచంద్రయంద్రుడు. ఈమె నిన్నుఁజూచి మోహవివశ యైనది. నీ వెవ్వఁడవు ? నీ వృత్తాంతము చెప్పుమని అడిగిన నతం డిట్లనియె.

కాంచనగాత్రీ ! నేను శత్రుజిత్తను ధాత్రీపతిపుత్రుండ. నా పేరు కువలయాశ్వుఁ డందురు. వరాహరూపము ధరించి గాలవ మహర్షిని భయపెట్టుచున్న రాక్షసుం దరిమికొని వచ్చితిని. వాఁడు గోతిలోఁ బడి యదృశ్యుఁడయ్యెను. విడువక వానివెంట వచ్చుటచే నా కీ లోకము మీరునుఁ గనంబడితిరని తన వృత్తాంత మెఱింగించెను.

ఆ కథ వినినంతల ఓహో ! నీవు భూమండలాఖండలుఁడ వగు కువలయాశ్వుఁడవా ? అందులకే నిర్దుష్టమగు మదాలస హృదయము నిన్నుఁజూచి చెదరినది. నిన్నే పెండ్లియాడుమని సురభి యెఱింగించినది. తద్వచనమున కన్యథాత్వము గలుగునా? నీవు దీనిం బరిగ్రహింపుము. ఇది దేవప్రోక్తము. అని పలుకుచు గులుకుచున్న యా వధూవరులకు గాంధర్వ విధానంబునఁ బాణిగ్రహణ మహోత్సవము జరిపినది.

మరియు గంధం లపోవనంబున కరుగుచు మదాలస హస్తంబునంబట్టి యిట్లుపన్యసించినది. రాజపుత్రా ! అమిత్రప్రజ్ఞగల పురుషులగూడ నీకు జెప్ప నేరరనుచో నాఁడుదాన నా మాటల యందేమి సారముండెడిని ? అయినను నాకు నీ కోకస్తని యందుగల ప్రీతియే యిట్లు చెప్పుటకు నన్నుఁ బ్రోత్సాహపరచుచున్నది. పతిచేత సర్వదా భరింపబడుచుండుటచే భార్య యనంబడుచున్నది. ధర్మార్థ కామసిద్ధికి భార్య భర్తలు సహాయురాలగును. భార్యావిహీనుడు పురుషార్థముల బొందనేరడు. భార్యాభర్తలు పరస్పరానురాగయుక్తులైరేని అదియే ధర్మార్థకామముల సంఘటనము. దేవతాతిథి భృత్యవర్గంబుల రక్షించుటకు భార్యయే ముఖ్యము. రూపవతి పతివ్రత రాలు. పెద్దలకు మనసు కలయును. ఈ ముద్దియం దీడ్చుకొని యుల్లము పొందుము. ఈమె పక తద్ధమ్ము ప్రీతి చూపుచుండుము. అని యుపదేశించి కంఠము పట్టుకొని

పిమ్మట నా కొమ్మను హయమ్ముపై నెక్కించుకొని రయమ్మున నతండు భూలోకంబున కరుగుచుండ వెనుకకొని చతురంగబలములతోఁ బాతాళకేతుఁ డడ్డగించెను. నిలునిలువుమని పలుకుచు దనుచరులు శరవర్షము గురిపించిరి ? రాజపుత్రుడు నవ్వుచు నాకసంబున దివ్యాస్త్రము వారిపై బ్రయోగించుటయు గాపిల తేజంబు సగరపుత్రులవలె నయస్త్రంబు పాతాళకేతునితో గూడ రక్కసుల నెల్లభస్మము గావించినది. పదునాలుగు గడియలకు నిర్విఘ్నముగా దనపురంబున కరిగి జరిగిన

కథ యంతయుఁ జెప్పి మదాలసం జూపెను. శత్రుజిత్తుపుత్రుం గౌఁగిలించుకొని మూర్ధాఘ్రాణము గావించుచు మిక్కిలి సంతోషించెను. కువలయాశ్వుండు ఉద్యాన వన పర్వతసానువులయందు భార్యతో విహరించుచు కొంతకాలము సుఖముగా వెళ్ళించెను.

కొన్నిదినము లరిగిన తరువాత నొకనాడు శత్రుజిత్తు పుత్రుగాంచి వత్సా! నీవు ప్రతిదినము నీ యశ్వమెక్కి యరుగుచు బ్రాహ్మణుల రక్షింపవలయును. తపోధన బాధలకు వెనకి పరిభవింపవలయును దుర్వృత్తులగు రక్కసు లక్కడక్కడ దాగి యుందురు. వారి బాధలేకుండ గాపాడుమని యుపదేశించిన సంతసించుచు కువలయాశ్వుం డాయశ్వ మెక్కి యనుదినము పూర్వాహ్ణమున భూమి దిరిగివచ్చి తండ్రికి నమస్కరించుచు మిగిలిన వేళలయందు మదాలసతోఁ గ్రీడింపుచుండెను.

పాతాళకేతుని తమ్ముడు తాళకేతువను వాడు కడుమాయావి. యమునా తీరంబున నొక యాశ్రమము గల్పించుకొనియందు మునివేషము వైచికొని తపము సేయుచున్నట్లభినయించుచుండెను. ఒకనాడు రాజపుత్రుడు ఋష్యాశ్రమముల దిరుగుచు నతని యొద్దకుఁ బోయి మహర్షి యనుకొని నమస్కరించుచు మహాత్మా! మీకు రాక్షస బాధయేమియు లేదుకదా! నిర్విఘ్నముగా దపంబు సాగుచున్నదా? అని యడిగిన నక్కపటాత్ముండు మౌనముద్ర విడిచి యిట్లనియె.

రాజపుత్రా! నీవంటివాఁ డుండ మాకు రక్షకుడై యుండఁ దపోవిఘ్న మెట్లగును? లెస్సగా జరగుచున్నది మరియు నిన్నొక్కటి యాచించుచున్నవాఁడ లేదనక యిత్తువనియే తలంచెదను వినుము. నేనొక యజ్ఞముసేయఁ దలంచుకొంటిని. అందులకు ధనముకావలయును. దక్షిణా ప్రధానములగు వారు ఋత్విజులు పెక్కండ్ర[illegible] మునఁ జేయవలసియున్నవి. గావున నీ వనుచున్న కంఠాభరణము నాకిమ్ము. నాదు జన్నము పూర్తియగును. మరియు నేను జలంబులయందు మునింగి వారుణమంత్రముల జపించుచుండెదనప్పుడు నీవు తీరమున వసించి నా యాశ్రమమును గాపాడవలయు నిదియే నా కోరికయని పలికిన సంతసించుచు నా రాజసూనుఁ డోహో! యిందులకింత వినయమేల? ఇదిగో కంఠభూషణము గైకొనుఁడని పలుకుచు దాని వానికొసంగి మహాత్మా! నేనుడనుర్ధరుడనై నీయాశ్రమ సమీపమున నుండెదను. నీవు నిర్భయముగా [illegible]. అంతరాయము రాకుండఁ గాపాడెదనని చెప్పెను.

ఆకపటయతి [illegible]
లంకఁ [illegible] పోయి తిన్నగా శత్రుజిత్తునొద్దకుఁ బోయి [illegible] సమక్షమున [illegible]

తెలియజేసెను. నీవు కువలయాశ్వుని తండ్రివేనా ? పాపమతఁడు గుఱ్ఱమెక్కి ఋష్యా శ్రమముల సంచరించుచుండ నొకదానవుం డతనితోఁ బ్రచండభండనము గావించి పలాయితుంజేసి వెనువెంటఁ దరిమికొని వచ్చి నా యాశ్రమము నెదుట నేను చూచు చుండ శూలముపుచ్చుకొని కడుపులోఁ గ్రుచ్చి గతాసుం గావించెను. హరిహరీ మీ కెట్టి దారుణపువార్త జెప్పుచుంటిని.

ప్రాణోత్క్రమణ సమయంబున నీకుమారుఁడు నాకీ కంఠాభరణమిచ్చెను. అతని హయమునాదానవుఁడు తీసికొనిపోయెను. అందున్న తాపసు లతని దేహ సంస్కారమును గావించిరి. సమలోష్టకాంచనులమగు మాకీయాభరణముతోఁ బనియే మిటికి ? నీవు గైకొనుము. అని పలుకుచు నామండనమందుఁ బారవైచి యతఁ డరిగెను.

ఆ మాటలు విని అందున్నవారెల్ల హాహాకారముగావింపుచు మూర్ఛ వోయిరి. మదాలస భర్త మృతినొందెనను వార్త వినుచుండగనే కరవాలఖండితరం భాతరుకాండంబువోలె నేలంబడి అసవులంబాసినది. కువలయాశ్వుని తలిదండ్రులు కొంతసేపటికి తెప్పిరిల్లిరి. మదాలస చావుఁ గని మరియును దుఃఖించుచున్న భార్య నోదార్చుచు శత్రుజిత్తు యిట్లనియె.

సాధ్వీ ! భూతలముయొక్క అనిత్యత దెలిసికొనినఁ గుమారుని నిమిత్తము కోడలినిమిత్తము మనము విచారింపవలసిన పనిలేదు. కుమారుఁడు బ్రాహ్మణార్థమై ప్రాణమును వదలెను. కోడలు భర్త నిమిత్తము మేను బాసినది. ఈ యిద్దరి మరణ ములు స్తోత్రపాత్రములై యున్నవి. క్షత్రియుఁడు సంగరంబునఁ జచ్చుటయు స్త్రీ సహ గమనము సేయుటయు గోటిజన్నములు చేసినకన్న నధికపుణ్యప్రదమని యార్యులు చెప్పుదురు. వారికొఱకు విచారింపఁదగదని ధైర్యముగఁ జెప్పుచు [illegible] వారలు నిర్వర్తించి సద్గోష్ఠికోఁగాలక్షేపము గావించుచుండెను.

తాళకేతుండు యమునాజలంబు వెడలియొద్దున [illegible] గావచ్చిన కువలయాశ్వుం జూచి తలయూచుచు నిట్లనియె రాజపుత్రా [illegible] అభిలషించుచున్న కార్యము నెరవేరినది. కృతార్థుఁడనైతిని. నాపని నాకైనది. నీవింక నింటికి బోవచ్చునని పలికి మహాప్రసాదమని వినయమభినయించుచుఁ గువలయాశ్వుం డశ్వమెక్కి నిజపురంబున కరిగెను. నగరరాజమార్గంబునఁ జనుచున్న అతనిం జూచి జనులు కొందఱు మూసంబున [illegible] కొనిరి. కొందఱు మోము వికసింప [illegible] గౌగిలించుకొనుచు సంతోషమును

వెలిఁబుచ్చిరి. మరికొందరు విస్మయముగాఁ జూచుచుండిరి. కొందరతని మూగికొని వెను
వెంట నడుచుచుండిరి. పౌరుల లీలలు జూచి అతండు దోలాయిత హృదయుండై
యెవ్వరి నేమియు నడుగక తిన్నగాఁ దండ్రిగారి యింటికిఁ జని జనకుని పాదంబులం
బడి నమస్కరించెను.

తండ్రి అతనిం గౌఁగలించుకొని కన్నీటిచే శిరంబు దడుపుచు గద్గదకంఠ
ముతోఁ జిరంజీవ ! అని యాశీర్వదించెను. తల్లియు బంధువులు శోకమును వెలి
బుచ్చుచు నాతని నాశీర్వదించిరి. అందున్న వారెల్లఁ దన్ను వింతగాఁ జూచుచుండ
రాజకుమారుండు వెఱఁగుపడుచు దండ్రీ ! నేఁడు నన్ను మీరందరు క్రొత్తగాఁ జూచు
చున్నారేమి ? విశేషము లేమైనం జరిగినవియా ? నా ప్రాణనాయకి మదాలస సేమ
ముగా నున్నదా ? అని యడిగిన దుఃఖించుచు రాజు పుత్రున కాతెఱంగంతయు నెఱిం
గించెను.

రెండుగడియ లేమియు మాటాడక స్తబ్ధుడై కన్నులు మూసికొని పిమ్మట
నిట్లు తలంచెను. ఆహా! ఆ మహాసాధ్వి నామరణము వినినతోడనే ప్రాణములు విడచి
నది. నాకతంబున మృతినొందిన యా సతీమణి వార్తవిని నేనిట్లే బ్రతికియుంటి, నా
కంటెఁ గృతఘ్నుండెవ్వఁడైనం గలఁడా ! క్రూరుఁడ ననార్యుఁడఁ బాపాత్ముండ దయా
శూన్యుఁడ నని పెద్దగా నిందించుకొని యామెను దలంచుకొని దుఃఖించుచు మనంబున
దృఢపరచుకొని మోహమును విడిచి వేడినిట్టూర్పు నిగుడింపుచు నిట్లు తలంచెను.
నా నిమిత్తమై యమ్మత్తకాశిని దేహమును బాసెనని తలంచి నేనును సమసెదంగాక,
దాన నామెకు వచ్చెడు లాభ మేమియున్నది ? అది స్త్రీలకు యశస్కరము కాని
పురుషులకుఁ గాదు. అట్లు చేసితినేని లోకులు నిందింతురు. హా ! ప్రియా! అని దెసలు
ప్రతిధ్వను లిచ్చునట్లు ప్రతిదినము రోదనము సేసెదంగాక! అదియు నపకీర్తిహేతువె.
సజ్జనులు నన్నుఁ జూచి నవ్వక మానరు. పోని శోకజడుండనై సిగ్గువిడిచి మలినాం
గుండనై వైరివాఁడుం బోలె దిరుగుచున్న శత్రువులు లోకువ సేసి పరిభవింతురు.
శత్రువధయుఁ బితృశుశ్రూషణము నాకు ముఖ్య విధులు; కావున నే నంతటినుండియు
స్త్రీ భోగము విడిచెదను. ఇందువలన నాలసకువచ్చిన లాభము లేదుగాని నాకొఱకు
ప్రాణములు విడిచిన యప్పడతి విషయమై యీ మాత్రమైన కృతజ్ఞతచూపవలదా?
ఇక నేపనికి బోక యుదాసీనుండనై యుండెదనని తలంచి భార్యను నుద్దేశించి
యిట్లు ప్రతిజ్ఞ గావించెను.

“నా ప్రియురాలగు మదాలస నానిమిత్తమై ప్రాణములు విడిచినది కావున

నేను నీజన్మమున మరియొక స్త్రీని వివాహమాడను. సత్యముగా జెప్పుచున్నాను" అని ప్రతిజ్ఞజేసి కువలయాశ్వం డదిమొదలు స్త్రీ భోగవిముఖములగు పనులు గావింపుచున్నాడు. వయస్యులతో గూడికొని శృంగారరహితములగు కృత్యములనే జేయుచున్నాడు. తండ్రీ! అతనికి మన మేమిచ్చినను సంతోషము గలుగదు. అతని ప్రియురాలు మదాలసను దీసికొని యర్పింతుమేని పూర్తిగా సంతోషించును. అపని మనకు శక్యముగాదని చెప్పినవిని నవ్వుచు నశ్వతరుం డిట్లనియె.

పుత్రులారా! అశక్యమని యేకార్యమును ప్రయత్నింపక విడువరాదు. అశక్యమనియే తలచి ప్రయత్నింపకయున్న కర్మఫలము దైవమందున్నది. దున్నక భూమి ఫలింపదుగదా! నే నందులకు ప్రయత్నించి యమ్మహాత్మున కొకయుపకారము గావించెద దపంబునకు సాధ్యముకానిది లేదు. తపంబున విశ్వామిత్రుండు సృష్టికి ప్రతిసృష్టి గావించెనని పలుకుచు నప్పుడ బయలుదేరి హిమవద్గిరి పరిసరంబున బ్లక్షావతరణంబను తీర్థంబున సరస్వతీదేవింగూర్చి తపంబు గావించెను.

శ్లో॥ యేర్థా నిత్యాయేచ నశ్యంతిచాన్యే యేర్థాస్థూలాయేచ సూక్ష్మాతి
సూక్ష్మాః। యేవాభూమౌ యెంతరిక్షేన్యతోవా తేషాందేవీ
త్వత్త ఏవోపలబ్ధిః॥

భూమియందు నాకాశమందు నితరస్థలములయందున్న స్థూలసూక్ష్మవస్తుజాలమునకెల్ల నీవే ప్రధానురాలవు. నీ వలననే సృష్టిస్థితిలయములు జరుగుచున్నవని పలుకుచు సరస్వతి నారాధించుటయు దద్భక్తివిశ్వాసములకు సంతోషించి భాషాదేవి ప్రసన్నురాలై నీకేమి కావలయునని యడిగిన నాపన్నగేంద్రుడు దేవీ! నాకుం గంబళుడను మిత్రుడు గలడు. మా యిరువురకు స్వరసంబంధములుగల సంగీతవిద్యయంతయు వచ్చునట్లనుగ్రహింపుము. అని కోరిన మెచ్చుకొని భాషాదేవి భుజగేంద్రా! మీ కట్టివిద్య ప్రసాదించితిని. గానకళలో మిమ్ము మించినవా రుండరు. మీ గానము శ్రోత్రానందముగా నుండునని వరమిచ్చి వాణీదేవి యంతర్ధానము నొందినది. తదనుగ్రహ సంప్రాప్త సంగీతవిద్యావిశేషుడై శేషకులావతంసుడగు నశ్వతరుడును మనోహరముగా బాడుచు నొకనాడు కైలాసమున కరిగి భవానీశంకరులు వనవిహారము చేయుచున్న సమయంబున నీ గాయకు లిరువురు కంఠములు మేళగించి హాయిగా బాడి యాదంపతుల కత్యంత సంతోషము గలుగజేసిరి.

శంకరుడు వారి సంగీతము విని మెచ్చుకొని దాపునకు బిలిచి మీ కేమి కావలయునో కోరుకొనుడని యడిగిన నశ్వతరుండు మ్రొక్కుచు మహాత్మా! మదాలస

యను గంధర్వపుత్రిక అసత్య భర్తృమరణ వార్తవిని మృతినొందినది ఆ సుందరిని నాకు పుత్రికగా నుదయించునట్లు చేయవలయును. ఆమె మృతినొందినప్పటికే ప్రాయమం దేరూపున నెట్లుండెనో యట్లే యొప్పుచు జాతిస్మరణ గలిగియుండ వలయును. ఇదియే నా కోరిక యని తెలిపిన మహేశ్వరుండు నాగేంద్రా! అట్లే జరుగును. వినుము. నీవు పితృపూజ గావించునప్పుడు శుచివై మధ్య పిండమును భక్షింపుము. నీ నడుమపడగనుండి యప్పటి యథాపూర్వ ప్రాయముగా నుదయింప గలదు. అని చెప్పిన బరమానందభరిత హృదయుడై మహేశ్వరునకు నమస్క రించుచు వారిరువురు సారతలంబున కరిగిరి.

అశ్వతరుండు యథావిధిం బితరుల నారాధించి మదాలసం దలంచుకొని మధ్యమ పిండమును భక్షించెను. అంతలోనే తన్నిశ్వాసమునుండి మదాలస యుదయించినది. ఆరహస్య మెవ్వరికిం జెప్పక యశ్వతరుం డామె సంతర్గృహం బెట్టి కాపాడుచు గుమారుల కిట్లనియె.

వత్సలారా! లోకోపకారియగు నా రాజపుత్రు నొకసారి మన నగరమునకు దీసికొనిరండు. నదభీష్టము నెరవేర్తునని పలికిన సంతసించుచు వారిరువురు వాడుక ప్రకారము మరునా బారాజధానికరిగి కువలయాశ్వునితో నాటలాడియాడి కొంతరమందు మిత్రమా! చిరకాలమునుండి మేము మీయింటికి వచ్చుచుంటిమి. నీతో నాడుచుంటిమి. నీవొక్కసారియు మా యింటికి రావైతివి. తప్పక నేడు రమ్మని కోరుచున్నాము. అని ప్రార్థించిన నా రాజనందనుం డిట్లనియె.

మిత్రులారా! నాగేహము మీ గేహముగాదా? ఇందు నాకున్న ధనవాహన వస్త్రాదికములన్నియు మీవే. నన్ను మీయింటికి దీసికొనిపోయి యే మియ్యదలచి కొంటిరో యుందేమాయిడు. మీవలన గైకొనియెదంగాక. విప్రనందనులారా! మీరు నాయెడ భేదబుద్ధి దలంపగలరు. నాగృహమందు మమత్వముబూనుడు. ఎన్నడు నిట్టిభేదబుద్ధితో మాటాడవలదని నాపై నొట్టుపెట్టుచున్నాను. మీరు నాపైగల ప్రేమ యెరుంగుదును. మరియు—

శ్లో॥ ఉపకారః కర్తవ్యోయావద నుత్పన్నసౌహృదాః పురుషాః
ఉత్పన్న సౌహృదానాముపకారః కైతవం భవతి॥

ఎంతవరకు స్నేహము కలియదో యంతవరకే యుపకారము. కలిసిన పిమ్మట జేయుచుపకారము కైతవమగునని యార్యులు సెప్పుదురు. అనిపలికిన విని యి నర ప్రణయకోపము చెందుచు నాగకుమారు లిట్లనిరి.

రాజపుత్రా! నీ వనినట్లుకాక మాకునీయెడ వేరొకబుద్ధిలేదు. నీచారిత్రము మే మెరింగింప మా తండ్రి కువలయాశ్వుజాడవలయు నిందు దీసికొనిరండని పలుమారు చెప్పియున్నాడు. అందులకై రమ్మంటిమని పలికినంత కువలయాశ్వుం డాసనమునుండిలేచి తండ్రిగా రేమనిరి? ఓహో! నే నెంతధన్యుండను. అని యతి వాదము గావించుచు నన్నుహోత్సుకుండనన్ను జూడగోరెనా? ఆ మాట చెప్పితిరికారేమి? తదానతి మనము శిరసావహింపవలసినదే. ఆలస్యము లెండు. వారియానతి నించుకయు వ్యతిరేకము చేయుట నాతలంపుగాదు అని పలుకుచు నానాగకుమారులవెంట నగరాంతికమందున్న గోమతీనదీతీరమున కరిగి వయస్యులారా! మీ యిల్లెందున్నదని యడిగెను.

ఇందేయున్నది రమ్ము అని వారతనిచేయి పట్టుకొని గోమతిలో మునింగి పాతాళలోకమునకు దీసికొనిపోయిరి. నాగలోకమందు వారివేషములు మారినవి. పడగలయందుగల మణులచే బ్రకాశింపుచున్న యక్కుమారులగాంచి కువలయాశ్వుం డయ్యారే! మీ రూపములిట్లు మారినవేమి మీరు నాగకుమారులా? బ్రాహ్మణులుకారా? అని విస్మయముజెందుచు నడిగిన వారు వయస్యా! మేము విప్రకుమారులము కాము. అశ్వతరుండను నాగేంద్రుని పుత్రులము. మా తండ్రి దేవతలకుగూడ వందనీయుడు. చాల ప్రజ్ఞగలవాడని యాత్మీయవృత్తాంత మెరింగించిరి.

రాజపుత్రుడు సంతసించుచు పాతాళలోక విశేషములన్నియు జూచుచు బోవుచుండెను. బాల్య యౌవన కౌమారప్రాయములతో నొప్పుచున్న నాగకన్యకలు క్రీడించుచుండిరి. వీణావేణుస్వనమనోజ్ఞమగు గానము వినంబడుచుండెను. వారు మువ్వురు క్రమంబున వీధుల నతిక్రమించి సౌధంబులదాటి కక్ష్యాంతరంబులు గడచి యశ్వతరుండున్న సదనంబున కరిగిరి.

అందు హారకుండల కేయూరాదివిభూషణభూషితుండై దివ్యమాల్యాంబరధరుండై రత్నపర్యంకమున వసించియున్న యశ్వతరుం జూపుచు మిత్రమా! యాతడే మాజనకుడని యెఱిగించిరి. అయ్యైశ్వర్య విశేషములన్నియుం జూచుచు రాజపుత్రుండు విస్మయసముద్రములో మునిగి విభ్రాంతి జెందుచుదానెవ్వడో యెందులకందు వచ్చెనో మరచి కొంతసేపునకు దెరవితెచ్చుకొని యానాగేంద్రుని పాదంబులకు సాష్టాంగ నమస్కారము గావించెను.

అశ్వతరుండతని గ్రుచ్చియెత్తి శిరస్సాఘ్రాణించుచు నాశీర్వదించి వత్సా రాజపుత్రా! నా పుత్రులు నీ చారిత్ర మెరింగింప నాలించితిని. నీసుగుణంబుల నీ

పరోక్షమందు వారు పొగడుచుందురు. గుణవంతుని దేవతలు పితరులు మిత్రులు అర్థులు వికలులు బంధువులు చిరకాలము జీవించునట్లు కోరుచుందురు. ఆహా! గుణవంతు దే జన్మ శత్రువులనైనను మిత్రులుగా చూచుచుందురని యతని పెద్దగా పొగడి పుత్రులతో నతని కిష్టమగు సత్కారమును గావింపుడని నియోగించెను.

రాజపుత్రుడు వలదనుచుండ మనుష్యలోక దుర్లభములగు వస్తువులదెచ్చి యతనికి విందులుగావించిరి. కువలాశ్వుండు మనసున నిష్టములేకున్నను బన్నగుల ప్రీతికొరకై వారిచ్చిన యాతిథ్యమును సంతోషముతో నంగీకరించెను. మరియొకనాడు ఇష్టగోష్ఠివినోదములచే గాలక్షేపము చేయుచుండ.

అశ్వతరుడు—రాజపుత్రా! నీకు నేను దండ్రివంటివాడ. చిరకాలమునకు మాయింటికి వచ్చితివి. మా యింటనున్న ధనకనక వస్తువాహన విశేషములలో నేదేని గోరికొనుము నీకర్పించుచున్నాను.

రాజపుత్రుడు—మహాత్మా! నేను తండ్రిచాటువాడను. మీరీ పాతాళలోకమువలె మా తండ్రి వేయేండ్లనుండి భూమండలము పాలించుచున్నాడు. మా యింటనన్ని వస్తువులున్నవి. ద్రవ్యము లేనప్పుడు యాచించుట యుచితముగాని సంపూర్ణముగా నున్నప్పుడు ఇమ్మని యడుగుటకు నోరెట్లువచ్చును. మీ యనుగ్రహమువలన నా కన్నియుం గలవు. మీ పాద దర్శనమైనది. అంతకన్న నాకుం గావలసిన దేమియు లేదు.

అశ్వతరుడు—వత్సా! నా వలన రత్నాదికము స్వీకరించుట కిష్టము లేకున్న బోనిమ్ము నీకు ప్రియమైనదేదేని కలిగినచో నడుగుము. ఒసంగెదను.

రాజపుత్రుడు — పన్నగేంద్రా! నాకే కోరికయు లేదు మీ పాదములచే మదీయశిరంబు పవిత్రము చేసితిరి. పరిష్వంగ సుఖంబు గూర్చితిరి. ఇంతకన్న నధికమేమిగలదు. అయినను గోరిమంటిరి కావున నడిగెద వినుండు. పుణ్యకర్మ సంస్కారము నా హృదయము నెపుడు బాయకుండునట్లను గ్రహింపుము. సువర్ణ మణి వస్తు వాహనాద్యైశ్వర్య మంతయు స్వకృత సుకృత వృక్షముయొక్క ఫలంబని యెరుంగనగు.

అశ్వతరుడు—వత్సా! నీవన్నట్లు సంపదలు పుణ్యఫలములే. నీ బుద్ధి యెప్పుడును ధర్మము నాశ్రయించి యుండునట్లనుగ్రహించితి. ఇప్పుడు నీవు మా యింటికి వచ్చి మనుష్యలోక దుర్లభమైనవస్తు వేదేని తీసికొనపోకుండ నడుగుట న్యాయము. నాకు నీవును పొందనిష్టము గాని దేదేని కలిగిన నడుగుము. ఇచ్చెదను.

రాజపుత్రుఁడు—వినమ్రముండై సాభిలాషముగాఁ బన్నగపుత్రుల మొగము జూచుచున్నాఁడు.

నాగకుమారులు—తండ్రీ! యితని కామ్యము మీరు దీర్పఁ దలంచికొంటిరేని మే మెఱింగింతుము వినుండు. ఇతని ప్రియురాలు మహాసాధ్వి మదాలస యితని యసత్య మరణ వార్తవిని ప్రాణములు వదలినది. అమ్మదవతిం దీసికొనివచ్చినచో నితనికి సంతోషము. మరియొక వస్తువువలన నితండు తృప్తి బొందఁడు.

అశ్వతరుఁడు—బిడ్డలారా! భూతములతో వియోగమునుఁ బొందినవారు నెవ్వరైన దీసికొనిరాఁగలరా? స్వప్నములో గనంబడు నట్లుచేయమనిన జేయుదు లేక మాయామదాలస జూపమనిన జూపెదను ఇట్టి ప్రజ్ఞ నాకు గలదు.

రాజపుత్రుఁడు—(ఇంచుకసిగ్గుతో) మహాత్మా! నా ప్రియురాలిని మాయామయినైన జూపిన సంతోషింతును గదా? అట్లను గ్రహింపుము.

అశ్వతరుఁడు వత్సా! మాయామదాలసం జూడ నీకు వేడుకగలదేని యట్లే చూపెదను. ఆ భాగ్యశాలుండు బాలుండైనను గురువుగా దలంచి పూజింప దగినది. అని పలుకుచు నేదియో మంత్రములం జదివి పుత్రులారా! లోపలికి బోయి మదాలసం దీసికొనిరండు [illegible] యామె నందు రప్పించి రాజపుత్రునకుం జూపుచు నిది నీ భార్యయగు మదాలస యగునా కాదా? యని యడిగెను.

అతం డామెం జూచి మోహ మాపజాలక సిగ్గువిడిచి హా! ప్రేయసీ! హా! ప్రేయసీ! అని దుఃఖించుచు [illegible]బోయెను. నాగేంద్రుండు ఆ! ఆ! [illegible] పుత్రా! ముట్టకుము. ముట్టకుము. ఇది మాయామదాలసయని చెప్పలేదా? [illegible] సంతర్ధానము నొందఁ గలదు. [illegible] గువలయాశ్వుండు [illegible] జని గోలుగోలున నేడువఁదొడంగెను.

అప్పుడామదాలస [illegible]. ఆహా! ఈ [illegible] మోహ మున్నది. ఈ నన్ను [illegible] నన్ను మాయామదాలస[illegible] నకు జూపెను. లోకమంతయు మాయగాక సత్య మేమి యున్నది. [illegible] అని యామువరి తలంచుచుండెను.

నాగేంద్రుం డతని లేవనెత్తి రాజపుత్రా! యీ వస్తుస్థితి [illegible] యని యెఱింగియు నింత మోహ మందుచుంటి వేమిటికి? నష్టమైన మదాలస వచ్చినచో నెట్టిమోద ముందెదవో యని యడిగిన నతం డిట్లనియె: నాకట్టి భాగ్యము పట్టునా? ఇక నీ జన్మమునకు లేదు. అని యామువంక యూరక జూచుచుండెను.

ఇక మాయ నుపసంహరింపనా? అని పలికిన నతండు మహాత్మా! నా మోహము తీరకున్నది. మరి కొంచెము సేపు నిలువుటకు నీకు శక్తిలేదా? అని బ్రతిమాలికొని యెను. చూడు చూడుము. ఇక రెండుగడియ లాపగలను. అనుటయు రాజ పుత్రుడు మహాత్మా! నీ యాతిథ్యమునకు మిక్కిలి సంతసించితిని. ఈ బోటి నొక్కమాట నాతో మాటాడింపలేవా? బ్రహ్మోపకారకటి ముట్టైనని ప్రార్థించెను.

నాగేంద్రుడు నవ్వుచు ముట్టకుండ మాటాడుము, అనుజ్ఞ యిచ్చితినని పలికిన నతండు దాపునకు బోయి కలికి? ఒక్కముద్దు పలుకు పలుకుము. నా దెస జూడక కన్నులు మూసికొని యెదవేమి? తెలిసినది. తెలిసినది. నన్ను గృత ఘ్నునిగా దలంచి చూడకుంటివా? అగు నా మాట సత్యమే! నా యసత్యమరణము విని నీవు మృతి నొందితివి. నీ సత్యమరణము విని నేను దేహము వదులనైతి. కృత ఘ్నుండగానా? అని యనేక యసంబద్ధాలాపము లాడుచు మహాత్మా! పన్నగేంద్రా! నా ప్రియురాలు నాతో మాటాడినదికాదు. నే నేమి చేయుదును. ఇక మాయ నుప సంహరింతువు కాబోలు. అయ్యో! విరహ మెట్లు భరించువాడ. కాంబరీమదాలసం జూచినంత నా వంత మరింత పెరిగినది కాని తఱుగలేదు. అని దుఃఖించుచుండెను.

నాగేంద్రుండు మెల్లన నతని లేవనెత్తి యాఱడించుచు రాజపుత్రా! నీవు ప్రాజ్ఞుండవయ్యు నిట్లు పరితపించెద వేమిటికి? వినుము, నీ పరితాపము నా పుత్రులు తొలంగింప దపంబుగావించి మహేశ్వరుని వరము వలన నీలలనం బ్రతికెగా జనుతి నీ వికఁ చింతింపకుము. ఇది మాయా మదాలసకాదు నీ భార్యయే యని [illegible] వృత్తాంత మంతయు నెఱింగించెను.

ఆ వార్తవిని యతం డమృత హ్రదయంబున మునిగినట్లు పరితుష్టి [illegible] మను దటాలున బోయి యా యిందువదన చేయి పట్టికొని అన్నన్నా [illegible] నే నింత పరితాపము చెందుచుండ నిజము తెలియజేయ వూరకుందువా? [illegible] అను నక్కునం జేర్చికొని యుపలాలించెను.

తరువాత నాగకాంతలు వచ్చి యచ్చిగురు బోడినోయగము [illegible] జేర్చిరి. కువలయాశ్వుండు నాగేంద్రుడు తన నిమిత్తమై పడినయిడుముల [illegible] మహాత్మా! పరోపకార పరవనని నన్నే [illegible] [illegible] నని కుమాళ్ళు చెప్పినంత మాత్రముననే పెద్ద [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పెద్దగా స్తుతించుచు [illegible]

గూఢ భూలోకమునకు వచ్చి నిజపురంబు ప్రవేశించి తలిదండ్రులకు మ్రొక్కి మదాలసం జూపుచు జరిగిన యుదంత మంతయు నెరింగించెను.

అతని జననీ జనకు లాకథనిని ప్రహర్షవివశమానసులై కోడలిం గౌగలించుకొని వినుతించుచు గుమారు నభినందించుచు బెక్కు ఉత్సవములు గావించిరి. కువలయాశ్వుండు మదాలసను ఒడువక క్రీడాశైలముల యందు నుద్యానవనము లందును సైకత ప్రదేశముల యందును నామెతో విహరించుచు మన్మథ సామ్రాజ్య పట్టభద్రుడై క్రీడించు చుండెను.

కొంత కాలమునకు శత్రుజిత్తు స్వర్గలోక మలంకరించుటయు బ్రధానులు గువలయాశ్వుని రాజుగా జేసిరి. కువలయాశ్వుండు ధర్మంబున రాజ్యంబు గావించు చుండ గొండొక కాలంబునకు దత్పత్ని యంతర్వత్నియై తొలుత మగ శిశువుం గనినది.

కువలయాశ్వ డాబాలునకు జాతక కర్మానంతరము విక్రాంసియను నామకరణము వ్రాసెను. ఆ పేరునకు భృత్యులెల్ల బరమానంద భరితులైరి. మదాలస నవ్వుచు బరిహాసము సేసినది. మరియొక నాడు మదాలస బంగరుడొలికలో వెల్లకితం బండుకొని రోదనము చేయుచున్న బాలకుని జోకొట్టుచు నిట్లు బోధించినది.

తాతా : నీవు కేవలము పరమాత్మవు. నీకు గల్పనగా నీ పేరు పెట్టబడినది. పంచభూతాత్మకమైన యీ దేహము నీవు కావు. ఎందుల కేడ్చెదవు. నీ గుణములన్నియు వికల్పములు. నీ యింద్రియము లందు భూతములా వహించి యున్నవి. అన్నాంబు పానాదులచే భూతము లదుగును గాని నీకు వృద్ధిక్షయములు లేవు. నీవు కంచుక ప్రాయమై నశింప బోవుచున్న యీ దేహమునందు మమత్వము విడువుము. మదమాత్సర్యాది దుర్గుణ జనితములగు శుభాశుభరూపములైన కర్మలచే నీ [illegible] పై గట్టబడినది. తండ్రియనియు దనయుడనియు నీ వనియు [illegible] మును మన్నించుమంటిమి మూర్ఖుడు దుఃఖముల బోగొట్టుకొ[illegible] [illegible] గలుగ జేయునని తలంచును. పరమ మూర్ఖుడా దుఃఖములనే [illegible] తలంచుచు ఎముకలుగ[illegible] నవ్వు అని వర్ణింతురు. కల్మష యుతమగు [illegible] బ్రకాశించు కన్నులని పొగడుదురు. దుర్మాంసపిండంబుల గుచంబులని సుమమానవంబు గల్పించి స్తుతియింతురు. రతి కాస్పదంబగు స్త్రీ నిరయము కాదా !

శ్లో॥ [illegible]
[illegible] ॥

అని యిట్లు మదాలస నిత్యము సబ్బాలకునికి బోధింపుచుండ నతండు పెద్దవాడై తదుపదేశ ప్రభావంబున గార్హస్థ్య ధర్మమనుష్ఠింపక విరక్తుండై తపోవనంబున కరిగెను. మరి కొంతకాలమునకు మదాలస మరియొక కొమరునింగనినది. కువల యాశ్వుండతనికి సుబాహుండని పేరు పెట్టెను. అప్పుడు గూడ నావేడియనవ్వినది పిమ్మట నా బాలుండు దిన దినాభివృద్ధి నహింపుచుండ పెద్దవానికివలె పీనికిని దత్త్వో పదేశము గావించి ప్రాయములాగానే తపోవనంబున కరుగజేసినది. తరువాత మూడవ సంతానమున కతడు అరిమర్దనుండని పేరు పెట్టుచుండ నవ్వుచు నాపూవుంబోడి వాని కిని దత్త్వం బెరిగించి విరక్తుంగావించినది. పిమ్మట నాలుగవ కుమారుం డుదయించెను. వానికి నేదోపేరు పెట్టబోవుచు గువలయాశ్వుండించుక నవ్వు వెలయింపుచున్న మదాల సం జూచి ప్రేయసీ! నేను పేరు పెట్టినప్పుడెల్ల నవ్వుచుంటివి. విక్రాంతుడనియు సుబాహుడనియు నరిమర్దనుడనియు శోభస్కరములైన నామములు పెట్టితినని తలంచు చుంటిని. క్షత్ర బంధువులకీ పేరులు యోగ్యములై యున్నవి. పరాక్రమమును సూచించుచున్నవి. వీని గురించి యెందులకు నవ్వితివో చెప్పుము. మరియు నీ నాలుగవ బాలున కేమి పేరు పెట్టెదవో నీవే నిరూపింపుము. నేను గూడ నవ్వి పరి హాసము సేయలేనేమో చూతము. అని పలికినవిని మదాలస మహారాజా! నీ యాజ్ఞ వడువున గావించెదను. వీనికలర్కుడని పేరు పెట్టితి నర్త్యలోకమున వాడుక కెక్కం గలడని పలికిన గువలయాశ్వుండు పక పక నవ్వుచు మదాలసా! ఇట్టి పేరు పెట్టితి వేమి? అలర్కుడను నర్థమేమియో చెప్పుమని పరిహాసముసేసెను. అప్పుడు మదా లస రాజా! నేను బెట్టినపేరు సార్థకమైనదికాదు. వ్యవహారిక నామమున కర్థమేమి యుండును? మీరు పెట్టిన పేరు లపార్థములు. వినుండు. నేనే చెప్పెద. క్రాంతి యనగా నొక దేశము నుండి మరియొక దేశమునకరుగుట, అంతటను నిండియున్న దేహేశ్వరు డొక చోటునుండి మరియొక చోటునకెట్లుపోవును కావున నీ పేరు నిరర్థక మని నా యభిప్రాయము. సుబాహునామమును ఆ మూర్తుడైన పురుషున కెట్లుచెల్లును? మూడవ పుత్రునకు నరిమర్దను డని పేరు పెట్టిరి. అదియు నిరర్థకమే. వినుండు మణులను గ్రుచ్చిన సూత్రమువలె సర్వశరీరముల యందునున్నవా డొక్కపురుషుడే. అట్టివానికి శత్రులెవ్వరు? మిత్రులెవ్వరు? భూత ములు భూతములనే మర్దింపను ఆ మూర్తునెట్లు మర్దింపగలరు. కావున మీరు పెట్టిన మూడు పేరులు నర్థశూన్యములైనవి కావా? నేను పెట్టిన వ్యవహారిక నామమున కర్థమేమిటికి? అలర్కునని సంబోధనమే

గానంచబడినది. అని యుక్తియుక్తముగా ననువదించిన విని యా భూపాలుండు సంతసించుచు మదాలస వైదుష్యమును బెద్దగా మెచ్చుకొనియెను.

మదాలసయు నా బాలునకుఁ గూడ వెనుకటి బాలురకువలె జోలపాడుట జూచి కువలయాశ్వుండు తరుణీమణీ! ఇది యేమి కర్మము? నాకు సంతతి లేకుండఁ జేసెదవాయేమి? ముగ్గుర పిల్లలను సన్యాసుల జేసి అడవుల కనిపితివి. ఒక్కనినైన నుండనీయవా?

నీకు నా మాట వినుతలంపు గలదేని నా కిష్టముగా నీ బిడ్డకు రాజనీతి యుపదేశింపుము. కర్మమార్గ ప్రవర్తకునిగాఁ జేయుము. పితృదేవతలు తిలోదకము లంది వంశాభివృద్ధి గోరుచుందురు. గృహస్థుండు సర్వజనోపకారి కాడే. కావున నాకుఁ బ్రీతిగా వీనికి రాజధర్మముల నెరింగించి ప్రవృత్తిమార్గ నిరతుం జేయుమని కోరిన పతివచనములు ద్రోయజాలక అంగీకరించి అమ్మించుఁబోఁడి యలర్కున కిట్లు జోలపాడినది.

పుత్రా! నీ తండ్రికి సంతోషము గానఁ గర్మల నాచరింపుము. మిత్రుల కుపకారము చేయుము. శత్రువుల పీచమడంచుము. శత్రుశూన్యుఁడవై యేకాతపత్రముగా భూమి పాలింపుము. న్యాయముగాఁ బ్రజల బాలింతువేని సుఖోపభోగ్యం బగు ధర్మఫల మందగలవు. పర్వములయందు బ్రాహ్మణులనర్చించి ధనప్రదాన మునఁ దృప్తి బొందింపుము. బంధువుల కోరికలు తీర్పుము. సర్వదా పరహిత మును గోరుచుండుము. పరస్త్రీలదెసకు మనసు పోనీయకుము. యజ్ఞములు గావించి దేవతలను భూమిదేవతలను నాశ్రితులను దృప్తి నొందింపుము. వీరుడా! యుద్ధము లచే శత్రువులను కామములచే స్త్రీలను సంతోష పెట్టగలవు. బాలుడవై బంధువుల కును కుమారుడవైగురువులకును యౌవనవంతుడవై కులస్త్రీలకును వృద్ధుడవై వనచరుల కును సంతోషము గలుగజేయుదువుగాక. రాజ్యము చేయుచు మిత్రసంగ్రహ జేయుము. సాధువుల రక్షింపుచు దుష్టులగు వైరులనిర్జింపుము. గో బ్రాహ్మణ రక్షణకై మృత్యువును బొందుము. అని యుపదేశించినది.

అయ్యలర్కుం డట్లు నిత్యము తల్లిచే బోధింపబడుచు వయసు చేతను బుద్ధిచేత నభివృద్ధినొందుచుఁ గౌమారప్రాయంబున నుపనీతుఁడై యొకనాడు మదాలసకు నమస్కరించి యిట్లనియె. అంబా! ఆముష్మిక సుఖంబుకొరకు నేనిప్పు డేమిచేయదగినదో యుపదేశింపుమని అడిగిన జనని యిట్లనియె వత్సా! నీవు పట్టాభిషిక్తుండవైనది మొదలు ప్రజల రక్షింప జేయవలయును. నృపుల కిదియే ముఖ్య

ధర్మము మూలచ్ఛేదకములగు సప్తవ్యసనముల విసర్జించి మంత్రకుల వెల్లడిగానీయక శత్రువులవలన దన్ను రక్షించుకొనవలయు. మంత్రుల దుష్టాదుష్ట వర్తనల నరయుచుండవలయును. చారులవలన శత్రుమర్మముల దెలిసికొనుచుండును. రాజమిత్రుల నాప్తుల బంధువులనైన నమ్మి యుండగూడదు. కార్యావసరమునుబట్టి శత్రువునైన నమ్మినట్లు నటియింపవలయును. స్వరాష్ట్రకోశ వృద్ధిక్షయముల విమర్శింపుచుండ వలయును. తొలుత హృదయశత్రువులగు కామక్రోధాదుల జయించి పిమ్మట బాహ్యశత్రువులపై దాడివెడలవలయును.

కామమువలన దాండురాజును క్రోధము వలన నహుషుడును లోభము వలన పురూరవుడును మదమువలన వేనుడును మానమువలన ననాయువును అమర్షము వలన పురంజనుండును చెడిపోయిరి. రాజు పువు దాయువును బొలిచినట్లు తెలియకుండ శత్రువును వంచింపవలయును. పిపీలికవలె సంపాదించి అగ్నివలె వెలుగుచు శాల్మలీబీజమునవలె నవగి వృద్ధి బొందవలయును. నరపాలుడు ఇంద్రసూర్య చంద్ర యమ వాయువుల చిహ్నముల ధరించి ప్రజలఁ బాలింప వలయును. లోభమువలన మని కాతు వలకమని అర్థమువలనగాని యెవనిమనసు ధర్మమును వీడకుండునో యా రాజు స్వర్గమును బొందగలడు. తత్పథమును బొంది ధర్మచ్యుతులైన ప్రజల స్వధర్మనిరతులంజేసిన నరపతి యిహపర సుఖంబుల నొందఁగలడు. న్యాయముగా ప్రజలఁ బాలించినరాజు తత్సుకృతమును బంచుకొనుచు అని తల్లి పుత్రునకు రాజనీతియంతయు నెఱింగించినది. మరియు నతండడుగ వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులును సదాచార ప్రకారంబులోనగు విశేషంబు లెన్నియో యెఱింగించినది.

అలర్కుం డట్లు తల్లిచే శిక్షితుండై క్రమంబున సంప్రాప్త యౌవనుండై దారపరిగ్రహంబు గావించి పుత్రులం గని యాగములు చేసి పితృశుశ్రూష గావింపుచుండె. ఋతుధ్వజుండు పెద్దకాలము రాజ్యముజేసి వార్ధక్యంబున నలర్కుం బట్టాభిషిక్తుం గావించె. మదాలసయు భర్తతోగూడ దపోవనంబున కనుగుచు నలర్కుంజేరి చివరమాట యిట్లు చెప్పినది.

వత్సా! ఈ యుంగరము నీ వ్రేల నుంచుకొని యుద్ధమువలన గాని బంధుయోగము వలనంగాని సమస్త విత్తనాశనకరమగు విపత్తు సంభవించినప్పు డీయుంగరమును జీవయగొట్టి దీనికి నిమిడియున్న పత్రిక లోని సన్నని లిపితో నొప్పు శాసనమును జదివికొని తదుక్తరీతిఁ గావింపుము. అని యుపదేశించి యంగుళీయక మిచ్చి పుత్రుం దీవించి యాకాంచనగాత్రి భర్తతో దపోవనంబున కరిగినది.

అలర్కుండును బట్టభద్రుండై ప్రజల బ్రజలవోలెం జూచుచు బెద్ద కాలము రాజ్యము గావించెను. ధర్మార్థ కామాసక్తుండగు నయ్యలర్కున కనేకసంవత్సరంబు లొకదినమువలె వెళ్లినవి. విషయ సుఖంబుల ననుభవింపుచున్న అతనికి వైరాగ్యోదయమైనది కాదు ధర్మార్థకామార్థ మందు తృప్తియు దీరనది కాదు

వనంబున దపోవృత్తి వర్తించు సుబాహుండు సోదరుని రాజ్యపాలన విధానంబు దెలిసికొని యతండు విషయాసక్తుండగుటకు జింతించుచు నించుక యాలోచించి చిన్నగా గాశీరాజు నొద్దకు బోయి యిట్లనియె.

దేవా! నేను గువలయాశ్వుని పెద్దకుమారుండ. నేను జిన్నతనమునందు మతిచెడి దేశాంతర మరగితిని. నాకు రావలసిన రాజ్యంబు నా తమ్ముడు అలర్కుడు దనుభవించుచున్నాడు. జ్యేష్ఠానుక్రమంబున ననుభవించుట న్యాయము. నీవు వానిమందలించి నా రాజ్యము నా కిప్పింపుమని ప్రార్థించిన నయ్యెకిమీడు అలర్కునొద్ద యొక దూతం బంపించెను. అతండు రాజవాచకం బిట్లు చెప్పెను.

ఉ. చిన్నతనంబునందు విభవమెంది వనంబుల సంచరించి నీ
యన్న సుబాహుఁ డిపుడు శరణాగతుఁడై భజియించె నన్ను సం
పన్నుఁడ వౌట రాజ్యమది వానిది వానికి నిచ్చు టొప్పుఁ గా
కున్న నిను న్మహాస్త్రముల నొంచి సుబాహు మహీశుఁజేసెదన్

అని చెప్పుటయు నా వార్త విని యలర్కుండు మందహాసము గావించుచు నేమో? కాశిరాజునకు నేనంత దేలికగాఁ గనంబడుచుంటినా? నా యన్న వచ్చి సౌహార్దంబున నన్ను రాజ్యమడిగిన నీయకుందునా? ఆతని నేల శరణునొందవలయు గాశిరాజునకు నేను వెరచి రాజ్యమిచ్చువాడను కానని చెప్పుము నా యన్న వచ్చి యాచించిన నిత్తునని ప్రత్యుత్తరము బంపెను.

ఆ మాట విని సుబాహుండు ఓహో! యభిమానముగల క్షత్రియుం డొకసల దేహి యని యాచించునా? అందులకు నే నొల్లనని పలికెను. అప్పుడు కాశిరాజు చతురంగ బల పరివృతుండై యలర్కపురమును ముట్టడించి సామదాన భేదోపాయంబులం దత్సైన్య సమూహముల వశపఱచుకొని దుర్గముల నావరించెను.

అలర్కుండప్పుడు తనబలంబులు క్షీణించుట తెలిసికొని విశేషమైన దుఃఖహృదయుడై చీకాకుపడుచు నేమిచేయుటకుం దోచక తల్లి మాటలజ్ఞాపకము వచ్చుటయు శుచియైన తన వ్రేలనున్న యుంగరము బిడియగొట్టి సూక్ష్మాక్షరములతో నందున్న శ్లోకముల నిట్లు చదివెను.

శ్లో॥ సంగస్సర్వాత్మనాత్యాజ్య స్సచే త్త్యక్తుం నశక్యతే ॥
స సద్భిస్సహక ర్తవ్య తస్సంగస్య భేషజం
కామస్సర్వాత్మనాహేయో హాతుంచే చ్ఛక్య తే న సః
ముముక్షాం ప్రతికర్తవ్య స్సైవ తస్యాపి భేషజం॥

సర్వవిధములచేతను సంగము (జనులతోఁ గలిసియుండుట) విడువఁదగినది. అది విడుచుటకు శక్యముకానిచో సత్పురుషులతోఁ జేయుము; అదియే దానికిమందు. అన్నివిధములఁగామము (కోరిక) విడువఁదగినది. అది విడుచుటకు శక్యముకానిచో ముక్తినిగుఱించి చేయుము; అదియే దానికి వైద్యము. అనియున్న రెండుశ్లోకములు పలుమారుఁజదివి తదర్థము గ్రహించి సంగము విడువలేకున్న సత్సంగము సేయుమని చెప్పినది. అదియే యిప్పుడు కర్తవ్యము అని నిశ్చయించికొని అలర్కుండు తిన్నఁగా దత్తాత్రేయాశ్రమమున కరిగి అతని చరణంబులబడి మహాత్మా రక్షింపుము, రక్షింపుము. దుఃఖసముద్రములో మునిఁగియుంటి నా దుఃఖముఁబోఁగొట్టి రక్షింపుమని ప్రార్థించెను.

దత్తాత్రేయ మహర్షి నవ్వుచు నరేంద్రా! నీ దుఃఖము తృటిలోఁ బోఁగొట్టెదను. ఆ దుఃఖ మెందులకు వచ్చినదో తెన్నగా విచారించి చెప్పుము. నీ వెవ్వఁడవు? దుఃఖ మెవ్వరికి? అంగాంగిభావ మెఱిఁగి పలుకుమని చెప్పిన నలర్కుండాలోచించి యాలోచించి విమర్శించి తనలోఁదానే నవ్వుకొని యిట్లుపలికెను. మహాత్మా! నేనాకాశమును భూమియు నుదకము వాయువు తేజస్సునుంగాను తత్సంఘమందుఁ బ్రవేశించి సుఖమనుభవింపుచుంటిని. ఈభూత పంచకమునకు సుఖాసుఖంబులన నెట్టివి? శరీరమే నేనుకానిచో తజ్జన్యములగు సుఖదుఃఖములు నాకెట్లు కలిగెడిని? తెలియకయే యిట్లు పలికితిని నేను శరీరముకంటె భిన్నుండనని నిశ్చయముతో నాకేమి సంబంధమున్నది. కావున నాకు శత్రుఁడును మిత్రుఁడును లేఁడు. సుఖము దుఃఖము లేదు. పురము కోశము దుర్గము లేదు. ఘటసంబకమండలు గలంబగునాకాశ మొక్కటేయై పెక్కు రీతులఁ గాన్పించునట్లు సుబాహుఁడు కాశీపతియు నేనునుంగూడ శరీరములచే భిన్నులముగాని యాత్మచేనొక్కరము. మునీంద్రా! నీకటాక్షవిశేషంబునం జేసి నా అజ్ఞానము బాసినది. సంసారంబు మమత్వమూలంబని తెలిసికొంటినని పలికినఁ దత్తాత్రేయుండిట్లనియె.

దత్తా: నిశ్చయమువలననే నీకు జ్ఞాన ముదయించినది. నీవనినట్లు సంసారము [illegible] మూలమైయున్నది. ఈ సంసార [illegible]నకు నేను అ[illegible]

విత్తనము నాదిఅనుట మొదలు. గృహక్షేత్రాదులు శాఖలు. దారపుత్రాదులు పల్లవములు. ధనధాన్యాదిక మూసలు పుణ్యపాపములు పూవులు. దుఃఖములు ఫలంబులు. విధిత్సయేభృంగపంక్తి, మూఢ సంసర్గము నీరుపోత. ఈ తరువు హృదయంబున మొలిచియున్నది. దీనిం బ్రాజ్ఞులు జ్ఞానకుఠారంబున నఱుకుదురు అని దత్తాత్రేయుండతనికి విజ్ఞాన ప్రకారంబంతయు నెఱింగించెను. మరియు యోగప్రవృత్తి ప్రాణాయామలక్షణము అణిమాదిసిద్ధులు యోగధర్మములు ప్రణవలక్షణము లోనగు విశేషములన్నియు నా మహాత్మునడిగి తెలిసికొని అలర్కుండు తదామంత్రణంబు వడసి సుబాహుండు గాశీరాజు నున్నచోటికింబోయి నవ్వుచు సోదరుండును గాశీపతి కిట్లనియె.

కాశీంద్రా! రాజ్యకాముండవై వచ్చితివి నీవిచ్చవచ్చినట్లనుభవింపుము. లేదా సుబాహునకిమ్ము అద్దాని నేనువిడిచితినని పలికిన విని కాశీరాజిట్లనియె. అలర్కా! యుద్ధముచేయకయే రాజ్యము విడిచితివేమి? ఇది క్షత్రధర్మమే, క్షత్రియుండు మరణభయమును విడిచి శత్రువులపై శరవర్షము గురిపింపవలయుంగాని పారిపోవనగునా? అని యాక్షేపించిన విని అలర్కుం డిట్లనియె.

నరేంద్రా! నాకును బూర్వ మిట్టిబుద్ధియే యుండునది. ఇప్పుడు నా చిత్తవృత్తి పూర్తిగా మారిపోయినది. నీదాటికి వెఱచి దత్తాత్రేయ మహర్షి చరణంబులు శరణుజొచ్చితిని. ఆ మహాత్ముండు నాకుం దత్త్వోపదేశము గావించి నిజం బెఱింగించెను. నాకు శత్రువులు మిత్రులును లేరు. ఇంద్రియములం జయించితిని. సంగముల విడిచితిని.

శ్లో॥ సోహంన చేరిర్న మమాసి శత్రుః సుబాహురప్యేషన మేపకారీ
దృష్టంమయా సర్వమిదంయథాత్మా హ్యన్విష్యతాంభూప
రిపుస్త్వయాన్యః ॥

భూపా! నీవు నేనును నాకు నీవును శత్రువులము కాము. సుబాహుండు నాకేమియు నపకారము సేయలేదు. నేను నాయాత్మవలెనే బాహ్యప్రపంచమంతయుం జూచుకొనుచున్నాను. నీవు మఱియొక శత్రువును వెదకికొనుము. అని పలికిన విని విస్మయమును జెందుచుఁ గాశీరాజు సుబాహుంజూచి రాజపుత్రా! మీతమ్ముఁడు రాజ్యము విడిచెను. మన ప్రయత్నము కొనసాగినది. పట్టభద్రుండవై ప్రజలం బాలింపుమని పలికిన సుబాహుం డిట్లనియె.

నరేంద్రా! నేనేపనికై నిన్ను శరణుఁబొందితినో యాపని తీరినది. నాకు రాజ్యమేల? ఇఁక నాకు సెలవిమ్ము పోయివచ్చెదనని పలికినఁ గాశీపతి సవ్వుచు నిట్లనియె. నీవేపనికై వచ్చితివి? ఆపని యెట్లు తీరినది? నాకేమియు బోధపడకున్నది. ఎఱింగింపు మనవుఁడు సుబాహుం డిట్లనియె. మాతమ్ముఁడు అలర్కుండు మాతల్లి పాలు త్రాగియు విషయాసక్తుండై రాజ్యభోగంబుల ననుభవింపుచు నివృత్తిమార్గము దెలియకున్నాఁడని విచారించి దుఃఖము గలుగఁజేసితినేని వైరాగ్యము జెందఁగలఁడని నిశ్చయించి నిన్నిట్లాశ్రయించితిని. నీవును నా అభీష్టమును పూర్తిగఁ గావించితివి. మా తమ్ముఁడు ప్రవృత్తిమార్గము విడిచి విరక్తుండై యుత్తమమార్గ మవలంబించె నదియె నాఅభీష్టము తలఁచిన కార్యమైనదని చెప్పిన నతండు తదీయవజ్ఞానప్రవృత్తిని గురించి పెద్దగా స్తుతిజేసెను.

అలర్కుండును జ్యేష్ఠపుత్రు ధాత్రీరాజ్యపట్టభద్రుం గావించి అన్నతో తపోవనంబునకుఁబోయెనని యా వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించి మిత్రవింద యామదాలస వంటిదని స్తుతియించినది. ఆకథవిని మిత్రవిందయు నవ్వయు వెఱఁగుపడి మదాలస న్యాసము పెద్దగా మెచ్చుకొనిరి.

మిత్రవింద మదాలసగుణములోఁ దనకు సహస్రాంశమైన లేదని పలికెను. నేను వారితోఁగలిసి మెలిసి యిష్టాలాపములాడుచుఁ గొన్నిదినంబు లందుండి యిప్ప టికిఁ బయనమైతిని. ఒకనాఁడు అప్ప నాకడకువచ్చి ముచ్చటింపుచు నిట్లనియె. [illegible] ముఖా! ముఖము జూచినప్పుడే దైవికముగా నామనుమరాలిని నీకిప్పింపవలయునని బుద్ధి పుట్టినది. అందులకే నీకు నాగుట్టు జూపితిని. అందులకే నిన్నిచ్చటికిఁ దీసి కొని వచ్చితిని. నాకూఁతురు కూఁతు నీకిచ్చుట కంగీకరించినది. అల్లుఁడును నిప్పుడే చెప్పితిని. అందఱకు నిష్టముగానున్నది. పెండ్లికూఁతురు నీ విద్యా [illegible] యముట లాగుచున్నది. కావున జాంబవతి నీవు ధర్మపత్నిగాఁ [illegible] చేసిన దధిపతి కాఁగలవు నాఅల్లుఁడు నీఅభిప్రాయము తెలిసికొ[illegible] చెప్పినది.

జాంబవతిం జూచినది మొదలు నా హృదయము దానియందు [illegible] యున్నది వారు నాకుఁజేయు నుపచారములంబట్టి యుంచుట [illegible] చిక్కియుండుచుంటిని. అవ్వనా సంతియము [illegible] సంతసము తెలియనీయక మందహాసముతో నవ్వా! నీవు [illegible]

శ్రేయము కోరుచుంటివి. నీమాట కాదనఁగలనా ? నీ యిష్టమెటులో అట్లే కావింపు మని తెలిపితిని.

ఆమెవోయి యట్లున కవ్విధంబెరింగింప నతండు నానవిధమున కరుగుదెంచి యార్యా! యాచ్ఞాభంగదోషంబు గలుగునని యింతదనుక నాయభిలాష వెల్లడించితినికాను. ఇప్పుడు కులజులతోఁగూడ నేను గృతార్థుడనైతి. నాకూతుం బరిగ్రహింపఁబాత్రుండవని స్తుతియింపుచు శుభముహూర్తంబున జాంబవతి నాకిచ్చి వివాహముగావించెను. తగినకన్యక దొరకినప్పు డొండొరుల సనుమతిబడకయే వివాహమాడ వచ్చునని మనము మొదట నిశ్చయించుకొంటిమి. కనుక మీరెవ్వరును లేకున్నను మీ యనుమతిపడయక జాంబవతింబరిగ్రహించితిని. దివ్యోపభోగంబు లనుభవింపుచు గొన్నిదినంబు లందుంటిని. అప్పుడప్పుడుపోయి గణికాపుత్రికలతో మాట్లాడి వచ్చుచుంటిని. వాండ్రు తమ్ము మీయొద్దకు దీసికొనిపొమ్మని బ్రతిమాలుకొనుచుండిరి. జాంబవతికి నందున్న సమయమున సంగీతవిశేషంబులనెల్ల నెరింగించిరి.

నే నొకనాఁ డాన్నపతితో జెప్పి యొప్పించి చిత్రసేనారతిమంజరుల వెంట బెట్టికొని బయలుదేరితిని. సముద్రముదాటువరకు బెక్కండ్రు పరిజనులు తోడవచ్చిరి. దేశవిశేషములం జూచికొనుచు నీనగరంబు నిన్నరాత్రికి జేరితిమి. రాత్రి సత్రములో బసజేసితిమి. మీపేరులు రాత్రి యాసత్రములోనే వినంబడినవి. నేటియుదయమున లేచి వీరిని బండియెక్కించి మీ యునికిదెలిసికొనుచు నిందువచ్చితిమి. ఇదియే నా వృత్తాంతమని ఘోటకముఖుం డెరింగించెను.

ఆ వృత్తాంతమును విని మిత్రులందఱు సంతసించుచు ఘోటకముఖుండు గూడ బ్రభుస్థాన మలంకరింపగలడని ప్రశంసించిరి. అప్పుడు కచుమాచుఁడు వాడు నీతోవచ్చిన పురుషుఁ డెవ్వడో నీ వెరుగవైతివి. అతడే భోజమహారాజు. అతండు భైరవునితంత్రములో జిక్కికొనియెనని చెప్పితివి. ఎట్లు బయల్పడియెనో తెలియదు. మాతో నావిషయమేమియు జెప్పలేదుకాని వానివలన నిడుములం గుడిచితినని మాత్ర మెరింగించెను. ఆ భైరవు డిప్పు డీయూరనున్నాడు. వాని మృగయాయాట రేపు సాగింతురు. చూచినప్పుడు పరిభవింపదలంచికొంటిమి. వాఁడు మన చారాయణునిగూడ మృగమును జేసెనని యాకథయంతయు నెరింగించెను.

అతండు భోజుండని విని ఘోటకముఖుండు విస్మయసాగరమునం దేలియాడెను. అతనిభార్య లీలావతి యిందేయున్నదని చెప్పినంత గలిగినసంతోష మిట్టి

దని చెప్పఁజాలను. వెండియు వారలొండొరుల కథల నొండొరుల కెఱింగించికొనుచు వారు వారు పడినయిడుములు దలంచుకొని యడలుచు నాదివసము పర్యవసమయముగా వెళ్ళించిరి.

అని యెఱింగించి యతిపంచాననుం డవ్వలికథ మఱల నిట్లు చెప్ప మొదలు పెట్టెను.

170 వ మజిలీ

మిత్రసమ్మేళనము

నాఁడు భైరవుని మృగములయాట జూచుటకు నియమించిన దివసము. అయ్యాటకు దగినవెలవు పురమందిరము. అది మిక్కిలి విశాలముగానున్నది. స్త్రీల నిమిత్తమై ప్రత్యేకముగా గదులుగట్టబడి యున్నవి. అయ్యాటజూచుటకు మల్లికయు రత్నపదిక సువర్ణపదిక మొదలగు మగువలుఁగూడ నభిలషించి కోరుటయు గుణమారు డంగీకరించి స్త్రీలనందరను దీసికొనిపోవుటకు నేర్పాటు గావించెను.

రాజభార్యలు రుక్మిణిమొదలగు నంతఃపురకాంతలుఁగూడ నావేడుకఁజూచుటకు బోవుదురని విని చారుమతి దానుగూడ వత్తునని చిత్రసేనుం గోరికొనినది. ఆమె యందలిప్రేమచే నతం డనుమోదించి స్త్రీవేషముతో వచ్చినచో దండ్రికి దెలియునని వెఱచి చారుమతికి బురుషవేషమువైచి యాయాటకు దీసికొనిపోయి మారుమూలగా కూర్చుండెను.

భోజుండును గాళిదాసకవితోఁగూడ నియమితకాలమునకు స్వంపసమెక్కి యాపండితులున్న మందిరమునకుఁబోయి వీథిని నిలువంబడి లోపలికి వర్తమానము పంపెను. స్త్రీలను బ్రత్యేకముగా దీసికొనిరమ్మని గోణికాపుత్రునకు నియమించి మిక్కినవారు భోజకాళిదాసకవుల ననుగమించి రంగస్థలమున కరిగిరి. అందు కూర్చున్నవెంటనే తన్ను జూచి చిరునగవు మొగంబున వెలయింపుచున్న ఘోటక ముఖుంజూచి భోజుండు ఓహోహో! వీరెవ్వరు? నావెంట నెన్నియో చిక్కులఁబడుచు దేశాటనము గావించిన పరమోపకారి ఘోటకముఖులా! ఎప్పుడు వచ్చితిరి? అని లేచి యాలింగనము సేసికొనియెను. మీరాపద గుడిచియుండ లేచిపోయిన కృతఘ్నుండ ఘోటకముఖుండనే. ఆ పాపాత్ముని చేతిలోబడితి రెట్లు తప్పించుకొని వచ్చితిరి? అని

అడిగిన నిప్పుడేమియు మాటాడవలదు వీడే యాక్రూరాత్ముడు. వీనిం బంధించు నిమిత్తమే యీయాట బెట్టితిమి. అంతయు దరువాత జెప్పెద చూచుచుండుమని తత్కాలోచితమగు మాటలచే నతనికి సంతోషము గలుగజేసెను.

భోజునకు వామభాగమున గాళిదాసకవియు గుడివైపున గుచుమారుడును దరువాత దక్కినవారుంకూర్చుండిరి. స్త్రీలుకూర్చున్న చోటునకు దాపున జిత్రసేనుడు పురుషవేషముతోనున్న చారుమతితో కూర్చుండెను. విద్యుద్దీపములచే రంగస్థలమంతయు బట్టపగలువలె నొప్పుచుండెను. స్త్రీలకు బురుషులందరు గనంబడుదురు. రాజభార్యలెవ్వరును రాలేదు. రుక్మిణిమాత్రము రేవతితోవచ్చి లీలావతి పక్కను కూర్చున్నది. రాజకుటుంబమువారింతప్ప నితరుల నాయజులోనికి రానీయరు. లీలావతి భర్తను గాళిదాసకవినిచూచి నమస్కరింపుచు

లీలావతి—ఆహా! నే నామహానుభావుల సేవజేసి యెంతకాలమైనదో తిరుగా నీజన్మమున నా కట్టిభాగ్యము పట్టునా? అని కన్నీరు విడచుచున్నది.

సరస్వతి—దేవీ! ఘోటకముఖు లీతినమున మిమ్ము దప్పక భర్తతో గూర్తునని చెప్పలేదా? మఱచితివా? మీ చిత్తమై వారుపడిన శ్రమయంతయు వినియు బరితపించెద వేమిటికి? తప్పక మీకు నేడు భర్తృసమాగమము కాగలదు.

మదయంతి—అక్కా? సరస్వతీ అతడే కాళిదాసకవి చంద్రుడు. అహా! ఆ మహానుభావునికథలం జెప్పుకొనుటయే కాని దర్శనము సేసియుండలేదు. నేడు కృతార్థులమైతిమిగదా!

సరస్వతి—(భోజకాళిదాసకవుల నిరూపించిచూచి నమస్కరించుచు) అయ్యిరువురు దేవసదృశులు; త్రిభువన విఖ్యాతయశులు; నా వివాహమగునగవులో నాన్నపతికూడ నుండిరట.

రత్నపతిక—ఈ చరిత్రమంతయు చూపకుండనే రచించిన రహస్యవేది అతడే కాళిదాసు అయ్యో! నాభర్త పరిదర్శనము సేయవలయునని యెంతయో కుతూహలపడువారు. ఎందుండిరో తెలియదు. ఏమిజరుగునో అని యశ్రువులు విడుచుచున్నది.

సువర్ణపతిక—ఈ ప్రయత్నమంతయు సందులకేకాదా సంతోష సమయము వచ్చుచున్నది విచారింపకుము.

సరస్వతి—మనపండితుల దంకితనము వింటివా? మొన్నటి సభలో గాళి దాసకవితో ప్రసంగించుటకు గాలదువ్వెరట.

మదయంతి—అది యౌవనమదము తొల్లిపాయమందుటచే నట్టిసంపరాసు గలుగును.

మల్లిక—ప్రసంగించిన నెవ్వరు గెలుతురో?

లీలావతి—పిలర్త లెంతదిట్టలైనను విద్యామహిమచే నతనికి సాటిగారసు కొందును.

సరస్వతి—మహిమ మాట జెప్పలేదు కాని విద్యలకు దీసిపోవరు.

రత్నపదిక—అమ్మయ్యో! ఆ మహానుభావునకు సాటిమూడు లోకము లలో లేరని చెప్పగలను. మా హృద్గతాభిప్రాయములఁ గూడ జూచినట్లు వర్ణించెను.

రుక్మిణి—అదియే యా కవి శిరోమణి యందున్న విశేషము. ఎంత రహస్యమైన విషయమైనను సమస్యగా నిచ్చినచో యదార్థము తెలియునట్లు పూర్తి చేయును.

సరస్వతి—అది దైవశక్తి; పాండిత్య ప్రగల్భము కాదు.

రుక్మిణి—రేవతీ! మా అన్న యా పండితులతో గలసి యున్నంతక మామూలుగా కూర్చుండెనేమి?

రేవతి—ఏమో తెలియదు. తండ్రిగారియొద్ద భయము కాదా?

రుక్మిణి—ఆతని ప్రక్కఁగూర్చున్న పురుషుఁడు మన మెరింగియున్న వాడుంటోలె గసంబడుచున్నాడు. చూడుము.

రేవతి—అగునగు నతఁడే నీ హృదయచోరుఁడు.

రుక్మిణి—(జనాంతికముగా) ఈ యాటముగియు లోపల సందుజూచి వాని వృత్తాంతము మరసి రావలయును.

రేవతి—అట్లే బోయివచ్చెద. నదిగో గంట మ్రోగుచున్నది. మృగము లతో వాడు ప్రవేశించును గాబోలు.

మల్లిక—అదిగో అదిగో మెడలకుఁ బొడలకు జేతులకు గంటలు గట్టికొని వచ్చుచున్నాడు. వాడే కాబోలు బైరవుడు. అగును వాడె వాడె నాసు చూచితిని. గడ్డము జటలు పెంచుకొని యున్నాడు. వాడే. గిరీ! కూనాక్కునా! నా శరీరం గ్రుల పే మ్మృగము చేసితివో చెప్పరా? అని నిందించుచున్నది.

రత్నపడిక—ముందు వాడును వానివెనుక మృగము లానన్నని దారి వెంబడి యావు వెనుక లేగలు వచ్చుచున్నట్లు వచ్చుచున్నవి. వానిగరవవు కాఁబోలు!

మల్లిక—కాబోలు! పెద్దపులులు సింహములుగూడ వాని వెంట దూడలు లాగున వచ్చుచున్నవి. వానిఁ జంపవు కాబోలు?

సువర్ణపడిక-కఱచినచో మనవంటివాడే. కఱవకుండుటయే వింత.

మల్లిక—అక్కా! చూడు చూడు. చేతిలో బెత్తము బట్టుకొని యెటు త్రిప్పిన నా మృగము లటు తిరిగి యాడుచున్నవి.

సరస్వతి—కుచుమారుని ముందఱ పీనియాటలు సాగవు. ఇప్పుడేమి చేయునో చూడుము.

మల్లిక—ఏమి మీ భర్తగారి బడాయి! మీతో నేమి చేయుదునని చెప్పిరి?

సరస్వతి—ఒక్కమృగమునైన వానికిఁ జెప్పినట్లు వినకుండ జేయుదురు. చూచుచుండుఁడు.

రత్నపడిక—మీ భర్తకారుణ్యమున మా వారు బంధవిముక్తు లయ్యేనేని చాల సంతోషింతుముగదా!

మదయంతి—అక్కా! నీ భర్తగారి మెడలో దెల్లగా మెఱయుచున్న దదేమి?

సరస్వతి—అదియే యా సిద్ధుని యస్థిమాల. దానిమూలమున మంచి చమత్కారము జరుగును చూచుచుండుము.

మదయంతి—అది సింహము కాబోలు. తోక యాడించుచు గుక్కవలె వాని వెనువెంటఁ దిరుగుచున్నది. ఇంతకు మున్నిట్టి యాటలు పెక్కులు చూచితిమి. క్రూరమృగముల బోనులలో బెట్టి తీసికొని వచ్చువారు. ముహూర్తకాలము నిలిపి అంతలో దీసికొని పోవుచుందురిది కడుబోద్యముగానే యున్నది. అయ్యో! అక్కా చూడు మా సింహముపై గరిబోతమెక్కి యాడుచున్నది.

సరస్వతి—(నవ్వుచు) అదిగో! కుచుమారులు లేచుచున్నారు. ఇఁక వాని పని మట్టమగును.

అని యవని కాంతరమున స్త్రీలు సంభాషించుచుండిరి. ఆట కొంతవరకు జరిగిన తరువాత గుచుమారుఁడు లేచి యా మృగముల దాపునకు బోయి మెడలోనున్న యస్థిమాలను జేతంబూని మృగములకు జూపుచు హుంకారమే గావించెను. అప్పు

దండుప్ప మృగములన్నియు నాతనియొద్దకు వచ్చి వినయ మభినయించుచు నిలువం బడినవి.

భైరవుఁడు చేతనున్న బెత్తముఁజూపుచు రమ్మని యొకభల్లూకమును పిలిచెను. పోయినఁగాదు. దానితో నొక దెబ్బకొట్టినంత బొబ్బపెట్టుచు వానిమీఁదఁబడి రక్కినది. అంతలోఁ గుసుమాకరుఁడు పిలిచినంత నతని చెంతకు బోయి నిలిచినది వెండియువాఁడు వ్యాఘ్రమును బెదరించిన నది గాండ్రుమని అరచుచు గుబుఁబోయినవి. ఈ రీతి మృగము లెల్లఁదిరుగఁబడి వానిం గరవబోయిన వెడలుచు వాడు జారిపోవ ప్రయత్నించెను గాని దారిలేదు.మృగములే అడ్డముగా నున్నవి, క్రూరసత్వంబులే కాక యశ్వములుగూడ చెంతకు బోయిన దన్నుచుండెను.

వాడు హస్తమెత్తి మహారాజా ! ఈతడెవ్వడో ప్రయోగము గావించెను. మృగము చెప్పినట్లు వినుటలేదు. నేనేమి చేయుదును? రక్షింపవలయు, నివియే నన్ను భక్షించునట్లున్నవి అని ప్రార్థించెను. అప్పుడు చారాయణుడు వాని దాపునకు బోయి యోరీ! భైరవా!నన్నెన్నఁడైనఁ జూచితివిరా నా ముఖముజూచి చెప్పుము.అని అడిగిన వాడు గడగడ వడంకుచు నా కేమియు జ్ఞాపకము లేదని యుత్తరము జెప్పెను. అల్లనాడు సిద్ధునితల రాయితో బగులగొట్టితి వదియైన జ్ఞాపకమున్నదా ? నసవుడు చాలు చాలు నన్నెవ్వరో యనుకొని భ్రాంతి పడుచుంటిమి అని గద్దించెను.

నిన్ను నే నెరుంగుదును. భైరవుండవు. గురువుం జంపిన మహా పాపాత్ముండవు. ఛీ ! మూఢా ! నీ మొగము చూచ మహాపాతకమని నిందింపుచుండ ఘోటకముఖుం డరుదెంచి యేమిరా ద్రోహీ ! నాడు అడుదానిం జెఱపట్టితివి జ్ఞాపకమున్నదా ? అని నిందించెను. అట్లు తలయొక మాటయాడి తిట్టుచుండ వాడేమి చేయుటకుం దోఁచక ఇదిగో వచ్చెదనని యొక మూలనుండి వెళ్ళబోయిన గోవులాటంక పఱచినవి. కుక్కలు తరిమినవి. గుర్రములు తన్నినవి. వాడిటు నటు పరుగులిడుచుండ సామాజికులు నవ్వసాగిరి.

అప్పుడు కుసుమాకరునిచే జెప్పబడి యొక భల్లూకము వాని పింపకాయ గొట్టి జుట్టు పట్టుకొని వంచి లాగికొని వచ్చి కుసుమాకరు పాదమూలమునఁ బడవేసినది.

కుసుమాకరుడు వాని శిరము కాలితోఁదన్నుచు గురుద్రోహీ ! పరమ పాపోనిధియగు నా సిద్ధుంబరిమార్చి నేమిమాట గట్టుకొంటివి ? యముడు నీ నిమిత్తమై ఘోరశిక్షలగు గద్దించుచున్నాడు. పద పద. నీ వింక నీ భూమిలో నుండదగిన

వాఁడవు కావు. ఎందఱెన్ని క్రోధములు సేసెదివి. సీ ! సీ ; కీటకాదులలో గూడ నీ వంటి నీచ జన్మములేదని మీద నుమ్మివైచి జాలికా! ఈ మృగములన్నియు నెవ్వరో నిజము జెప్పుము. లేకున్న నిదిగో మృగముంచేత నీ పనిపట్టించెదనని పలికిన వాఁడే మియు మాటాడక జీవచ్ఛవములాగున పడియుండెను.

అప్పుడు వానిపాదములకుఁ జేతులకు నిగళములు దగిలింపఁ జేసి మృగము లన్నిటిని బరికించి మెడలలో గట్టఁబడియున్న తాయెత్తుల లాగి వైచినంత గొన్ని పురుషులుఁ గొన్ని స్త్రీలనై. నిలువంబడినవి. సభ్యులెల్లరు విస్మయము జెంది చూచు చుండిరి. అప్పుడు వారు అంబా ! తాతా ! అక్కా ! అన్నా ! అని యాక్రోశించు చుండిరి.

వారితో యక్షుండు సంబంధముల సూచుచు దీప ప్రభావిశేషముల కచ్చెరువందుచు నది స్వర్గమాయని భ్రాంతిఁ జెందుచుండఁ సువర్ణ నాభుండు సమీపించి మహాత్మా ! నన్నెరుంగుదువా ? సువర్ణపదిక భర్తను సువర్ణనాభుండ. మా వదినయు నిందేయున్నదని పలుకుచుఁ గౌగిలించుకొనియెను. ఈ సభ యెవ్వరిది ? నేనిక్కడ కెట్లు వచ్చితిని ? అని అడిగిన సువర్ణనాభుండు ఇది భోజరాజుగారి సభ. అతఁడే మహారాజు అతడే కాళిదాసు. వారే నా మిత్రులు. వీఁడే భైరవుండు బం ధింపఁబడెను.

అని వృత్తాంతమంతయు నెరింగించుటయు నాయకుండు చేతులెత్తి భోజునికి దాసరవులకు నమస్కరించుచు నారాయణునితో వారందరు సేమమా భైరవుని బంధించుట లోకోపకారము. మల్లిక తల్లిదండ్రులువచ్చిరా ? అనుచుండగనే బ్రహ్మదత్తుఁ డును భాస్కరుని సందుపచ్చి సమాఖ యెరింగించిరి. మల్లికయు సందేయున్నదని విని ప్రహర్ష పులకితగాత్రుడై భోజునకుఁ దమ్మెరింగించి భైరవుడు గావించిన అవ మానము దెలియఁజేసిరి. భైరవవంచితులగు వారినెల్ల భోజుండు ఆదరించి పీఠస్థులఁ గావించి వారి వారి వృత్తాంతము లడిగి తెలిసికొనియెను. ఆ కథలు విని సభ్యులు నాటకము చూచినదానికన్న నెక్కుడుగా సంతోషించిరి. సువర్ణనాభుండు యక్షుం జూపుచు నీతఁడే మనకు పరమోపకారి. ఈతఁడే మనకెల్లవంద్యుఁడు. అని అతని కథ యెరింగించుచు మహారాజా ! ఈ దంపతులకథయే మేఘ సందేశముగా రచిం చెనని చెప్పెను.

అప్పుడు భోజుండు యక్షునిఁ బెద్దగా గౌరవించుచు ఘోటకముఖునితో జనాంతికముగా నిందు లీలావతి లేదేమి ? అని అడిగిన నవ్వుచు మహారాజా ! లీలావతి నంతకుముందే యక్షుండు రక్షించెను. ఏవీట మా మిత్రులయింటనున్నది. మీ అభిమత మెరింగింపవలయునని వారు నిరీక్షించుచున్నారని యా కథ యెఱింగించెను. అప్పుడు భోజుండు యక్షుం గౌఁగిలించుకొని మహాత్మా ! నీవు మనుష్యాతీతుఁడవు. మాతోఁగలిసి మెలసి తిరుగుచు మాకుపకారము గావించితివి. ఎల్లకాలము కృతజ్ఞుల మైయుండెదము. నీదయ లేకున్నఁ జారాయణుఁడు భైరవునికిఁ బిండివంటయై పోయెడివాఁడే అని స్తుతిఁజేయుటయు యక్షుండు మహారాజా! మేము మిమ్ముంజూచుటకై మిక్కిలి యుత్సాహమందుచుంటిమి. కాళిదాసవిరచిత మేఘసందేశము వినినది మొదలు నాకాకవియందు నత్యంత భక్తివిశ్వాసములు గలిగినవి. దైవికముగా దత్తుఁడు మాయింటికి రాబట్టి యిందరఁజూచు భాగ్యము పట్టినదని చెప్పఁగా నతఁడే కాళిదాస కవి. యేమియు నెరుఁగనివాఁడుబోలె నందుగూర్చున్న వాఁడనిచూపిన యక్షుండువోయి అతని పాదంబులఁబడి స్తుతియింపుచుండెను.

ఆ సందడిలో గోణికాపుత్రుఁడు చిత్రసేను నొద్దకుఁబోయి పురుష వేషముతో నున్న చారుమతింజూచి ఇదిగో మనదత్తుఁడు దత్తుడు అనకేక పెట్టెను. అందరు వచ్చటికివచ్చి చూచి మిత్రమా ! మాటాడవేమి ? ఇందు రహస్యముగా గూర్చుంటి వేల ? అని అడుగుచుండ నెవరికిని సమాధానము చెప్పక రాజపుత్రుని మరుఁగుఁ జేరెను.

అప్పుడు సువర్ణనాభుండు వీఁడు దత్తుడుగాఁడు. పోలిక అట్లున్నది. పత్తుఁడు స్త్రీరూపముతోఁ దిరుగుచున్నాఁడు. యక్షశాపమువాట మరచితిమి. [illegible] వలసియున్నది. అని పలుకుచుఁ గాళిదాసుతో ముచ్చటించుచున్న [illegible] మహాత్మా ! నీవలన మాకనేకోపకారములు జరిగినవి. దత్తుని [illegible] ? యెందున్నవాఁడో చెప్పవా ? అని అడిగిన యక్షుఁడు కాళిదాసుం [illegible] చరిత్రము చూడకయే రచించిన మహానుభావుండు మనకెంతసంతసము [illegible] నేను జెప్పవలయునా ? అతఁడే యెఱింగింపగలడు అని [illegible] ప్రార్థించినఁ గాళిదాసకవి మునిమునినగవులు నవ్వుచు రాజుగారి [illegible] నీ క్రింది శ్లోకము చదివెను.

శ్లో॥ [illegible] పుత్రికాగర్భద త్తకో చిత్ర[illegible]పమః
[illegible]శాపాభిభూతస్తే జామాతైవస్మ్యషా భవః ॥

మన్మథుని బోలియున్న దత్తకుఁడు భోజరాజపుత్రికకు గర్వముచేసి యక్ష శాపమువలన నాడుదియై చిత్రసేనునకు భార్యగానున్నవాఁడు. అందువలన నల్లుడేఁ కోడలయ్యెనని సమస్య పూర్తి చేసెను.

ఆ శ్లోకమును విని అందరు తెలతెల్లఁబోయి చూచుచుండిరి. రాజుగారికి బాగుగా విడిపోయినదికాదు. అప్పుడు గోణికాపుత్రుఁడు సంతోషమభినయించుచుఁ బెద్దయెలుఁగున నాకుఁ దెలిసినది. ఈరహస్యము నాకుఁ దెలిసినది. అని కేకలు పెట్టుచు మనము చూచినవాఁడే దత్తుఁడు. స్త్రీరూపముతోనుండి చిత్రసేనుని ప్రోత్సాహమునఁ బురుషవేషము వైచికొని వచ్చెను. శాపాభిభూతుండగుట పూర్వస్మృతి లేదు. అని యారహస్య మెఱింగించెను. అప్పుడు రాజపుత్రుని వెనుక నొదిగియున్న చారుమతింబట్టుకొని గోణికాపుత్రుఁడు యక్షునొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చి వీఁడేమామిత్రుడు, నీశాపమున నిట్లున్నవాఁడు. శాపవిమోచనము గావింపుమని ప్రార్థించెను. అప్పుడు యక్షుం డీశ్లోకమును జదివెను.

శ్లో॥ కాంతాస్యజ్ఞానతఃవ పూర్వం మద్రహస్య ప్రశంసనాత్
కాళిదాస ప్రసాదేన పురుషోభవద త్తక॥

అని చదువుచుండఁగనే అదేవేషము అదేరూపము వెలయ నాదత్తుం డున్నత్త త పదలి నిజరూపవిద్యాపాటవంబులు దేటపడనోహోహో! నా మిత్రులందరు నిందే యున్నారు. ఎప్పుడు వచ్చితిరి? నేనింత దనుక నిద్రఁబోవుచున్నాను కాఁబోలు. నేమియు జ్ఞాపకము లేదేమి? అని అడిగెను.

మిత్రులందరు నతనిం గౌఁగిలించుకొని సౌహార్ద్రము దెలుపుచు నీయక్ష కాళిదాసుల మూలమున నీయాపద దాటితివి. నీ వృత్తాంతము చాలగలదు. ఆనక దెల్పెదము అని తత్సమయోచితముగా సంభాషించిరి.

తెరలోనుండి మల్లిక తల్లిదండ్రులఁ జూచి నిలుపలేక అమ్మా! తండ్రీ! అమ్మా! అమ్మా! అని అరచుచు నీవలకు రాఁబోయినది. యక్షపత్ని భర్తంజూచి నిలువలేక హా ప్రాణనాథా! అని పిలుచుచు బయటకుఁ బోఁబొపంగినది. సరస్వతి వారి వారించినది.

రుక్మిణి లీలావతితో నమ్మా! అతఁడే నా భర్త. అన్నన్నా! యెంతయో వెద దించతిని. ఇక్కడి కెట్లువచ్చిరో శాంచనది చెప్పిన విని లీలావతి యావిశేషము లన్నియుం జూచుచుండుటంబట్టి తెలిసికొను పుత్రీ! నీ యదృష్టము ఫలించినది. నా

కంతయుం దెల్లమైనది. నీ భర్త దత్తకుఁడు యక్ష శాపంబున నాఁడుదియై నీతో స్నేహము సేసెను. సంవత్సరము ముగిసినతరువాతఁ బురుషుఁడయ్యెను. యక్ష శైలవృత్తాంతము సువర్ణపదికకుఁ జెప్పుటచేఁ దిరిగి స్త్రీయైపోయెను. మీ అన్న చిత్ర సేనుఁ డామెను స్వీకరించెను. ఇప్పుడా కాళిదాస కవీంద్రుఁడా విషయమై (జామా తైవస్నుషాభవతి) అని శ్లోకముగాఁ జదివెను. నీవు వినలేదు. నీబుద్ధి యా దత్తుని మీఁద నున్నది. తరువాత గోణికా పుత్రుఁడు వచ్చి కపటదత్తుని దీసికొనిపోయి యక్షు నిచే శాపనివృత్తి గావింపఁజేసికొనియెను. ఇదియే వీని రహస్యము. నీవు వరించిన వాని ప్రతిబింబము జూచి సువర్ణనాభుఁడు వాఁడే దత్తుఁడని చెప్పెను. అని యావిశే షము లన్నియుం జెప్పినది.

అమ్మయ్యో? ఇదియా కారణము? తల్లీ! నారహస్యము సభలో వెల్లడియైన దాయేమి! ఈ సంగతి విని మా తండ్రిగా రేమనిరి? సభ్యులు పరిహాసమాడిరా? నే నాదెస జూడలేదు అని రుక్మిణి అడిగిన నీవు చేసినపని తప్పుకాదు. నిజ మెరింగి వారే సమాధాన పడియెదరని తల్లి యోదార్చినది.

భోజుండు వారి వారి చరిత్రములన్నియు విని అందరం గౌరవించుచుఁ దగిన నెలవులు నియమించి పంపి తానాకాళిదాసకవితోఁ గూడ పండితకవులవెంట వారి నివాస ములకరిగెను. రుక్మిణి ప్రభృతి యువతులను వారి వెనుకనే యా నివాసదేశంబు జేరిరి. భైరవుం గట్టిపెట్టి రాజభటులు కారాగారంబునం బెట్టిరి.

భోజమహారాజు ఆ దావడిలో నాపండితులతో నాంతరంగిక సభ గావించి లేచి నమస్కరించుచు నిట్లనియె. మహాత్ములారా? ఇందున్నవారు జగత్పండితులు. యక్షుండుదేవతావిశేషుడు. ఇట్టివారికడ యదార్థము జెప్పినచో నేనుగావించిన పాత కము వాయగలదు. వినుండు. ఈకాళిదాసకవిసార్వభౌముండు త్రిలోకపూజ్యుండు. నాకు బహిఃప్రాణము. ఈతనివిడచి నేను క్షణకాలము నిలువలేను. ఇట్టి విప్రసంత పాత్రుని విమర్శింపక బాలిసులుపన్నిన కపటవ్యూహమున జిక్కి నిష్కారణము నవ్వుల బొమ్మంటి; నయ్యనుమానమున నే మహాసాధ్వీ లలామము [illegible]పాలు గావించుకొంటిని. ఆ పాతకము ననుభవించుచు స్థానభ్రష్టుండనై దే[illegible] దిరిగితిని. భైరవునిచే మేషముగా జేయబడితిని. చివరకీ మహాత్మునిచేతనే [illegible] నాడు నన్నితండు విడిపించనిచో నీపాటికి బరలోక మలంకరించు[illegible]. మహాత్ము లపకారికే[illegible] సేయుదురు. నాకట్టియుపకారము గావించిన నా [illegible]

రించి తిరుగా నాయింటికి వచ్చెను. నాకు లీలావతీవియోగ దుఃఖముతోఁగూడ యక్షిణీస్త్రీతసేవలయసభ్యప్రవర్తనములు నాహృదయమును మిక్కిలి వేధింప దొడంగినవి. ఆ చింతలుగూడ నీదివ్యజ్ఞాన సంపన్నుడు వదలజేసెను. దత్తకుండు నాకల్లుడు, కోడలునయ్యెనని యెఱింగించెగదా? యిప్పుడే యీనాటకమునకు సూత్రధారుండు. ఈ నాటకకథ యందరకు దెలిసిన విషయముగాన దిరుగావర్ణింప నేమిటికి? దత్తుండు నాకల్లుడయ్యెను. ఘోటకముఖుడు ప్రాణస్నేహితుడు. గోణికాపుత్రుండు నాకుమామసకి మిత్రుడు. గోనర్దీయ కుచుమారులు రాజబంధువులు. సువర్ణనాభుండును దేవతుల్యుడు. యిప్పుడు మనకందరకు వంద్యుడు. నేడిందరు క్రొత్త మిత్రులనడుమ నిలిచి సంభాషింప నొసగూడినది. అంతకన్న భాగ్య మేమియున్నది. నా ప్రాణనాయికి లీలావతినికూడ జూచితినేని యిట్టిసుదినము నాకు మరియొకటి యుండదు. అని పలుకుచుండగనే యాప్రాంతమందుండి యా యుపన్యాసము వినుచున్న లీలావతి హా! ప్రాణనాథా! నేను ధన్యురాల ధన్యురాల. నీచే నిట్లు స్మరింపబడుచుంటినని పలుకుచు పతిని పాదంబులం బడినది. భోజుండు ప్రమోదకంటకితశరీరుండై సంతోషాశ్రువులచే దచ్చిరంబు దడుపుచు లేవనెత్తి పెద్దగా గారవించుచు దాను జేసినతప్పు మన్నింపుమని వేడుకొనియెను. అప్పుడు లీలావతి,

క. పతి తన్ను సుగుణవతి యని
స్తుతియించుటకంటె గలదె సుందరికి ప్రియం
బతులవ్రతములు దానము
లతిశయముగ జేయుసుకృత మగు బతి మెచ్చన్.

మీరు నన్నందరిలో ఎన్నుకొనుటచే నేను ధన్యురాలనైతిని. ఈ పండితులు నాకు సోదరులై యాదరించిరి. యిప్పుడు తండ్రియై రక్షించె యక్షకాంతలు తల్లులై మన్నించిరని తనవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించినది. అంతలో రాజపుత్రికయగు రుక్మిణియు పాదకటకంబులు ఘల్లురని మ్రోయ నల్లన తల్లివెనుక వారినికటంబునకుఁ బోయి భర్తకు మ్రొక్కి, తండ్రికి నమస్కరించి పండితులకు గేలుమోడ్చి యేదియో చెప్పదలంచి సిగ్గుచే మాటరాక దత్తునిమోము పరికింపుటయు నాసన్న యెఱిగి యా పండితుడు లేచి యిట్లనియె.

మహారాజా! భగవంతుని యఘటితఘటనాసామర్థ్యము మీకు వేఱ చెప్పనక్కరలేదు. నేను యక్షశాపదుఃఖితుండనై యెందో పోవుచుండ నీమెస్కరము కళ్లెము త్రెంచుకొని నాకడకు వచ్చుట భగవత్ప్రేరితముగాదా? అది మీ యశ్వమని యెఱిం

గుఱ యెక్కితిని. ఆ హయంబు రయంబున నీమె యుద్యానవనమునకు దీసికొనివచ్చు టకు దాని నే దోలితినా? నేను శాపంబునజేసి యాఁడుదాననైతినని యీమె యేమియు నెఱుంగదు. విద్యాగ్రహణలాలసయై నన్ను దన యంతఃపురమునకు దీసికొనిపోవుట తప్పుగాదుగదా? దౌవారికులమాటవిని నీకుమారుడు నన్ను బరీక్షింపవచ్చుటయు న్యాయమే నన్నలతండు మోహింప నాయింగితమువడువున నతని వంచలించుటయు సమంజసమే శాపాంతమున నేను బురుషుండనై యంగాంగమేళనం బొసరించియున్న నన్ను బతిగావరించుట యేమితప్పో చెప్పుడు. అని తన యుదంతమంతయు నెఱిం గించి రుక్మిణీ నిర్ఘోషరాలని యెల్లరకు దెలియ నట్లుపన్యసించెను.

అప్పుడు భోజుండు పుత్రికంజేరదీసి గారవించుచు దల్లీ! నీ విందులకు వగవంబనిలేదు. అప్రయత్నముగనే జగత్ప్రఖ్యాతుండగు పండితుడు నీకు భర్త యయ్యె! ఇది నీ యదృష్టము. అని బుజ్జగించిపలుకుచు కూతునకు ప్రీతిగలుగ జేసెను. పిమ్మట రత్నపదిక వచ్చి యత్తునకు మ్రొక్కుచు వియోగ దుఃఖమును బ్రకటించుచు నతని మన్ననలం బడసినది.

తరువాత మల్లికవచ్చి తల్లిదండ్రుల గౌగిలించుకొనిందుఃఖించుచు దనకు యక్షదంపతులు గావించిన యాదరణము లుగ్గడించుచు బతిముఖనిహితదృష్టిఅయి యున్నంత భోజభూపతి యా సతీతిలకము పాండిత్యమహత్వము, గవిత్వప్రౌఢియు ననన్యసాధారణములని స్తుతియించెను.

అప్పుడు రతిమంజరిచిత్రసేనలు వచ్చి వారిముంగట నిలువంబడుటయు గోణికాపుత్రుండు వారుపడిన యిడుములన్నియు నుగ్గడింపుచు పెద్దగా నగ్గించెను. దత్తుండా మత్తకాశినులం జూచుచు నోహో! నా బాల్యస్నేహితురాలు చిత్రసేనయే. అయ్యో! నానిమిత్త మెన్నికష్టముల పాల్పడితివి? ఎట్టిఅయిశ్వర్యము విడిచివచ్చితివి. అనికొనియాడుచు దత్కాలోచితములగు మాటలచే నయ్యోషలకు సంతోషము గలుగ జేసెను.

అప్పుడు భోజభూభుజుండు వారినందఱం గలయ గనుకొని వారువారు పడిన కష్టములు తిరిగినదేశములు చూచినవింతలు ప్రత్యేకముగా వెండియు నడిగి తెలిసికొని యోహో! నేడు ! మహోత్సవ దివసము. ఓ నియోగము బొందిన వారందరము గలిసికొంటిమి ఇట్టిసంతోషము గలుగ జేయునాసగము మరియొకటి యుండదు. అని యుపన్యసించుచు మీరందరు నిందుండి నాకానందము గలుగజేయు

చుండ వలయును. గోనర్దీయకుచుమారులు రాజ్యభారవాహకులు కావున వచ్చుచుం బోవుచు నుందురు. యక్షుండు మాకు ప్రత్యక్షదైవము దర్శనపాత్రులముగా జేయుచుండ వలయునని ప్రార్థించుటయు నందుకందరు ననుమోదించిరి.

గోనర్దీయకుచుమారులు మా రాజ్యములు యెక్కడివేకావు. మీ మేడుర్యము పంచుకొన వలసినవారమే. మీమూలముననే మాకీఅయిశ్వర్యంబులు గలిగినవి. మిమ్ము మేము ప్రభువుగా మిత్రుగా దైవముగా భావించుకొని యుందుము. మీరాజ్యము స్వరాజ్యముగానే యెంచి కొందుమని తగురీతి నుత్తరము జెప్పిరి. అంతటితో సభ చాలించిరి.

భోజుండు లీలావతి నప్పుడే తనయంత పురమునకు దీసికొనిపోయెను. ఆమె పండితకుటుంబమును వెంటబెట్టికొనిపోయి పెద్దగా నాదరించినది. అమ్మరునాడే భోజుండు దత్తకుడు తనకు జామాతయని ప్రకటింపుచు వివాహమహోత్సవ విశేషములు నిర్వర్తించెను. దత్తుడు చిత్రసేనను రెండవభార్యగా స్వీకరించెను. గోణికాపుత్రుండు విద్యారూపశీలసంపన్నయగు తదాస్థానకవి శంకరుని పుత్రికం బెండ్లియాడి రతిమంజరిని రెండవభార్యగా గైకొనియెను. యక్షుండు రత్నపదికలో మూడు నెల లమ్మహోత్సవవిశేషముల నానందించుచు నిమ్మట దమశైలదుర్గమునకుం బోయెను.

భైరవున కెట్టిశిక్ష విధింపవలయునని మరియొకనాడు గొప్పసభ గావించిరి. వాడుచేసిన దుష్టక్రియలనెల్ల విమర్శింపుచు నిట్టిదుర్మార్గుడు జీవించియుండినచో లోకమున కపకారము జరుగునని నిశ్చయించి సామాజికులు వాని కురిశిక్షయే విధించుట కర్తమనియేకవాక్యముగా బలుకుటచే బట్టణమంతయు నూరేగింపుచు నొకనాడు వాని నురిదీసిరి.

మరియు నీసప్తమిత్రులును బభ్రుపుత్రుండగు పాంచాలునిచే క్లుప్తముగా రచింపఁబడిన కామశాస్త్రములోని సప్తాధికరణములు నొక్కొక్కటి నొక్కొక్కఁడు ప్రత్యేకముగా రచించిరి.

అందుఁ జారాయణుఁడు సాధారణాధికరణము, సువర్ణనాభుండు సాంప్రయోగికము, ఘోటకముఖుండు కన్యాసంప్రయుక్తము, గోనర్దీయుఁడు భార్యాధికారికము, గోణికాపుత్రుండు పారదారికము దత్తకుడు వైశికాధికరణము కుచుమారుడు ఔపనిషదికమును వ్రాసి కామశాస్త్ర ప్రవక్తలలో నగ్రగణ్యులైరి.

చ. ఇరువురు రాజులైరి మరియిద్దరు రాజుల కల్లురైరి యొ
క్కరుఁ దల రాజమిత్రుఁ డనఁగాఁడగె నొక్కఁడు యక్షకన్యకిం
బరిణయమయ్యె శ్రోత్రియకుమారిక నొక్కఁడు పెండ్లియాడె నీ
ధరఁ దగెసప్తమిత్రచరితంబు విచిత్రకథాస్పదంబుగాన్.

గోపా! (జామాతైవ స్నుషాభవత్) అల్లుఁడే కోడలయ్యెను. అని నీ వడిగిన ప్రశ్నమునకు నీకథ సమాధానముజెప్పినదా! అత చెప్పిన ఉప్పిరిగొను సంతోషముతో వాఁడు స్వామికి మ్రొక్కుచు మహాత్మా! ఇట్టి గూఢార్థముగల యాశ్లోకము వారి కెట్లర్థమగును. రెండు మాటలతోఁ జెప్పెదరేమో పోయి వారి కాయర్థము చెప్పవలయునని తలంచితిని. అయ్యావసథంబు దాటిచాలదూరము వచ్చితిమి. పోనిందు మంచికథ వినుట తటస్థించినది. తలవనితలంపుగా భోజకాళిదాసకవుల కథలుగూడ నిందుఁ గూడినవని యబ్బుచు నయ్యతిశిఖామణివెంటఁగావడి మోయుచు నవ్వలిమజిలీ చేరెను.

చ. పరమదయాసమగ్ర వృషభధ్వజ భక్తజనప్రసక్త శం
కర గిరినందినీహృదయకంజ దివాకర వాసవాదిని
ర్జరగణమస్తకస్థగితరత్న విచిత్రవిభాలసత్పదాం
బుజహ మహేశ! పాపహర! భూధరమందిర! చంద్ర శేఖరా!

క. నీగురుకృప నీయష్టమ
భాగము రచయించినాఁడ భావసమితి నో
యోఁగిసుత! చేయు మీకృతి
నాగగనమణీందుతారమై వెలయంగన్.

గద్యం. ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథ సదను కంపాసంపాదిత కవితావిచి
త్రాత్రేయమునిసుత్రామగోత్రపవిత్రమధిరకులకలశజల
నిధిరాకాకుముదమిత్ర లక్ష్మీనారాయణపౌత్రకొండ
యార్యపుత్రసోమి దేవీ గర్భశుక్తిముక్తాఫల
విబుధజనాభిరక్షిత సుబ్బనదీక్షితకవి
విరచితంబగు కాశీయాత్రాచరిత్ర
మనుమహా ప్రబంధంబున
అష్టమభాగము
సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ విశ్వనాథార్పణమస్తు.

శ్రీ శోభనాచల ప్రెస్, విజయవాడ-1

